Knihovna Typografické Besedy
V PRAZE.

ODBOR A.

Číslo

Upozornění. Kdo knihu vypůjčenou více jak 14 dní si ponechá, aniž by žádal o prodloužení, propadá pokutě 6 h z jednotlivé knihy za každý týden.

Knihy račtež v čistotě zachovati!

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

655.05
TY
v.16

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

To renew call Telephone Center, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

BUILDING USE ONLY

APR 24 1982

L161—O-1096

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
LEDEN 1905. - ČÍSLO 1.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 28 V PALÁCI BANKY „SLAVIE"

Odborný závod můj jest v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu

Továrny na tiskařské stroje **L. KAISERA SYNŮ** ve Vídni a Mödlinku.

C. k. dvorní slévárny písem **KARLA BRENDLERA A SYNŮ** ve Vídni.

Továrny na barvy **E. T. GLEITSMANN** v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. ▢ Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. ▢ Sklad veškerého materiálu systému francouz. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i

ÚPLNÉ ZAŘIZOVÁNÍ KNIHTISKÁREN

děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Vyřízení všech zakázek velmi rychlé a solidní.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ LIST
KNIHTISKAŘŮ

ROČNÍK XVI.

NAKLADATEL A VYDAVATEL
SPOLEK „TYPOGRAFIA“
V PRAZE

TISKEM
GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ

655.05
TY
v. 16

OBSAH ROČNÍKU XVI.

ČLÁNKY:

str.

Běhal A.: Technická úprava knihy 17, 24, 36, 51
Císař O.: Uprava insertů 9
O vnější úpravě knihy, vazbě a obálce 29
Dekorace plochové, linkové a jich užívání 44
Typografické skizzování 101
Dyrynk: Nové směry v akcidenční sazbě . . 7
Illustrace v knihách a časopisech . 10
Výraznost akcidenčních prací . . . 16
První Grafický kurs 21
Stylisování rostlin 23
Pokračovací škola učednická . . 46
K naší soutěži 57
Naše vyučovací kursy 81
Fotozinkografie 67
Akcidenční tvorba v cizině 73
Dvořák Ad.: Tisk illustrací na strojích příklopových 34
Hanzal Karel: Písmo knihové, jeho vývin a upotřebení 89, 99
Holman Vojt.: Celluloidové desky podtiskové 65, 77
Jensen Petr: Krásná úprava knižní v Německu . 93
Morris William: Knihtisk 13
Mrkvička Jos.: K obrodě našeho písmolijectví . . 60
Mrázek K.: O účelu a vkusu 49
Inserty 97
Němeček J.: Záhlaví dopisních papírů 18
Moderní úprava doporučenek a pozvánek 27
Pelant Karel: Plakát 33, 41
Pimpr Boh.: Písmo staroegyptské . . . 79, 83, 96
Reindl F.: Ražení na stroji příklopovém . . . 70
Šalda Fr. X.: Kniha jako umělecké dílo 5
Viktoria: Potah na strojích příklopových . . 82
Vondruška J.: Dopis, papír a pečeť 53

PŘÍLOHY:

seš.

Běhal Alf.: Dvě doporučenky 2
Bureš M.: Ukázky z praxe 6
Císař O.: Dvě pozvánky 1
Ukázky jednobarev. prací 1
Pozvánky 4
Program 6
Tři dopisní papíry „Typografia“ . 7
Dvoustranná pozvánka 8
Půlroční kalendarium 12
Dyrynk: Jídelní list 1
Obálka na knihu 9
Habenicht: Menu 4
Ukázky z praxe 5
Ukázky z praxe 12
Hanzal K.: Ukázka reprodukce 1
Jírů Fr.: Záhlaví listovních papírů 10
Kaláb M.: Záhlaví list. papíru 4
Oznámení přesídlení závodu . . . 5
Ukázka z prací 9
Pozvánka a taneční pořádky . . . 11
Karajs Ant.: Dvě pozvánky 2
Pozvánka a taneční pořádek . . . 2
Pozvánka 2
Pozvánka a doporučenka 5
Dopisní papíry „Typografia“ . . . 7
Pozvánka a menu 8
Karajs Ant.: Obálka na cenník 9
Obálka 11
Klimeš B.: Doporučenka 5
Kohl V.: Dopisní papír „Typografia“ 7
Pozvánka 11
Kovář Rud.: Pozvánka a doporučenka 10
Dvě pozvánky 11
Mrkvička J.: Vzorky písmolijny 1
Obálka cenníku 12
Němeček J.: Dvě novoročenky 1
Ukázky jednobarevných prací . . . 1
Obálka 2
Záhlaví 4
Pozvánka 6
Dopisní papír „Typografia“ . . . 7
Pozvání ku koncertu 8
Obálka na cenník 8
Ukázka z praxe 9
Pozvánka 10
Reklamní leták 11
Němeček K.: Dvě adresky 6
Němeček V.: Dopisní papír „Typografia“ . . . 7
Nindl V.: Obálka 4
Sedm příloh z I. Grafického kursu 3
Štork Al.: Program koncertu 10
Vávra V.: Jídelní lístek 10

ČÍSLO ÚČTU POŠTOVNÍ SPOŘITELNY 810.440 ▫

Praha, dne

ČÍSLO TELEFONU 125

ZÁVOD PRÁŠKOVACÍ

VELKOVÝROBA NÁPLASTÍ LISOVANÝCH I TAŽENÝCH

EXTRACTA SPISSA FLUIDA ET SICCA

TABLETY RŮZNÝCH DÁVEK

PILULKY ČOKOLÁDOVÉ I DRAŽOVANÉ

PASTILKY ▫ LÉČIVÁ VÍNA

SPECIALITY NOVOTIN DOMÁCÍ I CIZOZEMSKÉ

LEKÁRNA V. ADAM

LEKÁRNICKO-LUČEBNÍ LABORATOŘ

PRAHA, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ Č. 12

HUDEBNÍ PROGRAM

1. *Slavnostní pochod . . . Král*
2. *Cavatina pro křídlovku . . Friton*
3. *Úryvky z opery „V studni" Blodek*
4. *Směs „Přehlídka tonů". . Toman*
5. *„Rococo gavotta" . . . . Alettora*
6. *Mazurka „Jarní kvítí" . . Šmíd*
7. *Směs „Výletní" . . . . . Švarc*
8. *„Na vlnách", valčík . . . Rosa*
9. *Píseň z op. „Tajemství" . Smetana*
10. *„Směs národních písní" . Biskup*
11. *„Picola", polka pro picolu Hannel*
12. *Valčík . . . . . Gleisner*
13. *„Erika", polka . . . . . Kmoch*
14. *„Salonní hon", kvapík . . Pavel*

KAPELA PANA JANA ŠVARCE

INSERTNÍ KANCELÁŘ

JANA GREGRA

PRAHA, JINDŘIŠSKÁ ULICE

TELEFON 1835

K. SPRINGER

NAKLADATELSTVÍ V PRAZE

MALÁ ŠTĚPÁNSKÁ UL. 549

ÚČET C. K. POŠT. SPOŘITELNY ČÍSLO 825.650.

STANICE TELEFONU ČÍSLO 589

SOUKROMÝ VEČER

KUŽELKÁŘSKÉHO ODBORU SPOLKU HLAHOL V PRAZE

V ÚTERÝ, 14. ÚNORA 1905 V NÁRODNÍM DOMĚ NA KRÁL. VINOHRADECH ▫

ZAČÁTEK V 8. HOD. VEČER VSTUP 1 K JEN PRO ZVANÉ

„Typografia". Čís. 1. Ročník XVI.
Sázeno dle návrhů J. Němečka.
Tisknuto u V. Neuberta, Smíchov.

TYPOGRAFIA

KNIHA JAKO UMĚLECKÉ DÍLO.

Byl jsem požádán, abych napsal několik programnových slov jakýmsi úvodem k obrodným snahám, jimiž chce býti veden tento list.

Obrodné snahy tyto směřují k cíli, který jsem právě naznačil nadpisem této stati: kniha budiž i u nás a dnes uměleckým dílem, jako jím bývala kdysi v šťastnějších dobách kulturních u nás a jest jím již zas i dnes u šťastnějších kulturních národů, předem v Anglii, v této zemi klassické kultury knižní.

Kniha jest ovšem v první řadě sprostředkovatelkou duševního poselství, šířitelkou duševního života a světla: podává — nebo: má podávat — krásný duševní život: ten z ní má sálat a tryskat mocnými rytmickými vlnami. Kniha musí míti nejprve, aby byla hodna vůbec čtení a uschování, krásný vnitřní život: musí nám dodávati mocné vzněty, krásné city, úrodný a bohatý život duševní. To jest vnitřní, obsahová stránka knihy. Aby obsah knihy byl hodnotný a významný — opravdu hodný rozšíření a opakování — jest věcí spisovatelovou a šíře věcí celé literární kultury národní, neboť konec konců zůstává pravdivým slovo, že národ má literaturu, jaké zasluhuje. Touto stránkou knihy šíře zanášeti se zde nechci.

Ale vedle této stránky vnitřní, obsahové, jest na knize i stránka vnější, stránka látková, která se neprávem přehlíží, neboť není na konec také ničím jiným než příznakem duševní síly a potence, kultury, vkusu a uměleckého cítění vlastního své době a svojí zemi. Kniha jest — nebo alespoň má býti — vedle sprostředkovatelky vnitřního života a posvěcení i dokonalým uměleckým předmětem, věcí výtvarné kultury, krásnou věcí uměleckou, jako jest takovou věcí vása neb sklenice, již stavíme na svůj stůl, nábytek, jehož užíváme, koberec, jímž pokrýváme podlahu, slovem: každá jiná věc, která slouží našemu životu, jíž se obklopujeme a kterou stupňujeme nebo máme stupňovati radost ze života.

Jiné bohatší kulturní věky dávaly si na knize zvláště záležeti a dbaly, aby z ní vytvořily opravdu celé a dokonalé dílo umělecké jako je socha nebo obraz. William Morris, veliký obroditel knižné kultury v Anglii, napsal významné slovo o tom: „Jediné umělecké dílo, které vyniká nad dokonalou středověkou knihu, jest dokonalá středověká stavba“. Dokonale vypravená kniha přišla středověku co do důležitosti hned za krásnou kathedrálou, na níž pracovaly generace a která jako nesmírná loď měla pojmout celý život doby, všecko nejlepší z něho, co bylo hodno zachování a předání budoucnosti . . .

A jako na loď, která má budoucím dobám donésti nejcennější náš statek, náš odkaz, všecko, co dovedli jsme vyrvati času a jeho zlobě, měli bychom hleděti na knihu. Loď taková nesmí býti nedbale stavěna, loď taková má býti předmětem nejvyšší péče — neboť loď taková nenese jen naši kořist myšlénkovou a citovou, nýbrž bude sama budoucím věkům svědkem mnohého a mnohého: naši úcty k duševnímu životu, našeho vkusu, našeho výtvarného umění, naší opravdovosti a jemnosti, ušlechtilosti a taktu, slovem — stupně naší kulturní síly.

Nuže, nesmíme si zapírati, že včerejšek a namnoze ještě dnešek znamená nejnižší bod kleslosti, kam až upadla umělecká výprava knižná. K poznání tomu musíme dojíti dříve, než jest možno pomýšleti na nápravu: poznání to jest přímo podmínkou nápravy, východiskem snah obrodných. Stojí-li dnešek výše než včerejšek, jest to právě proto, že úpadek tento pochopil a bojuje proti němu.

Kniha jako umělecké dílo upadá povlovným úpadkem od středověku a renaissance, ale v XIX. století úpadek tento mění se v úplnou pokleslost všeho vkusu, v naprostý nedostatek uctivé péče a poctivého cítění, v hrubé podvodné dryáčnictví. Staří knihtlačitelé bývali dokonalými umělci, poněvadž byli muži vkusu, poctivými řemeslníky, kteří znali a ctili taje svého odboru a sloužili mu úzkostlivě a vroucně. Dnes knihtiskařství stalo se většinou továrním mechanismem, který zabil všecku individuálnost myšlení a cítění a nahražuje poctivou oddanost starých dob lesklými

ískoky vypočtenými na oklamání, surrogátem, křiklavou vtíravostí. Pozlátkový lesk a dryáčnictví má přenésti přes vnitřní nedostatky, nesolidnost, neznalost a nedokonalost řemesla a umění. V tak zvaných nádherných vydáních našich vyvrcholil tento neumělecký a nepoctivý humbug: těžko lze si představit vyšší kupu nevkusu, nesolidnosti, nepoctivosti a křiklavého jarmarečnictví, než kolik se ho sešlo v takovém „nádherném vydání“, které má se k opravdovému uměleckému tisku starému asi jako šňůrka padělaných perel, jaké vyvážejí se negrům, ke skutečnému šperku na hrdle kněžnině.

Prohlížíte-li staré tisky, vidíte, jak každá stránka jest jednotným uměleckým dílem, plným vnitřní harmonie, kterou snoubí se po případě tisk a illustrační kresba. Stránku za stránkou prohlížíte, a co stránka, to dokonalý, přesně zvážený umělecký dojem, to výtvarná rozkoš a pastva oka. Tiskař a kreslíř, řemeslník a umělec byli spojeni vroucí jednotou a pracovali účelně za jedním cílem. Úpadek knižné výzdoby nastává, jakmile se jednota tato rozruší, jakmile kreslíř pracuje pro sebe, beze zřetele k tisku. Illustrátor necítil dekorativně a ve výzdobě knihy došlo se jednu chvíli až k té surovosti, že se olejový obraz různými mechanickými processy přenášel přímo se štafle na tiskařskou plotnu.

Z žalostného ponížení tohoto povstala kniha v XIX. věku nejprve v Anglii. Anglie jest posud jedinou zemí, která má skutečnou knižnou kulturu. U jiných národů nalezneme sice sem tam umělecky cítěnou a myšlenou knihu, knihu jako skutečný umělecký celek, knihu jako umělecké dílo, ale kniha taková jest zde posud více méně výjimkou, kdežto v Anglii začíná býti pravidlem.

Byl to zvláště veliký básník a umělec a ještě větší duše a srdce, člověk vášnivé víry v nutnost přerodu celé společnosti dnešní a všeho jejího organismu, William Morris, který v posledních létech života obrátil svůj zřetel k tisku a výpravě knižné a stvořil první moderní tisky, které se vyrovnají dílům slavné klassické doby knihtlačitelské: díla skutečné výtvarné síly a krásy, bohatá, harmonická a při tom distingovaná a poctivá, v nichž umělecký dojem dobývá se jen z vlastních vnitřních prvků knihtiskařského umění a jest založen na úzkostlivém odvážení všech činitelů — díla nejvyšší účelnosti a harmonické součinnosti všech tvárných elementů. Obšírné jsou úvahy Morrisovy, v nichž pojednává o otázkách papíru, okrajů, typu, černě knihtiskařské atd. Jest z nich patrno, že umění tisku a výpravy knižní pokládal za vrchol svých snah a že přenesl sem celou lásku a tvořivé bohatství své duše, která jako žádná druhá v současné Evropě cítila vnitřní harmonii věcí a dovedla je vázat v krásu velikých harmonií, spínajících nebe se zemí. Výsledkem snah a díla Morrisova v oboru knihtlačitelském jest asi padesát děl, pořízených mezi léty 1891 až 1897 na Kelmscottském lisu, řada knih, z nichž každá má jistě stejnou uměleckou hodnotu jako dokonalý obraz nebo socha. Nejsou to ovšem knihy pro hltouny čtenářské, kteří spásají stránky — jsou to knihy, které se otevírají pro radost duše i všech smyslů, pro sváteční hodokvas, a které náladu tuto přímo svým čtenářům suggerují. Jsou to knihy, jichž psaní bylo jich autorům obřadem a bohoslužbou a které proto ukládají stejnou povinnost svým čtenářům, tedy, jak pravil Ruskin, knihy v plném a vlastním smyslu slova a ne pouhý potištěný papír . . .

Směrem naznačeným Morrisem, třebas jinými drahami, brala se a bere se v Anglii řada jemných a bohatých duchů výtvarných a docílila a dociluje ve výpravě knižné výsledků vzácně čistých a ryzích. Jsou to, jak řekl kterýsi kritik, dojmy skoro až hudební čistoty, které v nás vzbouzí anglická kniha tištěná i vypravená jedním duchem a jedněma rukama. Abych jmenoval jen nejvýznamější pokračovatele Morrisovy, dovedl hlavně Charles Ricketts (někdy se Shannonem, Lucienem Pissarrem a j.) stvořiti díla zvláštního, sobě vlastního rázu, lehčího a úsměvnějšího než byl charakter Morrisův, a v druhé řadě C. R. Ashbee odlišil se také svojí charakteristickou notou. A dlouhá jest řada delikátních dekoračních kreslířů, která se dává do služby knižné výpravě a tvoří v těsném a oddaném přilnutí k typografickému účelu práce kouzelně krásné a charakterně čisté: A. J. Gaskin, Seleoyn Image, Laurence Housman a mn. jiných. Největšího z nich, který z tohoto úzkého pole odnesl nádhernou žeň, jakou mohli mu záviděti malíři pracující na metrových plátnech a zdech, jmenuji naposledy: Aubreye Beardsleye. Právem lze říci, že anglická kultura knižní soustředila v sobě nejvzácnější výtvarné síly doby a pojala ve své služby všecky ženoucí síly, zužila všech dravých proudů celého uměleckého genia své doby a své země.

Anglická knižní kultura musí se státi vzorem i nám, musí vésti i naše obrodné snahy, ne proto, že jest cizí, nýbrž proto, že jest dokonalá. Její methodou a jejím směrem musíme pracovati o vytváření svého zvláštního knižného rázu, odpovídajícího našim zvláštnostem národním a ostatním podmínkám našeho života a naší kultury.

Jde-li nám vážně o obrodu našeho knižného umění, musíme nejprve snažiti se, aby svazek mezi umělcem výtvarným a typografem byl utkán co nejtěsněji — aby tito dva činitelé prolnuli se intimně v účelné službě a práci na knize.

Výtvarný umělec musí býti kreslířem-dekoratérem plným jemného smyslu pro typografickou stránku a její členění, člověkem hudební přímo vnímavosti pro celkovou harmonii — a typograf musí býti nejen dokonalým odborníkem, ovládajícím všecky prameny svého řemesla a čerpajícím z jejich hlubin, ale i člověkem celkové výtvarné kultury, celkového uměleckého vzdělání, člověkem jemného vkusu, neustále šlechtěného na krásných a dokonalých dílech uměleckých.

Jen takto, splynutím a důvěrným spolupracovnictvím těchto živlů, může vzejíti obroda knižného umění a počátek knižné kultury u nás.

Předpokladem jejím bude ovšem, abychom překonali nejprve a vyhostili ze svých podniků všechen surový nevkus, který se posud roztahuje v našem knižném umění nebo lépe: v našem knižném neumění a jemuž se zde říká nádhera nebo luxus. Smutná nádhera, smutný luxus! Vylhaný, padělaný, podvodný luxus, který není výrazem přebytku, bohatství a kypivé síly, nýbrž lstí a klamem, podvodem, k němuž se uchyluje neumění a naprostý bankrot, který cítí potřebu zakrýti se lidem a maskovati se. Nejprve bude třeba vyměsti odevšad tento nepoctivý podvodný surrogát, který neorganicky látá pestré cáry a kupí křiklavou sprostotu na sprostotu, poněvadž nechce ani dodělati se skutečného harmonického dojmu uměleckého: stačí mu lesť a klam, oslepení a ohlupení širokého, nekritického davu.

Bude nejprve třeba odvrátiti se od něho a přichýliti se k poctivosti, prostotě, jadrnosti a účelnosti, vyhýbati se všemu z vnějška nalepenému, neodůvodněnému vnitřní organisací knihy. Jen vnitřními silami může se dojíti umění. Jen cestou neúchylné poctivosti a zákonné kázně vkusové se ho dochází.

Fr. X. Šalda.

NOVÉ SMĚRY V AKCIDENČNÍ SAZBĚ.

Velký a vedoucí vliv, jaký umění má na průmysl ozdobný, jeví se ve velmi silném výrazu zvláště v posledních letech, kdy ve všech oborech průmyslu, kde osobní zručnost, vkus a tvoření přicházejí k platnosti, nastalo odchýlení od obvyklých ustálených forem k formám novým. Po pokusech najíti nové krásy ve starých vzorech bylo sahnuto znovu k nejhlubšímu zdroji krásných tvarů: přírodě, a z přírody vyváženo nesčetně motivů a nových způsobů dekorování.

I v knihtisku, který povahou svého ozdobného materiálu je nejvíce snad vázán na staré tvary i způsob výzdoby, našly tyto nové směry ohlasu. Žádala se nová, moderní úprava akcidenčních prací, písmolijny počaly dodávati ozdoby i písma kreslená umělci nového směru, a dosavadní způsob práce byl zvolna přemahán.

Přirovnáme-li dřívější ustálenou a poměrně jednotvárnou úpravu akcidencí s použitím ozdob a písem, jichž vývoj a změny byly poznenáhlé a pohybovaly se v určitých mezích, k nynějším akcidencím, v nichž jsou používány ozdobné motivy a písma, dodávaná písmolijnami neustále v nových a nových tvarech — vidíme, že nynější doba požaduje na akcidenčním sazeči mnohem více, než doba dřívější. Nejen že mezi materiálem lijárnami dodaným bývá mnoho věcí nevkusných, z nichž musí umět vybirat věci dobré, ale i při sázení a výzdobě tiskopisů jest třeba vytříbeného kritického vkusu a určitého přehledu v rozdělení ploch, v rozvržení textu a umístění ozdoby, neboť právě volnost a neohraničenost nových cest svádí snadno k nesprávnému jich užití.

Dříve sazeč věděl, že neseskupí-li řádky tím a tím způsobem, nesestaví-li obrubu v určitém pořadí, nebude-li si krátce počínati dle určitých pravidel, nebude tiskopis správně vysazen, a bude působit nepěkným dojmem.

Dnes skorem všechna dřívější pravidla jsou odložena, stále řidší je šablonovité a pouhé řemeslné a jednotvárné opakování přejatých forem; mizí i hračkářské a titěrné linkování, stále více klade se důraz na prosté, výrazné a soustředěné provedení, a použitím vedoucího motivu dodává se tiskopisům slohového výrazu. Začíná již také u nás zapouštěti kořeny základní pravidlo umělecké výzdoby: „ničeho příliš“; ne přeplnění, ne mnoho ozdob, ale málo výrazného ornamentu použit na správném místě, aby vyniklo a uplatnilo se písmo, text, který zůstává vždy věcí hlavní. Stále zřejměji vyniká v úpravě akcidenčních prací osobní vkus a krasochuť jednotlivých pracovníků.

Tento individuelní ráz tiskopisů zvláště vystupuje do popředí u prací, k jichž výzdobě použito řezby do podtiskových desk, neboť zde ponecháno sazeči úplně volné pole, aby uplatnil i svoji zběhlost technickou v upravení a umístění textu, i své schopnosti kreslířské, dovednost v řezbě do podtiskových desk, i smysl pro harmonii barev. Ovšem nelze popříti, že právě zde nejvíce a nejhruběji se chybuje, neboť někdy chtějí se tímto

způsobem docíliti věci nemožné, jež dopadnou pak jako špatná litografie; zajisté docílíme často vkusnějšího dojmu, pracujeme-li hotovým ozdobným materiálem a řezby do podtiskových desk použijeme jen jako pomůcky dekorativní.

Jest tedy nutno, aby akcidenční sazeč, má-li býti v nynější době dobrým i rychlým pracovníkem, byl nejen úplně sběhlým ve všech způsobech ruční sazby, ale též aby uměl kresliti, dovedl rýti a řezati do podtiskového materiálu, měl smysl pro soulad barev; hlavně však třeba, aby naučil se dívati na věci, aby vypěstil v sobě kritický vkus. To však možno je pouze širší uměleckou výchovou.

Předním a nejhlubším učitelem bude mu vždy příroda. Kdykoliv umění hledalo obrození, kdykoliv došlo na scestí, vždy vrátilo se k přírodě a v ní hledalo nové prvky a nové síly. A také nový směr v dekorativním umění vzal svůj původ v pozorování přírody a vrácení se k ní.

Dnešní výroba a umělecká výprava knihy měla předchůdce; může navázati na výzdobu knihy v XVI. století, i na dobu české renaissance, kdy úprava knih stála na své výši. Ale ve výzdobě tiskopisů jiných, vyrostlých z potřeby a nutnosti posledních dob, třeba jíti novou cestou.

Především vzdělávejme se theoreticky; čtěme knihy o umění, kritiky děl uměleckých, sledujme umělecké revue, tím naučíme se dívati na dílo umělecké; návštěvou výstav, obrazáren, prohlížením a studováním uměleckých děl naučíme se dívati na přírodu, chápati krásu linií a barev. A uzříme, že v přírodě je vše krásné a účelné, samotný list svým tvarem a zabarvením právě tak, jako širá krajina se svými dálkami a nesčetnými odstíny barev; poznáme, že stejný zákon krásy je obsažen ve všem, právě tak v přírodě jako v uměleckém díle a jako v předmětu uměleckého průmyslu, vyšlém z ruky řemeslníka-umělce.

Tím získáme a vychováme si vkus a krasochuť.

To vše zvláště snadno jest v Praze, kde pořádány jsou časté výstavy „Manesa“ a jiné, obrazárna Rudolfinská, sbírky umělecko-průmyslového musea, knihovny bohaté na díla umělecká a j. Ani na venkově není to tak obtížno. Vždyť naše listy umělecké vedeny jsou tak, že samy představují malou obrazárnu; mnoho z nich lze získat!

Dále učíme se kreslit, neboť kreslení jest nyní akcidenčnímu sazeči pomůckou téměř nezbytnou. A teprve pak, překonáme-li prvotní obtíže a nesnáze a naučíme se tužkou či pérem zachytit dle skutečnosti linie a tvary, poznáme, jak nevyčerpatelné množství motivů chová příroda. Květ, list, plod — vše plno krásných linií a podrobností; kreslení naučí nás nejen přejímati tyto tvary pro denní praxi, ale naučí nás i nevybočovati při výzdobě tiskopisů z mezí, určených zákony krásy, neboť zákony krásy kryjí se se zákony přírody.

Jak viděti, vyžaduje nová doba na akcidenčním sazeči, aby věnoval svému oboru velkou část svého duševního života. Nestačí proto, víže-li ho k tomuto odvětví typografie prostý existenční zájem; jest třeba něčeho více a to jest láska k povolání a snaha po uplatnění sebe, své myšlénky.

Dyrynk.

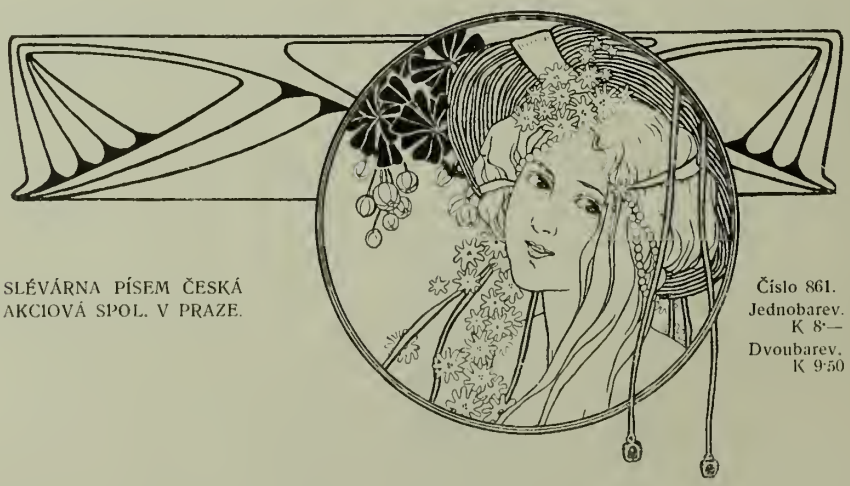

SLÉVÁRNA PÍSEM ČESKÁ
AKCIOVÁ SPOL. V PRAZE.

Číslo 861.
Jednobarev.
K 8·—
Dvoubarev.
K 9·50

ÚPRAVA INSERTŮ.

V dnešních dnech, kdy dostává se nám velmi často příležitosti shlédnouti a posouditi různé výrobky typografické, a kdy každý snaživý kolega hledí, aby to, co z ruky jeho vyjde, pokud možno také duchu času i požadavkům moderním vyhovovalo, poukázati chci na předmět, který nejčastěji ještě bývá „Popelkou“ mezi výrobky tiskárenskými a kterému se nejméně ohledů a péče věnuje, ač neprávem, neboť obyčejně bývá dobře zaplacen.

Jsou to inserty, a to hlavně inserty novinové.

Vznik jich spadá do počátků 19. stol., kdy různé pokroky a vynálezy, a to hlavně v průmyslových odvětvích, nezůstaly bez vlivu i na existenční boj, který do doby té ubíral se poměrně klidným krokem, bez zvláštních, v dnešním životě se jevicích momentů, neboť výroba kryta byla poměrně i spotřebou zboží. Dělník klidně, po většině ručně materiál obráběl a obchodník nepotřeboval žádného doporučování svého zboží, aby je dobře zpeněžil.

Ale vynalezením a stálým zlepšováním nových a nových strojů obráběcích zatlačována byla rychle ruční práce v jednotlivých průmyslových odvětví a nahražována vesměs prací strojovou, která osvědčila se býti daleko zdatnější práce ruční. — Následek toho byl, že výroba stále stoupala, kdežto spotřeba byla nepoměrně menší, takže zboží stále se hromadilo a nestačil již naprosto dřívější způsob obchodování. Aby tomu bylo odpomoženo, činěny byly různé pokusy, by prodej zboží se zrychloval, a možno pokusy ty považovati za počátky dnešní reklamy.

Potom vyhledávala reklama stále a stále nové způsoby dobrého uplatňování se, a tak shledáváme se na počátku 19. století velmi často s časopisy, hlavně odbornými, které po většině jsouce vydržovány různými obchodními domy, sloužily těmto za reklamu pro zboží, jež vyráběly.

Této novoty pak v brzku uchopily se i různé jiné časopisy, jež za poplatek poskytovaly příležitosti též menším firmám, které své vlastní reklamní časopisy vydržovati si nemohly, k inserování, a tato novinka reklamy velmi se osvědčila.

Tím způsobem zdomácněla téměř ve všech časopisech část insertní, a dnes by snad, pro láci časopisů, ani vydávání jich bez insertů nebylo možno.

Jaký rozmach učiněn byl v inserování, a jak jest oceňováno v obchodním světě v době nynější, spatřujeme každodenně, neboť inserování stalo se pro existenci různých závodů přímo nevyhnutelným a proto ani mnoho se nedivíme, dočítáme-li se o obnosech obrovských, jež zejména anglické a americké závody do roka za inserci vydají.

Tím naznačil jsem, ovšem jen stručně, vznik insertu a chci teď některé podrobnosti insertní části novin probrati, kteréž se dosud se stránky typografické věnuje velmi málo pozornosti.

Jsou toho vinny často různé okolnosti, mezi nimiž hlavní místo zaujímají — a to nejvíce u časopisů denních — úspora místa a krátkost času k jich vysazení poskytnutá, při jiných zas zaviňuje nesprávnosti ty nedostatečný výběr materiálu, anebo, a to nejčastěji, lhostejnost a neporozumění sazeče vůči práci té.

Proto také shledáváme se denně s časopisy, které svojí insertní částí různě na nás působí a většina jich jest směsí všech nejrůznějších a nevhodných písem a ozdob. Je to zkrátka ošklivá snůška všeho druhu materiálu který se v tiskárně nalezá a bývá omlouváno tím, že pro novinové inserty všechno jest dobré.

Nesprávnost tato jest takřka neomluvitelna, zvláště při různých časopisech periodických, při kterých se nehledí tak úzkostlivě k udržení udané velikosti, ani k času, jež sazba taková vyžaduje a při trochu dobré vůle jest možno sazeči vyhnouti se různým těm nepřístojnostem, jež insertní část zohyzďují. Hlavně se tak děje při listech krajinských, kde často domnívá se sazeč, že inserát nápadným neb hezkým učiní, užije-li ku př. dvě i tři řady různých pásmových ornamentů pod sebou (někdy činí se tak také, aby insert dle potřeby byl zvětšen), aneb do rámce, který podmiňuje užití písem stojatých a dosti rázných, užije písem ležatých, stínových anebo dokonce písma psacího (snoubenky).

Nepěkně vyjímá se též insert z písma stojatého, v němž některé řádky (ne hlavní), sázeny jsou písmem ležatým. Též podškrtávání řádek za příčinou vyznačení jich někdy nepěkně se vyjímá, neboť obsah insertu linkou tou se ruší. Písma moderní, pokud jich v insertech užito jest, nesmí míchána býti s písmy nemoderními, dokonce ne s písmy zdobenými, italskými a jinými.

Přichází-li v insertu hlavní řádka šikmo postavená, má se k této užíti písma ležatého a to tak, aby písmo kolmo postaveno bylo. K insertům pro časopisy denní nemá užíváno býti také různých jemných obrub anebo takových, kterým by řádná příprava v tisku věnována býti nemohla, jako rámečky barokové a pod.

Chtíti naznačiti a stanoviti snad pevné vzory pro sazbu obyčejných insertů novinových velice by bylo obtížno, ba nemožno, poněvadž při sázení jich nutno počítati s materiálem, který v tiskárně se nalezá a pak tvorba jich řídí se také individualitou každého jednotlivce. Proto je nutno vyvarovati se co možná chybám a nepřístojnostem zde uvedeným a přičiňovati se, aby také inserty v novinách pokud možno moderněji se sázely.

Při umísťování insertů má dbáno býti toho, aby, musí-li přijíti na příklad těžký inserát na stranu, kde ostatní inserty jsou lehké, umístěn byl tento co možná v zlatém seku, neboť insert ten stranu jaksi zabarvuje, a tím stává se do jisté míry illustrací strany, což podmiňuje způsob užití jako při zařaďování obrázku v knize.

Při lámání má sazeč přihlížeti k tomu, aby celkový vzhled strany činil dojem pěkně upraveného celku, který již uspořádáním svým oku lahodí. Nejlépe jest celou stranu buď celou lehkou (totiž lehké inserty obsahující), anebo celou těžkou (těžké inserty obsahující) držeti. Ustálenou a dobrou zvyklostí při lámání insertů jest inserty jeden od druhého řádně oddělovati, aby spolu nesplývaly, a má se insert zarámovaný střídati s insertem bez obruby.

Tím bychom byli projednali insert se stanoviska povšechného, a přikročujeme dále k insertům moderně upraveným, které stojí jaksi stranou od insertů obyčejných (novinových). Jsou to inserty v různých revuích, na programech, zkrátka v tiskopisech takových, při nichž se má hleděti a hledí na úpravu jich více nežli na čas, který sazba jich vyžaduje.

Jak si představujeme moderní insert?

Moderním insertem jmenujeme inserát takový, v němž sazeč nepřidržuje se starého šablonovitého způsobu úpravy, ale hledí na prvním místě důmyslným seskupením řádek vystihnouti jistého efektu, který by pozornost čtenářovu povzbudil ku čtení jeho. Radno užívati co nejjednoduššího (nejlépe linkového), po případě žádného rámečku.

Moderní insert sázen býti má z písma stejného řezu, anebo aspoň z písem povahou svou k sobě se hodících. Též užívá se a to dosti často k výzdobě moderních insertů různých vignet, a tu má se přihlížeti k povaze obsahu a velikosti insertu, aby pro insert obsahu vážného nebylo ku př. užito vignety nějak výstřední, anebo aby snad vigneta neobsahovala většinu místa a text aby byl snad z nějakého malého písma na zbývající místo vtěsnán. Při tom též dlužno dbáti toho, aby byl jistý slohový souzvuk písem s vignetou aneb ornamentem, kterého k výzdobě užito jest.

Vigneta má vždy sloužiti k tomu, aby čtenáře jen upoutala, nesmí ale obsah insertu zastiňovati, nečitelným činiti.

Nejlépe však vyzdobiti možno insert různými moderními ornamenty, kterých nám v posledním čase lijárny hojný výběr poskytují.

Určovati různé způsoby v provádění moderních insertů bylo by právě tak, jako při insertech obyčejných a jako při akcidencích, kterými také jsou, velmi nesnadné, neboť i zde řídí se tvorba vkusem a individualitou každého jednotlivce. Ale pravidlem pro všechny inserty, které se moderními zváti chtějí, má býti: klidným vzhledem, elegancí a efektností čtenáře upoutati a ku čtení povzbuditi.

O. C—ř.

ILLUSTRACE V KNIHÁCH A ČASOPISECH.

Při illustracích v knihách a illustrovaných časopisech tvoří mezera obklopující vyobrazení jakýsi rámec. Umístění illustrace přímo na sazbu jest nepěkné a ničí umělecký dojem illustrace; často působí obraz tím lépe, čím více volného prostoru světla držené stránky ho obklopuje. Nahromadění a natlačení illustrace působí v mnohých časopisech až trapně. Chce se podati mnoho, a dává se málo; neboť právě ve všech uměleckých otázkách záleží nejvíce na tom, jak se dává.

Jakou šířku má míti bílý okraj kolem obrazu, jest těžko určit. Čím silněji jest v illustraci akcentován stín, tím více světlého místa musí ji obklopovati; čím mdlejší jsou nejhlubší stíny, tím užšího okraje vyžaduje. Také celkový světelný dojem illustrace mluví tu závažné slovo: čím více je stínů, tím černěji obraz působí a přirozeně tím více bílého okraje jest potřebí na zarámování.

Z těch důvodů není správno předem určovati tiskový obrazec a dodržovati v každém případě stejné mezery kolem všech obrazů, a stejně jest nesprávno umístění obrazů vždy v těchže místech a v témž architektonickém zarámování stránky bez ohledu na velikost illustrace, její světelnou působivost a světelnou cenu. To bylo by na místě jen tehdy, kdyby obrazy byly téže velikosti a kdyby poměr světla a stínu byl u všech stejný. Jsou-li však rozměry obrazů rozličné aneb působí-li některé z nich silnějším, těžším dojmem a jiné dojmem světlejším, jest třeba i rozličné šířky bílého zarámování a rozličného umístění na stránku. Stránky musí působiti stejným dojmem, musí míti stejnou tíži.

Otevře-li čtenář knihu, vidí dvě stránky proti sobě ležící a k sobě náležející. Zrak padne současně na obě strany, a dojem jedné stránky jest při nejmenším dojmem druhé stránky podporován. Jedna strana jest protějškem strany druhé. Proto musí obě dvě působiti jednotně. Jest tedy chybou, umístíme-li na levou stranu celou řadu malých obrázků a na stranu protější jediný velký

obraz; nebo na levou stranu obraz s pozadím tmavým a na stranu pravou obraz s pozadím světlým. Poměr stínu a světla musí býti na obou stranách stejný a oba obrazy mají míti též stejnou velikost. Ovšem může býti na levé straně pouze text a na pravé straně obraz; opačnému použití třeba se vyhnouti, nebo větší důležitost z obou stran má strana pravá, poněvadž na pravo listujeme, hledíme i čteme, a obraz působí zraku větší rozkoš než text.

Jinou důležitou otázkou jest poměr velikosti obrazů k velikosti formátu knihy. Velké formáty vyžadují velkých vyobrazení a naopak. Také v tom ohledu se často hřeší. Rovněž působí při nejmenším rušivě, je-li obraz tak velký, že nevejde se na šířku strany a musí-li být obrácen napříč, tak že čtenář musí knihu otáčet, aneb zasahuje-li obraz přes obě dvě strany a je uprostřed přeložen.

Proti všem těmto základním estetickým pravidlům knihové illustrace se u nás stále ještě mnoho hřeší a to i v listech, sledujících vážnější cíle.

Konečně ještě slovo o poměru barevné illustrace k illustraci jednobarevné. Přesně vzato, měl by se pro barevné vyobrazení voliti i barevný text. Neboť jako nezavěsíme na tutéž stěnu vedle sebe jednobarevnou rytinu a olejový obraz, právě tak nemají se ve výzdobě knihy černé dojmy mísiti s dojmy barevnými. Z téže příčiny není správno umístiti vyobrazení jednobarevné vedle vyobrazení barevného. Neboť estetický dojem černého obrazu je naprosto rozdílný od dojmu, jakým působí na nás obraz barevný.

Dyrynk.

RŮZNÉ

REDAKCE neklade v čelo listu žádných programových slibů a nijakých závazků. Jest vedena poctivou snahou povznésti úroveň české tvorby typografické a žádá jediné: aby „Typografie“ byla co nejširším zájmem provázena na nové cestě za novými cíly.

PODTISKOVÉ DESKY. V našich tiskárnách jest k dekoraci podtiskovými deskami používán čtverý materiál: olovo, desky Mäsrovy, linoleum a celulosa. Kterému dáti přednost, těžko rozhodnout: má každý z nich své vady, ale i své nepopíratelné přednosti. Volme tedy dle povahy práce materiál, jehož užití jest výhodnější. Ovšem nutno vzíti v úvahu i místní poměry jednotlivých tiskáren, snadnost zpracování, osobní zručnost a jiné okolnosti. Je-li ku př. v závodě stereotypie, je výhodno při velkých nákladech nebo při tisku na drsný papír obálkový rýti potřebnou výzdobu do hladké desky olověné, jejíž předností jest trvanlivost a přesnost okrajů při tisku. Avšak olovořez vyžaduje velké zručnosti a ovládání rytecké techniky: mimo to je-li olovo měké, zanechává na papíře stopy a zakaluje ohnivost a čistotu barev.

Desky Mäsrovy, které jsou u nás velmi oblíbeny pro snadnost, s jakou do nich možno pracovati i pro jich láci, jsou materiálem praktickým a vděčným. Kreslí i přetiskuje se na bílou jejich plochu snadno, rytí do nich nevyžaduje zvláštní technické zběhlosti a je lehko se mu naučiti; s trochou zručnosti lze i dosti jemné věci provésti. Vadou Mäsrových desek jest jejich křehkost a poměrná nespolehlivost; některá deska vydrží značný náklad bez poškození, jiná se brzy po krajích odlamuje, na ploše stává pórovitou nebo se vytrhává. Ovšem tomu možno částečně zabrániti impregnováním krevní solí, ale zcela zabránit tomu nelze. Přes to jsou Mäsrovy desky materiálem velice praktickým k rytí květů, listů a vůbec prací, vyžadujících kresby jemnější a přesnějších obrysů.

Linoleum používá se většinou k vyřezání plakátových ozdob a písma, a v oboru tom se mu jiný materiál nevyrovná, neboť snadnost a rychlost zpracování, sytý tisk, levnost a trvanlivost linolea jsou jeho nedoceněnou předností. Avšak i k výzdobě jemnějších akcidencí možno z něho řezati podtiskové plochy a silnější ornamenty; v těch případech vyrovná se Mäsrovým deskám, jež předčí trvanlivostí, snadností tisku a lácí. Vadou jest nesnadnost jemnějšího zpracování a při tisku neurčitost okrajů.

O celulose možno říci, že byla by podtiskem ideálním, neboť přijímá lehce barvu, čistou ji přenáší na papír, neruší se žádnou barvou a tvrdostí předčí ostatní druhy podtiskových desk. Ale rytí do ní vyžaduje velké zručnosti a k zhotovení podtisku třeba příliš času; mimo to jest celulosa poměrně drahá.

Z uvedeného viděti, že pro praxi, v níž třeba počítati s rychlostí práce, hodí se nejlépe desky Mäsrovy a linoleum; neboť přes některé vady je zpracování jich snadné, nevyžaduje mnoho času a ceny nejsou vysoké. Tedy práce s nimi se vyplatí.

AKCIDENCE V ANGLII. K Anglii hledí se u nás jako k zemi vedoucí a určující vkus v knihtiskařství. Pokud výpravy knihy se týče,

udržuje si právem toto místo hlavně zásluhou několika obětavých jedinců a krásných duší uměleckých, věnujících povznesení a výzdobě knihy část svého uměleckého života. Ale v sazbě běžných tiskopisů pro praktický život převládá způsob naprosto odlišný, který by našemu vkusu v mnohém nevyhověl. Kdežto v našich akcidencích jeví se jakási měkost, něžnost v linii i v zabarvení, hledí si Angličané spíše nápadnosti než lahodnosti. Rozmanitého barevného vyzdobení tiskopisů pomocí podtiskových desk se skorem nepoužívá, a setkáme-li se přece s tímto provedením, bývají desky zhotoveny zinkografií. Práce, pozvánky, programy atd., při nichž vyžaduje se barev, bývají nejčastěji tisknuty na barevném papíře. Na určené ploše papíru hledí sazeč zvláštním seskupením prostých textových řádek docíliti nápadného celku, při čemž především hledí na přehlednost, k vůli rychlému orientování se v obsahu. Často bývá tento text zarámován několika liniemi, a je-li práce vícebarevná, tedy používá se nejraději barvy černé a červené. Text bývá v mnohých případech sázen z versálek, s případným použitím kapitálek, což propůjčuje jednotlivým řádkám a skupinám jisté souměrnosti. I v nejlepších pracích nalezneme slova, jichž litery k vůli docílení plné řádky vzdáleny jsou od sebe čtverčík i více. Zvláště oblíbeno jest používání jednotlivých kursivových řádek nebo i jednotlivých slov. Také ozdobného materiálu nepoužívá se tak často jako u nás. Ovšem naleznou se v těchto pracích mnohé, jež uspořádáním svým působí velice pěkně, ale většina anglických prací akcidenčních působí na nás dojmem nesoustředěnosti, rozptýlenosti.

PASTELOVÝ TISK. V posledních dobách často hřešilo se proti vkusu upotřebením křiklavých barev a se zálibou kladly se vedle sebe nemožné odstíny barevné, tak že mnohý tiskopis v sazbě vkusně aranžovaný a pečlivě vysazený byl jedině barvami pokažen. Dnes nastalo v směru tom jisté zlepšení, a to částečně použitím tak zvaného pastelového tisku, kterýž osvědčil se zvláště při tisku masivních moderních ornamentů; dodává těmto tučným ozdobám klidnějšího, něžnějšího a příjemnějšího výrazu. Zřídka tiskne se nyní křiklavou barvou fialovou, sírovou žlutí nebo šťavnatou zelení, nýbrž odstiňují se bělobou, případně i barvou šedou, a tiskne se se zálibou barvou šeděfialovou, šedomodrou, šedozelenou. Tím nabudou barvy měkého, hedvábného vzezření a ozdoby jimi tisknuté přivádějí znamenitě k platnosti text. Ovšem čistý bezvadný pastelový tisk je možný pouze s použitím nejjemnější běloby a na strojích s dokonalým barevníkem.

DOBRÝ ZÁKON navrhnul francouzský poslanec Gaston Mennier. Aby totiž ode všech publikací byly povinné archivní exempláře tisknuty na papíře, jenž by vzdoroval ve větší míře působení času. Jest to starý papír z hadrů, na němž tištěné knihy přečkaly staletí a jenž i dnes bývá používán na tiskopisy a dokumenty, jež mají vytrvati. Tento ideální papír jest již dávno znám, neboť bylo zjištěno mikroskopickým zkoumáním rukopisů pocházejících z pátého století našeho letopočtu a nalezených v Turkestanu, že papír, na němž jsou psány, vyroben jest z odpadků lněného plátna.

NAKLÁDÁNÍ NOVÝCH PÍSEM nemá se díti dříve, dokud jsme se nepřesvědčili o přesnosti a správnosti kůželky. Od každého titulového písma i od každé strany nové ozdoby učiňme si kartáčový otisk, a nalepme jej do knihy k tomu účeli zařízené z hrubého nebo balícího papíru. Můžeme se přesvědčiti kdykoliv z této knihy, kolik liter a jaký počet jednotlivých kousků ornamentu bylo písmolijnou dodáno, a jest tím uspořeno časté zbytečné hledání. Ovšem jest třeba, abychom každou rozbitou literu nebo zničený ornament v knize přetrhli. Psací písma neměla by se vůbec nakládat, nýbrž všecky stupně nejlépe jest postavit mezi dřevěné proklady. Dále není radno, nakládati dvě titulová písma do jedné kasy.

V ZÁVODECH o rychlost v sázení, pořádaných Berlínskou „Buchdrucker-Woche“, obdržel první cenu typograf z Walwode (Hanoversko), vysadiv 7000 liter za 1 hodinu 53 minuty. Jest stár 35 let a zaměstnán 15 let v téže tiskárně.

VÁLKA nynější jeví velký vliv na rozmnožení časopisů v říši Mikadově; je to vysvětlitelno touhou po novinkách z válečného jeviště. V jediném měsíci vyšlo 89 nových denních listů. Nyní jest v Japonsku asi 2300 denníků a celkem asi 4500 časopisů. V samotném Tokiu jest jich 120. Nejrozšířenějším časopisem jest „Dsissi Skimpo“ (Nový Čas), jenž má asi 400.000 předplatitelů.

NA VÝSTAVĚ v St. Louis vystavila továrna na stroje Hoë v Novém Yorku rotačku, tisknoucí za hodinu 100.000 exemplářů osmistr. časopisu.

Účelem každého časopisu jest v první řadě přivésti k platnosti obsah, to jest písmo.

*

Pravidlem každého akcidenčního sazeče musí býti: jednoduše a jednotně.

*

V docílení správného působení ploch leží umělecký smysl.

*

Nepřeplňujme tiskopisy ozdobami a linkami.

*

Co jest bizarní, není nikdy krásné, a co krásné, není nikdy bizarní.

PŘÍLOHY prvého čísla: Dvě pozvánky dle návrhu kol. Ot. Císaře, tištěné kol. Želivským v závodě „Politiky“; jídelní list dle návrhu kol. Dyrynka, tištěný kol. Dvořákem v tiskárně E. Leschingra; ukázka reprodukce, tištěná kol. Ledvinou v tiskárně Neubertově; příloha Slévárny písem české akc. společnosti, dle návrhu kol. Mrkvičky, tištěná kol. V. Štěrkou v tiskárně Dra. E. Grégra; dvě novoročenky dle návrhu kol. Němečka, tištěné kol. Bojanovským v závodech „Unie“. Mimo to dvě ukázky jednobarevných prací kol. O. Císaře a Němečka.

OBÁLKU pro tento ročník kreslil kol. K. Hanzal.

OZDOBNÉ VINĚTY vedle otištěné, vyjmuty jsou z nového vzorníku „Slévárny písem české akciové společnosti v Praze“. Tyto vkusné a praktické viněty určeny jsou pro dvě barvy a ukázku toho i použití jich v sazbě přineseme v některém čísle příštím.

NAŠE KALENDÁŘE se v mnohém ohledu zdokonalují. Ještě loni bylo si stěžováno na to, že nejdůležitější část kalendáře, kalendarium, bývá sázeno z písma malého, z nonpareilu neb i perlu, což působí, jako by text byl něčím podřízenějším; kdežto přec veškerá ozdoba jest zde jen proto, aby kalendarium vyniklo. Letos bylo v tom ohledu jen zřídka chybeno. Rovněž ztrácí se z kalendářů tiskáren dříve tak oblíbené užívání znaků a vinět knihtiskařských. Kalendář určen jest v první řadě zákaznictvu, a jistě si každý mnohem raději vyzdobí příbytek kalendářem s nějakým motivem krajinným, květinami, dívčí hlavou neb pod. Jdeme ku předu kroky malými, ale jdeme přec. — Byl nám poslán nástěnný kalendář knihtiskárny M. Knapp v Karlíně s tříbarevnou reprodukcí Trskova „rybáře“; kalendář odborného závodu B. Fr. Zrnky, vypravený ve slohu starých tiskopisů; kalendář závodu „Politiky“, provedený tiskem tříbarevným; kalendář tiskárny E. Beauforta s výzdobou, provedenou olovořezem; vkusný

Čís. 359. Jednobarevné K 9·—
Dvoubarevné K 10·50

Číslo 360.
Jednobar. K 6·—
Dvoubar. K 7·50

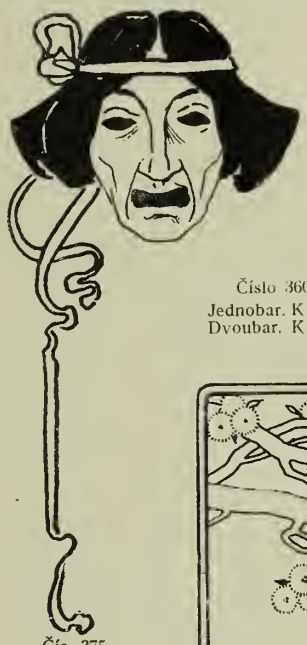

Čís. 375
Cena K 3·—

NOVÉ PŮVODNÍ VINĚTY
SLÉVÁRNY PÍSEM
ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST
V PRAZE, SOKOLSKÁ TŘ. Č. 25

Čís. 391.
Jednobar. K 8·—
Dvoubar. K 9·50

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠE AUTOTYPICKÝCH
PĚROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠE TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

kalendář knihtiskárny Edv. Leschingra s tříbarevnou reprodukcí obrazu „Jeteliště" od J. Slabého; firma A. Diblíček a Hanek poslala nám kalendář továrny na barvy Bert & Co. v Hamburku v podobě psací mapy, vyzdobené vkusným barvotiskem, a firma Jos. Anger a synové, továrna na stroje ve Vídni, novoročenku s vyobrazením pomníku Gutenbergova.

SLÉVÁRNA PÍSEM ČESKÁ AKC. SPOLEČNOST V PRAZE snaží se co nejúsilovněji naše domácí umění písmolijecké na úroveň závodů zahraničních přivésti a toto šťastnými ukázkami co nejlépe representovati. Že snaha tato korunována zdarem úplným, dokazuje dnešní příloha našeho listu, na níž předvádí slévárna písem čtenářům našim ukázky právě vydaného původního ornamentu „Flora", který rozvrhnut jest na dvě serie. Ušlechtilé a nanejvýš originelní tvary ornamentu „Flora" jsou prací akad. malíře V. Preissiga, kterýž v krátké době svého působení v kruzích typografických získal si zásluh neocenitelných. Doporučujeme ornament tento veškerým pp. knihtiskařům a zejména naň upozorňujeme naše kol. akcidenční sazeče, aby týž svým pp. chefům doporučili, neboť naleznou v něm velice vděčný materiál ku rychlé a moderní výzdobě veškerých tiskopisů.

Listárna administrace.

Mnohým dotazovatelům sdělujeme, že placení za časopis při větším množství odebraných výtisků děje se za každé číslo zvlášť, při menším množství vždy za 3 čísla, při jednotlivých jest nejlépe se předplatiti. (Předplatné obnáší za rok K 4·80, za 1/2 roku K 2·40). K placení použijte přiložených cheků poštovní spořitelny.

Zodpovědný red. Karel Dyrynk, Kr. Vinohrady, Nitranská ul 879. Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364. Písmo „Lateinisch" fy. H. Berthold v Berlíně — Tisknuto barvou fy. E. T. Gleitsmann v Drážďanech v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

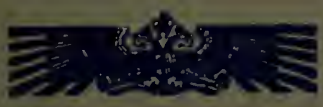

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizuji se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘI GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rochstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforírky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

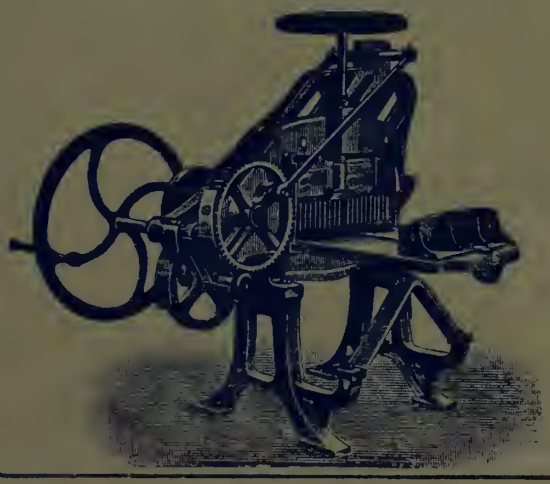

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětly. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškerý utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu tíma jakosti atd

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulkova a akcidenční jakož i vypíňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita:

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd

Jednoduché rychlolisy soust kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvouberevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Li y bellol.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
ÚNOR 1905. - ČÍSLO 2.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

stavi od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

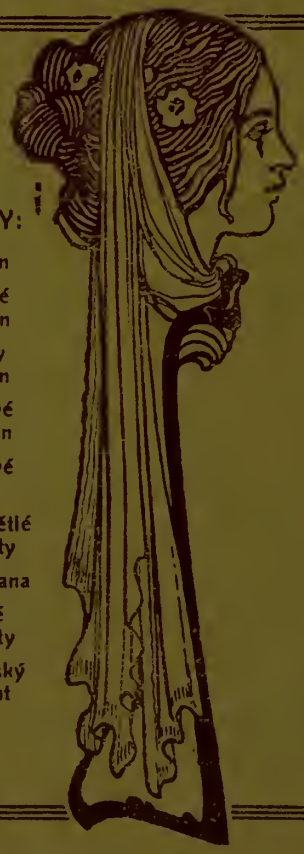

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

DIVADELNÍ VEČER

LEŠETÍNSKÝ KOVÁŘ

OBRAZ ZE ŽIVOTA VE TŘECH JEDNÁNÍCH OD SVATOPLUKA ČECHA.

V LETOŠNÍM OBDOBÍ PŘIPRAVUJÍ SE NÁSLEDUJÍCÍ PRÁCE: HENDLOVA VESELOHRA „NÁŠ PAN STARÝ“, NOVÉHO „LESNÍ PANNA“, ŠŤASTNÉHO „MODRÉ OČI“

POŘÁDÁ DRUŽSTVO PRO VYSTAVĚNÍ TĚLOCVIČNY SOKOLU VE STŘEŠOVICÍCH V NEDĚLI 26. ÚNORA 1905 V HOSTINCI „U VONÁSKŮ“; PŘI VYBRANÉM PROGRAMU SPOLUÚČINKUJÍ PROSLULÉ UMĚLECKÉ SÍLY A JAKO HOST VYSTOUPÍ SL. EMMA STIVÍNOVA, ČLEN OPERY

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE“ ČÍS. 2. ROČNÍK XVI.
SAZBA A NÁVRH ANT. KARAJSE ▫ TISKL E. CHVOJKA. KNIHTISKÁRNA V. NEUBERTA

WILLIAM MORRIS: KNIHTISK.

Knihtisk v tom smyslu, jak se jím nyní chceme zabývati, rozeznává se od mnohých, ne-li ode všech řemesel a umění na výstavách předváděných tím, že jest vynálezem v každém ohledu moderním. Neboť ač dělali Číňané otisky z dřevěných špaličků reliefně vyhloubených staletí před tím, než nizozemští řezbáři vyráběli podobným procesem knihy tištěné z desk v celku řezaných — bezprostřední to předchůdce kněh vskutku tištěných — tedy přec teprve vynalezení pohyblivých kovových liter v polovici 15. století může býti pokládáno za vynalezení umění knihtiskařského. A jako příklad jemné typografie uvádíme mimochodem, že nejprvněji pohyblivými typy tištěná kniha, Gutenbergova čili „čtyřicetidvouřádková bible“ asi z r. 1455 nebyla nikdy předstižena.

Knihtisk může býti pozorován jako umění, vyráběti knihy pohyblivými literami. Dnes, kdy všechny knihy, jež nelze považovati za knihy v první řadě obrázkové — sestávají hlavně z typů sesazených v tiskovou formu, má nejvyšší význam, aby použité litery měly vkusný tvar; tím spíše, když lití, sázení a tisknutí krásných liter nevyžaduje více času ani nákladu, než táž operace s literami ošklivými. I bylo věcí samořejmou, že ve středověku, kdy řemeslníci se snažili, aby výtvory jejich — nechť bylo to cokoliv — vykazovaly krásu tvaru, že i tvary tištěných liter musely býti krásné, a že uspořádání jich ve stránku muselo býti rozumné a muselo zamezovat bezvýraznost liter. Středověk přivedl k dokonalosti krasopis, i bylo přirozeno, že tvary tiskových liter následovaly více či méně těsně tvary písma psaného.

První knihy tištěny byly černou literou, t. j. literou, jež byla dalším vývojem starého románského písma, které stále dokonaleji a uspokojivěji se vyvíjelo při velkých i malých písmenách; malé písmeny byly vlastně vynalezeny v ranném středověku. Nejprvněji pohyblivými literami tištěná kniha, dříve již zmíněná „Bible Gutenbergova“ jest sázena literami, které jsou přesným napodobením klášterního písma v oné době velmi používaného. Písmo to jmenuje se od té doby „Typem misálovým“ a představuje druh liter použitý v mnohých skvostných missálech, žaltářích atd., jež byly zhotoveny tiskem v 15. století. Avšak první skutečně datovaná bible (jež vytisknuta byla rovněž v Mohuči Petrem Schöfferem r. 1462) napodobila písmo mnohem volnější, jednodušší, méně špičaté a tím mnohem příjemnější a čitelnější. Celkem mohou býti typy této knihy považovány za „non plus ultra“ gotických typů zvláště vzhledem k malým písmenám. Velmi podobný typ byl užíván v následujících 15 neb 20 letech nejen Schöfferem, ale i tiskaři ve Štrasburku, Baselu, Paříži, Lübeku a jiných městech. Ač byly celkem — s výjimkou Italie — používány nejvíce typy gotické, zrodil se přec o několik let později nejen v Italii, ale i v Německu a Francii typ románský. R. 1465 počali v klášteře Subiaco u Říma tisknouti Sweynheimští a upotřebovali neobyčejně krásných typů, tvořících přechod mezi písmem gotickým a románským, jež však musejí rozhodně pocházeti ze studia rukopisů 12. či dokonce 11. století. Vytiskli velmi málo kněh těmito typy, pouze tři; ve svých prvních knihách tištěných v Římě zaměnili je mnohem méně krásnými literami románskými. Avšak kolem téhož roku počal Mentelin ve Štrasburku tisknouti typem, jenž jest zřetelně románský; a v příštím roce následoval ho Günther Zeiner v Augsburku. Roku 1470 zhotovili v Paříži Uldarich Gering a jeho společníci první ve Francii tištěné knihy rovněž písmem románským. Románské typy všech těchto tiskařů vykazují stejný charakter, a jsou navrženy velice jednoduše a čitelně pro potřebu, beze všech umělůstek, a při tom nepostrádají i krásy. Dlužno říci, že nijak se nepodobají přechodnímu typu ze Subiaca; ač jsou více románské, než tento typ, přec nevyrovnají se dokonalému písmu prvních knihtiskařů v Římě.

Další vývoj románských typů dál se v Benátkách. Jan Speyer a jeho bratr Vendelín, následováni Mikulášem Jensonem počali v tomto městě tisknout v letech 1469 a 1470; jejich typy kloní se spíše k typům francouzských a německých tiskařů, než k typům tiskařů římských. O Jensonovi lze říci, že přivedl vývoj typu románského tak daleko, jak bylo možno; jeho litery jsou obdivuhodně zřetelné a pravidelné, a při nejmenším právě tak krásné, jako kterýkoliv jiný románský typ. Po jeho smrti v roce 1490 upadal tisk benátský velmi hluboko. Ačkoliv slavná rodina Aldusů snažila se obnoviti jeho technickou dokonalost, odložíc opotřebované litery a věnujíc tisku velikou pozornost, stojí její typy umělecky na mnohem nižší úrovni, než typy Jensonovy; a dlužno míti za to, že jimi se věk krásného tisku v Italii zakončuje.

Jenson měl mnoho současníků, kteří používali krásných typů; některé z nich — jako ku př. typy, jimiž tiskl Jacobus Rubeus nebo Jacques le Rouge — lze od typů jeho sotva rozeznat. Byli to tito velcí benátští tiskaři a jejich spolubratři v Římě, Miláně, Parmě a v jednom či dvou jiných městech, kteří zhotovili skvostná vydání klassiků, jež jsou jedním z velkých slavných vrcholů umění knihtiskařského a důstojnými representanty horlivého nadšení pro vzkříšenou učenost v oné době. Třeba připomenouti, že velká většina oněch tiskařů ital-

ských byli Němci a Francouzi, kteří pracovali za vlivu italských názorů a snah.

Rozumějme, že v celém 15. a v prvé polovici 16. století byly používány současně románské i gotické litery. Ba i v Italii byly mnohé theologické a právnické spisy tištěny písmem gotickým, jež bylo tak vysloveně gotické, jako v pracích německých tiskařů, a z těchto typů povstaly mnohé přechodné typy, jako na př. v knihách ze Subiaca. Týž pozoruhodný případ byl i u kněh tištěných v Ulmu a v rámci poněkud užším i v Augsburku. A vskutku podobají se první typy Günthera Zeinerse (jež později byly používány Schüsslerem) typům dříve zmíněných kněh ze Subiaca.

Ke sklonku století 15. nastalo patrné zhoršení tisků, zvláště v Německu a v Italii, a ke konci 16. století nebylo o nějakém vskutku krásném tisku ani ponětí; nejlepší — nejvíce nizozemské a francouzské — byly čisté a jasné, ale nevynikaly žádnou předností; nejhorší — nejspíše anglické — jevili úžasné odchýlení od výrobků dřívějších. A věc horšila se po celé 17. století, tak že v 18. století byl tisk vykonáván způsobem nanejvýš ubohým. Asi v té době byl učiněn v Anglii pokus, zlepšiti tvar liter (Caslonem, jenž roku 1720 počal svůj závod co písmolijec). Caslonův typ jest čistý a zřetelný, a jest dosti dobře kreslen; zdá se, že sloužily mu za vzor litery Elzevirovy ze století 17. Typy lité dle jeho matric používají se ještě podnes.

V tom čase musel knihtisk vzdor jeho velice cenným vymoženostem snésti ještě jedno hluboké ponížení. Písma století 17. byla špatná spíše v ohledu negativním, než v ohledu positivním. Však i vzhledem ke kráse dřívějších výkonů mohla se zdáti snesitelná. Ale lijcům pozdního 18. století bylo ponecháno, aby vyráběli litery, jež jsou positivně ošklivé, jež na oko působí nepříjemně a odpudlivě nemotorným sesílením a hrubým ztenčením linií. Vlach Bodoni a Francouz Didot byli první, kdož zavedli nešťastnou tuto proměnu, ač Angličan Baskerville, jenž pracoval několik let před nimi, také již silně v stejném směru kráčel; jeho litery však, sice bez zajímavosti a ubohé, nejsou ani přibližně tak brutální a všední, jako litery Bodoniho a Didota.

Touto změnou typů octnulo se umění knihtiskařské nejníže, alespoň pokud se týče dobrého tisku, ačkoliv papír dospěl nejhoršího stavu teprve asi roku 1840. Chiswickova tiskárna obnovila r. 1844 písmo Caslonovo, jímž vytiskla denník Lady Willoughby. Tento pokus byl tak účelný, že kolem r. 1850 byli jím pobídnuti pp. Miller a Richard v Edinburku, že dali řezati razidla pro celou řadu písem ve starém slohu. Tato a podobná písma, litá zmíněnými a jinými firmami došla nyní všeobecného použití a znamenají zajisté velké zlepšení proti obyčejnému „modernímu slohu“, jenž jest v Anglii v rozvoji, a který povstal vlastně z typů Bodoniho, jichž ošklivost byla poněkud zmenšena. Proti kresbě písmen tohoto moderního „starého slohu“ možno ještě mnohé namítnouti; působení jeho jest poněkud příliš šedé, čehož příčinou jsou jeho tenké linie. Mimo to třeba připomenouti, že moderní tisk děje se na měkký papír většinou stroji a ne ručním lisem, i hodí se tyto poněkud drátové písmeny pro strojové tisknutí, pro něž silnější kresba liter není tak výhodná.

Je však zarážející, pozorujeme-li, že zlepšení omezeno jest v posledních 50 letech skorem výhradně na Velkou Britanii. Tu a tam vytiskne se též ve Francii neb v Německu kniha s jistými požadavky na dobrý vkus, ale povšechné znovuožití starých tvarů nenalezlo přijetí v těchto zemích. Italie jest ve své stagnaci úplně spokojena. V Americe bylo zhotoveno velmi mnoho skvostných kněh, jejichž typografická úprava, papír a illustrace jsou však tak zvrácené, že působí spíše podivností, než racionelní krásou a výrazem, nechť hledíme na cokoliv — literami právě tak, jako illustracemi.

Nyní ještě několik slov o kreslířských zásadách typografie. Čitelnost jest zajisté nejpřednější, co žádáme na tvarech písmen, i jest nanejvýš žádoucno, aby byly vymýceny všechny nepotřebné nádory a špičaté hrany, a bylo použito jen čisté a pečlivé linie. Dokonce i Caslonův typ, je-li zvětšen, jeví v tom ohledu velké vady. Konce mnohých liter jsou vulgárním a bezpodstatným způsobem hákovitě zakončeny, místo aby vybíhaly v ostrý a jasný tah liter Jensonových; hořejší zakončení některých liter jest silné a hrubé, ošklivý hruškovitý nádor znetvořuje jejich tvar.

U žádné litery není rozdíl mezi ošklivou a vulgární nečitelností moderních typů a elegancí a čitelností typů starých tak překvapující, jako u arabských číslic. Ve starých tiscích má každá číslice svoji určitou individualitu, a nemůže být nijak za jinou číslici zaměněna; při čtení moderních číslic musíme však napínati zrak, chceme-li míti jistotu, že máme před sebou 5, 8 či 3, byť náležel tiskopis i k nejlepším; špatně by se potázal, kdo chtěl by čísti rychle takový tiskopis.

Jeden z rozdílů mezi dobrým typem a typem vzniklým z pouhé potřeby nutno připsati neporozumění, vzniklému z požadavků obchodu: myslím zúžení moderních písmen. Většina liter Jensonových jest kreslena čtvercově, moderní litery jsou naproti tomu o třetinu neb více zúženy. Ačkoliv pak tento zisk na prostoru omezuje možnost krásy v kresbě, není to opravdový zisk, neboť moderní tiskař tento zisk zahazuje, klade-li mezi jednotlivé řádky širší mezery, což jest pravděpodobně podmíněno stlačením písmen se strany. A opět obchodní požadavky nutí používati typů, jež mají příliš malý objem, než aby je bylo možno pohodlně čísti. Kdyby byla omezena praxe prokládání řádek, mohlo

by opět býti používáno větších typů, aniž by se tím cena knihy zvýšila.

Velmi důležitou věcí při sázení knihy jest vzdálenost jednotlivých slov od sebe. Při dobrém tisku mají být mezery mezi slovy pokud možno stejné (jest nemožno, aby byly úplně stejné, vyjímaje ve verších); moderní knihtiskaři to vědí, ale děje se tak pouze v nejlepších tiskárnách. Jiný moment, jehož třeba dbáti, bývá skorem vždy pomíjen; to jest snaha, zameziti ošklivé vinutí bílých linií, tak zv. „řek". Lze tomu zabrániti — ač ne úplně — pečlivostí a rozvahou; záhodno zde jest „lomení řádek" jako při uzavřeném zdivu neb cihlách způsobem následujícím: —=—. Celková kompaktnost stránky jest velmi žádoucna. Moderní knihtiskaři všeobecně přehánějí šířku mezer mezi jednotlivými slovy, chyba, k níž jsou pravděpodobně vedeni bezvýraznou kvalitou liter. Neboť kde jsou energicky a pečlivě kresleny, kde každá písmena má tvar naprosto individuelní, mohou být slova mnohem těsněji sázena bez ztráty zřetelnosti. S výjimkou pravidla, že nutno zameziti „řeky" a že má býti pokud možno málo světla, nelze dáti žádná ustanovení pro šířku těchto mezer, a správného poměru lze docíliti pouze ustavičným cvikem soudnosti a vkusu sazeče.

Má-li kniha působiti uspokojivým dojmem, jest třeba dbáti i postavení stránky na papír. Zde nachází se skorem beze změny moderní praxe opět v rozporu s přirozeným poměrovým pocitem. Od času, kdy kniha prvně obdržela svoji nynější podobu až do konce 16. století a ještě déle, bývala stránka na papír pokládána tak, že k nohám a ke vnějšku knihy bylo dáno více prostoru než ke hlavě a do hřbetu, jak zde jest jasně znázorněno:

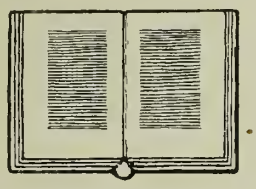

Neboť obě strany jsou celek, utvořený otevřením knihy. Moderní tiskař opatřený přesvědčením, jež propůjčují mu jeho oči, pozoruje jednotlivou stránku jako celek a tiskne ji do středu papíru — ač v mnohých případech jen zdánlivě. Použije-li záhlavní linky, odečte ji, a výsledek pro oko jest ten, že dolejší okraj jest užší než okraj hořejší; celé otevření knihy působí pak dojmem, jako by vše bylo převráceno, a zdá se, že stránky jsou na šířku papíru sešinuty.

Papír, na němž se tiskne, jest nutnou součástí našeho předmětu; můžeme říci, že ačkoliv se dnes vyrábí velmi dobrý papír, nebývá ho nikdy používáno — vyjímaje knihy velmi nákladné — ač by se tím náklad příliš nezvětšil při žádném tisku mimo tisk nejlacinější. Papír, jehož se používá na obyčejné knihy, jest neobyčejně špatný, zvláště u nás, v Anglii, ale v závodech o bezcennost byl by předstižen papírem v Americe vyráběným, jak jen možno nejšpatnějším. Zdá se, že není žádné příčiny, proč by neměl být obyčejný papír vyráběn lepší, i když se přizná nutnost velmi nízké ceny; každé zlepšení však mělo by být založeno na tom, aby bylo otevřeně ukázáno, že levný papír jest opravdu levný t. j. že levný papír nemá svoji pevnost a trvanlivost obětovati hladké bílé ploše svědčící o jemnosti materiálu a výroby, jež musela by nutně jeho cenu zvětšit. Vydatným pramenem špatného papíru jest nakladatelský obyčej, zvětšiti tenký svazek tím, že tiskne se na papír dosahující skoro síly kartonu; úmysl, jenž nikoho neklame a jímž čtení knihy stává se velmi nepříjemným. Neboť při převracení stránek působí příjemně na oko i na hmat, poddá-li se volně papír a měkce se převrátí. Kniha z tuhých listů připadá jako sestavená z prkének.

Celkem má býti malá kniha tištěna na papíru tak slabém, jak jen možno, aniž by propouštěl tisk. Papír, jehož bylo používáno k tisku malých, neobyčejně vyzdobených francouzských mešních kněh na počátku 16. století, jest v tom ohledu vzorným; jest tenký, pevný a hutný. Mimo to nesmí být přehlédnuta okolnost, že papír vyrobený strojem přirozeně nemůže vykazovati tak dobré sestrojení jako papír ruční.

Výzdoba knihy jest předmětem příliš dalekosáhlým, než aby zde mohl býti v celém rozsahu projednán; pouze jedno budiž zde podotknuto. Podstatný bod, na nějž musíme míti zřetel jest ten, že výzdoba, nechť sestává z čehokoliv, z obrazu nebo ozdoby, má tvořiti část stránky, jeden díl celého plánu knihy. Čím jest tato podmínka jednodušší, tím důrazněji třeba ji stanoviti, neboť moderní praxe vztah mezi písmem a výzdobou úplně pomíjí, tak že jest to pouhá náhoda, když se vzájemně podporují. Správnému spojení liter s obrazy rozuměli staří knihtiskaři úplně; i když jsou dřevoryty velmi hrubé, působí oku potěšení vzájemné poměry, jež stránky s jejich vyzdobením, literami a rytinami spojují. Když však — jak tomu velmi často bývá — obsahuje rytina skutečnou krásu, tedy náležejí takto vyzdobené knihy k rozkošným dílům uměleckým, jež kdy byla vytvořena. Mají-li dobře kreslené typy, patřičné vzdálenosti řádek i slov a správné umístění stránky na papír, mohou všechny knihy při nejmenším slušně a dobře vypadati; přistoupí-li k těmto dobrým kvalitám opravdu krásná výzdoba a obrazy, mohou tištěné knihy opět illustrovati stanovisko naší společnosti, že dílo pro potřebu může býti též dílem uměleckým, snažíme-li se, aby se jím stalo.

Přeloženo z „Arts and Crafts Essays."

VÝRAZNOST AKCIDENČNÍCH PRACÍ.

V nynější době má akcidenční sazeč velice volnou ruku a široké pole k uplatnění své myšlenky; může jíti mnoha cestami a voliti mnoho rozličných způsobů úpravy a výzdoby tiskopisu. Tato bohatost a hloubka zdroje výzdoby svádí k domněnce, že lehko jest z něho vybírati aniž by se vyčerpal, a v širokém rámci přípustnosti že snadno lze najíti způsob nejvhodnější a nejsnadnější. A přece jest tomu spíše naopak: rozmanitost žádá vytříbeného vkusu a šířka přípustného použití podmiňuje určité a plné ovládání celého bohatého materiálu.

Stává se poměrně zřídka, že objednatel přijde s ujasněnou myšlenkou, jak přeje si míti práci provedenu; teprve sazeč dodává jeho přání určitého tvaru. Záleží tedy na tom, aby dovedl zákazníkovu myšlenku přijati za svou, rozvinouti ji a použíti svým vlastním způsobem. Zákazník pravidelně řekne: „udělejte něco pěkného — proveďte to moderně — chci mít něco elegantního“, a toto přání bývá často sazeči jediným vodítkem mimo vkus a odborné zkušenosti. V tom také vězí jedna z příčin, proč zákazníku spíše vyhoví sazeč s delší praxí — byť nebyl i nejlepším odborníkem; zná přání a potřeby objednatelů, ví, že nutno vycházeti z jejich přání, třeba že lze jinak práci provésti způsobem zcela osobitým.

Toto pravidlo platí dvojnásob pro tiskopisy obchodní, kde všecka přání mají vždy svoji oprávněnost a účelnost vzniklou z praxe. Obchodník dá zajisté přednost tiskopisu jasnému a výraznému, zřetelně sloužícímu účelu a praktické potřebě.

Jiné tiskopisy, nezdůrazňující tak silným způsobem praktickou potřebu, na příklad plesové pozvánky, taneční pořádky a j., mohou ovšem býti vyzdobeny něžněji, měkčeji, a působiti lehkým, sladkým tónem. Ovšem ani zde není možno říditi se nějakými určitými pravidly a musíme dbáti logické souvislosti obsahu a výzdoby. Účet závodu s voňavkami nebo s krajkami vyžaduje na příklad nutně výzdoby jemné a něžné; užijeme slabou ozdobu lehké kresby a volíme slabé barvy pastelové hedvábného lesku; ale pozvánky k plesu kovodělníků budou již svým výrazným, zřetelným vyzdobením a energickými barvami působiti tvrdším dojmem. A právě tak musí jinak vypadati celkovou úpravou karta oznamující zasnoubení než karta, jež oznamuje otevření obchodu, a opět jinak karta oznamující otevření umělecké výstavy. Neboť bezpodmínečným vodítkem musí nám býti vždy, aby každý tiskopis výrazně a zřetelně vyjadřoval svůj účel a přimykal se těsně k svému obsahu.

Druhým, právě tak důležitým bodem jest zdůraznění textu a výrazné a přehledné jeho umístění. I žádá se na akcidenčním sazeči, aby ze znění textu dovedl vybrati části nejdůležitější a dovedl volbou typů a umístěním dodati jim náležitého významu, jenž možno ještě zvýšit správným a účelným použitím ozdoby. Ostatní text rozvrhneme dle důležitosti v jednotlivé skupiny tak umístěné, aby části vížící se s hlavní řádkou podržely s ní určitě vyjádřenou souvislost; text může býti rozložen, nesmí však býti rozházen. Soustředěnost a vnitřní spojitost nesmí být v žádném případě porušena, neboť takový tiskopis vyvolává v nás pocit jakési rozháranosti a nejistoty a jest v základu pochyben.

Také však nesmí se obsah stlačiti v jedinou bezvýraznou skupinu. Tento způsob sázení nabývá v poslední době zvláště půdy; plocha papíru pokryje se nějakou ozdobou a na zbývající místo sází se všechen text z písma stejné velikosti v uzavřený čtverec bez ohledu na význačnější či podřadný význam jednotlivých částí. Tomuto způsobu přikládá se jakási modernost, ač jest úplně nesprávný, neboť jím zamítá se důležitá podmínka každého tiskopisu: přehlednost. Hlavním výrazem naší doby jest nervosní chvat, a má-li se zrak čtoucího zachytit na textu a rychle si jeho obsah uvědomit, jest třeba požadavku doby vyjíti vstříc a upoutati oko ladným a lehko přehledným uspořádáním. Jinak jest na snadě, že tiskopis zůstane nečten.

Výzdoba — nechť děje se vinětou, liniemi či drobnými ozdobami — jest vždy na druhém, podřízenějším místě, a jejím jediným účelem jest poskytnouti textu ladné pozadí, zdůrazniti některé části obsahu a dodati tiskopisu osobitý výraz. Z toho vyplývá, že kresba ozdoby musí odpovídati kresbě použitého písma svojí barevnou silou i svojí linií; či spíše působivost ozdoby má býti o odstín mdlejší, aby ustupovala zpět a tvořila pozadí, z něhož zřetelně a výrazně by vynikaly silnější tahy textu, písma.

Volbu písma řídíme dle barevné síly použité viněty nebo objednatelem určených štočků či medaillí. Písmo hlavních řádek má jejich barevnou sílu o tón převyšovati a ostatní text má působiti asi stejně silným dojmem; případná další výzdoba pak dojmem o něco slabším, čímž dosáhneme žádoucí harmonie.

Při tom musí být každá část upotřebené výzdoby účelná a má míti svou zdůvodněnost; každý díl má ležeti na svém místě proto, aby buď nutně vyplnil prázdnou plochu, anebo podporoval a zdůraznil význam některé řádky, některého odstavce obsahu. Ozdoba musí být vždy podřízena textu, neboť jest zde pouze proto, aby podporovala a zdůraznila důležitost hlavních řádek a celkový výraz tiskopisu sjednotila.

Velikou důležitost má sázení prací jednobarevných, ač považuje se za podřízené a mnohdy mu bývá věnováno málo péče. Neboť docílíme-li dvěma nebo více barvami snadnějším způsobem bohatších efektů, jsou přec tiskopisy jednobarevné pro praxi nejdůležitější a takřka základem akcidenční tvorby.

Sázením jednobarevných prací vyvíjí se rychlá a určitá soudnost v odhadování důležitosti řádek, tříbí se smysl pro jednoduchost a výraznou krásu linie a písma, a nabývá se jím zároveň odborné znalosti a technické jistoty, což v nynější době má zvláště velký význam. A pak tento druh akcidenční sazby, jenž přirozeně nepřipouští přílišné bohatosti výzdoby, vede nás k jednoduchosti a eleganci; a těchto dvou vlastností nutně jest třeba k úpravě tiskopisů barevných, nemá-li práce naše zabočiti k přeplněnému nevkusu a strakatému nanášení barev. V tom leží hluboká cena prací jednobarevných, že učí nás umírněnosti a umělecké ekonomii — čili že jimi vychováme si vkus.

Sazeč, jenž nedovede vkusně a zároveň účelně vysaditi práci jednobarevnou, působící jednotným a uceleným dojmem, nedovede též nikdy vysaditi tiskopis barevný, neboť schází mu základ a nejdůležitější podmínka akcidenční tvorby: znalost přehledného rozvržení textu a vzájemného poměru ozdoby a písma.

Dyrynk.

TECHNICKÁ ÚPRAVA KNIHY.

S použitím vzorů „Unterrichts-Briefe für Buchdrucker", vydávaných technikem knihtiskařským v Lipsku, uspořádal a v grafickém kursu přednesl ALF. BĚHAL.

I.

Krátce před světovou výstavou v Paříži zavládl nový ruch, volání to po umělecké stránce nejen v knihtisku a knize zvlášť, ale ve výtvarném umění a řemesle vůbec, jež čeliti měla úpadku přivoděnému hromadnou výrobou tovární.

Nelze mi však zde uváděti celou tu dobu a snad i pohnutky, které vedly k tomuto obratu. Byl to zvláště Ruskin a jiní jeho současníci, kteří vyvolali nový tento život, jak toho podala důkaz zvláště Anglie na uvedené výstavě, a kde nám William Morris dal příklad neobyčejné obětavosti a lásky k pěstování umělecké stránky v knihtisku.

Na jeho knize jest se nám učiti, jak řekl Dr. Volkmann v jedné ze svých přednášek v museu knihtiskařském v Lipsku, ne sice abychom jej padělali, neboť jeví se mnohdy archaickým, ale abychom dovedli sobě vážiti pravého umění v knihtisku, a to právě v době, kdy tak často používá se toho slova „umění".

Knihy vůbec mají svůj osud. Po přečtení nejevíme pro ně toho zájmu, jejž přinášíme věcem novým a může proto ještě jen úprava udržovati i nadále jejich cenu. Tovární podniky naše přihlížejí však nejvíce jen k láci a množství, a právě to, co vyznamenává tisky prvních knihtiskařů, nechávají nepovšimnuto. A také v našich kruzích kollegiálních nepohlížíme ke knize jako k výkonu vyžadujícímu esthetického citu a domníváme se, že knihy sázeti a tisknouti může každý. Není tomu však tak. Neboť kolik nalézáme na dnešním trhu knih, jež vyznačovaly by se jak jednotnou úpravou tak i stejným zabarvením? Jest tedy neodůvodněno, pohlížíme-li na kollegu, zaměstnaného výhradně sazbou knih jako na méně cenného a v pracích akcidenčních spatřujeme nejvyšší cíl odborné dokonalosti. Kniha jest základem knihtisku, jí máme věnovati veškeru péči a pro ni jest nám hledati i nových forem a pravidel, odpovídajících době dnešní. Vždyť i při dnešní tisícové výrobě zůstává kniha jako jeden výtisk prostředníkem mezi spisovatelem a čtenářem, jest tedy individuelním představitelem myšlenek spisovatelových, a proto také vyžaduje svému obsahu přiměřenou úpravu. Úprava knihy musí býti nejdříve promyšlena a nejen šablonovitě odbývána.

Kniha má vzbuzovati již svým zevnějškem chuť a zvědavosť čtenářovu po přečtení a má-li býti skutečným výkonem uměleckým, jest také třeba, aby nejen vyhovovala pravidlům esthetickým, ale aby též suroviny spracované nebyly jen imitací.

Dnes máme celou řadu svérázných písem a také počíná se všude jeviti tolik potěšující snahy po zdokonalení a zušlechtění úpravy knihy, že musí nás hrdostí naplňovati každý krok učiněný na této cestě. Vzpomenu však zároveň, kam až vedla snaha za osobitosti knihy. Nejen vyskytli se lidé, kteří dali rukopis svůj pomocí desek zinkografických rozmnožiti, ale Jindřich Vogeler-Worpswede dokonce psal své básně a též dekorace k těmto vlastně maloval. Tím arciť vznikla kniha nejosobitější; to nemůže však býti naším úkolem, tak daleko nesmí jíti naše snaha, neboť tu mohli bychom znova počíti své knihy psát a nač byl by pak největší vynález učiněný Gutenbergem, jeho oběti, staletá práce po zdokonalení knihtisku.

Illustrace v knize vykazují více neb méně plastičnosti, kdežto jiné působí čistě dekoračně na plochu papíru. Může illustrace mnoho přinésti k úpravě

knihy, však stává se často úrazem kamenu proto, že nebyla řádně pochopena. Reprodukce autotypická, vykazující síťku, působí poněkud rušivě na celistvosť knihy, neboť její zabarvení jest mnohem tmavší nežli obraz písma a možno si tu pomoci slabými odstíny barev. Ale nejen zabarvení vykazuje nesouladnosť, nestrpí autotypie též rubního tisku, mnoho se ním setře z jejího půvabu. Jinak jest tomu, byla-li illustrace přizpůsobena písmu a to zvláště při pérokresbě, dřevorytu atd., kde každá jednotlivá část přímo splývá a jedno druhé takřka doplňuje.

Za vzor kladena bývá kniha anglická a francouzská. Zvláště francouzská se svými jemnými odstíny barev, jež snad jen Francii jsou vlastní a nevykazují přesycenosti a tím méně sladkosti, jest ukázkou, kterak možno v soulad uvésti písmo a illustraci. Nechávají však knihtiskaři Francie příliš dominovati illustraci, rozstrkají písmo do všech koutů, jednotlivé výběžky illustrací zabíhají daleko do okrajů papíru a tím písmo, to hlavní v knize, tyranisují. To necháme si někdy líbiti, ale opakuje-li se častěji, ruší to klidný vzhled jednotlivých stránek a působí neurovnaně.

Walter Crane praví: „Každá kresba, která jest určena pro tisk, spojena s textem, musí vykazovati spřízněnost mezi obrazem typů a illustrací neb dekorací knihy. Určitost a elegance linie s přesnou působivostí světla a stínu dovede nejen upoutati, ale i dekorativně působí vlivem uchvacujícím.“

Tím zřejmě praveno, že moderní reprodukce, ať již dřevoryt aneb jiné způsoby autofototypické musí vykazovati určitost a jasnost znázorněného předmětu, a že jen tehdy lze docíliti úplného souladu knize, je-li illustrace přispůsobena zabarvení písma. Lze proto také doporučiti při zasílání knihy k illustrátoru zaslati též vzor písma, jež má býti užito, aby tento mohl k němu vzíti zřetel, aneb v jiném případě užíti písma pokud možno souhlasného s illustrací.

ZÁHLAVÍ DOPISNÍCH PAPÍRŮ.

Snaha, by knihtiskař předložiti mohl zákazníku svému tiskopis pokud možno v rouše nejvkusnějším a v úpravě odpovídající požadavkům doby, neomezila se pouze na tiskopisy rázu representačního a přepychového, nýbrž plnou silou zasáhla i do oboru tiskopisů běžných, na které ještě v nedávné době brán byl zřetel pouze v tom, že k výpravě jich vše bylo vhodným. Mám totiž na zřeteli tiskopisy obchodní, s kterými knihtiskař jest v neustálém spojení, jelikož zmohutnění obchodu a průmyslu podmiňuje jich obrovskou spotřebu. Mezi těmito v prvé řadě zaujímají čelné místo dopisní papíry, jimž tato stať věnována.

Než-li přikročeno bude k úpravě záhlaví dopisních papírů dle způsobu dnešního, není bez zajímavosti zmíniti se o úpravě jich v době minulé. Netřeba snad daleko sahati do dějin, stačí poohlédnouti se, jak pracováno bylo v tomto oboru před dvěma desetiletími, a u porovnání s dneškem seznáme velký pokrok na poli tvorby typografické u těchto tiskopisů.

Tehdejší úprava dopisních papírů — přes to, že věnována byla jí se strany sazeče veškerá péče, přece jen byla velice chudičkou, neboť z užívaného tehdy materiálu výzdobného při sebe větší námaze pracovníka nebylo možno vytvořiti formy než symetrické, které pak svým stereotypním opakováním musily se samy sebou znechutiti. Užíván zde způsob tak zvaného třířádkování, při kterém sazeč nucen byl za každou cenu řádky na určitou šířku vynutiti. Ku příkladu, sázeno-li záhlaví kvartového dopisního papíru na celou šířku, byla první řádka na 20 cicer, druhá na 32—36 cicer a třetí na 16 cicer. Bylo-li více řádek, tyto uspořádány postupně dle tohoto poměru. Tím stalo se, že k vytvoření těchto skupin bez ohledu na slohovost, bylo užíváno písem různých řezů, takže takto vysázené záhlaví činilo dojem ukázky písem, nemluvě ani o hrubé jeho nevkusnosti.

Nedostatek výzdobného materiálu, sestávajícího obyčejně z ornamentů, jehož hlavní figury byly růžky, střední části a spojky, nedovoloval ani jiné formy vytvářeti. A přičteme-li k tomuto železná pravidla, jimiž bylo se pracovníku říditi, by uznán byl tiskopis jeho za správně typograficky sázený, seznáme, že nelze veškeru vinu skládati na sazeče, nýbrž že byla doba a okolnosti viny samy, neboť nežádaly něco jiného a spokojovaly se tím, co bylo jim předkládáno.

Tím stalo se, že práce litografické, mající daleko větší volnost u výběru motivů, předčily práce typografické, a také v těch dobách setkáváme se s množstvím litografovaných záhlaví dopisních papíru, aniž však možno o těchto říci, že byly by vkusné; naopak, volnost v dekoraci byla využitkována litografií tak, že nevidíme na takovémto záhlaví místa, kde nebylo by různých lístků, ptáků, spirál a ornamentů, čímž stalo se, že záhlaví ona jsou přeplněna, kdežto písmo, nejhlavnější činitel, v této směsici zcela zaniká.

Knihtiskaři vidouce v litografii vážného konkurenta, činili pokusy vybaviti se ze znechuceného, stále stejného řádkování a orámování záhlaví, a po způsobu litografie počali užívati různých šikmo neb rovně postavených štítků, do kterých byl pak text uspořádán. Také v této době vešlo v užívání různé ohýbání řádek nejen do oblouků kruhových a elipsových, ale ohýbány řádky i do všech možných forem vlnitých. Jelikož práce takovýchto záhlaví vyžadovala nejen dokonalé technické zručnosti, ale i mnoho času, způsob tento se opětně neudržel.

V této době počaly slévárny po způsobu v litografii užívaných ozdob dodávati ornamenty, které daly se kombinovati s linkami a tvořiti tak různé formy; byly to tak zvané liniové ozdoby akcidenční, a o těchto možno říci, že učinily průlom do zkostnatělých forem tehdejší tvorby. Vydání národního ornamentu prof. Kouly písmolijnou Meyer & Schleicher způsobilo pak v české tvorbě typografické úplný převrat. Na místě ztrnulých forem počaly objevovati se formy volnější, a také od těch dob možno v Čechách datovati užívání tak zv. „volného směru".

Ornamenty v národním slohu kreslené nutily samy sebou k užívání jich v motivech volných. Ale jako každé dobré jádro obaleno jest nezáživnou slupkou, tak bylo tomu i u volného směru v jeho počátcích. Prohlížíme-li tiskopisy z té doby, shledáme se nejčastěji s nepochopeností volného směru. Objevilať se v době oné spousta tiskopisů — najmě dopisních papírů — v úpravě tak neladné a nesouvislé s jakýmkoli slohem, a možno říci nám, že přechod z forem ztrnulých do forem volných byl tak náhlý, že nelze ani diviti se jeho nepochopení.

A jestliže si stěžovati můžeme na několik roků, kde volný směr sloužil za oporu všem možným kombinacím typografickým, možno nám dnes s potěšením konstatovati, že přece jen ta volnost po delší době se vypěstila a že slupka jako nezáživná odhozena a vévoditi počalo dobré, čisté jádro.

Pak-li pravé pochopení tvorby ve způsobu volného směru mělo v počátcích pouze několik jednotlivých pracovníků, shledáváme se postupem doby stále s větším a větším jich počtem. Zde postaven byl akcidenční sazeč, který tvořiti chtěl, před možnost: buď pracovati dle pravidel, která tak dlouhou dobu byla mu vodítkem, neb stanoviti sám sobě pravidlo vlastní — pravidlo vkusu.

Že toto podmiňuje aspoň částečnou znalost slohů kreseb a ornamentů a vytříbenosti ve výběru pomůcek k dekoraci, jest samozřejmo.

V tomto čase písmolijnami dodávané různé ornamenty ku kombinacím na tupojemné linky, pak různé viněty a ozdoby přivodily akcidenčnímu sazeči široké pole k zdokonalení jeho tvorby.

Ve volném směru ustoupil užívaný způsob umísťování řádek, by jimi vyplněna byla celá plocha záhlaví, poznenáhlu čistě modernímu seskupování řádek do určitých plochových forem — nejvíce čtverců a obdélníků, kterýžto způsob dnes v tvorbě typografické zaujímá jedno z hlavních míst, a jemuž také následující řádky jsou věnovány.

Předem nutno sobě roztříditi záhlaví dopisních papírů na několik druhů a sice: záhlaví sázená na celou šířku a záhlaví rohová. Tato pak — pokud sazby se týče — na 1. jednoduchá řádkovaná; 2. komplikovaná, s ozdobou linkovou, ornamentální neb vinětovou; 3. vícebarevná.

Má-li dopisní papír vyhovovati svému určení, je nutno, by na první pohled jméno firmy a s ní souvisící určení závodu z celé plochy vystupovalo do popředí, ostatní podřízený text nechť uspořádáním svým toto ještě podporuje. Dále nebudiž záhlaví nikdy zbytečně roztahováno, by nezaujalo mnoho místa, neboť čím nižší záhlaví, tím lépe působí na oko, o praktické ceně ani nemluvě.

Jednoduché záhlaví, kde užiti chceme řádkování plochového, vyžaduje, by v prvé řadě roztříděním textu neutrpěla souvislost k sobě se vížících řádek. Při uspořádání skupin řádkových jest se vystříhati častého rozdělování jednotlivých slov, jakož i častého doplňování řádek různými ornamenty neb linkami. Vodítkem musí býti, že skupiny řádek říditi se mají podle textu, a nikoli text uspořádati a případně vnucovati do předem naznačené formy. Při uspořádání textu velkou úlohu zaujímá využitkování světlých prostor, vzniklých umístěním skupin řádkových na různá místa, neboť tyto, jsouce správně rozvrženy, svou světlostí nechávají buď hlavní řádku neb jednotlivé skupiny v popředí vystupovati. Celé pak záhlaví nechť svým uspořádáním činí dojem slohovosti a souvislosti; zvláště jest dbáti toho, by písmo bylo řezu jednotného. Pro moderní způsoby sazby hodí se nejlépe písma řezu moderního, neboť písma řezu klidného patří opět k formám klidným.

Při záhlavích dekorovaných různými ozdobami, vinětami, linkami a ornamenty, musí míti každý akcidenční sazeč na mysli, že text jest věcí nejhlavnější a dekorace že jest k tomu, by na jednotlivé části textu vhodným užitím upozorňovala. Proto nelze jinak než doporučiti, by při užívání ať již jakýchkoli ozdob panovala střídmost pokud možno největší, neboť nahromaděním linek neb ozdob zatlačujeme text do pozadí, což jest jednou z největších chyb typografických.

Z uvedeného jde na jevo, že při úpravě záhlaví dopisních papírů nucen jest sazeč takřka k tomu, spojiti krásné s užitečným, čehož možno dociliti jedině odborným vkusem, jehož vytříbení a zdokonalení má býti nejpřednější snahou každého akcidenčního sazeče.

Josef Němeček.

VYPLÁCEJÍ SE AKCIDENCE? Proč mnozí principálové tvrdí, že lepší práce akcidenční se nevyplácejí? Možno říci proto, že v našem oboru je ještě mnoho pracovníků — sazečů a tiskařů — kteří nedovedou pracovati prakticky a nedovedou si práci svoji ulehčiti a urychliti. Bylo tomu tak dříve a zůstalo tak podnes; tenkrát to byl volný směr s jeho umělůstkami v sazbě, dnes, kdy máme moderní směr, který zavrhuje všecku zbytečnou sazbu, není tomu o nic lépe; a zdražilo-li akcidenční práce za časů volného směru upotřebení pilníku, ohybacího přístroje a letování, jest to dnes snaha mnohých akcidenčníků použíti pro každou poněkud lepší práci ozdoby samostatně kreslené i řezané. A právě toto přespřílišné užívání řezby do tónových ploten jest našemu řemeslu a typografickému umění na škodu, neboť jím zdržují se tiskopisy a mnohý principál brzy ztratí chuť prodělávati na lepších akcidenčních pracech. Chce-li na příklad akcidenční sazeč kresliti a řezati zarámování na listovní záhlaví, potřebuje ku kresbě asi tří hodin, ku přenesení, resp. k přepausování kresby na tónovou desku a k vyřezávání její dalších tří hodin, což jest celkem šest hodin; tolik času nemůže principál zákazníkovi ani započítati. A v tom není ještě zahrnuta doba potřebná k sázení. Mimo to řezaná ozdoba může býti zřídka kdy tisknuta současně s textem, i jest třeba dvoubarevného tisku. Akcidenčník může býti mnohdy velmi dobrým kreslířem, a přec nemusí být dobrým odborníkem, jehož práce by se tiskárně vyplácela. Mnohý takový kolega má sice jisté kreslířské schopnosti, ale není s to vysaditi pěknou práci z materiálu písmolijnami dodaného, ba nestačí ani na složitější tabeli či něco podobného; jest tedy spíše „akcidenčním rytcem", než akcidenčním sazečem. O praktickém usnadnění práce nemá ani zdání; u něho jest hlavní věcí za každou cenu kresliti a řezati. Akcidenčník musí umět kresliti a rovněž musí ovládati rytí do podtiskových desk. Má ale spíše se snažit, aby materiál dodaný písmolijnami používal stále novým a novým způsobem. Kreslení bude mu zde vždy spíše pomůckou než účelem. V prostředních a malých knihtiskárnách nepřicházejí lepší práce každodenně. A když se požadují, musí se akcidenčník snažiti, aby je vypravil pokud možno jednoduše a co nejméně komplikováno. Není-li v závodě tiskař, ovládající harmonii barev, tedy je nejlépe určiti vhodnou barvu dle barevné přílohy některého odborného listu. Tiskař pracuje dle této předlohy rychleji a také se mu lépe daří. Dále omezujme přílišné řezání do tónových desk; používejme za to častěji tónovaných papírů nebo barevných kartonů. Budeme-li si počínati tímto způsobem, usnadníme si tím práci, urychlíme ji, a tím umlkne také nářek principálův na nevýnosnost lepších akcidenčních prací.

CO MÁ AKCIDENČNÍK VĚDĚTI O TISKU? Na tuto otázku jest nejlepší odpovědí, že sazeč má též ovládati techniku tiskařskou, neb alespoň tisku rozuměti. Při dnešním způsobu dělby práce v našem oboru jest toho ovšem těžko dosáhnouti, a sazeč, jenž zhotovuje rychle a účelně běžné práce, korektně vyplňuje a sází, jest stále ještě dosti hledán; znalosti tisku se od něho vůbec nežádá. A přece jest pro akcidenčníka přímo nutna. Nemyslíme ovšem, aby sazeč byl zároveň i tiskařem. Ale je třeba znáti rozličné výhody tisku, na př. tisku irrisového, jímž můžeme tisknouti současně dvě i tři barvy — znáti harmonii barev, dojem, jímž působí barva vedle jiné barvy nebo i barva tištěná přes barvu atd. Dále je prospěšno když ví, kdy je třeba válců tvrdších, v kterém případě je výhodněji tisknouti na měký, v kterém na tvrdý podklad. To vše má pro akcidenčního sazeče svoji důležitost a má si těchto vědomostí získati. Neboť tyto vědomosti slouží mu v prvé řadě, aby dovedl své práce tak rozvrhnouti, aby byly snadno a úsporně proveditelné, a nepůsobily nijakých obtíží. Neboť na papír dá se mnohé nakreslit, co v praxi provésti lze jen s velkou námahou.

PŘENÁŠENÍ KRESBY na podtiskovou desku. Ozdobu, již chceme řezati, překreslíme měkou tužkou na průsvitný papír a položíme pak kresbou na desku podtiskovou a přichytíme napínacími hřebíčky. Na to opětným kreslením po čarách přeneseme kresbu; možno též užíti modrého napuštěného papíru pausovacího — ale kresleme vždy měkou tužkou; jinak se čáry snadno vryjí. Přenášíme-li na linoleum, je dobře desku dříve nabarviti bílou akvarelovou barvou, aby kresba byla zřetelnější; nechce-li barva na linoleum chytati, potřeme desku nejprve kouskem vaty navlhčené v etéru.

Nebudeme-li přímo studovati díla předků a nenaučíme-li se jim rozuměti, tedy bude na nás působiti vliv slabých prací kolem, a dobrá díla budou, aniž by se jim rozumělo, kopírována, z čehož zajisté nepovstane opravdové umění.

*

Našimi učiteli musí být příroda a dějiny. Co se týče přírody, jest tak jasno, že se musíme od ní učiti, že netřeba se o tom šířiti; a co se týče dějin, tedy nevěřím, že za nynějšího času mohl by někdo — vyjímaje nejvyšší duchy — vytvořiti něco bez horlivého studia starého umění.

PŘÍLOHY druhého čísla. Dvě doporučenky dle návrhu kolegy Běhala, tištěné kol Bojanovským v tiskárně Unie; pozvánka dle návrhu kolegy Ant. Karajse, tištěná v závodě Neubertově kol. Chvojkou; pozvánka a taneční pořádek a dvě pozvánky, obě přílohy dle návrhu kol. A. Karajse, tištěné kolegou Ledvinou v tiskárně Neubertově; obálka dle návrhu kol. Němečka, tištěná kol. Bojanovským v Unii. Čtyřbarevnou autotypii „Domovník" tiskl kol. Málek v Unii; tato obrazová příloha vyjmuta jest z nádherného díla Schwaigerova, vydaného Unií a které možno nyní obdržeti současně s albem V. Hynaise za premiovou cenu.

DVĚ KRÁSNÉ KNIHY doporučujeme kolegům snažícím se nabýti širšího vzdělání a správného pochopení umění. První z nich líčí vývoj umění a jeho souvislost s dobou, v níž povstalo; jsouc psáno krásným slohem, jest zároveň knihou vysoce zajímavou. Druhá kniha, znázorňujíc 187 reprodukcemi postupný vývoj a dějiny obrazu, poutavě nás seznamuje s dějinami malířství; učí nás dívati se na obraz jako na výraz umělecké duše malířovy, i jako na projev, v němž zračí se všecky snahy i charakter doby, v které povstal. Jsou to knihy v pravdě krásné, hluboké a cenné. Mají název: „Filosofie umění" od H. Taine-a (vydal J. Pelcl, Praha) a Mutherovy „Dějiny malířství", vyšlé v Laichterově Výboru.

VOLNÉ SMĚRY a DÍLO jsou revue, z nichž typograf mnoho může získat. Bohaté vyobrazeními, krásné textem i úpravou. „Volné Směry" věnují úpravě své dávno již velkou péči a stálým hledáním došly v tomto ročníku k formě opravdu vkusné a výrazné, působící klidnou a osobitou elegancí. Prvý sešit nového ročníku „Díla", jež nyní věnuje se v prvé řadě uměleckému průmyslu, vyšel též v úpravě moderní, odpovídající jeho snahám. Doporučujeme kolegům, by obě tyto revue stále sledovaly a pokud možno odebírali. Získají tím bohatou

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠE AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠE TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

zásobu motivů pro svou praxi a nabudou širšího rozhledu v umění. A pak sledováním umění českého i cizího vychovají si správnou soudnost a kritický vkus.

UMĚNÍ V PRŮMYSLU KNIŽNÍM, přehled zajímavého článku R. Kautzsche, uveřejněn v sešitech 9.—12. II. ročníku „Díla“, uměleckého měsíčníku, vydávaného Jednotou Umělců výtvarných v Praze.

ROMAN SCHERER v Lucernu (Švýcarsko), továrna na dřevěné písmo a obruby, vydala nové serie praktických dřevěných obrub a nová, velice vhodná písma. Praktické tyto obruby možno dobře upotřebiti na každý formát, jsouť jednotlivé serie tak důmyslně zpracovány, že z každé možno sestaviti různou sílu obrub, ku př. 12, 18, 24, 36 a 38 puntíků, tak že jich lze upotřebiti na rozličné formáty. Jsou výhodné i tím, že možno jimi pracovati rychle a snadno. Nová písma jsou také velice praktická. Uvedenou továrnu zastupuje pro Čechy a Moravu odborný závod firmy B. Fr. Zrnka v Praze, a lze je jeho prostřednictvím obdržeti za tovární ceny.

VEŠKERÉ ZASÝLATELE

upozorňujeme, aby zásylky neřídili na poštu přihrádkovou, nýbrž přímo na administraci či redakci. Adresa administrace jest: Praha-VIII., Královská třída 364, adresa redakce: Vinohrady, Nitranská ulice čís. 879.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ
ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN
v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i
úplné zařizování knihtiskáren
děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

Listárna administrace.

Mnohým dotazovatelům sdělujeme, že placení za časopis při větším množství odebraných výtisků děje se za každé číslo zvlášť, při menším množství vždy za 3 čísla, při jednotlivých jest nejlépe se předplatiti. (Předplatné obnáší za rok K 4·80, za 1/2 roku K 2·40). K placení použijte přiložených cheků poštovní spořitelny.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož pošt. chek. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Zodpovědný red. Karel Dyrynk, Kr. Vinohrady, Nitranská ul. 879. Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto barvou firmy E. T. Gleitsmann v Drážďanech v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázitek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘI GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

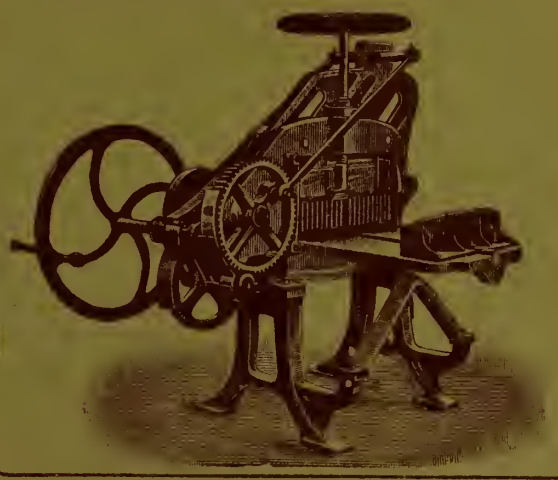

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. — Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškerý ulensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu ima jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychle dodání Rozpočty zdarma a franko

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i výplňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě

Vlastní rýjecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII 3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha Dittrichova ulice 1968

BUDAPEŠŤ Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart. továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
BŘEZEN 1905. - ČÍSLO 3.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

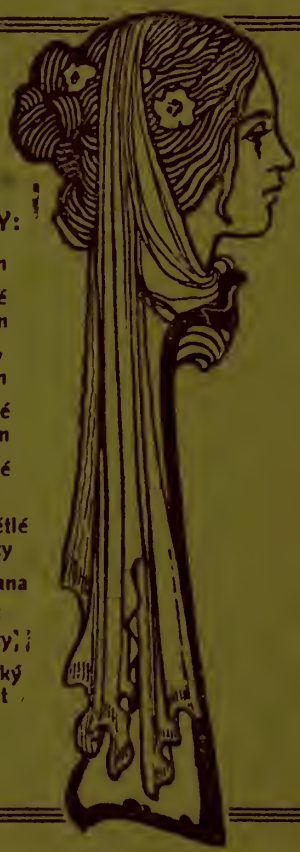

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

„Knihové ornamenty"

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

VÁNOČNÍ DÁRKY

doporučuje v největším výběru a za ceny nejlevnější

OBCHODNÍ DŮM

J. NOVÁK

V PRAZE

VÁNOČNÍ DÁRKY

doporučuje v největším výběru a za ceny nejlevnější

OBCHODNÍ DŮM

J. NOVÁK

V PRAZE: U ŠTAJGRŮ

VÁNOČNÍ DÁRKY

doporučuje v největším výběru a za ceny nejlevnější

OBCHODNÍ DŮM

J. NOVÁK v PRAZE

VÁNOČNÍ DÁRKY

doporučuje v největším výběru a za ceny nejlevnější

OBCHODNÍ DŮM

J. NOVÁK

V PRAZE-II.

VÁNOČNÍ DÁRKY

doporučuje v největším výběru a za ceny nejlevnější

OBCHODNÍ DŮM

J. NOVÁK

V PRAZE

Z PRACÍ ŽÁKŮ GRAFICKÉHO KURSU „TYPOGRAFIE“ 1904—5

PŘÍLOHA TYPOGRAFIE ČÍS. 3. : ROČNÍK XVI

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ

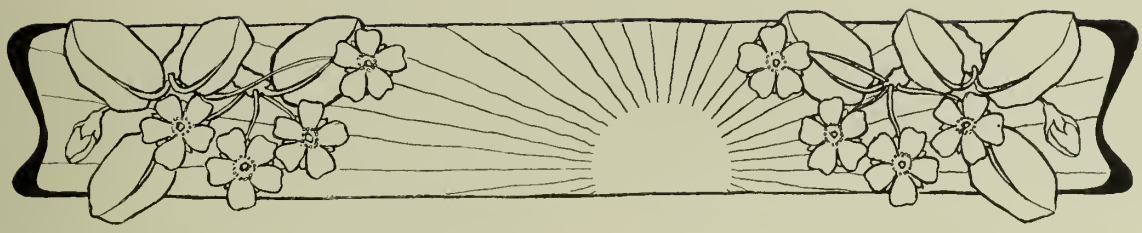

PRVNÍ GRAFICKÝ KURS.

Myšlenka Grafického kursu byla v posledních letech častým předmětem hovoru mezi některými kolegy. Bylo vždy uznáváno, že jest ho u nás velice třeba, leč v uskutečnění a zdar jeho nebylo důvěry.

Teprve když mocný rozmach všech grafických odborů, jehož vlny i k nám zasáhly, vyvolal u nás nutnou potřebu širšího a hlubšího vzdělání odborného, bylo pomýšleno na zařízení odborné večerní školy grafické dle vzoru podobných škol v cizině. Ovšem v cizině byla vždy k těmto odborným kursům dána iniciativa z kruhů principality a institucí ku zvelebení živností, a jsou také jimi bohatě dotovány.

U nás musilo pomocnictvo sahnouti k svépomoci a samo snažilo se povznésti náš obor nejen ve prospěch svůj, ale ve prospěch celé živnosti.

Několik členů odborného dělnického spolku „Typografie“ ustanovilo se na začátku roku 1904 v Grafický klub a počalo přípravné práce pro zařízení odborné školy typografické. Obtíže na které se narazilo byly značné, ale Grafický klub veden byl myšlénkou, že knihtiskaři v Čechách nesmějí zůstati zpět za požadavky doby.

Především byl určen směr, jímž vyučování se má bráti a učebná látka rozdělena na tři části: všeobecně vzdělavací, odborně vzdělavací a vyučování kreslení a stylisaci. Část všeobecně vzdělavací byla rozvržena na veškeré pondělky a pro jednotlivé přednášky získáni odborníci, s nimiž ujednána doba i rozsah přednášek. Část odborně vzdělavací, jež probírána byla ve středu, převzali sami členové Grafického klubu; látka tato byla společně probrána, spracována a přidělena jednotlivým kolegům. Pro páteční kurs, vyučování kreslení a stylisaci, získán byl akademický malíř p. Vojtěch Preissig. To vše vyžadovalo úsilné práce a mnoha času.

Další obtíž nastala při vyhledání vhodné místnosti, jež konečně získána ochotou sl. městské rady pražské, jež výnosem ze dne 16. července 1904 propůjčila kursu pro večerní vyučování místnost v chlapecké škole „na Karlově“.

Kurs zahájen dne 3. listopadu 1904 předsedou „Typografie“ kol. Malým za účasti 88 kolegů, kteří rozděleni na skupiny dle toho, zda přihlásili se k vyučování v pondělí, ve středu neb v pátek; zakončen byl Grafický kurs dne 15. března 1905; trval tedy čtyři a půl měsíce.

Do části všeobecně vzdělavací, položené na pondělí, zařaděno bylo vše, co s knihtiskařstvím souvisí, a co typograf má v dnešní době znáti. Přednášeno bylo: O vývoji ornamentiky (kol. K. Hanzal), Galvanoplastika a stereotypie (p. K. Němeček), O vývinu illustračního umění v Čechách (p. F. Huňáček), Dřevoryt, mědiryt, oceloryt a klihotypie (p. F. Huňáček), Autotypie černá a barevná (p. F. Huňáček), Heliogravura a fotogravura (p. Ed. Karel), Světlotisk (p. Rud. Machač), Litografie (p. V. Klement), Stroje sázecí (kol. A. Běhal), Moderní plakát umělecký (kol. Dyrynk), O tištěné knize (p. Fr. Kellner), Výroba papíru a zkoušení jeho kvality (p. inž. R. Urban), Výroba barev a jejich vlastnosti (p. inž. R. Urban). Byly zamýšleny ještě jiné přednášky, musilo však s nich pro tento kurs sejíti hlavně z nedostatku času.

Přednášky odborně vzdělavací převzali členové Grafického klubu a přednášeli: O technické úpravě knihy, Zkušenosti z „Typografického technika“ v Lipsku (kol. Alf. Běhal); Noviny a inserty, Tabele, tabulky a cenníky, Menu, jídelní lístky, programy, Vnější úprava knihy (kol. Ot. Císař); Obchodní tiskopisy, Pozvánky, taneční pořádky, adresky, diplomy (kol. Jos. Němeček); Sázený plakát, Řezání do linolea (kol. Dyrynk).

V pátek vyučoval kreslení a stylisaci akademický malíř p. Vojtěch Preissig, v posledním měsíci vyučovali zároveň kolegové Běhal a Císař řezání do Mäsrových desk podtiskových.

Při všech přednáškách odborně typografických byl vzat zřetel k praktickému použití a ze všech těchto předmětů dávány úlohy.

Zajímavé přednášky povšechně vzdělavací byly sledovány s velkou pozorností a Grafický klub s díkem vzpomíná laskavosti pánů přednášejících, kteří ochotně vyšli vstříc myšlénce Grafických kursů; doufáme, že i příště svými vědomostmi přispějí k zdařilému výsledku a úplnosti naší školy.

K tomuto číslu „Typografie" přikládáme některé práce v kursu provedené, a v textu reprodukujeme několik kreseb žáků z kursu p. Vojt. Preissiga, abychom tak naší veřejnosti naznačili alespoň směr, jímž vyučování se bralo. Výsledky ty lze zajisté nazvati dobrými, zvlášť uvážíme-li, že tento kurs byl začátkem, byl takřka jen pokusem, z něhož získali jsme zkušenosti pro příští leta.

Nová doba, která vnáší do všech řemesel nové směry a snaží se všemu vtisknouti ráz uměleckého souladu a uceleného výrazu, klade i na náš obor požadavky, jichž v nedávné době nebylo; žádá jednotného rozvržení práce s ohledem na obsah a určení knihy neb jiného tiskopisu, a vkusného uspořádání i nejmenších podrobností. Dříve stačila pouze dokonalá technická znalost a ovládání nebohatého materiálu, s nímž bylo pracovati; má-li dnes typograf vyhověti všem požadavkům doby, musí nejen úplně ovládati techniku svého oboru a zároveň i bohatý a rozmanitý materiál, z něhož jest mu pracovati, ale musí znáti i historický vývoj knihtisku a vyznati se ve všech odvětvích ke knihtisku se vížících.

Proto nesla se snaha kursu především k tomu, aby technickým znalostem posluchačů podložila pokud možno nejpřesnější a nejúplnější vědomosti theoretické, za kterýmž účelem byly zpracovány nejen odborné zkušenosti přednášejících kolegů, ale použito i všech dostupných pramenů o předmětech těch jednajících. Byly probrány všecky způsoby úpravy knihy, počínaje díly vědeckými až k brožurám, a veškeré druhy prací akcidenčních, při čemž vyučování podporováno názornými ukázkami správně upravených tiskopisů. Bylo tedy této části odborně vzdělavací věnována všemožná péče, jak toho důležitost její zasluhuje.

Dále je nesporno, že nynějšímu akcidenčnímu sazeči je výhodnou pomůckou, ba možno říci skorem nezbytnou potřebou, znalost kreslení. V tomto bodu budiž nám však zvláště dobře porozuměno: Nejedná se o to, vychovati z kolegů kreslíře, navrhující samostatně ozdoby neb písmo; nám jest kreslení spíše prostředkem, než účelem. Chceme vychovati smysl pro krásnou linii, pro harmonické rozložení světla a stínu; vštípiti základní pravidla dekorace, naučiti se správně a účelně s materiálem po ruce jsoucím pracovati, abychom dovedli na pravé místo umístit ozdobu, správně seskupit písmo, text, abychom dále dovedli dokreslit případnou ozdobu, doplňující a zdůrazňující písmo neb použitý ornament. Neboť písmo a výzdoba kreslená umělcem a na pravém místě a správným způsobem použitá dodá tiskopisu uměleckého souladu. Snaha kursu nesla se tedy k tomu, naučiti typografy-akcidenčníky kreslení tolik, aby dovedli navrhnouti správné a souvislé pozadí pro písmo neb ozdobu umělcem kreslenou. Mimo to nesmí se pustiti se zřetele, že kreslením nejen nabývá ruka zručnosti, ale cvičí se jím též oko a získává správného kritického odhadu pro krásnou formu, čili krátce: kreslením tříbí se vkus. A vkus jest dnes — kdy veškerá bývalá technická pravidla pro akcidenční sazbu selhávají — jediným směrodatným vodítkem akcidenčního sazeče. Hleděli jsme tedy pro tento důležitý obor získati dobrou sílu uměleckou; vždyť jen umělec dovede odhadnout, jak daleko smí se dojíti v kreslení pro odborný účel, aby nezašlo se v diletantství. A v akademickém malíři p. Vojt. Preissigovi našli jsme zajisté učitele, jakého nám bylo třeba. Jest jenom litovati, že nebylo nám možno získati místnosti pro kreslení příhodnější, čemuž příštím rokem jak doufáme bude odpomoženo.

Nynější bohatě členitá technika knihtisku, stojící na vysokém stupni a široce v jiná odvětví zasahující, vyžaduje na každém odborníkovi, aby znal alespoň theorii a způsob provádění všech odvětví, souvisících s jeho oborem. Hleděli jsme i v tom směru vyhověti. Z obsahu přednášek části povšechně vzdělavací, jenž z předu jsme uvedli vidno, že snažili jsme se podati návštěvníkům kursu poučení ze všech spřízněných odvětví, ze všech oborů, souvisících jakkoli s knihtiskem. Ba byly v kurs zahrnuty i předměty dosti vzdálené, jichž znalost však nutnou jest modernímu pracovníku, má-li míti rozhled a hlubší vědomosti nejen o všech stále se vyvíjejících oborech grafiky, ale také o zjevech kulturně historických, s knihtiskem těsněji nesouvisících. Za zdar těchto přednášek musíme ovšem býti povděčni přednášejícím odborníkům.

Ačkoliv jsou výsledky uspokojivé — a dlužno přiznat, že převýšily i očekávání Grafického klubu — nelze přec považovat tento první kurs za dokonalý. Vždyť bylo zde překonati tolik obtíží. Nedostatek učitelů, místnosti, času; mnohé dobré myšlénky nebylo možno uskutečniti, mnohý prospěšný návrh musil býti zamítnut jedině z toho důvodu, že vyžadovaly by poměrně velkých výdajů, jichž nemohli jsme se odvážiti. Přes to, že stanoveno bylo zápisné, skončil kurs přece značným deficitem

Za Grafickým klubem stál jediný spolek „Typografia", jehož činnost byla tohoto roku zabrána mimo to i jinými důležitými akcemi, jako převzetím časopisu a j. S díky musíme uznat, že výbor spolku ve své snaze po vzdělání kolegů vždycky

vyšel vstříc požadavkům Grafického klubu, a bez této hmotné i mravní podpory nebylo by založení kursu ani možným.

Zajisté byl tímto kursem učiněn krok ku předu na širokém poli moderního snažení v knihtisku, a sice krok první, jenž bývá nejobtížnější. Předkládáme ovoce své práce české veřejnosti typografické k posouzení. V tomto listě a na výstavce po ukončení kursu pořádané jsou předloženy práce v kursu prováděné, a zřejmým jest vývoj od prvých prací k pracím z poslední doby.

Že jeví se pokrok a to značný pokrok za čtyřměsíční trvání školy a při prostředcích dosti nedostatečných, jest zásluhou nejen učitelů, ale i žáků, kteří přinesli snahu, píli a vytrvalost, kteří po celodenním zaměstnání věnovali večery svému odbornému vzdělání. A znovu připomínáme, že celá tato práce směřuje nejen k vzdělání jednotlivců, ale tím i k odbornému povznesení knihtisku.

Grafický klub doufá, že tento motiv uznají i korporace, jimž v první řadě náleží péče o povznesení živností. Nadějeme se, že snahám našim vyjde vstříc Gremium knihtiskařské, uvážíc, že i v jeho intencích jest povznesení našeho odboru a vychování dobrých odborníků, samostatně a spolehlivě pracujících. Doufáme, že i Pražská obchodní a živnostenská komora umožní, aby kursy naše vyvíjely se za příznivějších podmínek. Spoléháme dále, že i Technologické Museum obchodní a živnostenské komory vyjde typografickému kursu vstříc poskytnutím místnosti, právě tak jako vychází vstříc samostatným pořádáním kursů jiných řemesel.

S těmito nadějemi do budoucnosti končíme první kurs grafický s vědomím, že snaha naše nebyla marnou. A setkáme-li se s příznivým přijetím a podporováním myšlénky naší v kruzích povolaných, ukážeme příštím kursem, jaký význam pro knihtiskařství může míti za příznivých podmínek a při skutečné píli a snaze učitelů i posluchačů.

Dyrynk.

STYLISOVÁNÍ ROSTLIN.

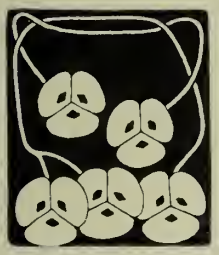

Dříve než budeme podrobněji mluvit o stylisaci rostlin, jest nutno předeslati dvě základní pravidla, bez nichž — není-li jich přesně dbáno — nemůže býti žádné výrazné a krásné dekorace. Jsou to: 1. Přizpůsobení tvaru dekorace k ploše určené k výzdobě. 2. Přizpůsobení tvaru dekorace k použité hmotě.

Tato dvě důležitá základní pravidla, tyto dvě stěžejní poučky umění dekorativního ukážou nám cestu ve všech způsobech výzdoby.

A činí-li dodržování jich někdy práci obtížnou, tedy za to dávají vždy výzdobě sloh, jenž jest podmínkou nezbytné důležitosti při jakékoliv dekoraci.

Abychom přizpůsobili tvar, jímž chceme dekorovati, určité ploše, dbejme především na rovnováhu a poměrné rozložení motivu; seskupíme jednotlivé části nebo je rozvedeme dle toho, jak třeba; některé části rostliny prodloužíme, jiné zkrátíme; neohebný stonek učiníme vláčným a prohnuvše jej ladně, obohatíme jím kout, jenž bez něho zůstal by prázdný.

Umístění jakož i uspořádání výzdobných prvků, z nichž dekorace se skládá, musí se díti dle určitého plánu, má-li vyzdobená plocha působiti dojmem uceleným a zdůvodněným.

Neboť vyzdobení stylisovanou rostlinou nezáleží pouze v tom, vyjmouti a zdůrazniti dekorativní linie jejích tvarů. — Jest třeba, aby tyto dekorativní linie a tvary byly poměrně a rozvážně v ploše rozloženy s ohledem na tíži hmoty, na kresbu předmětu, jenž vyžaduje často zvláštních podmínek, jakož i na to, aby motiv dekorativní harmonisoval s tvarem plochy, již má vyplniti.

Bylo již řečeno, že nutno dbáti na rovnováhu jednotlivých částí; musíme od počátku předvídati dojem, jaký činiti bude práce provedená; rozděliti plochy plné a prázdné, světla a stíny tak, abychom zajistili jednotnost a dokonalou rovnováhu celku.

Konečně má motiv výzdobný odpovídati charakteru a účelu, jaký plniti má předmět, jejž dekorujeme.

Abychom přizpůsobili tvar použité hmotě, musíme dbáti do nejmenších podrobností všech technických možností a požadavků, jež který materiál připouští. Což jest nám platno zhotoviti pěknou kresbu, je-li tuto kresbu obtížno provésti aneb je-li k jejímu provedení zapotřebí mnoho času. Dekorativní práce určené pro praxi vyžadují především: vyhnouti se pokud možno obtížnému zpracování hmoty a omeziti čas k zpracování potřebný.

Nedbáme-li těchto dvou podmínek již při kresbě, dospějeme jednoho z těchto dvou výsledků: buď zvýšení ceny výrobku, aneb setření slohu a pečlivé výraznosti předmětu.

A jedním slovem: proč žádati něco, co jest obtížno řemeslně provésti?

K čemu zakrývati podstatu výrobku, tedy to, co propůjčuje mu charakter práce? Nechť řemeslník plně a volně rozvine možnosti svého řemesla, nechť poctivě se uplatní materiál, z něhož jest výrobek zhotoven.

Proč zakrývati vyřezávané dřevo lakem, zlacením, k čemu dávati mu výraz kosti, kamene; k čemu zakrývati poctivé měkké dřevo a dávati mu nátěrem nebo pokrytím charakter dřeva tvrdého?

Proč nutiti železo ve tvary nepřirozené, když úderem kladiva lze docíliti tvarů právě tak krásných jako výrazných? Proč dodávati potištěné látce výraz látky vyšívané?

Proč velhávati ploše papíru plastickým ornamentem dojem vyvýšený, nijak nesouvisící s dojmem, jímž působí kresba písma a výraz tiskopisu?

Mnohem lépe jest uvolniti, vysloviti každou z prostých krás hmoty a řemesla, jímž se zabýváme. Neboť jeví-li dřevo, že jest řezáno a železo, že jest kuto, tedy sesiluje se tím vyjádření charakteru.

Nelze vycházeti z toho, že vše co nakreslíme jest možno provésti. Naopak, musíme se stále ptáti: lze to snadno provésti? A měniti absolutně a stále všecky tvary, jež této podmínce nevyhovují.

Z této podmínky rodí se stylisování za určitým účelem, v určitém směru, jediným slovem sloh.

Co jest to stylisování?

Stylisování jest zjednodušení, ozdobné překreslení tvaru vzatého s přírody ve tvar ornamentální. Jedním slovem: vypuštěním prvku malebného z tvaru rostliny, květiny vybaví se a tvoří základ výzdoby.

Dvě hlavní myšlenky musí nás vésti při stylisování: krása utvářené formy a převedení její ve tvar snadno proveditelný v určené hmotě. A každé odvětví průmyslu určuje nový způsob stylisace. Tuhý materiál jako železo vyžaduje nejmožnějších zjednodušení; jiný, na př. krajky, připouští stylisování jemné a bohaté. Ale vždy a ve všech případech musíme sledovati zákony růstu, list a květ musí být ve vzájemné souvislosti, ku květu nemůže být přidán list jiné rostliny — a vždy, nechť rostlina jest jakkoli stylisována, musí ji být lehko rozeznat.

Pečlivé studování podrobností velice nám prospěje. Vycházejíce z tohoto studia, můžeme, je-li třeba, rozmnožiti či omeziti ozubení listů, záhyby okvětních lístků, protáhnouti žilkování, úponky atd. Je-li rostlina dobře umístěna, a dbáme-li základních pravidel, lze ji vždy rozeznati i když jsou květy, listy neb lodyhy pokryty tečkami, žábrováním neb jinou vyplní inspirovanou volně naší fantasií. Jako vždy budou technická možnost a esthetická krása jedinými našimi pravidly, a budeme-li se jimi říditi, zůstaneme jistě v přípustných mezích.

Z uvedeného lze viděti, že jest třeba velmi mnohého, má-li výzdoba býti krásná, logická a účelná. Především pak pozorujme přírodu; neboť každý uplatní v práci své schopnost pozorovací. Někdo nalezne svůj výraz v podrobnostech, jiný zase v seskupení celku. Ale všichni říditi se musí jen základním zákonem vzrůstu, zákonem, jenž spojuje prvky dle určitých pravidel.

TECHNICKÁ ÚPRAVA KNIHY.

S použitím vzorů „Unterrichts-Briefe für Buchdrucker", vydávaných technikem knihtiskařským v Lipsku, uspořádal a v grafickém kursu přednesl ALF. BĚHAL.

II.

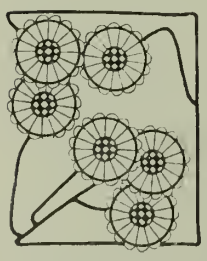

Používáme-li dnes ku sazbě knihy písem poměrně větších nežli se tak dělo ještě koncem minulého století, je toho zajisté příčinou dnešní umělecké nazírání na úpravu knihy, jež vyžaduje písem krásných a čitelných. Ale také poznání, jak škodlivé jest malé písmo v tisku oku čtenáře nezůstalo bez vlivu na tuto změnu.

Obvyklá písma k sazbě knihy jsou petit, garmond a cicero; nonpareil vyskytuje se jen ve slovnících, při sazbě obsáhlejších marginálií a poznámek. Antiqua a fraktura již skorem od vynalezení knihtisku zápolí o přednost a jest proto i nám poněkud s těmito dvěma, naprosto od sebe odlišnými druhy písma počítati. V antiquě rozeznáváme užší a širší druhy písma a jako nejvíce používanou nutno považovati antiqu anglickou, která jest poněkud širší nežli antiqua francouzská, jejíž obraz písma jest úzký, čímž zdá se býti také vyšším, a kde kolmé čáry stojí oproti obloukům spojovacím ve větším rozdíle své tlouštky, síly. Širokého pole a veliké obliby získala sobě svou jednoduchostí a elegancí antiqua medievalová, která nejen k sazbě knih ale i k jiným akcidenčním pracím bývá používána. A k této druží se kursiva medievalová, která vykazuje právě tak

krásný řez a která též, je-li stejného zabarvení s písmem základním, může býti v některých případech knih odborných a vědeckých používána k vyznačování a titulkům. — Též fraktury jsou různého druhu a zvláště v době poslední jsou slévárny Německa velmi činny očistiti frakturové písmo ode všech zbytečných okras a přivésti tak úplně ku platnosti toto písmo, jemuž formy základní dal prý Albrecht Dürer. — V písmech jako: Eckmann, Neudeutsch a jiných vidíme snahu sloučiti přednosti antiquy s malebností fraktury. — Požadavky, jež klademe na písmo, jsou dva, a jak jsem již předem podotknul, je to krása ze stanoviska uměleckého a čitelnost ze stanoviska praktického. Krása nekryje se však s čitelností a písmo, snad krásné, nemusí býti také čitelným. Hledejme proto při volbě písma, kterak bylo využitkováno daných forem, aby vyhověno bylo oběma požadavkům.

Kniha moderní libuje si ve výrazných, tučnějších písmech, jež dekorativněji se odlišují od svého pozadí, bílé plochy papíru. Nutno ale dbáti mezí, po které až lze s výhodou písma takového používati. Postrádá-li písmo bílé plochy, světla, stává se méně čitelným, a zase monotonně působí bezvýraznost písma, v němž není obraz, síla kresby, proporcionelním.

Písma slabší, jemnější kresby, jest voliti pro sazbu ve stupních menších, kdežto zase písma tučnější ve stupních větších. K tomuto poznání přijdeme velmi lehce, když vezmeme stránku sázenou slabším písmem a tutéž stránku pak ještě sázenou písmem tučnějším, avšak stejného stupně. Ale i papír není bez vlivu na volbu písma. Na hladkém, jemném papíře připadalo by každé větší a tučnější písmo hrubě, neomaleně, kdežto papíry nehlazené přímo je vyžadují.

Ve volbě písem vyznačovacích a titulkových třeba býti velmi opatrným, nechceme-li jimi zničiti jinak klidný obraz strany. Jest voliti vždy slohově stejná aneb aspoň příbuzná písma a nestačí jen přísně rozlišovati různé druhy frakturové od antiquových a tyto opět od písem medievalových. Písma moderní, umělecká, nelze vůbec jako vyznačovací neb titulková používati v knize a nesmí v textu býti s jinými míchány.

Ve starých knihách shledáváme pod jednotlivými řádkami obyčejně červené linie, jež sloužily za vodítko oku čtenáře. V dnešní knize jich více není. Linie tyto nahraženy t. zv. nohou písma. Má-li proto býti zachován klid v ploše sazby a nemá-li trpěti zároveň čitelnost, musí býti písmo vyznačovací nejen slohově s písmem základním, ale musí také držeti linii nahoře i dole, nesmí ji trhati. Písma příliš úzká aneb příliš široká se pro vyznačování nehodí.

Nebude snad třeba, bych znova uváděl, že každá strana vykazovati musí stejné zabarvení, nechť i sebe větší počet řádek titulkových se v ní vyskytuje. Poznamenati však musím, aby veškerá péče byla věnována též vyplňování řádek, aby jednotlivé mezery mezi slovy byly pokud možno stejné, jejich šířka pak obrazu písma přizpůsobena, neboť toto vše má velký vliv na přehlednost a čitelnost sazby.

Z praktického stanoviska vyžaduje úprava knihy přehledného sestavení textu, což děje se v jednotlivé skupiny, které možno sázeti jako úplně uzavřené aneb volné se zarážkou a východem. Rozhodnutí pro jedno neb druhé jest pak směrodatným pro úpravu celé knihy.

Při sazbě úplně uzavřené, kde vše tvořiti musí jedinou plochu, vyplňují se zarážka i východ vhodným ornamentem, který však nejen že musí harmonisovati s obrazem písma, ale musí též vykazovati jistou spřízněnost s kresbou tohoto. Není-li takového ornamentu v závodě, pak jest lépe upustiti od této úpravy sazby a užívati zarážky a východu, o jejichž účelnosti nelze pochybovati. Vyskytuje-li se v sazbě mnoho východů a jsou-li vyplněny ornamentem, ruší soulad strany; je-li méně východů, trpí tím přehlednost.

Zarážka nechť řídí se dle šířky sazby a jest zajisté velmi praktické a lehce k zapamatování pravidlo, že kolik cicer obnáší šířka sazby, tolik také puntíků obnášeti má zarážka. Nikdy nemá však býti zarážka širší než tři cicera, leč jen v tom případě, je-li písmo menší s větším společně sázeno.

Paginování stránek děje se různým způsobem. Je-li užito bohatšího ornamentu na stránce, není

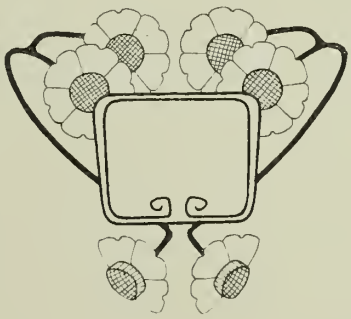

tak těžké v tomto nenápadně a přece účelně paginu umístiti. Jinak ale jest snad nejlépe užiti ji dole ve středu aneb po straně stránky. Živé záhlaví dochází také různého užití při obou způ-

sobech úpravy a zmíním se ještě šířeji o tom všem při úpravě knihy jednotlivě.

Každá strana sazby jest proporcionelním zmenšením plochy papíru. Naznačíme-li sobě na ploše papíru diagonální (příčnou) čáru, lze lehce velikost strany určiti, nechť již zamýšlíme využitkovati dané plochy aneb větších mezer použíti k tomu, aby stránka tím dekorativněji se od svého pozadí odlišovala. Ale nejen účel knihy, jako

tomu je u různých učebnic a pod. přikazuje mnohdy využitkovati papír, by tím kniha nestala se nad míru objemnou, taktéž zabarvení písma, obraz téhož, má vliv na určování rozměru sazby. Písma tučnější kryjí více danou jim plochu, nevykazují tolik světla jako písma slabší a proto vyžadují také poměrně menších okrajů. V takovém případě tvoří široké bílé mezery nemilý kontrast oproti zabarvení písma. Měla-li by však tím kniha na vzhledu utrpěti, neměla-li by tím dosáhnouti žádaného objemu, třeba uchýliti se k jiným pomůckám, v čem mohou nám býti příkladem první tisky, aneb pomůžeme si tím, že sazbu proložíme. A dostačuje-li u knih uvedených jen tolik bílého okraje, aby stránka mohla se dekorativně od svého pozadí odlišovati, působiti na čtenáře dojmem příznivým, jest tomu zvláště tak (mimochodem řečeno) u časopisů a novin, kde čtenář pro veliký formát může jen vždy část plochy přehlédnouti. Bez dlouhého počítání a násobení stanovíme výšku strany u všech skorem časopisů a novin tím způsobem, že rozdělíme desátý díl výšky strany papíru v bílé mezery u hlavy a nohy, kdežto pak dalších devět desetin tvoří výšku sazby. A máme-li tyto okraje, lehce stanovíme i další dva.

Kniha však, jež pojednává jisté jen théma, vyžaduje oproti uvedeným úpravy samostatnější a tím také větších, širších bílých okrajů. Řídíváme se při tom častěji dle přání nakladatele, který, vycházeje ze stanoviska obchodního, dá nám jistý regulativ, kterak se zachovati. Nikdy však nemá býti sazba menší jedné třetiny plochy papíru v knize vázané. Při denní literatuře má krýti sazba při knize nevázané polovici plochy papíru. Naneseme-li sobě na s hora zmíněné příčné čáře 3 díly na výšku a tím také 3 díly na šířku, obdržíme velmi praktický rozměr strany, jež v knize ořezané kryje dvě třetiny plochy. A též i u děl t. zv. nádherných není hezkým příliš malá stránka sazby. Nechť jest potom rám, neb jiný ornament obepínající plochu sazby užší neb širší, nikdy nemá býti sazba menší jedné čtvrtiny plochy papíru.

Stranu v knize jest si vždy představovati jako plochu danou k dekorování. Dělíme-li tuto plochu na dva stejné díly, působí na nás hořejší díl tíživě, zdá se býti větší a my pravíme, že oko naše jest opticky klamáno. Tento optický klam lze však odstraniti, nedělíme-li plochu v pravém středu, nýbrž ve středu optickém, jež nalézá se výše, takže nám povstanou dva díly nestejné, rovnající se jako 9 : 11. Oku lahodí toto rozdělení, oba díly teprve nyní tvoří cos celistvého. Stránku sazby dělíme pak též v jejím optickém středu a postavíme tímto do optického středu plochy papíru. A jelikož oba tyto středy nalézají se nad polovicí, jest následek, že hořejší bílá mezera, tedy u hlavy stránky, jest menší nežli dole. A tak jako tomu je u hořejšího a dolejšího okraje, jest tentýž poměr mezi okrajem ve hřbetě a po straně. Dvě strany jsou teprve jedním celkem, dekorací plochy v otevřené knize, a nesmí proto také býti zbytečně od sebe děleny.

Nemožno však přísně držeti se jen jistých pravidel, neboť nekryje stránka v každé knize plně danou plochu. Tak ku př. jsou-li v knize illustrace, jejichž jednotlivé výběžky nelze vsunouti v pravý úhel, aneb poznámky (marginálie), nutno k těmto zvláště přihlížeti. Též u brožur jedno- a dvouarchových, kde stránky mnohem volněji leží, nežli v knize větší, netřeba nechávati ve hřbetě široké mezery, vždyť brožury nebývají řezány.

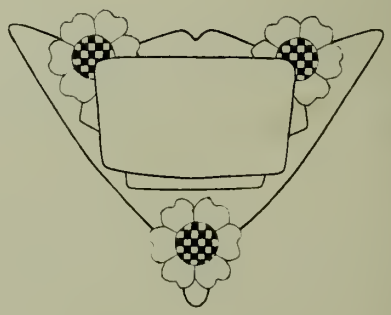

Zvláště však nutno ještě upozorniti, že u formátů na šířku papíru jest poměr mezi mezerou ve hřbetě a u hlavy opáčným. Mezera ve hřbetě jest širší nežli u hlavy a také čím menší je výška strany, tím většího okraje vyžaduje po straně.

Kdo dovede jen poněkud rozděliti plochy tak, aby spolu harmonisovaly, ten nechť spoléhá při tomto určování na vlastní vkus a chyba jest pak takřka vyloučena.

MODERNÍ ÚPRAVA DOPORUČENEK A POZVÁNEK.

Z přednášek JOS. NĚMEČKA v Grafickém kursu „Typografie".

Dva representační tiskopisy! Prvý všude tam, kde důmyslu lidskému podařilo se člověčenstvu předkládati positivní výsledky jeho píle a námahy, druhý onde, kde společnost ve chvílích oddechu a odpočinku k občerstvení svému věnuje se požitkům druhu ať již jakéhokoliv. Nejen určením svým, ale i použitím papíru a formátu jsou oba sobě velice blízkými, takže možno jednotlivé detaily pokud výpravy typografické se týká, s jednoho na druhý přenášeti. Budiž zde však postupně o každém jednotlivém promluveno.

Doporučenka sama o sobě svým názvem naznačuje akcidenčnímu sazeči, že při úpravě její v prvé řadě na zřeteli musí míti, by ona účelu svého poslání plně dosáhla, a ať jest to již osoba, závod, výrobek neb cokoli jiného, toto také doporučovala. Docílení tohoto podmiňuje v prvé řadě, aby upoutala pozornost osoby, doporučenku v ruce mající, by byla čtena, a pak aby byla přehledná, neboť zajisté nejsprávnější jest, by na prvý pohled bylo znáti k čemu jest určena, aniž by musila celá čtena býti, a pak-li vzbudili jsme zájem při prvém pohledu hlavní řádkou, možno směle říci, že i podrobnosti nezůstanou nepovšimnuty.

Doporučenky samotné nutno roztříditi na jednoduché s použitím pouze písma, a na komplikované s různou ozdobou ornamentální neb vinětovou, a tyto pak na jedno-, dvou- a vícebarevné.

Jednou z nejtěžších a největší píle vyžadující je sazba pouze řádkovaných doporučenek, neboť

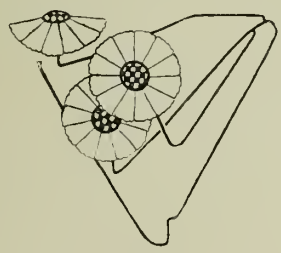

tím, že užito jest k vyplnění plochy papíru jedině písma, je nutno toto roztříditi takým způsobem, by celek působil co nejcelistvěji, jednotlivosti pak dle důležitosti své jedna vedle druhé vynikaly. Jestliže starší způsob sazby omezoval se pouze na třířádkování, nynější tvorba plochového seskupování řádek připouští naprosté volnosti rozvržení textu, a tím dává pracovníku příležitost rozvinouti talent u vynalézavosti stále nových a nových motivů. Specifikovati tyto nebylo by na místě, neboť tam, kde volnost stává, těžko tuto přizpůsobovati určitým formám.

Důležitou roli v roztřiďování řádek při doporučenkách zaujímá linie zlatého seku, kde s esthetického hlediska stanovíme jakési těžiště celého tiskopisu, neboť jako vše ostatní, tak i úprava

tiskopisu musí opírati se o určitý bod, který ostatnímu vévodí.

Stávající již pravidlo při linii zlatého seku (rozděliti formát na 5 dílů a mezi 2. a 3. pětinou hořejší jest linie zlatého seku) moderní doba pozměnila sobě tím, že neomezuje se pouze na postavení hlavní řádky v linii zlatého seku v hořejší polovici, nýbrž přenáší tuto na dolejší polovici, nebo klade ji také na levou neb pravou stranu formátu. Pracovník na toto místo obyčejně při jednoduchých doporučenkách staví hlavní řádku, při komplikovaných vinětku neb ornament, po případě velice vhodně využitkuje místo toto světlou plochou, krátce do těchto míst staví to, čím docíliti chce effektu celého tiskopisu.

Pak-li vhodným způsobem má pracovník rozvrženo místo pro hlavní řádku, nesmí ostatní text — třeba podřízený — pomíjeti, nýbrž i tomuto věnovati největší pečlivost. V prvé řadě nechť jest každému vodítkem, by text k vytvoření různých skupin nebyl zbytečně trhán, neboť tím, nestává-li souvislosti, ztrácí doporučenka na ceně. Texty smyslem k sobě náležející nechť vždy tvoří jednotnou skupinu a při uspořádání plochových skupin vždy budiž brán zřetel k tomu, že text jest zde vodítkem, že utvoření plochy řádkové musí se jemu podvoliti, nikdy však, by k vůli docílení určité plochy text byl různě roztrhán a zkomolen. Že jest text při doporučence — jakož i u každého jiného tiskopisu — nejhlavnějším činitelem, jest bezesporno, a proto mnějž každý akcidenční sazeč toto stále na zřeteli.

Pokud týká se užití písma, musíme zde postaviti se na stanovisko slohovosti, neboť nic tak účinně a zároveň mile nepůsobí, jako jednotný řez písma, vedle sebe v různých velikostech užitého. Zavržení hodno jest, když mezi podřízené řádky, které sázeny jsou z písma řezu starého, užijeme pojednou hlavní řádky z písma řezu čistě moderního, anebo opačně.

Toto děje se ponejvíce v té době, když pracovník dostane k disposici nové písmo, jež majitel závodu ať již z příčin jakýchkoliv nezakoupil kompletní, nýbrž pouze několik větších nebo menších stupňů, o kterých domnívá se, že bude je moci co nejvíce zužitkovati. Tato polovičatost a nemístná spořivost majitelů závodů zabraňuje mnohdy pracovníku vypraviti tiskopis dle svého, třeba již vyvinutého vkusu, a dnes — bohužel — že ještě mnoho shledáváme se s takto vypravenými tiskopisy. Než toto stranou, neboť zde v prvé řadě má uplatniti se individualita sazeče tím, že získá sobě na majiteli závodu material, o kterém domnívá se, že nejlépe bude jím pracovati.

Další, neméně důležitou věcí při roztřiďování textu na doporučenkách jest využitkování prázdné plochy, neboť tato svou světlostí nechává dominovati řádce neb skupině, kterou obklopuje. Pak-li že volným, umístěním textu povstane nám více takovýchto prázdných ploch, budiž opětně nám vodítkem, by světlost jedné poměrně odpovídala světlosti druhé, neboť tím docílíme toho, že nenahromadí se nám na jedné straně nepoměrně mnoho světla, na druhé mnoho textu.

V takém případu, kde nesetká se se zdarem roztřídění jednotlivých skupin textu na celý formát, je lépe, učiniti z celého textu jednotnou skupinu, a tuto pak nejvhodněji umístiti na formátu papíru dle užívaných pravidel zlatého seku.

Že takováto jednotná skupina musí shrnovati v sobě vše to, co řečeno bylo o účelnosti, netřeba zvláště podotýkati.

Z toho vidno je, že není radno ledabyle stavěti při jednoduchých doporučenkách řádek vedle řádku, nýbrž, že je žádoucno toto důkladně promysleti, neboť jen ten, kdo dovede správně roztříditi a umístiti text při jednoduchých pracích s výsledkem dobrým setká se při pracích, komplikovaných, zvláště pak vícebarevných s použitím různých pomůcek dekorativních.

Řádkování je základ, od kterého musíme vycházeti, zdokonalovati se, a ku předu v tvorbě typografické postupovati. Toto každý, kdož při sazbě doporučenky užiti chceš dekorace, mějž na mysli!

Při doporučenkách komplikovaných možno dáti jen tu radu, by kolegové vystříhali se zbytečnému přeplňování linkami neb ornamenty, neboť nahromaděním těchto obyčejně dociluje se pravého opaku toho, než co dosaženo býti mělo.

Jestliže střídmost v pravém slova smyslu je doporučeníhodná, možno nám tuto při pracích těchto co možno nejvíce doporučiti, neboť při menším formátě, jaký obyčejně užíván jest při doporučenkách, jest úplně na místě. Jako možno velice dobře ruznou vinětou oživiti a uplatniti doporučenku, tak možno také tuto učiniti neladnou a nepěknou, z čehož přicházíme k východisku, že rozhodujícím činitelem jest a zůstane pro vždy vkus pracovníka.

Přenášeje, pokud úpravy se týká, výše uvedené na tiskopis druhý, chci několika větami zmíniti se specielně o pozvánkách. Roztříditi musíme tyto na pozvánky druhu vážného a pozvánky ku plesům a zábavám. Při prvých doporučiti lze pokud možno největší klidnost — tudíž pouze písmo, nanejvýše plochový podetisk, neboť jednoduchost zajisté nejlépe souvisí s věcí vážnou a proto není radno užíti ani výstředního písma ani výstřední nějaké dekorace ať již linkové, ornamentální neb květinové.

Při pozvánkách druhých dovoleno již pracovníku rozvinouti fantasii svoji do plné šíře a na jeho vytříbenosti vkusu a originalitě podání závisí zdar provedení těchto. Při použití více barev, nechť tyto nepřevyšují počet třech, nanejvýše čtyřech, neboť s tímto počtem lze docíliti zbarvení druhu jakéhokoli, a pak také tiskopis zbytečně se nezdražuje, což bývá mnohdy pro objednavatele kamenem úrazu. S výhodou lze užiti z papíren již tónovaného křídového kartonu, neboť tím získánu máme již jednu barvu jako podetisk, a možno říci, že na takovémto papíru tištěné pozvánky velice ladně a effektně působí, když i ostatní barvy harmonicky jedna s druhouse pojí.

V poslední době užívá se na pozvánky různě zbarvených, tak zv. „moderních obálkových papírů," na které text tištěn jest vhodnou barvou, ponejvíce zlatým neb stříbrným bronzem. O těchto nutno konstatovati, že svou novostí se zalíbily, a lze také tyto doporučiti, neboť při jejich effektivní působivosti výroba těchže je rychlá a poměrně lacinější, než u vicebarevných pozvánek s dekorací do ploten vyřezávanou.

Několika slovy chci zmíniti se ještě o kollekcích pozvánek, kterými ponejvice venkovské závody zaplavují kde jaký stávající spolek neb korporaci. Při těchto dekorační viněty, emblemy, znaky a p. tištěny neb raženy jsou blanco a při objednávce pak vtiskuje se pouze text.

Zde shledáváme se s pravým opakem základního pravidla, že text jest věcí hlavní, neboť při těchto za každou cenu text musí býti vnucen do zbývajících prostor a také dle toho celkový vzhled takové pozvánky působí. Možno říci, že jest to snůška neslohovosti, směsice řádkování moderního s řádkováním starým, a že takovýto způsob výroby pozvánek jest jen ku škodě vývoje uměleckého snažení při tvorbě typografické.

Shrneme-li vše, co výše řečeno, seznáme, že naskytá se akcidenčnímu sazeči při těchto dvou tiskopisech široce otevřená cesta k tvoření a zdokonalování se. Nechť každý přičiní se, by tuto s užitkem prošel.

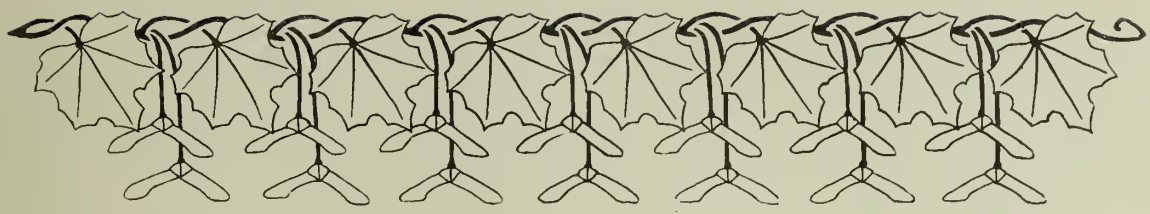

O VNĚJŠÍ ÚPRAVĚ KNIHY, VAZBĚ A OBÁLCE.

Z přednášek OTOKARA CÍSAŘE v Grafickém kursu „Typografie".

O thematě tomto, které, kdybychom o něm obšírně pojednati mohli, poskytovalo by dosti značnou látku k přednášce, zmíniti se chci co možná stručně, na základě různých pramenů, z nichž jsem čerpal, ač ve většině spisů tohoto thema se dotýkajících, věnována jest pozornost vnější úpravě knihy spíše se stránky knihařské a umělecké, t. j. vazbě, zlacení a tepání v kůži neb kresbě, velice málo pak se stránky typografické, totiž sázené, pro nás důležité.

Následkem toho rozdělil jsem si také látku na tři díly a dle nich budu ji tuto probírati. Jsou to: zdobení obálky knihy tepáním v kůži, pak obálky kreslené a pro nás nejdůležitější, obálky sázené.

První na řadě byla by knižní úprava tepáním v kůži, podstatně tedy umělecky knihařská, která sice pro nás zvláštní důležitosti nemá, ale má-li býti přednáška úplná, jest nutno aspoň stručně též o ní se zmíniti. Dle úsudku mého pak není nikdy na škodu, předměty ať již jakékoliv pozorovati, a je-li předmět chybný, chyby ty si zapamatovati, abychom se jim uvarovali aneb je-li pěkný, čerpali z něho nové prameny tvorby a tříbili tak esthetický smysl.

Technické pomůcky i technická a umělecká vyspělost v oboru úpravy knižní jsou dnes na tak vysokém stupni dokonalosti, že často v nadšení jsme uvedeni výrobky z mnohých dílen knihařských, hlavně z těch, kde pěstuje se tepání v kůži.

Ovšem, dnešní vyspělost nevyvinula se rázem a postup, který se nám v dnešní době objevuje, kráčel zcela volně ku předu, řídě se oblibou, která v tom kterém období pole opanovala a podle toho také placena byla.

Tvrdí se, že tepání v kůži vzalo vznik svůj již v prvních dobách křesťanských, z kterýchžto dob nalezly se různé předměty tepáním v kůži zdobené v starých pohřebištích křesťanů; jiní zas tvrdí, že tepání v kůži mělo počátek v 13. a 14. století, kdy počaly se zpracovávati kovy, z nichž potřebné nástroje zhotovovány byly. Poslednější údaj, domnívám se, že platí ne pro tepané práce v kůži vůbec, neboť v té době rozmohla se záliba zdobiti veškeré předměty — zvláště knihy — tímto způsobem.

U nás v Čechách vyskytoval se tento způsob zdobení desk knižních v dobách starších velmi zřídka, dnes však jeví se i v oboru tomto již velká vyspělost a s potěšením můžeme konstatovati, že některé výrobky zcela dobře postaveny býti mohou po bok výrobkům cizím.

Za dob nejstarších, kdy spisy, tedy knihy, pokud se jim ovšem pojmenování toto přičísti může, nebyly vázány ale na válečkách navinovány, byly před pohromou chráněny po většině pouzdry, která měla částečně ten samý úkol jako obálka knihy dnešní a zhotovována byla pouzdra ta obyčejně z kůže. Způsob ten i v dobách římských a pozdějších ještě často se vyskytuje a z dob těch nachází se právě věci, které tepáním neb tečkováním, řezáním a škrábáním v kůži zdobeny jsou. V pozdějších pak letech teprve shledáváme se s knihami, aspoň přibližně dnešním podobnými, a užívalo se nejčastěji k ochraně jich několika prázdných listů pergamenových, které byly přidávány na začátek a na konec knihy.

Tenkráte neměl ovšem ještě obal knihy toho významu, jako obálka knihy dnešní, neboť účelem jeho bylo pouze chrániti knihu před pošpiněním a proto také v době té požadavkům úplně vyhovoval.

Během času pak vázány byly knihy do desek dřevěných a později tyto potahovány byly koží, ještě ale bez ozdob. Kůže, které obyčejně k vazbě knih se užívalo, byla kůže vepřová, která as nejlépe vedle jiných se osvědčovala, však i na zvláštnostech nescházelo a tak dočítáme se, že i kůže lidská ku vazbě knih jako vzácnost upotřebována byla.

Teprve, jak již řečeno, ve století 13. a 14., kdy počalo se též užívati desek pouze kožených, zdobily se tyto různými ozdobami, které postupem času i kovovými štítky, rohy, sponami a pod. byly doplňovány.

Že způsob úpravy této na tehdejší dobu byl velice nákladný, jest samozřejmo, avšak kniha tenkráte byla jakýmsi privilejem lidí bohatých, kteří peníze na úpravu jich vynaložiti mohli a

u kterých často dle množství knih i na vzdělání jich se pohlíželo. Proto také v době té neshledáváme se skorem ani s knihami v úpravách prostých, širším vrstvám lidovým přístupnějších.

Ozdoby, jimiž knižní desky zdobeny byly, vystřídaly postupně všechny slohy jak se během času vytvořovaly a slohy: gotický, románský, barokní a j., zlatem a jinak zdobené, četně zastoupeny jsou. Dnes pak shledáváme při tepání v kůži i vzory nejmodernější, ručně prováděné, v posledním pak čase i práce strojová vynasnažuje se, aby dobrého umístění v oboru tom sobě získala.

V těch dobách, kdy knihy byly pouze psané, vázaly se do desek, jak již řečeno, často velmi nákladných; vynalezením však knihotisku, který knize k velkému významu a rozmachu dopomohl a který postupem času i knihu levnější učinil, nabývala i vnější úprava knihy jiného vzezření i účelu a ač to dlouho trvalo, nežli význam obálky k dnešním požadavkům dostoupil, setkáváme se v čase tom již s knihami, které úpravou svojí hleděly obsah svůj znázorniti.

Zvyk, vydávati knihy pouze ve vazbách dřevěných, kožených a plátěných udržel se až do konce 18. stol., ač již v polovici 18. stol činily se pokusy obálku levnou, papírovou, avšak beze všech ozdob zavésti. Teprve ale století 19. opatřilo již stabilně knihu obálkou papírovou, zprvu jen bez ozdob, později kreslenou, v kteréžto době prvně zavedeny byly knihy brožované, s obálkami pouze papírovými.

Přechod ten, totiž od vazeb v kůži a pod., dál se ovšem také velmi zvolna, a užívalo se z počátku obálky z kartonu více méně silného. Rozšířením a zlevněním knih stala se pak, což bylo také podmínkou zlevnění toho, obálka knihy méně výpravnou, beze všeho nákladného a často uměleckého provedení. — Obálky papírové užívaly se z počátku pro knihy a brožury méně cenné a poněvadž potřeba knih stále a stále vzrůstala, objevily se brzy papírové obálky barevné i na knihách jiných, často bez titulu, někdy dekorované na hřbetě nebo na první straně nalepenou bílou etiketou, opatřenou typografickou ozdobou a titulem z versálek. Obálky knih lepších byly ze zvláštního papíru a často zdobeny a kolorovány; tisku přímého však na obálkový papír ještě stále se neužívalo.

Jak již řečeno, hlavní pohnutkou k zavedení papírové obálky knižní bylo, aby kniha byla co možno zlevněna a tím mezi nejširší vrstvy lidové přístupu našla a poněvadž ruční vyzdobování papírové obálky bylo, třeba co nejjednodušší, přec jen poměrně drahé, počaly se ozdoby a celé obálkové tituly rýti do dřeva a kamene. Tím byl zase učiněn krok ku předu a rytiny ty, třeba z počátku dosti hrubé, vykonávaly úkol svůj poměrně dobře. Stále však vyvinující se způsob ozdobování knihy nenechal ani obálku se stránky typografické výzdoby stranou, a tak již v druhé polovici 19. století vyskytují se obálky zdobené typograficky, tedy sázené, a byly to z prvu pouze řádky, pak i obruby, hlavně akantové, meandrové a linkové, jichž k tomu účelu užíváno bylo.

Vnější úprava knihy vešla následkem zavedení typografického vypravení ve zcela nový směr, zvláště když písmolijnami různý materiál na výzdobu jich k disposici dáván byl. Tak po prvém způsobu jednoduchého pásmového zarámování vyskytl se ornament architektonický, kterého se zálibou k účelu tomu používáno bylo a který ustoupil (pomíjejíce ovšem některé ornamenty, které v době té jakýsi přechod činily) teprve po zavedení modernějších obrub pásmových a volného směru anglického, který skorem současně s posledně jmenovanými se objevil, ale má snad jedině tu zásluhu, že uvedl ve tvorbu, která se do dob těch jen v určitých formách pohybovala, způsob nový, ponechávající sazeči na vůli zrobiti věci, byť by byly i sebenesprávnější, a pochybuji, že by dnes někdo k způsobu tomu chtěl se navrátiti.

Volný směr však neměl vliv jen na typografickou výzdobu obálky sázené, ale vytknul směr i obálce kreslené, která v době té omezovala se jen na obvyklé formy obrazové, hlavně figurální, architektonické a pod., detailně dřevorytem neb jinak provedené, a která poznenáhlu přeměňovala se v obálku kreslenou, moderní.

V Rakousku hlavní zásluhu o zavedení moderny v knižní úpravě mělo vídeňské sdružení výtvarných umělců, které roku 1898 se ustavilo a ve svém měsíčníku „Ver sacrum“ uložilo si za úkol, obecenstvo pro nový t. zv. „secesní“ směr získati. Od těch dob pak hledělo se, aby vzdor tomu, že u nás není ještě takové porozumění pro moderní úpravu knihy, jako ku příkladu v Anglii, Francii neb Německu, pokud

možno současně s jinými zeměmi se postupovalo.

K dobrému uplatnění obálky kreslené nejvíce přispěl v novější době velmi zdokonalený způsob reprodukční, cinkografický, který svojí poměrnou lací, věrným podáním a při tom i krásou, brzy po většině opanoval pole, na němž dříve pouze dřevoryt a kamenotisk působily.

Kreslená obálka, kde dominuje se často hlavně plochami velkými, nemá jen za úkol, aby se oku našemu líbila, ale má též působiti reklamně pro knihu i na dálku a proto doporučuje se užívati ploch co možná pestrých, soulad však udržujících.

Po úvodu tomto, který považoval jsem za nutný k vůli jasnějšímu nazírání na věc samotnu, a který jsem co možná stručně podati hleděl, přistupuji k obálce knihové sázené, pro nás nejdůležitější, a aniž bych snad probíral způsoby staré, počnu ihned s úpravou obálky sázené, moderní.

Moderní nazýváme obálku tu proto, že hledí se starým formám uvarovati a co možná požadavkům doby i esthetiky vyhovovati. Při některých knihách ovšem není možno moderního způsobu použíti pro jich obsahovou tendenci, ale i při těch přec jen úprava nezůstala za druhými pozadu a hleděla se požadavkům doby pokud možno přispůsobiti.

Účel obálky, jak jsem již dříve řekl, nebyl za starších časů takový jako jest účel její dnes. Tenkráte byla obálka pouze jakýmsi prostředkem, který chránil knihu před zamazáním, po případě roztrháním, jiného se od obálky nežádalo a to také mělo velký vliv na úpravu téže. To ovšem bylo v době, kdy knihy nebyly tak rozšířeny jako dnes a kdy kniha již sama o sobě doporučovala se a byla vzácností. Dnes však, kdy výroba knih tolik stoupla a technické pomůcky jsou tak dokonalými, žádá se od obálky knihy nejen aby tuto před znečistěním neb roztrháním chránila ale aby také již svým vzhledem odpovídala obsahu knihy a čtenáře ku koupi vybízela.

K obálkám sázeným knihovým a pod. užívá se obyčejně buď papíru barevného, hrubého, pro obálky zvláště připravovaného, jindy zase upotřebeno bývá plátna pro tisk způsobilého.

Obálky sázené můžeme rozděliti na několik druhů, a již dle toho, jaká kniha jest, úpravu téže říditi. Různé ornamenty neb jiné ozdoby, ku př. linkové a pod., jichž se často k dekorování užívá, musí též dle obsahu knihy voleny býti. Totéž platí o písmu a řádkování, při kterémž má zřetel býti brán k textu obálky, aby ku př. text, který podmiňuje užiti řádek bezprostředně k sobě se vztahujících, nebyl velikými mezerami rozdělován, anebo aby snad věci podřízené nebyly z písma většího nežli řádky obsahu důležitějšího. Též písem jemných zdobených, užíváno býti nemá. To samé platí o písmech italských, neboť řezem svým nehezky působí a s obálkou moderní srovnati se nedá. Písmo pak jako všude tak i zde má býti slohové, po případě písmu v textu knihy co možná podobné.

Vezměme ku př. knihy školní, vědecké a pod. Při knihách školních má na obálku knihy užito býti písem jen vážných a úprava má býti jednoduchá. Různé ozdoby pak a vignety buďte rozhodně vyloučeny, neboť smysl knih těchto toho vyžaduje. Je-li možno, užito buď písem vhodných s písmem, z něhož text knihy sázen jest; řádkování pak děj se nejlépe dle způsobu třířádkování.

Vědecké, náboženské a vážné knihy vůbec, vyžadují písem odpovídajících jich tendenci, totiž vážných a nemá proto užíváno býti písem nějak

výstředních, secesních řezů. Též papír užitý má býti svým zbarvením vážný.

Pro knihy zábavné, belletristické a pod. dovoleno jest již užíti různých, ovšem také vhodných ozdob a možno jest i řádky různě plochově upraviti. Užije-li se moderního způsobu řádkování *plo*chového, mají také písma, z nichž obálka sázena jest, moderního řezu býti, a to, je-li obálka na světlém hladkém papíru, mohou písma lehčí býti, na papír pak tmavěji zbarvený aneb hrubý, nutno písem výraznějších, silnějších užíti, jinak řádky nečitelnými se stávají a také písmo slabé příliš se otlačí a zničí.

Vigneta, která často jako oživující činitel upotřebena bývá, musí též s rozmyslem volena býti, aby nevhodným užitím neb představou obálku nepokazila. Tak ku př. pro belletristické a jiné knihy nejlépe jest užíti vhodných vignet květinových, pro cestopisy a pod. různé krajinky a pod., ale zas přihlížeti musíme, abychom správně obsah knihy obálkou vystihly a nemáme ku př. pro cestopis pojednávající o Africe užíti vignetu krajinkovou, představující nějaké vesnické zátiší aneb snad nějakou zasněženou krajinu.

Z řečeného zde vidíme, že sazeč musí znáti aspoň částečně obsah knihy, pro kterou obálku sázeti má, že tedy nejde jen tak beze všeho rozmyslu pracovati.

Řádkování na obálce řídí se pravidly jako při titulu, jenže volí se pro obálku písma vždycky větší, význačnější, nežli u titulu.

Rozměr sazby obálkové může býti větší nežli sazba textu vnitřního a má celek umístěn býti tak, aby při levé straně byla vzdálenost trochu menší nežli při straně pravé, nahoře pak vzdálenost menší nežli dole, tak aby celek činil dojem, jakoby byl zavěšen. Počítati dlužno ovšem s případným oříznutím knihy.

Tiskne-li se text obálky barvou pestrou, jest nutno užíti písem silnějších, poněvadž písma slabá

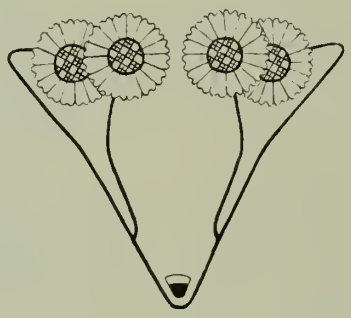

buďto by těžko čitelnými se stala anebo by barvu vůbec nevyznačovala.

Formátů pro různé knihy užívá se nejrozmanitějších, počínaje formátem 16° až často do formátů foliových a to tvarů buď čtverhranných, obdélníkových obyčejných aneb podlouhlých.

Pro knihy vážné voliti se mají formáty vzhledu klidného, obyčejně 8°, 4° nebo folio, pro knihy zábavné, belletristické a pod. užito bývá formátů různých.

V novější době, kdy pracuje se hojně s plotnami podtiskovými, shledáváme se také dosti často s užitím ploch podtiskových k dekorování obálky knihy a dociluje se tím zhusta velmi pěkných efektů. Při užití tom, které má býti moderní, má také řádkování moderní úpravě odpovídati.

Podstatnou částí knihové obálky jest také hřbet, který úpravou svoji obálce odpovídati má a který přichází buď jako s obálkou souběžný t. j. vodorovný, hlavně u hřbetů širších, anebo kolmo postavený, u knih s hřbetem úzkým.

Síla hřbetu určuje se množstvím archů a počítá se obyčejně na jeden arch asi 1 čtvrtpetit, dle síly papíru, jehož k tisku textu užito jest. Nejlépe jest však dílo samotné, aneb aspoň papír počet archů znázorňující nechat svázati a dle toho šířku hřbetu určiti.

Hřbetová sazba nesmí nikdy silnější, širší býti nežli kniha, aby linky neb užité písmo nepřečnívalo.

K vyzdobení hřbetu užívá se nejčastěji buď linek neb různých ornamentů, mají ale tyto, jak již řečeno úpravě obálky odpovídati. Při knižních obálkách kreslených, bývá hřbet často pokračováním kresby obálkové případně dekorován.

Činí-li více svazků jedno dílo, mají hřbety stejně, v stejné výši upraveny býti, aby již tím celek, ku kterému náleží, naznačovaly.

Zadní strana obálky bývá buď pouze špičkou, nejčastěji jméno tiskárny obsahující, ozdobena, někdy zase užije se k vyzdobení strany té případná vigneta. Však také jiným a praktickým způsobem hledí často knihkupec aneb nakladatel zadní stranu knihy zužitkovati a upotřebuje jí buď jako prospekt pro některé jím vydané spisy aneb zužitkuje ji jako stranu insertní. V případech těchto má se úpravě zadní strany obálky věnovati pozornost co největší, aby i strana tato úpravou svoji knize odpovídala a s první stranou obálky co možná slohová a souladná byla.

Úprava obálky sázené poskytuje sazeči tak rozmanité a tak vděčné pole k uplatnění svých výtvarných schopností a svého esthetického smyslu, jako ne hned tak každý předmět jiný a jest si jen přáti, aby na poli tom s pochopením a zájmem pracováno bylo.

Na obálce nacházející se označení místa, kde kniha tištěna byla, jakož i firma knihtiskárny jest důležitosti podřadnější, a sází se obyčejně z písma menšího, poměrně formátu obálky odpovídajícího a umístěno bývá nejčastěji jako poslední řádka dole, a to buď uprostřed aneb na straně, dle úpravy a řádkování obálky.

Jméno autora knihy jest udajem dosti důležitým, neboť často již samo jméno autora knihu doporučuje a proto má býti i dosti význačné a byl by pro knihu takovou asi ten pořádek, že nejhlavnější řádka byla by název knihy, pak hned jméno autora, za ním po příp. jméno překladatele, nejposledněji pak místo a tiskárna.

Cena knihy také často uvedena bývá na obálce a podmiňuje užití písma o něco význačnějšího nežli místo a tiskárna. Umisťuje se pak různě, obyčejně také dle úpravy obálky.

Aby vnější úprava knihy byla úplná, musím zmíniti se ještě o ořízce téže, která jest prací knihaře a bývá u knih nákladných zlatá a to buď hladká aneb zdobená různými ornamenty, při jiných zas barevná a to buď jednobarevná, nejčastěji červená anebo pestrá.

Barevná ořízka knihy má býti ozdobou, zároveň ale také ochranou před pošpiněním ořízky knižní a platí o ní to samé jako o celkové úpravě, musí tudíž této také odpovídati a nemá nikdy u knih vážných nějak výstřední užívána býti.

Tím bych byl probral pokud možná stručně thema toto a doufám, že tím aspoň částečně naznačil jsem, jak sobě počínati máme, aby práce naše dobrá byla.

Celé toto číslo věnováno kursu a jest jaksi zprávou prvního Grafického kursu vyučovacího.

PŘÍLOHY tohoto čísla vybrány jsou z prací provedených v právě zakončeném grafickém kursu pro samostatné práce žáků. Zajisté musí jim přiznána být poměrná vyspělost, vzhledem ku krátkému, čtyřměsíčnímu trvání kursu. Rovněž i reprodukce zařaděné v části textové jsou pracovány v kursu, a sice v oddělení kreslířském, v němž vyučoval p. V. Preissig.

VÝSTAVKA prací v grafickém kursu provedených uspořádána bude ve dnech 25. a 26. března vždy od 9. do 12. hod. polední ve velkém sále Typogr. Besedy. Zveme kolegy i veškeré interessenty, aby si přišli prohlédnouti postup vyučování a výsledky prvního pokusu o typografickou školu, a přesvědčili se o vážných snahách pořadatelstva.

NÁVŠTĚVNÍKY GRAFICKÉHO KURSU upozorňujeme na knihovnu Uměleckoprůmyslového musea obch. a živnost. komory v Praze, Sanytrová ulice, proti Rudolfinu. Otevřena jest v neděli od 10. do 12. hod. polední a každého všedního dne mimo pondělí od 5. do 8. hod. večerní. Pro každého, kdo obor svůj chce vážně studovati, jest tato knihovna nezbytnou. Pro typografy a příslušníky grafických odborů jsou tam velice zajímavá a cenná díla, z nichž může se studovati pokrok v úpravě tiskopisů i zdokonalování reprodukce u nás i v cizině. A nejširší odborná znalost má býti snahou každého pracovníka, neboť jen dokonale vzdělaný odborník je hledanou silou a nejen že získá tím lepšího postavení, ale přispěje i k povznesení svého odboru. Je třeba stát na výši doby, pilně studovat každý pokrok v knihtisku jakož i v odvětvích příbuzných.

O VYŘEZÁVÁNÍ A PŘÍPRAVĚ OBRÁZKŮ pojednává spisek č. 1., vydaný spolkem strojmistrů a tiskařů v Čechách, jenž podjal se záslužného úkolu vydati jazykem českým řadu poučných spisů, týkajících

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠÉ AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠÉ TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

BEIT & Co, HAMBURK Továrna na knih- a kamenotiskařské barvy, fermeže a válcové hmoty; pobočné továrny: Stassfurt, Londýn, Milán, Brusel, Amsterodam.

Doporučuje své zvláště dobré a osvědčené: Jemné černé barvy pro knihtisk od K 2·40 do 7·— za 1 kg, pro tisk novinový a akcidenční od K —·80 do K 3·— za 1 kg., černé barvy pro kamenotisk od K 2·60 do 12·— za 1 kg., červené barvy pro knihtisk a suché od K 3·— do K 90·— za 1 kg., červené barvy pro kamenotisk a v těstu od K 3·— do K 80·— za 1 kg, geraniumlak od K 9·— do K 35·— za 1 kg., modré barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 100·— za 1 kg., ostatní barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 25·— za 1 kg.

Současně dovolujeme si upozorniti na nově zavedené barvy: Dvoutonová barva serie I. čís. 100—112 jenom pro knihtisk K 15·— za 1 kg.

Autochromové barvy a sice: Autochromová červeň à K 10·—, autochr. modrá à K 12·—, autochrom. žlutá à K 14·— za 1 kg. pro kamenotisk, autochrom. černá à K 6·— za 1 kg. pro knihtisk; k rozdělání autochrom. barev dovolujeme si nabízeti autochr. fermež à K 4·— za 1 kg.

Veškeré druhy barev má na skladě vždy čerstvé náš zástupce pro Čechy, Moravu a Slezsko

A. DIBLÍČEK & HANEK, PRAHA-II., BREDOVSKÁ ULICE Č. 5.

Knih- a kamenotiskárna v Ruščuku (Bulharsko)

velmi pěkně a moderně zařízená, dobře zavedená, s velkým kruhem zákazníků, jest z volné ruky levně na prodej. Řádnému a snaživému odborníku poskytne podnik tento skvělou a zajištěnou budoucnost.

Uchazeči račtež se obrátit na písmolijnu J. H. RUST & Co. ve Vídni V.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE"

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knih- tiskařem- odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu

Továrny na tiskařské stroje **L. KAISERA SYNŮ** ve Vídni a Mödlinku.

C. k. dvorní slévárny písem **KARLA BRENDLERA A SYNŮ** ve Vídni.

Továrny na barvy **E. T. GLEITSMANN** v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i **úplné zařizování knihtiskáren** děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny továrni. Velice výhodné platební podmínky.

se tisku illustrací, ražení, tisku tří- i vícebarevného atd. Spisy tyto jsou vhodnou pomůckou pro knihtiskaře a vřele je kollegům doporučujeme. Spisek č. 1. stojí 25 hal., poštou 28 hal. Objednávky přijímá kol. Ferd. Reindl, Praha-II., Slupy 1485.

„O ČTENÍ KORREKTUR a několik pokynů knihtiskařových pro spisovatele a vydavatele knih" jest název zajímavé knížečky, již se zájmem pročtou nejen naši korrektoři, ale i sazeč se jí v mnohém poučí. Napsal ji Ant. Strnad a vyšla jako 1. číslo „Knihkupeckých příruček a rozprav", v komisi nakladatelství J. Otty.

OBÁLKY KNIH. Prosíme kolegy, aby zasílali na adr. redakce veškeré obálky knihové i jiné, provedené knihtiskem; rádi bychom shromáždili úplnou kolekci českých obálek typografických. Adresa redakce jest: Vinohrady, Nitranská ul. 879.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na ½ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozhrnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k přišti zásilce peněz připočetli.

Při III. čísle prosíme, by všechny účty za list byly vyrovnány, an jinak bychom zasílání zastavili.

P. T. pp. chefy, faktory a j., kteří si I. i II. jim zaslané číslo ponechali, považujeme za odběratele a žádáme zdvořile, by si laskavě neobtěžovali zasílati předplatné.

**Peníze od pražských odběratelů „Typografie" vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Zodpovědný red. Karel Dyrynk, Kr. Vinohrady, Nitranská ul. 879. Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364.

Písmo „Lateinisch" firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto barvou firmy E. T. Gleitsmann v Drážďanech v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PISEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“,

která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘI GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přis. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázeci stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany- Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáži atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

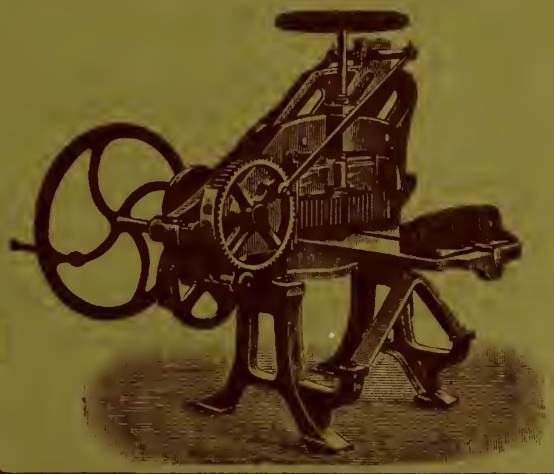

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává Písma a ozdoby všech druhů. Hosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškeru utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu lima jakosti ald.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychle dodání Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i vyplňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII 3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart. továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
DUBEN 1905. - ČÍSLO 4.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
OBRÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLEVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU [illegible]

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSÁZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ - VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE [illegible]

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINET.

[illegible]

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

[illegible]

Naší typografickou publikací „Moderní akcidence“,

[illegible]

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. [illegible]

[illegible]

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRÁTŘÍ GEELOVÉ

[illegible]

VÁCSLAV KINDL,

[illegible]

v Praze, Václavské náměstí č. 43 a.

[illegible]

[illegible]

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Aernais, Hauptstrasse No. 112.

[illegible]

Rychlolisy pro knihtisk a litografii

ÚČET POŠTOVNÍ SPOŘITELNY ČÍSLO 854.281 ▫▫▫ TELEFON ČÍSLO 2345

KNIHTISKÁRNA

VOJTĚCH ŠAFRÁNEK

TÁBOR ▫ NÁMĚSTÍ

RAZÍTKA ▫ PEČETÍTKA ▫ PAGINÝRKY ▫ SPOLKOVÉ TISKOPISY

DOPISNÍ PAPÍRY, MEMORANDA, SMĚNKY POZVÁNKY, OBÁLKY DOPORUČENKY, PLAKÁTY, DIPLOMY, ÚČTY

KAŽDÉ I NEJMENŠÍ ZAKÁZCE VĚNUJE SE NEJVĚTŠÍ PÉČE A POZORNOST ▫ ÚPRAVA TISKOPISŮ MODERNÍ

TECHN. KANCELÁŘ
STAVBY, KANALISACE

JOSEF KELLER
ARCHITEKT A STAVITEL
V. TÁBOŘE

VL. CIHELNY A SKLAD
STAVEBNÍHO DŘÍVÍ

V Táboře, dne ... *190*

ALOIS FREUND V TÁBOŘE

ČÍSLO ÚČTU POŠT. SPOŘITELNY 825.132

OBCHOD ŽELEZEM
VE VELKÉM I V MALÉM

HLAVNÍ SKLAD ŠTÝRSKÉHO A ČESKÉHO ŽELEZA, TRAVERS, HOSPODÁŘSKÝCH STROJŮ, ŽELEZNIČNÍCH KOLEJNIC A UMĚLÝCH HNOJIV

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE“. ROČNÍK XVI. ČÍS. 4.
PROVED. DLE NÁVRHU M. KALÁBA Z TÁBORA

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ. TISKL EMAN. CHVOJKA

SOUTĚŽ O CENY.

Spolek „Typografia" vypisuje soutěž na návrh záhlaví 4° dopisního papíru s textem: SPOLEK „TYPOGRAFIA" V PRAZE-II., SMEČKY Č. 599 V PRAZE, DNE Použiti jest pouze materiál písmolijnami dodaný s případnou řezbou do podtiskových desk a budou k soutěži připuštěny pouze práce, jichž tisk nevyžaduje více než tří forem; ražení jest vyloučeno. Za nejlepší návrhy určeny jsou ceny 30, 20 a 10 korun a pět pochvalných uznání. Návrhy označené heslem a tímtéž heslem označenou uzavřenou obálkou, obsahující jméno navrhujícího, nutno zaslat nejpozději do 15. června 1905 na adresu spolku „Typografie". Návrhy posoudí porota, sestávající z kolegů: Karla Krunerta, Stanislava Malého, Karla Mrázka, Ant. Stibůrka a Karla Dyrynka.

Karel Pelant: PLAKÁT.

Gavium aedilem oro vos facite. Vicini rogant. — „Volte laskavě za aedila Gavia. Sousedé jej doporučují.“ — Tak zní nejstarší snad oznámení Evropy nám dochované. Jest vyškrábáno na zdi v Pompejích a dle písma zdá se být dědem mezi všemi dipinty, nápisy, které oznamují, že dnes v cirku budou nataženy plachty neb že ten či onen občan pompejský jest výtečník. První to reklama z dob, kdy Evropa nevěděla ještě o Kristu aneb kdy snad vůbec ještě římský konsul Pilatus nevydal poštvané masse velikého reformátora; první v Evropě, neboť archeologie našla v zemi Faraonů ještě starší papyrový plakát, na němž pán nabízí odměnu tomu, kdo nalezne útulek dvou uprchlých otroků, a jehož přesné datum jest 146 let před Kristem.— Plakát pak zříme častěji; buď ve formě nápisu, kde půdu poskytla zeď, neb samostatného kusu, který se přibíjel, vystavoval, jenž mohl být odstraněn; Řecko psalo jej na obílené tabulky, za ním pak Řím. Státní výnosy, oznámení praetorů byly tak publikovány lidu. Obchodníci si pospíšili činit totéž; knihkupci římští zdobili své krámy tituly knih, jež měli na skladě; tak aspoň nám sděluje Martial. Plakát šíří svou působnost na divadlo; herec Callades, o němž pochvalná zmínka u Plinia, dává vystavovat na hlavních místech Říma svůj portrét, předbíhaje tak Sáru Bernhardovu s jejími plakáty od Muchy o 18 století.

Zajisté že mravy Římanů přešly i do jejich provincií, a že plakát, veřejné oznámení konal svou službu v tehdejším známém světě, podrobeným Romě. V otřesu, který provázelo její pád, hynulo umění i vědy; a čtení, tak obecné u Římanů, stalo se vzácností. Zprávy veřejnosti sdělované obstarali vyvolávači; náš obecní strážník, bubnující radní nález, jest dědicem oněch dob, kdy aristokrat nemusil se stydět, že je analfabetem, a kdy lid žil v tupé nevědomosti a strachu před vyššími mocnostmi.

Vývoj však jest základním zákonem světa. Intelligence budí opět v lidu lásku k literním uměním; píše jazykem lidu k usnadnění, nabádá k myšlení; u nás Štítný, Hus jsou toho doklady, jako u jiných národů jiní. Jest zapotřebí čtení, neboť vznikají pochybnosti o dosavadním řádu náboženském a nutno si přečísti listy, vybízející k disputacím, přibité na dvéřích chrámových, pamflety na římskou saň sedmihlavou a proroctví o království božím na zemi. Zmizely tyto listy, veřejně vyvěšené; v Anglii chovají oznámku z těchto dob (1480), kde se vyhlašují jistou místní radou zákony obecní.

Staletí míjejí, povstává tisk a čte se ještě více; František I. král francouzský († 1547) nařizuje, aby jeho výnosy byly v Paříži publikovány „na pergamenu, velkými písmeny, napnuty na dřevo, by je každý zvěděl“. Patrno, že to byl obvyklý způsob plakátování, a třebas již pracoval tisk na knihách, nenapadá ještě nikomu, aby jej užil i pro tisk královských oznámení. Ale již 1652 francouzský parlament zakazuje plakátování, jelikož jest ho zneužito k osobním výpadům; směšné počínání, rovné snahám dnešních dobrodinců tisku, jež by ho pro některé výstřelky rádi omezili na míru nejskrovnější.

Přichází Veliká Revoluce; zdi Paříže polepeny jsou tisíce vyhláškami, vyzváními, sdělenimi; plakát stává se denní potřebou jako noviny. Zasazuje pevně své kořeny v kulturu, aby nezmizel z ní ani na den. Ale jest to jen tisk, pouhá písmena, snad někdy větší neb nápadnější, někdy s trochem ornamentu k zdůraznění; umění ještě si nevšímá toho ubohého cáru papíru, jenž hýbá myslemi kolemjdoucích dnes a zítra již propadl zkáze bez politování. Nepřišla ještě hodina jeho, neboť nejsou známy reprodukční techniky; teprve 1818 píše Senefelder své stěžejní dílo „Lehrbuch der Lithographie“.

To jest začátek epochy; plakát vstupuje v nové období, skvělejší a bohatější v desítiletích, než dříve za celá millenia. R. 1836 zjevuje se první plakát v Paříži s obrazem od Lalance; oznamuje knihu „Jak umírají ženy“. Lalance je první smělý průkopník, jenž dle současníků „snížil umění“ a vydal je ulici. Ale zanítil již požár a plakáty se množí; Nanteuil, Raffet a Gauché v brzku jej následují a illustrovaný plakát stává se denním zjevem pařížského života. Do jeho služeb vstupují legie umělců, kreslí předlohy neb přímo na kámen a černým těmto affiším schází sice pestrost příštího plakátu, za to však stojí jim po boku uměleckou cenou; blahopřát si může, kdo doma chová plakát Gavarniho, Grandvilla neb Johannota, aby byli jen tak namátkou jmenováni někteří z mnohých.

Opět několik desítiletí uplynulo; v rozmnoženou sociální energii, vyvolanou pokroky věd a rozmachem industrialismu přicházejí nové požadavky urychleného a plnějšího životního tempa; plakáty černé nestačí, béře se na pomoc barva. A když již tato, tedy již hodně jásavá a daleko sálající, aby lákala k svému světlu lidské komáry; v Paříži zjevuje se Julius Chéret, jenž směle užívá pro své plakáty ohňostrojů barev i odvážných gest, ve své vzácnosti nutící každého, aby se zadíval. Chéret neostýchal se nakupiti na své plakáty nejdivočejší kombinace barev, nelomených a žhavých jako emaily; jsou to ve výbuchu štětce

roztříštěné hromady oranží, lazuru, síry, mladého obilí a máků, ve skvrnách bizarrních a letících, jako požár a vlnobití zároveň. A na nich tančí, skáče, prohýbá se ve smělých kankánových neb vášnivých, vždy však graciéšních pósách Pařížanka, ve všech zjevech od demimondky po velkou dámu, s doprovodem právě tak třeštícího pierrota neb elegána. Jsou to plakáty, jichž účinek byl nedostižný; této barevné skvrně a nápadu nemohl odolat zrak nikoho; každý pohlédl i prohlédnul. A tak za Chéretem se vyřítila celá škola kopistů, která rovněž tak užívala zběsilých barev a divokých pós ženy, ovšem bez oné vyvážené harmonie a půvabu, jaká vyznačovala mistra; Paříž v letech devadesátých hořela záplavou těchto plakátů, které nadbytkem svým počinaly unavovat oko i mysl.

To musilo vzbudit reakci; proti tančícímu, křičícímu chéretismu jako protiváha zjevil se Eugen Grasset. Ještě silný realistický tah v něm tkví, jeho výtvory však přecházejí v pohádkovou dekorativnost; měkké barvy a květiny, jemně a duchaplně stylisované zastírají realistický námět, opřádají jej poesií a idealismem. Naturalistické podání mění se téměř neznatelně v dekoraci; portrét ženy má vlasy již zakroucené v dekorativní křivky, okraje šatů stávají se stylisovanými linkami, za přirozenou postavou táhnou se ornamentální mraky. Obojí se snoubí, skutečnost neznatelně splývá s abstrakcí; po Chéretovi musil Grasset působit v oči tak osvěžně, jako po ohnivých vínech doušek pramenité vody.

Grasset postavil se na hranici mezi reálností a představou. Byl příliš osobitý, nežli aby vytvořil školu; tím více, že epigoni nemohli analysovat, v čemž vězí kouzlo jeho tvorby, z jakých prvků stvořen amalgam jeho díla. Od něho rozpadli se plakatisté na dva směry, na čistě dekorativní a čistě realistický; nikdo neměl síly, aby ovládal stejně silně oba proudy a mísil je bez ublížení oběma ve své práci, jako to činil Grasset.

Nejdále v dekorativnosti postoupil Mucha; u něho téměř vše změnilo se v ornament. Základní myšlénka, zdoba, ba i linie stálou službou v jeho panství jsou vždy dekorativní; myslilo se, že jest to nejlepší cesta, avšak to jest omyl, který nám dali poznat Angličané. U Muchy však bohatá vynalézavost nových ornamentálních prvků (sníh, jedličí, drůzy, hvězdy, drátová stylisace vlasů), s jemnou, poetickou linií a něžnými, nadechnutými barvami získala přízeň a nadšení Paříže; sta uměleckých opic vrhlo se však na jeho tvorbu a v nesčíslných variacích a někdy drzých kopiích znechutilo tuto čistou dekorativnost. Belgický plakatista Privat-Livemont, mistr rázu Muchova, trpí rovněž od epigonů pod tímto přepnutím a využitím dekorace, zachraňuje se však návratem k jednoduchosti komposice i detailu.

Realism pařížského plakátu vydal čelnější plody; jmén umělců jeho jest legion a možno by bylo o jednotlivcích psáti studie. Jen několik směrodatných, v jejíž tvorbu možno pak zařadit téměř všechny odstíny, které se vlivem jich zjevily v Evropě. (Dokončení příště.)

TISK ILLUSTRACÍ NA STROJÍCH PŘÍKLOPOVÝCH.

Rozvoj a požadavky illustračního tisku, zvláště pak tisku tříbarevných autotypií pomohly v posledních letech vytvořiti zcela nový typ stroje tiskacího, spojujícího dokonalost a přesnost tisku strojů cylindrových s levností a praktickou obsluhou příklopových strojů amerických. Jsou to pevně a stabilně budované strojky příklopové, jichž prvotní tvar — ovšem nevyvinutý ještě — jeví se u malých „Bostonek“ s vysokým výkonem.

Strojírny uvádějí je do obchodu pod jmény „Viktorky“, „Fénixky“, „Armorky“ a j., a na typech z poslední doby, vykazujících mnohá závažná zdokonalení, lze docíliti tisků právě tak přesných a čistých, jako na stroji cylindrovém; silná jich konstrukce připouští značný tlak potřebný při tisku větších autotypií, a zařízení k dokonalému roztírání barev umožňuje syté a stejnoměrné naválení velkých ploch a přesné regulování množství nanášené barvy.

Ovšem uspokojujících výsledků docílí se na nich jen tehdy, jsou-li obsluhovány dobrým odborníkem-tiskařem, jenž dokonale jest obeznámen s výkonností a určením jednotlivých součástek stroje a všech praktických zařízení, jimiž právě tyto strojky vynikají; dobrý a svědomitý pracovník docílí na nich výsledků velmi dobrých, ba často až překvapujících.

Silná stavba stroje připouští tisknutí dosti velkých autotypií, a lze dobře tisknouti na př. pět plných pohlednic najednou bez jakýchkoli obtíží, aniž by to vyžadovalo zmenšení rychlosti běhu. Výkonnost těchto strojků je ovšem poněkud menší než výkonnost strojů cylindrových, a tiskne se okrouhle 700 až 800 čistých tisků za hodinu. Při větší rychlosti snadno vytrhávají se částečky povrchu papíru, a mimo to válce snadno mohly by vyskočiti z ložisek.

Než začneme tisknouti, jest třeba především zříditi zařízení válcové. Válce mají býti postaveny na výšku písma, tak aby povrch cliché jen za-

chycovaly a nenarážely na jeho okraj, jinak by nejen třísnily kraj obrázku, ale stíraly by i barvu s tmavých partií a do světlých míst by ji zatlačovaly; dále má býti dbáno toho, aby kroužky na osách válců byly zachyceny nýtky tak, aby válce se otáčely neustále, ne pouze, běží-li přes formu, neboť jen tím docílí se řádného, stejnoměrného roztírání barvy. Válce pro tisk illustrací mají býti ne příliš tvrdé, pružné a stejné, bez t. zv. „hadů“, povstalých přílišným mazáním matrice při lití nebo seschnutím válců.

Barevník nutno pečlivě nařiditi, aby propouštěl jen tolik barvy, kolik dle stínového zabarvení obrazu je třeba, a má být vždy dostatečně barvou naplněn. Dále dbejme, aby roztírací válce na cylindry těsně naléhaly a se otáčely.

Cliché budiž uzavřeno do prostřed rámu, tak aby tlak byl stejnoměrně rozložen. Při tříbarevném tisku počneme tisknouti barvou žlutou, kteráž připravuje se vždy na barvu černou. Obraz slabě vypodložíme, místa, jež zdají se příliš silná poněkud vyřízneme a pak poznenáhlu přidáváme tlaku přitažením příklopu; přílišné, mnohdy až zbytečně mnoho času vyžadující připravování se nedoporučuje. Potah příklopu nemá býti při těchto strojích silnější jednoho milimetru, tedy 4—5 archů papíru a karton, obrazy tisknou se tedy na tvrdou přípravu, jinak se tisk snadno rozmazává. Je-li obrázek takto připraven, zřídí se příchod barvy, aby žlutý otisk rovnal se barevnou silou žlutému nátisku v ústavu reprodukčním zhotovenému, který ke štočku bývá připojen.

Největší pozornost vyžaduje příprava cliché pro tisknutí barvy červené. Zde třeba co nejpečlivěji přirovnávati partii za partií k červenému nátisku z reprodukčního ústavu, dbáti toho, aby světlá místa byla co nejpřesněji vystihnuta, aby tmavé části měly tutéž barevnou hodnotu a sílu. Neboť i kdyby jinak tisk barvy žluté a příprava byly dobré, — není-li barva červená do nejmenších odstínů správná, bude dojem reprodukce naprosto rozdílný od dojmu, jímž působí originál. Této přesnosti v přípravě barvy červené dlužno dvojnásobně dbáti u reprodukcí dle obrazu olejových, na nichž patrna jest technika provedení, jednotlivé tahy štětce; u těchto reprodukcí jest každá nepatrná odchylka v síle červené barvy zvláště patrna.

Právě tak jako pro barvu červenou a žlutou pokračuje se i v přípravě cliché pro barvu modrou. Při této desce je ovšem teprve patrno, zda docíleno bylo správného tisku, zda byl dobře odhadnut vzájemný poměr a síla barev, zda není některé z obou prvých barev mnoho či málo. K posouzení toho měl by míti tiskař po ruce originál reprodukovaného obrazu, neboť dle něho lépe a správněji určí se tón a síla zabarvení. Ovšem napraviti se chyba již nedá.

Má-li tisk obrazu být čistý, musí každá barva po vytisknutí řádně na papíře uschnouti; jinak následující barva nechytá na vlhkých ještě místech a barvy se slévají, čímž celek jest mdlý a rozmazaný. Každá barva má schnouti při nejmenším alespoň den.

Místnost, v kterých tisknou se tříbarevné reprodukce, má býti světlá a její teplota stejnoměrná, poněvadž za střídavé teploty se plocha papíru mění; za vlhka a studena se papír roztahuje, za sucha a tepla stahuje. Tím pak se stane, že jednotlivé barvy se správně nekryjí.

Někdy však při veškeré péči a opatrnosti nedocílí se dobrého výsledku. Ač bylo dbáno všech podmínek, na nichž správné provedení závisí, ač pečlivě připravili jsme všecka tři cliché, a bedlivě nařídili sílu barvy dle daných nátisků — přec jeví hotový obraz zabarvení lišící se od zabarvení originálu i celkového nátisku z reprodukčního ústavu. V takovém případě nese vinu toho papír. K tříbarvotisku hodí se pouze nejlepší jakost křídového papíru pro umělecký tisk a budiž vždy hleděno k tomu, aby byl pokud možno bílý; při tom musí být ohebný, vláčný, protože při tisku na křehký papír vytrhávají se částečky křídové vrstvy papíru v tmavších místech obrázku. Ovšem tím vinna je někdy též příliš hustá barva.

Vezmeme-li však dobrý bílý papír a dbáme-li při tisku pečlivě všech podmínek, vystihne tříbarevná autotypie všecky podrobnosti originálu do nejmenších podrobností, a zachová zřetelně všeckny přednosti i vady techniky, jíž obraz proveden. A právě tato přesnost a takřka dokumentární věrnost reprodukce dodává dokonalému tisku tříbarevné autotypie ceny před jinými způsoby reprodukce; neboť jím vystihne se nejen ráz a směr reprodukovaného díla, ale i technika, kterou je proveden. A v nejnovější době, kdy podařilo se fotografovati předměty i krajiny přímo ve třech rozložených barvách na tři desky, rozvírá se tříbarvotisku nové široké pole.

A zdokonalení a rozvoj jeho přispěje zajisté nemálo k rozšíření praktických, silných strojů příklopových pro illustrační tisk. Obsluha jich klade však i zvýšené požadavky na pracovníky s nimi zacházející; neboť jen dobrý a odborně vzdělaný tiskař dovede na těchto strojích zhotoviti dokonalé a uspokojující tisky. Proto se vzdělávejme!

Adolf Dvořák.

TECHNICKÁ ÚPRAVA KNIHY.

S použitím vzorů „Unterrichts-Briefe für Buchdrucker", vydávaných technikem knihtiskařským v Lipsku, uspořádal a v grafickém kursu přednesl ALF. BĚHAL.

III.

Každá kniha než-li přijde do tisku býva buď na žádost nakladatele aneb i v zájmu knihtiskaře samého podrobena výpočtu, zda-li při té či oné úpravě dosáhne slušného objemu, aby tím jednak na vzhledu získala, ale aby také ze stanoviska obchodního vyhovovala. Výpočet tento slouží zároveň ku kalkulaci. Jest obvyklým, že vysadí se několik řádek, tak aby řádka v sázítku končila plnou řádkou v rukopise, což stává se obyčejně po vysazení 3—6 řádek. Tak ku příkl. měla by býti sázena kniha na 20 cicer. Při vysazení pěti řádek v rukopisu končila by třetí řádka v sázítku, z čehož zřejmo, že by pět řádek psaných dalo tři řádky tištěné. Nyní třeba ještě vypočísti úhrnný počet řádek celého rukopisu, což se stane, násobíme-li průměrný počet řádek na stránce se nalézajících počtem stran rukopisu. A máme-li tento úhrnný počet řádek rukopisu (ku př. 4575), počínáme si následovně:

$$5/3 = 4575/X = \frac{3 \times 4575}{5} = 2745 \text{ řádek.}$$

Stanovíme počet řádek pro stranu v tištěné knize, dělíme úhrn řádek a obdržíme počet stran a tím také lehce i archů. Při rukopise stejnoměrně psaném není tedy těžké určiti předem sílu knihy. Jinak jest tomu však, jsou-li illustrace aneb jiné k zařadění. V podobném případě rozdělí se rukopis na jednotlivé části, jež zvlášť každá se vypočítává, a teprve sečtením výpočtů jich lze udati, kolik rukopis asi vydá.

Knihu dělíme ve dvě části: arch titulový a arch textový. Arch titulový může sestávati z různých titulů, věnování, předmluvy aneb úvodu, obsahu, rejstříku a j. poznámek autora. Úprava této části řídí se dle textu, neboť výška i šířka sazby musí býti stejná s archem textovým a též písmo jak slohem tak i zabarvením má s písmem textu harmonisovati. Paginován bývá arch titulový římskými číslicemi; vagáty se počítají, však nepaginují. Předmluva aneb úvod, obsah a rejstřík obdrží pouze tenkráte živé záhlaví, užíváno-li tohoto také v textu.

Titul tvoří vždy počátek knihy. V knihách menšího obsahu a jež předně mají býti laciné, u časopisů a revuí nalézá se titul bezprostředně nad textem k vůli úspoře místa. Jinak tvoří titul samostatnou stránku a nalézá se na straně liché, kdežto strana následující bývá vagát, neužije-li se na této straně firmy nakladatele neb jiných poznámek. Na třetí straně počíná teprve text knihy, neobsahuje-li arch titulový ještě jiných částí. Těchto však při knize všední nebývá.

Titul hlavní předcházívá někdy ještě patitul, t. zv. „Schmutztitul", jenž obsahuje jen tresť titulu hlavního a tvoří taktéž samostatnou stránku. Nalézá se obyčejně též na straně liché, ač má také své přívržence umístění na straně sudé, takže oba tituly obráceny jsou k sobě obrazem. Chrání tento titul před umazáním hlavní titul při vazbě. Při knihách zvlášť obsažných užívá se takovéhoto titulu ještě jednou před textem, kde však není více proto, aby chránil knihu před umazáním, nýbrž k vůli přehlednosti knihy.

Knihy, jež jsou pokračováním spisů jednoho a téhož autora, jako ku př. spisy sebrané anebo jiná sbírka, mívají také dva titule, a sice titul souhrnný (sběrací) a titul svazku nebo dílu. Titul souhrnný umístí se na straně sudé a titul svazku na straně liché. Oba jsou obráceny k sobě,

Dedikace aneb věnování obsahuje, jak již sám název praví, přiřknutí, věnování knihy autorem jisté osobě a sází se dle pravidel třířádkování aneb též se zřetelem na sazbu v plochách uzavřených. Jméno osoby, které kniha byla věnována, jest hlavní řádkou. Častěji bývá doprovázeno věnování ještě přípisem, který se umistí na straně následující aneb listu následujícím. Aby však spojitost těchto dvou stran byla zjevnější, jest lépe postaviti přípis ku př. na zadní stranu titulu a věnování pak na stranu lichou.

Předmluva aneb úvod počíná vždy stránkou lichou a první strana obdrží zarážku, jež řídí se dle zarážky v textu. Dlužno však dbáti toho, aby text strany následující kryl tuto zarážku. Obsahuje-li předmluva jen několik málo řádek postaví se do zlatého seku na straně, totiž tak, aby mezera dole byla o 2—3 cicera větší nežli nahoře. Je-li více předmluv, následuje jedna po druhé. Předmluva sazí se z písma buď o stupeň většího nežli text knihy aneb z kursivy stejného slohu a není-li těchto, tedy z písma téhož jako text knihy. Důvod pro větší písmo jest ten, že obyčejně ve slově úvodním zahrnuta bývá myšlenka spisovatelova, která jej vedla k sepsání dotyčné knihy a kde dává tento vysvětlení potřebné, aby byl pochopen. Písmo musí však býti vždy slohové se základním písmem.

Stejně jako předmluva také obsah počínati má na stránce liché. Jen u literatury laciné nalézá se na zadní straně titulu. Nedosáhne-li výše stránky, umístí se v zlatém seku. Vydá-li však více než jednu stranu, obdrží první strana zarážku, v níž umistí se také titulek „obsah", což děje se i u předmluvy aneb úvodu. Obsah jest podřadnou částí

knihy a sází se z písma o stupeň menšího písma základního. Sazba jest pořadová. Vytečkování mezer děje se obyčejně tečkami litými na čtverčíky aneb půlčtverčíky aneb také tečkami obyčejnými, prokládaje poslední půlčtverčíkem aneb čtverčíkem. Stavěti tečky dále od sebe nežli na čtverčík se nedoporučuje, neboť tím stává se sazba „děravou“.

Rejstřík sází se podobně jako obsah. Bývá však uspořádán alfabeticky, neboť v knihách vědeckých vyskytuje se pojednání o jedné a téže věci na několika různých stranách a nelze je proto roztříditi v jednotlivé rubriky a části. Označení věci, o které se na té či oné straně jedná, sází se plnou řádkou a čísla stránek řadí se ihned za text, takže mezery puntíky vyplňované při rejstříku odpadají. Formát sazby bývá volen co nejužší, neboť 2—3 sloupcové rejstříky jsou obvyklými. Jen u zákonníků a pod., kde bývá mnoho textu, sází se na plnou šířku.

Za výpravu knihy dle pravidel typografických třeba činiti mettéra zodpovědným. Jest jeho povinností, aby celou věc řádně promyslil, obstaral veškeré předběžné práce, stanovil písma pro titulky, informovav se dříve, jak kniha má býti vypravena, tak o prokladě, vyplňování sazby a zarážkách.

Mám nejdříve na mysli knihu s úpravou jednoduchou, při níž při přelamování dlužno přísně toho také dbáti, aby nikdy řádka východová stránku nepočínala a řádka se zarážkou stránku nekončila. Zvláště první ruší smysl věty tímto nepřirozeným dělením a ničí zároveň vzhled strany. Také slovo dělené v řádce poslední nemá se vyskytovati. Líc a rub strany, tedy řádka řádku nechť kryje a zvláště při sazbě prokládané není přípustným silnější proklad po řádce východové.

Živé záhlaví v knize jest částí stránky a sází se v knize modlitební aneb zpěvníku, kde označuje titul dotyčné knihy aneb díl její při antiquě z versálek, jinak z písma o stupeeň většího. Je-li však živé záhlaví jen označením části obsahu aneb dokonce jen obsahu stránky, užívá se písma o stupeň menšího. Se zřetelem k formátu knihy jest poznamenati, že při obyčejné 8° neužívá se pro záhlaví většího písma nežli petitového aneb borgisového, byť by i text byl sázen z písma většího. Též pagina nebývá větší nežli z garmondu. Záhlaví musí se na první pohled lišiti od vlastního textu knihy a přece nesmí povstati velká a nápadná mezera. Poměr mezi výškou písma záhlaví a mezerou mezi tímto záhlavím a textem rovná se jako 3 : 5. Jen při širším a větším formátě nechává se poněkud větší mezera. Při sazbě proložené jest poměr udaný též pozměněn, neboť o proklad jest mezera též širší. Slova živého záhlaví staví se do středu stránky a je-li pokračování téhož vždy ještě na druhé straně (při záhlaví zvlášť obsažném) nedělí se věta živého záhlaví dle míry nýbrž dle smyslu. Obsahuje-li kniha příspěvky různých spisovatelů, nalézá se jméno autora na straně sudé a název jeho práce na straně liché. Počíná-li na stránce nová část v podobné knize, třebas teprve dole, označí se stránka již novým záhlavím. První strana se zarážkou postrádá živého záhlaví. Častěji — shledáváme se se snahou doplniti živé záhlaví na plnou šířku formátu ornamentem. Nelze proti tomu ničeho namítati, pokud užito ornamentu harmonisujícího s obrazem písma, pokud odpovídá zabarvení celé plochy, jako takřka zpříjemňuje i linka v mnohém případě povstalou mezeru pod živým záhlavím. V knihách vědeckých a učebnicích se ornamentu vůbec nepoužívá.

Počíná-li v knize nová část neb kapitola, začíná novou stránkou a zarážkou, tak jako první strana textu v knize. Zarážka nemá obnášeti více jako jednu třetinu sazby. — V Německu užívá se jedna pětina. Obě pravidla mají své zastance. Těžko jest knihtiskařům v Čechách, zvyklým na větší zarážku, od této se odtrhnouti, neboť zdá se býti tato na pohled i vkusnější. Nemůže však dosti rozhodně býti protestováno proti zarážce větší polovice strany. Povstává tím stlačený čtverec, který postrádá vše, co elegantní nazýváme, a to dává i důkaz o marnivosti.

Titulek jednořádkový umístí se v udanou zarážku. Jinak učiní se zarážka o 2—3 řádky větší. Písmo titulkové chová se k písmu textovému jako 3 : 5; při titulku víceřádkovém řídíme se důležitostí jednotlivých částí.

Pod titulkem podřadné části na stránce musí se nalézati ještě dvě anebo tři řádky textu a přejde-li předcházející část ještě na stránku, kde nová má již počíti, musí to býti aspoň tři řádky. Postavení těchto titulků nemusím snad vysvětlovati, neboť vycítí každý, že takový titulek musí se nalézati blíže části jíž náleží a býti oddělen větší mezerou od předcházející. Užívati linky pod titulkem jest nesprávné, neboť titulek náleží k textu, není částí samostatnou a nesmí proto býti oddělován. V knize, v níž hledí se dosíci plochy uzavřené, plní se mezera před titulkem vhodným ornamentem, který musí však býti o stupeň menší nežli písmo textu.

Na stránce východové má text krýti rozměr zarážky na první straně učiněné a nelze-li toho dosíci, jest lépe zatáhnouti i těch zbývajících několik řádek na stránky předcházející. Stránka východová ukončuje se linkou, jejíž šířka řídí se formátem sazby a postavení její dle zbylého místa. V knihách illustrovaných používá se na místo linek různých ornamentů a vignet, které však musí opětně harmonisovati se zabarvením písma textu. — Poznámky dole na stránce sází se z písma

o jeden až dva stupně menšího nežli text knihy. Slova neb věta, jež má obdržeti jistého vysvětlení poznámkou, označí se hvězdičkou, což stane se i dole u poznámky. Poznámka dělí se od textu strany mezerou jedné řádky, v níž umístí se na levém rohu jednoduchá linka jednou tak široká jako zarážka užívaná v textu. Při větším počtu poznámek jest lépe užívati hořejších čísel zlomků, čímž zamezí se nahromadění hvězdiček a křížků před poznámkou. Zarážka u poznámek zůstává stejná, jako v textu. — U sazby dvousloupečné, kde titulek je však sázen perextensum, možno rozděliti poznámky pod oba sloupce stejně. Linka sloupcová se přeruší mezerou mezi textem a poznámkami. Kde sazba jest přísně dělena ve sloupce, musí i poznámka vždy jen pod dotyčným sloupcem se nalézati. Poznámka na stránce východové se umístí hned pod textem před linkou neb ozdobou stránku ukončující. Naznačuje sice poznámka umístěná dole na stránce výšku strany, však poznámka ta náleží smyslem k textu, resp. slovu neb větě a nemá proto býti od textu tak velkou mezerou dělena. Číslování poznámek může se díti dle stránek, ale též dle kapitol.

V mnohých knihách, zvláště odborných, vyskytuje se mnoho poznámek, které nesází se více jako poznámky předešlé dole pod textem na šířku sazby, nýbrž po straně na šířku 2—4 cicer a přisadí se přesně k řádce aneb větě, k níž náleží. Nazýváme je marginaliemi a sází se z nonpareilu.

V podkladě stránky prvé, kterýžto podklad zůstává u všech stran stejným, umístí se norma a a signatura. Též třetí strana obdrží signaturu, však s hvězdičkou, označující vnější stranu archu. Norma obsahuje jen jméno spisovatele a název knihy a sází se z nonpareilu se zarážkou dvou čtverčíků. Signatura bývá petitová aneb též nonpareilová, což řídí se však písmem textu knihy. Norma i signatura jsou pomůckou knihaři, nemusí označovati vždy celý arch a druhá kniha stejného titulu obdrží další signaturu archu bez zřetele na to, byl-li arch poslední v knize prvé úplný či ne.

LITERATURA

O BARVÁCH A BARVOTISKU pro knihtiskaře. Vydáno spolkem strojmistrů a tiskařů v Čechách. Cena 36 h. Brožurka velmi zajímavá, pojednávající o důležitém předmětu; doporučujeme ji všem kolegům tiskařům i sazečům.

VOLNÉ SMĚRY mají v 3. čísle — rozšířeném o tiskový arch a jako vždy krásně a s noblesou vypraveném — článek St. Neumanna o životním díle vzácného umělce grafického Aubreye Beardsleye, jednoho z nejvýznačnějších následovníků Morrisových, jenž na základech Morrisem daných rozvinul uměleckou výzdobu knihy dle nových požadavků moderní techniky výrobní.

LARISCH RUDOLF v.: ÜBER LESERLICHKEIT VON ORNAMENTALEN SCHRIFTEN. Wien. A. Schroll & Co. 1904, 8⁰ 48 str. Cena 2 K 40 h. Opětně jedna brožurka, která má tu přednost před jinými, že nezanikne. Dobře činí spisovatel, že počítá do svého pojednání i písmo tištěné a nejen písmo příležitostné k jednotlivému účelu zhotovené. Larisch objasňuje čtoucímu pojem čitatelnosti na jednotlivých příkladech. Ze soukromného života i ze školní praxe vysvětluje, co je čitatelnosť a v jaké míře u jednotlivce se vyskytuje. Zajímavě ukazuje, že právě ten, kdo nejvíce čte, činí největší potíže při zavádění nových tvarů písma. Čitatelnosť jest relativní pojem. Dáme-li třem čtenářům nové písmo čísti, vyskytne se nám, že jeden je přečte okamžitě, druhý třeba vůbec ne a třetí jen částečně. Čitatelnosť písma jest v dnešní době aktuelní otázkou, která čím dříve rozřešena bude, tím lépe. Larisch učinil vydáním této brožurky velký krok ku předu, on objasňuje, jaké má býti písmo, jakého uspořádání a jakého rozdělení je třeba, aby bylo čitatelné. Uvádí nám také jednotlivé příčiny špatného čtení; jednak jest to návyk, pohodlnost a co nového písma se týče, u člověka vrozená nechuť proti každé novotě, k čemu u písma náleží již ta nejmenší změna na zvyklém charakteru. Když nás přesvědčivě provedl otázkou čitatelnosti písma, když nám v příkladech ukázal jak a kdy je písmo čitatelné — určuje čtyři stupnice čitatelnosti s jednou typou tištěného textu. Jsou to: 1. Známý text v známé řeči, 2. Neznámý text v známé řeči, 3. Text s vlastními jmény aneb cizími slovy, 4. Text v cizé řeči. Takto postavil hlavní pravidla, z kterých se pojem čitatelnosti písma skládá. Ornamentální okrasa s jedné a účel sdělení u písma s druhé strany, to jsou protivy, že vyznačení jedné činí se na úkor druhé. Probrav Larisch čitatelnosť písma se stránky účelné, typografické a i ze stránky zdravotní, vyslovuje se rozhodně proti fraktuře. Larisch radí k tomu, aby Němci opustili frakturu úplně a přidrželi se, jak to již většina národů učinila, stojaté latinky. Radí k tomu proto, poněvadž fraktura pro její těžko rozeznatelné značky jak u velkého i malého písma potřebuje naléhavě zjednodušení. Konečně vystavuje Larisch každou tištěnou knihu, při které jde na jeden

čtverečný centimetr více jak dvě tisknuté řádky, rozhodně na pranýř. Dále podotýkáme, že co vypravení se týče, jest brožurka tato skvostem typografickým. Písmo (latinka) jest provedeno v zřetelné typě se silným odstínováním, které Larisch sám navrhl a kreslil. Kr.

DEKORATIVE KUNST má v lednovém a únorovém sešitě zajímavý článek H. Muthesiusa: Cesta a konečný cíl uměleckého průmyslu, který i pro nás má zajímavost zvláště závěrky, k nimž dochází. Z počátku dotýká se doby, v které nebylo uměleckého průmyslu, znalo se než řemeslo, jež nebylo zvlášť označováno jako umělecké, neboť řemeslo a umění byly tenkrát přirozeně srostlé a organicky nedělitelné. Teprve později dělbou práce a prací tovární byly tyto dva doplňující se prvky rozervány. Tímto oddělením umění od praxe dospělo se v řemesle k pouhému kopírování starých slohů dle panující mody. Teprve novější doba přinesla osvěžení studiem tvarů rostlinných, a téměř v několika letech ustoupily historické tvary dekorativní stylisovaným formám přírodním. Poznalo se zároveň, že nestačí pouze pokrýti povrh věcí ozdobami, nýbrž že třeba sestoupiti hlouběji v jádro věci. Ornament není již účelem, je spíše pomocným příležitostným prostředkem k vyjádření utajené krásy materiálu. A tento směr vede opět k sloučení umění s řemeslem, umění vrací se opět z kreslířského prkna do dílen, a dnes počínáme již doufat, že za čas povšechný průmysl nebude o nic méně umělecký, než průmysl starých dob. Navrhovatel a proveditel, umělec a řemeslník splynou opět v jedné osobě: pak bude řemeslu opět vráceno bývalé, ztracené umění. — V únorovém sešitě je též článek o Vogelerových ozdobách typografických, vydaných pismolijnou Rudhardovou v Offenbachu, o nichž praví autor článku C. Matthies: Řekl-li Jacobsen „Zde by měly kvésti růže“, jest Vogelerovo kreslířské péro jako povoláno, aby jim dalo rozkvésti. D.

DEUTSCHE KUNST UND DEKORATION praví v článku o umělci-grafikovi J. V. Cissarzi: „U výzdoby knihy jest to okouzlující rytmický souzvuk, jenž proniká ornament, poměrnost při využití plochy, výraznost, snažení a touha po vyjádření při mluvě linií, co vás zaujme; často jest to jako hra vln, vnucených v uzavřený prostor. K tomu co nejjemněji odstíněný barevný soulad, jevící se v zabarvení papíru, v barvě textu a ozdoby . . .“ K obsažnému článku, napsanému V. Zobelem, připojeny reprodukce prací umělcových. D.

MONATSHEFTE FÜR GRAPH. KUNSTGEWERBE (leden a únor) uveřejnily pěkný článek F. Perzyńskiho o japonské grafice. Líčí v něm podstatu japonského umění a příčiny velkého jeho vlivu na evropské moderní umění dekorativní. Vysvětluje tento vliv tím, že v nynějším umění dominuje kreslení, a kreslení bylo po staletí v Japonsku nade všemi uměními. O jednom z nejvýznačnějších představitelů japonské grafiky, jenž slove Korina, praví: „Jeho kresby — plné stále nových nápadů — působí často zvláštně a groteskně svým zjednodušením, svědčí však o geniální jeho dekorativní rafinovanosti“. Opravdu zajímavě psaný článek provázejí ukázky japonské dekorativní kresby. V těch samých číslech píše F. v. B. článek o grafických pracech Heleny Vargesové.

RŮZNÉ

HLAVNÍ ČI VEDOUCÍ MOTIV. Obdrží-li sazeč akcidenční rukopis na nějakou práci, ptá se nejprve, je-li třeba návrhu. V mnohých tiskárnách, zvláště ve větších, vyžaduje faktor od každé lepší práce náčrtek dříve, než začne se tiskopis sázeti. Též často žádá objednatel dříve náčrtek, což jest nejsprávnější, neboť jest to i pro závod i pro objednatele nejvýhodnější. Je-li návrh účelně zhotoven, může z něho objednatel zřetelně posouditi, zda jeho přáním i potřebě bylo správně vyhověno. Jsou však práce, při nichž možno si uspořiti námahy i času, jež náčrtek vyžaduje. Žádá-li se na příklad osmerkový program, tedy není vždy nutno, kresliti dříve skizzu. Takovou práci může zajisté každý akcidenčník sázeti přímo. Některé práce vracejí se stále ještě k starým formám, a objednatel nepřeje si na nich ničeho měniti. A změníme-li ozdobu anebo písmo, není ještě třeba kresliti skizzu. Z pravidla však učiní akcidenční sazeč dobře, nakreslí-li si pro každou lepší práci náčrtek, třebas i zcela jednoduchý, sestávající z pouhých několika čar. Naznačí si tím a ujasní účel a dojem tiskopisu. A to právě působí sazeči nejčastěji obtíže. V každé práci jest něco, co čtoucího zachytí, co tiskopisu dodá určitého výrazu, je-li správně vyjmuto a umístěno. Záleží na sazeči, aby dovedl vystihnouti tento vedoucí motiv, tuto hlavní řádku, která ze všeho ostatního textu má vyniknouti; vše ostatní musí ustupovati. Písmo a ozdoba musí navzájem harmonovati. Na druhém místě jest ozdoba: nejprve písmo, pak ozdoba. Jak často bylo již o tomto pravidle psáno v odborných časopisech, a stále ještě setkáváme se

s tiskopisy, v nichž pro samé ozdoby není skorem viděti písmo. Spíše ozdoba může zanikati a text vystupovati. Mnozí sazeči snaží se, aby vyhověli co nejpěknější a nejpřesnější sazbou, a přec se jejich práce nelíbí ani šéfovi, ani objednateli. „Nic v tom není“, řekne se pravidelně. Sazeč nenašel správně „vedoucí motiv“, jeho práce jest bezduchá, chybí jí onen zvláštní, charakteristický znak, jímž vynikají práce schopného akcidenčníka, které často již v provedení jednobarevném jsou působivé. Jest velice poučno, hledati tento „vedoucí motiv“ v každém tiskopise a zkoušeti, zda jest správně volen, dobře umístěn a zda dostatečně vyniká. Pozorujme na příklad obálky knih za výkladními skříněmi knihkupců, prohlížejme písmové ukázky sléváren, a poznáme brzo, „kterak se to dělá“. Poznáme brzy, co objednatel chce, jaký účel tiskopis má míti. Obchodníku na příklad na sesazování ozdob a na barvách málo záleží, ten dívá se na tiskopis s hlediska zcela jiného. Pro něho jest směrodatným, vyplňuje-li tiskopis svůj účel, to jest, pomůže-li mu dělati obchody a získávati peníze. Neboť skorem vše točí se kolem peněz. Každá tiskárna snaží se dnes pracovati rychle a levně, a proto musí akcidenční sazeč navyknouti si racionelní a rychlé práci, a to nejen v sazbě, ale i v návrzích, chce-li si místo své zajistiti a kráčeti ku předu.

PLASTIKA V AKCIDENCÍCH. Akcidenční sazba musí se omeziti pouze na působení plošné. Plastiku lze považovati pouze za pomocný prostředek, jehož použití jest dosti omezeno. V praxi musí umět akcidenční sazeč rozeznati, co jest přípustno a co ne, k čemuž ovšem jest třeba vyspělosti a zkušenosti. Plastického dojmu docílí se stínováním a perspektivou, jak lze pozorovati na vignetách a obrázcích, jmenovaných akcidenční výzdobou. Chceme však mluviti především o sazbě. Plastického účinku dosáhneme již tím, použijeme-li ve skupině textu silného, význačného písma. Dotyčné slovo vynikne silněji z mdlejšího pozadí a činí dojem, jako by bylo oku bližší, než ostatní text. Též užijeme-li vyznačení častěji, zdá se, jako by tak vyznačená slova byla oku přiblížena, poněvadž dobré vyznačovací písmo jest čitelno z větší vzdálenosti, než malé, slabé písmo. Je-li v textu tištěno některé slovo živější barvou, jest to rovněž jakýsi způsob plastiky, poněvadž červeně označená slova na příklad zdají se býti bližší našemu oku než černý text. Toto používání plastiky jest ovšem všeobecně přípustno. V ornamentice hraje zvláště důležitou úlohu plastika docílená rozmanitě silnými liniemi. Jest známo, že k sázení širokých ozdobných rámců nebéřeme jen tmavě, nebo jen světleji barvité linie a ornamenty, nýbrž zajisté téměř vždy oboje. Tím odlišují se hlavní a vedlejší části. Ne příliš doporučitelna jest v moderním směru plastika docílená t. zv. písmy stínovými. Zasadíme-li toto stínové písmo v textovou skupinu, tedy odlišuje se sice na způsob reliefu od pozadí, je-li zřetelně kresleno; toto reliefní působení jest však málo komu zřejmo, poněvadž jest pouze předstíráno. Tím ovšem není řečeno, že bychom v plakátu neb insertu nesměli vysaditi hlavní řádku k vůli změně z písma stínového. Praxe vyžaduje jistou rozmanitost. Jest však žádoucno omezení podobných nezvykle kreslených písem. Dalším krokem na území plastiky jest proplétání a překládání linií a ploch. Tyto obrazce, jež byly oblíbeny zvláště v době volného směru, nesmějí býti příliš vzdáleny praxe. Musí být snadno k rozeznání, co komposice představuje. Obyčejně je nejsprávnější, pracujeme-li na tom základě, že nevolíme příliš velkou plochu proti pásu pod ní ležícímu neb podložené ploše. Pokud týče se zabarvení, jest dbáti, aby svrchní plocha byla světlejší než pozadí. Světlé tvary na tmavém pozadí vystoupí zřetelněji oku vstříc než naopak. Světleji zabarvená plocha působí jen tehdy dojmem navrch položeného, jeli pozadí značně tmavší. Pozoruhodny jsou dále plochy vložené do sebe, vložíme-li na příklad v uzavřený rám rámec nový. V tomto případě je jisto, že použijeme-li jednoho úplného zarámování, jest druhé právě tak silné a stejně sestavené zarámování úplně zbytečné. Připustno jest pouze vložení rámce jinak utvářeného i jiné barevné síly. Též v moderním slohu přichází plastika k použití. Jednotná a stejnoměrně dekorovaná plocha jest ovšem nejžádoucnější; chceme-li však v textu zdvihnouti řádky hlavní proti řádkám podřízeným, tedy již tím je třeba z praktického stanoviska použíti plastického působení. Jednotlivé části, jež zdají se příliš vynikati, zmírníme odstíněním barvy. U vícebarevných akcidencí, při nichž použito vignet a řezby do podtiskových desk, musí akcidenční sazeč rozhodnouti od případu k případu, do jaké míry lze plastiku připustiti a jakým způsobem ji použiti. Zde hraje pak hlavní úlohu znalost barev, abychom správně odhadli světelnou sílu jednotlivých barev a tónů. T. S.

OLOVĚNÉ PODTISKOVÉ DESKY. Při lití těchto desk pomocí stereotypie musí se především dbáti toho, aby licí přístroj byl stejnoměrně teplý, spíše horký. Písmovina nalije se mezi dva archy slonového kartonu, neboť po něm kov snadněji steče a zamezí se tím tvoření bublin. Doporučuje se přidati do kovu více cínu než při stereotypii obvyklo, čímž rovněž se zamezí bubliny, a mimo to je pak tisk světlých barev z těchto desk čistší. Zvláštní pozornost třeba věnovati postavení liciho přístroje, a pouze dobrý stereotypér vylije dokonalou desku schopnou k tištění tonů.

PŘÍLOHY 4. ČÍSLA: Pozvánky dle návrhu kol. O. Císaře, tiskl kol. K. Ledvina v tisk. Neubertově. Menu dle návrhu kol. Habenichta, tiskl kol. Bojanovský v tisk. „Unie". Záhlaví list. papírů dle návrhu kol. Kalába, tiskl kol. Chvojka v tisk. Neubertově. Záhlaví dle návrhu kol. Němečka, tiskl kol. Bojanovský v tiskárně „Unie". Obálka dle návrhu kol. Nindla, tištěno v tisk. E. Beauforta.

LEPTY přiložené tříbarevné reprodukce obrazu J. Ullmanna zhotoveny v chemigrafickém ústavě Deport a Panzer v Praze, podávají svědectví o odborné vyspělosti tohoto závodu. Přílohu tuto vytiskl kolega A. Dvořák v tiskárně E. Leschingra v Praze.

RUBRIKU LITERATURA zavedli jsme tímto číslem a doufáme, že přijdeme jí mnohým kolegům vhod. Knihy i revue uváděné nalézají se v knihovně umělecko-průmyslového musea, i vybízíme kolegy k jich přečtení.

VYPSÁNÍ CEN na první straně uvedené bude zajisté zajímavým polem zvláště absolventům minulého kursu grafického a doufáme, že každý z nich použije této příležitosti k využitkování poznatků v kursu získaných.

STŘÍBRNOU MEDAILLI Gutenbergovu ve vypsání cen časopisem „Typ. Jahrbücher" obdrželi též kol. Klimesch z Prahy a kol. Stepaneck z Brna.

ČESKÁ AKCIOVÁ SLÉVÁRNA PÍSEM vydala opět ukázkový sešit svých novinek písma a knihové i akcidenční výzdoby. Sešit obsahuje některé zajímavé věci, ku př. český původní ornament „Flora" svérázných a ladných tvarů, umožňující snadností četných kombinací rychlou a velmi praktickou výzdobu všech tiskopisů; pak bohatý výběr vignet, z nichž mnohé krásnou svou kresbou a lehkým upotřebením nabudou jistě značného rozšíření. Jmenujeme jenom akcidenční vignety Preissigovy a kresbou svojí zvláště se zamlouvající výrazné vignetky kalendářové. Vzorník obsahuje dále ukázky několika druhů nových písem a ozdob a pak heraldické a ře-

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠÉ AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠÉ TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

VEŠKERÉ ZASÝLATELE

upozorňujeme, aby zásylky neřídili na poštu přihrádkovou, nýbrž přímo na administraci či redakci. Adresa administrace jest: Praha-VIII., Královská třída 364, adresa redakce: Vinohrady, Nitranská ulice čís. 879.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE"

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ
ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN
v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i
úplné zařizování knihtiskáren
děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

meslnické znaky. Vzorník upraven jest velmi pečlivě a obsahuje některé pěkné ukázky praktického použití tohoto nového materiálu. Jedno však hledali jsme dosud marně ve všech vzorníčích České písmolijny a zajisté i v novém tomto sešitě mnozí marně budou hledati. Totiž nové, svérázné písmo knihové, vyhovující uměleckým požadavkům moderní knižní úpravy. Čitelné písmo krásných tvarů a výrazných linií, jakým je na př. Auriolovo písmo z pařížské písmolijny Peignotovy. Písmo takové je u nás nutností — vydání jeho jest jen otázkou doby — a bude míti velký vliv na rozvoj a vývin krásně upravené české knihy. Uvedení takového písma bylo by činem záslužným a při tom podnikem nijak riskantním. Vždyť dnes jest umělecké písmo vyžadováno přímo zákaznictvem a tiskárny budou tím nuceny k jeho koupi. A Česká akciová písmolijna zvýšila by tímto skutkem svoji dobrou pověst.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na 1/2 roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozhrnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

P. T. pp. chefy, faktory a j., kteří dosud si jim zaslaná čísla ponechali, považujeme za odběratele a žádáme zdvořile, by si laskavě neobtěžovali zaslati předplatné.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie" vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364

Písmo „Lateinisch" firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto barvou firmy E. T. Gleitsmann v Drážďanech v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

[illegible] zalošení [illegible] speciálu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno 1848.

[illegible] knihtiskařské rychlotisky [illegible], dokonalé opravené a nekonečnovoze, vždy na skladě.

[illegible]

Elektricky [illegible]

Kombinované ovujité [illegible]

Jednoduché rychlotisky

Jednoduché rychlotisky

Akcidenční rychlotisky

Ovujité stroje

Stroje [illegible]

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací

Přístroje řezací,

Knihtiskařské lisy

Přístroje k [illegible]

Lisy balící.

[illegible]

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

[illegible]

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Vorsatzy Secession

Konturové Secession

Konturové Bereal

Čerez a světlé [illegible]

Sedlo Strana

Knihové [illegible]

Přeskočský [illegible]

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem [illegible] s potřebnými [illegible] pro všechna [illegible]. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

České akc. společnosti v Praze. — Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II

[illegible]

[illegible]

Úplné zařízení knihtiskárne
se nejvýhodnějšími podmínkami.

[illegible]

[illegible]

Vlastní typovna a [illegible]

[illegible]

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII 3, Burggasse 90

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické

Výhradní zastupitelství:

Firmy Hoch & Ehinger, Stuttgart, továrna na barvy.
„ Hornig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihtiskové.

FILIÁLKY:

Praha
Olšanská ulice
1988

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

HEŘMAN KARPÍŠEK A LEDVINA

V PRAZE — V PLZNI

NA MORÁNI 250 — SASKÁ ULICE 2

UZENÁŘSTVÍ

VÝROBA A SKLAD UZENÁŘSKÉHO ZBOŽÍ VŠECH DRUHŮ ▫ VÝVOZ ŠUNEK

ZALOŽ. 1850

RAK. POŠTOVNÍ SPOŘ. Č. 151·542

UHER. POŠT. SPOŘ. Č. 132.342

TELEFON 922

CENTRÁLNÍ DROGERIE VÍTEK A SPOL., PRAHA

P. T. Dovolujeme sobě upozorniti ctěné obecenstvo na známý a na všech výstavách vyznamenaný výživný přípravek

SANATOGEN

který pro slabé a po nemoci jsoucí osoby jest prostředkem neocenitelným, neboť povzbuzuje chuť k jídlu a posiluje.

POZOR NA PADĚLKY! POZOR NA PADĚLKY!

RUDOLF ZÁPALEČEK

V PRAZE, TRUHLÁŘSKÁ ULICE 12

VÝROBA A SKLAD HRACÍCH STROJŮ

KNIHTISKÁRNA ▫ ▫ TOVÁRNA OBCHODNÍCH KNIH

BOHUMIL SCHMELKES V PRAZE

ZALOŽENO ROKU 1815

TELEFON ČÍSLO 215

ZASTUPITELSTVÍ PŘEDNÍCH CIZOZEMSKÝCH FIREM: TOVÁRNY NA ŠAMPAŇSKÁ VÍNA V PAŘÍŽI J. LAURIN & CIE. ISÁKA NÉMETTA V BUDAPEŠTI A ČIPINA V ZADRU

KAREL NOVÁK

V PRAZE, MIKULÁŠSKÁ TŘ. 212

SKLADY ZARUČENĚ PRAVÝCH PŘÍR. VÍN TU-I CIZOZEMSKÝCH

PRODEJNÍ MÍSTNOSTI A SKLADY: FERDINANDOVA TŘÍDA ČÍS. 254

TELEFON 1350 — POŠT. SPOŘITELNA Č. 132.452

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE“. ROČNÍK XVI. ČÍS. 5.
PROVEDENO DLE NÁVRHU V. HABENICHTA

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA V PRAZE-SMÍCHOVĚ. TISKL EMAN. CHVOJKA

KAREL PELANT: PLAKÁT.

(Dokončení.)

Jest to Steinlen, kreslič pařížských chudých ulic, jenž několika obrysy načrtává význačný typ, potřebný pro ohlášení naturalistického kusu menších divadel neb románu probíjejícího se teprv autora. Několik tahů, a dělník, šička, šantánová zpěvačka, zachycená takřka v životní essenci, mluví z jeho plakátu; stejní s ním stenografové zjevů Paříže, v třídách středních neb v světě zahalečů jsou Forain a Ibels. Willette zdržuje se u svých postav, prokresluje, stínuje, zalétá v alegorii, mezi cizokrajné typy; jest též měkčí, úsměvnější, než předcházející chladní vyznavači pravdy. Zahořklý a drsný byl plakatista chantánů a zlých románů Toulouse-Lautrec. Téměř za každým jevem vidí jakous stopu nějaké špíny neb ubohosti života, bídy, zločinu, neřesti; skoro rozlícen a nervosně kreslí své plakáty, kde životní pravda počíná bráti na sebe háv jizlivé karikatury. Opakem jeho jest Guillaume, jenž neopomíjí přimísit vždy trochu humoru do svých plakátů, kreslených jasnou, jednotnou, spokojenou linií. A za nimi další řada jmén, jako Bonnard, Valloton, de Feure, Métivet, Grün, všichni realističtí pozorovatelé, vytrhávající vždy kus života a podávající ho pod zorem svého temperamentu a s podáním své ruky v rozechvěných neb uklidněných odstínech.

ARNOŠT HOFBAUER

Úspěch francouzského plakátu zalétl přes Canal; angličtí umělci zprvu váhavě, pak v mladší generaci téměř vášnivě dali se v jeho služby. Walter Crane, dekorativní mistr světový, jehož dílo čítá desettisíce projevů, zhotovil pouze několik; podobně i jeho kollegové Linton, Poynter, Fred Walker. Za to léta devadesátá vykazují žeň nepřebranou, a tak odvážnou a vyvrcholenou, že anglický plakát vítězí nad francouzským v dokonalosti své techniky, působivosti a láce, a stává se vzorem pro tvorbu všech národů i individualit.

Angličtí umělci uvědomili si jasně a přesně podstatu plakátu a vyslovili ji ve svých dílech tak určitě, že analysou desíti dobrých anglických návěští získáme více pochopení, než dlouhou četbou odborných knih. Především si řekli: Plakát může býti sice dílo umělecké, ale vždy umění u něho jest věcí druhotnou, podružnou; první a nejhlavnější jeho požadavek jest, aby oznamoval, upozorňoval, vtíral se do mysli. Při plakátu jest prvním činitelem obchodník a jeho zboží, ať již jest to již třeba literatura, divadlo či politika, druhým umělec, jenž propůjčuje své umění pro jeho reklamu. Není tudíž přirozeno, když se do plakátu vkládá veliké umění, když umělec zírá naň jako na dílo, kde má projevit celou svou bytost, celé své kredo a svou mohutnost. Jest to absurdností, neboť tento kus papíru mizí v záplavě jiných efemérek a zmizí za několik dnů nadobro z povrchu ulic. Toulouse-Lautrec neb Steinlen, kteří do plakátů vnášejí celé tragedie, nejsou v právu; rovněž ne Grasset neb Mucha, kteří marnotratně pečují o výzdobu motýla, jenž se blýskne na nároží a zapadne v neznámo. Umění plakátové, poněvadž není uměním samo o sobě, ale v službách a protože jest pomíjivé, musí být lehkonohou Musou, rychle vyrostlým květem, půvabnou jepicí bez těžkosti a vážné, filosofické téměř náplně. Deset čar neb čtyři skvrny stačí, aby upoutaly zrak, jsou-li jen seskupeny ve tvar, jenž přinutí třeba jen na okamžik člověka, aby se zastavil. — To seznali angličtí plakatisté a z toho ráz jejich tvorby; vědomí, že nutno upoutat oko, vede je k úpravě, která volá na mnoha minut cesty; několik energických ploch, tvořících nezvyklé a zvědavost vzbuzující skvrny na dálku, v barvách dravých a útočících, jako pro sluch hlas polnice. —

A myšlénkový obsah? Téměř žádný. Francouzi pokládali za svou pýchu, do plakátu vždy vložit něco, co prozrazovalo vzdělání, temperament, světový názor umělcův; Angličanu afišistovi toto nepřipadne na mysl. Nejbližší typus, dívka, gentleman, postilion, sportsman či fantastická figura mu stačí, aby několika pádnými skvrnami aneb často jenom obrysy zachytil její skizzu aneb silhouetu, aby načrtl schema neb její stylisaci — a dost; ještě tři, pět slov nanejvýš k oznámení — neboť Angličané znají dobře své přísloví o času, a vědí, že nemožno dnes zevlovat ani minutu před plakátem — a plakát jest hotov. Harper's March volá plakát takový dvěma slovy, čemuž Angličan rozumí, že vyšlo již březnové číslo revue Harper's Magazin. The new woman by Sydney oznamuje druhý a každý ví, že spisovatel Sydney vydal knihu o moderní ženě. Artistic Home, — Haward a Son, a všichni chápou, že pan Haward a syn prodávají nábytek, obrazy, koberce a vše, čehož třeba k uměleckému zařízení bytu. To jest anglická stručnost, projevená v plakátu obrazem i písmem, veliké to pochopení jeho účelu. Nikdo nemá na ulici času sledovat detaily, estheticky rozjímat o plakátu neb jeho tvůrci; ulicí se pouze probíhá a možno věnovat zjevům v ní pouze dvě, tři sekundy. Za tu dobu musí nám plakát povědít vše.

To je reálný podklad anglického plakátu a v tom jeví se jeho praktičnost. Nebude možno jej předstihnout, neboť drží se pravdy denního života; všechny jiné směry pochybí, neboť se minou s plakátovým účinkem. Proto budou vždy plakátově nedostižní a pro vždy vzory angličtí umělci jako Brother Beggarstaff (bratří od žebrácké hole, dva umělci), Dudley Hardy, zemřelý Aubrey Beardsley, Griffenhagen, Penfield a Bradley, hrstka nejznámějších jmén z dlouhé řady jiných.

Evropský plakát všech ostatních zemí možno třídit pak v tyto tři kategorie: dekorativní, realistický, anglický. Umělci je tvořící dle sta různých okolností neb vlivů, dle svého pochopení, vzorů, které spatřili a dle povahy svého umění přiklonili se k tomu či onomu směru; nový plakátový typus na pevnině vytvořen nebyl, ač možnosti v nevyčerpatelné říši umění jistě existují. A což horšího, převaha plakatistů tvořila hlavně v prvých dvou francouzských směrech, které nemají onoho plakátového raison-d'être, jako anglické „posters"; v tom tkvěl i zárodek plakátového úpadku, který zříme dnes.

Plakát prvých dvou druhů jest nezbytně drahý, a tím hřeší proti plakátovým požadavkům opět; jest třeba vyhledati umělce výborného jména, jemuž nutno slušně zaplatiti, aby podal dílo takové, by se opětně o něm s úctou hovořilo. Mistr přemítá, vážně a svědomitě pracuje, což trvá týdny; nová vada, neboť plakát jako noviny má rozlétnout se v nejkratším čase. Pak přijde plakát do práce; jemné a důkladné jeho provedení trvá opět týdny; lithografové nepracují dle přání autora, chyby a změny musí se pracně opravovat a tak přece jen dílo přestává být bezvadným. Konečně plakát vyšel; spousta sběratelů afiší kupuje pod rukou exempláře a na rozích jest plakát tento vzácností, místo aby mluvil v každé ulici; a nyní publikum chodí kolem, nezastavujíc

se, neboť nemá času na studium a což více, plakátu vůbec nerozumí. Nechápe základní jeho myšlénku, neboť massy nestojí na onom stupni, na jakém trůni tvůrce, a nemohou jej tudíž za duchaplný nápad obdivovati, nerozumí technickým, vítězně překonaným obtížím, kreslířskému problému v plakátu skrytému, jemným a výtečným podrobnostem, lahodným a novým kombinacím barev. A protože nerozumí, odbyde věc banálními vtipy a posměchem; měla by se zde snad probírat historie pražských plakátů Manesa? A tak plakát, na nějž vynaložena úsilovná práce duševní, umělecké provedení a finanční oběti míjí se cílem, nevykonal své poslání, nepřinesl užitku, leda potěšení několika odborníkům. Ale ti nejsou obecenstvem, které měl zlákat.

Obchodník pozná pak, že umělecký plakát jest pro něho luxem, který nevynáší; upouští od něj a spokojí se starou oznámkou čistě sazečskou: velkými písmenami a nějakým ubohým trikem, vykřičníkem, otazníkem neb podškrtnutím. Anglický plakát, rychlý, levný a opravdu službu konající by se však jistě udržel, tak jako dosud žije v Britanii a Americe; francouzský pro své neplakátové vlastnosti prodloužit svůj život nemůže.

Jest možna úprava, nové pozvednutí plakátu? Ano, a sice návratem k oněm jedině možným, anglickým zásadám; veliké umění, chce-li, nechť se v plakátu uplatňuje ale hlavní věcí musí zůstat jeho účel, který jest neodlučným od jednoduchosti. A zde typografové mohou zasáhnout pomocnou rukou; rozumí se intelligentní typografové, zírající na zaměstnání své tak vážně, jak doby inkunabulí zíraly na toto „černé umění;“ typografové, jimž požadavek umění ve všem, hlásaný nejlepšími duchy lidstva jest opravdu něčím životným a nikoliv esthetickou frází. Typograf-kreslič, jenž umí připravit v korku, olovu či linoleu svou předlohu pro drobnou práci akcidenční, může i toto umění své zvětšit. Právě on může vytvořit jako nejvíce povolaný nový typ plakátu, lineárně ornamentální aneb květinový, v dosavádních plakátech jen napovězený neb skrytý. Třeba jen kreslit a stále kreslit a všímat si vzorů; a při dokonalosti talenty uplatnit se musí. Obchodník, jenž objednává plakát s radostí připlatí poměrně malý obnos, aby získal pro svůj plakát přítažlivost, která mu zajistí všimnutí aneb snad i obdiv; dvě, tři barvy typograficky nanesené — a z nich možno tvořit věci úžasné — nebudou vyžadovat takových výloh, jako litografie mistrova. Třeba jen učiniti počátek, v pisárně závodu složit ukázky svých prací, skizzy a ceny; a při několika jen počátcích povstane konkurence, vyšší stupně zdoby a osvěžení tak uměleckého plakátu vůbec. Typografové-kresliři mají v ruce tuto renaissanci plakátu a snad asi vůbec jediní; jinými cestami těžko se v kruzích konsumentů vzbudí nový zájem o plakát.

ALFONS MUCHA

Mají-li se zase nároží pokrýt plakáty vkusnými, má-li i těch několik sekund, které kol nich míjíme, přinésti nám požitek a povznesení, krátce má-li se uskutečniti to, co se od plakátu slibovalo ale co vnitřními svými nedostatky nesplnil, třeba obrody při kořeni, od samých techniků vyšlé.

Jest třeba jen upřímné vůle; o výsledek netřeba se báti, neboť každý lidský čin zapisuje se věčným písmem v život kosmu a tím více každá snaha, která vede k jevu nejvíce nás povznášejícímu, ke Kráse.

DEKORACE PLOCHOVÉ, LINKOVÉ A JICH UŽÍVÁNÍ.

Kdo sleduje úžasné tempo, kterým lidstvo oproti dřívějším časům povšechně postupuje, neubrání se úsudku, že žijeme v čase horečném, který nestrpí pomalých přechodů, a který snaží se, aby každý den přinesl lidstvu něco nového, neohlížeje se při tom, je-li vše co přináší, k jeho prospěchu neb škodě. Na všech stranách viděti jest jen jednu úsilovnou snahu, kterou podmiňuje větším dílem dnešní existenční boj životní, předstihnouti druhého, aby sám navrch se dostal anebo tam se udržel. Ten pak, kdo postupovati chce stejně s ním, nesmí přemýšleti jen jak stalo se, co již hotovou událostí jest, ale musí hleděti, aby nepromeškal, co přinese den příští, nechce-li v přívalu tom utonouti.

Horečnost tato jeví se všestranně a mnohdy v chvatu, podati novou věc, shledáváme se s úkazy,

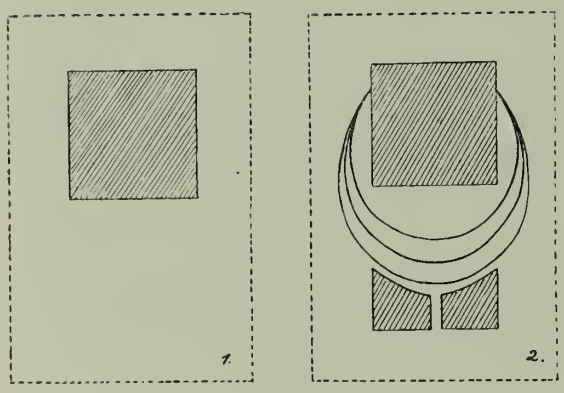

které nám bezděčně připomínají, že jsme se již s nimi, ovšem v jiných formách a spracování, ale s týmž podkladem shledali.

To platí také a hlavně o umění, najmě dekorativním, o kterémž se chci tuto trochu rozepsati, při čemž přidržuji se názoru, že nám typografům nezbytně jest třeba všímati si zajímavých zjevů, které se v dekoraci vůbec naskytují, neboť jen tak jest možno udržeti stejný krok s postupem, jakož i správně posuzovati a tvořiti věci v obor náš na poli tomto spadající.

Vždyť typograf, ať již akcidencí neb knihou se obírá, musí na prvním místě přihlížeti, aby vhodně předmět, na němž pracuje, dekoroval, nechť si tak činí linkami, plochami, ornamenty neb úpravou řádkovou.

Tak zvaná moderna dnešní, která obrala sobě za úkol tvary zjednodušovati, při tom ale esthetický vkus co nejvíce uplatniti hledí, upravuje stále cestu směrům novým a novým, od dřívějších zbytečnostmi, které ovšem teprvé po shlédnutí věcí lepších, moderních poznáváme, zcela odlišných.

Však vzdor novosti, kterou v sobě ten který směr chová, neubráníme se, jak jsem již dříve podotknul, uvažování, prohlížíme-li sobě různé, v museích a jinde uložené ozdoby z času nejstarších, kdy člověk počínal teprve tvořiti. Ozdoby a dekorace egyptské, antické, ba i předměty vyrobené národy divošskými nutí nás k přirovnávání, z kterého vyplyne, že to, co tito již v dávných dobách tvořili, sloužilo k studiím umělcům z dob nejnovějších a že co bylo v časech těch hrubě, následkem technické nedokonalosti a různých okolností stvořeno, bylo umělci novodobými s vkusem odpovídajícím dnešnímu stupni vývoje upraveno, ale s ponecháním části základní myšlénky tvůrce původního.

A tak co jedni zabývali se studováním časů antických, věnovali se druzí studiím věcí egyptských, jiní zas obrali sobě za úkol zabývati se slohy novějšími, ku př. Mucha, který se svojí originalitou v dekoraci, která mu všemi, kteří díla jeho příležitost shlédnouti měli, přiznávána jest, maně vytušiti nám dává, že mnoho obíral se studováním různých slohů (viz slohy: anglosaský, maurský, byzantský, keltský a ruský), jichž vliv hlavně při t. zv. drátových obrubách a částečně i při stilisaci rouch značnou měrou vystupuje.

Jiní zas, ku příkladu Orlik a jiní zabývali se studováním vyrobků Japonců, kteří v dekoraci, najmě dekoraci plochové, která se stala skorem jich národním uměním, v 16. stol. i dříve již pracovali a jak z různých pozůstatků z dob těch viděti, dokonale jej ovládali; i dnes ještě v dekoraci plochové jsou přímo nedostížni.

Vedle těchto jednotlivostí od různých starých mistrů přijatých nesmí se ovšem žádným způsobem podceňovati směry tvorby nové, se starými nic společného nemající, které byly a jsou jaksi osobitými zvláštnostmi toho kterého mistra, a které teprvé byly s to přinésti různé ty pozůstatky časů starých v koleje doby moderní, pokroku a požadavkům vkusu doby nynější odpovídající. Můžeme tedy přirovnati postup umění zcela případně k stromu, který sice stále z dola sílu svoji béře ale bez ustání víc a více do výšky vzrůstá.

Však nejen tvorba ornamentální a figurální ale i způsob dekorování plochami a řádkami můžeme směle označiti, jako výsledky zdokonalení způsobů dekoračních, jichž v dobách starých užíváno bylo.

U Egypťanů, prohlížíme-li různé jich výrobky,

které písmem jich (hieroglyfy) popsány jsou, shledáváme, že skorem výhradně užívali tvorby plochové, ať již to byly dekorace barevné nebo ryté do kamene. Všude i při figurách znázorňujících člověka, zvíře neb ptáka, pracováno jest výhradně liniemi, ohraničujícími konturově postavu, beze

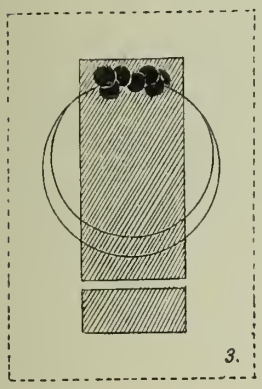
3.

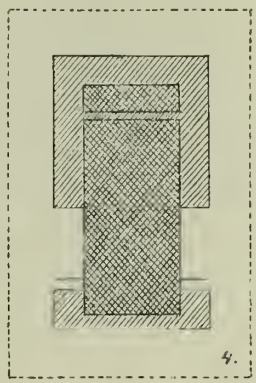
4.

všech plastičnost znázorňujících podrobností. Též i písma klínová (syrská) a j. vždy seřaďována jsou tak, aby tvořila plochy a často písmové řádky doplňovány ornamenty, aby vytčená plocha dodržena byla.

A nejen tito, i Řekové vyznačují se výhradním užíváním ploch při dekorování stěn a různých předmětů. Řekům ku př. až do r. 300 po Kr. nenapadlo užívati pro výzdobu různých figur, pozadí a pod., krajinek, a i později, když znenáhla počali i tyto při dekoracích svých užívati, dělo se tak ve smyslu pouze plochovém a ne plastickém, jaký krajinka, aby hloubku měla, vyžaduje.

Jich tvorba, jež shrnuje se v dobu t. zv. antickou, uvádí nás ještě dnes v nadšení a slouží k účelnému studiu.

Dekorace plochové a plochami nezůstaly také v dnešní době v knihtisku bez povšimnutí, zvláště když papír, hlavní to podmínka vývoje knihtiskařského, který sám o sobě již plochou jest, kterou nejpříhodněji zas plochově zdobiti možno, všechny podmínky řádného uplatnění se poskytuje. Samotné písmolijny některé povšimnuly sobě zřejmého tohoto vztahu plošného a uvedly do běhu různé ornamenty, vignety a pod., které buď samostatně aneb s plochami kombinovati se dají a tím jaksi vytkly typografii směr, od dřívějšího, do detailu propracovaného, plastického užívání materiálu, dosti odlišný.

Jest sice dvojí názor mezi povolanými činiteli, kteří se o užívání plošném vyslovují. Jedni tvrdí, že pro papír, jakožto plochu, jest zas jen znázornění plošné na místě, aby tento dekorovalo, jiní staví zase oproti tomu namitky, že názor ten správným není a že ku př. krajinku aneb stroj, který znázorněn býti má, není možno plochově tak podrobně podati, jako plastickým znázorněním. To ale nemůže míti vlivu na vlastní dekoraci plochy papíru, pro kterou se plně názorem prvním říditi můžeme, neboť účelem její není do detailu nějaký obraz nám předváděti, ale má znázorniti jen dobře a estheticky i účelně promyšlenou dekoraci.

Dekorování plochové děje se pak několika způsoby, a to buď plochami pouze linkovými, pak plochami tonovými a řádkovými, aneb se některé z uvedených mezi sebou kombinují, po případě i vhodným ornamentem aneb vignetou doplňují.

Zdokonalením a zdomácněním ploten podtiskových jest poskytnuta možnost také sazeči samotnému, aby tohoto způsobu dekoračního se uchopil a také již zhusta shledáváme se s pracemi, k jichž dekorační úpravě užito jest výzdoby do plotny podtiskové řezané.

Základem pro dekoraci plochovon jest čtverec a obdélník a bývá také někdy beze všech jiných ozdob užit. Vezměme ku př. formát knihy, tedy obdélník, který by měl býti dekorován plochou čtverce. V případě tomto hlavní úlohu hraje poměrná velikost a umístění čtverce v prostoře obdélníkové a nejlépe umístiti tento v hořejním zlatém seku, aby tak tvořil jakousi osu, na které by celá strana visela (obr. 1.). Na mysli mám pak v případě tomto obálku knihy, jejíž základní barva, totiž barva papíru, byla by barva ku př. červená a čtverec dekoraci představující byl by bílý. K motivu tomuto však již přidáním třeba jen několika dekor. linií (obr. 2.) docílíme obraz

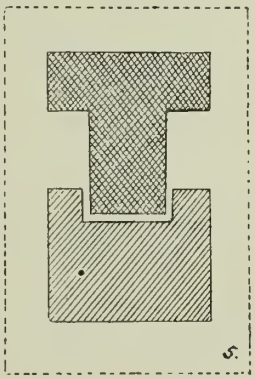
5.

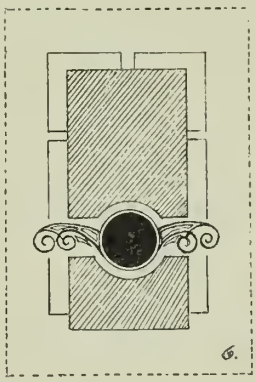
6.

jiný, živější, kteréžto tisknou-li se barvnou vhodnou, pěkně celek dekorují.

To samé jest, zdobíme-li formát obdélníkový zase dobře umístěným obdélníkem a to zas buď jen samotným, kde často dekoraci nahražuje vkusné aranžování řádek, aneb liniemi zdobeným, kterýžto efekt možno ještě užitím květinové neb pří-

padné vignety zvýšiti (obr. 3.). Také užívá se kombinace plochy obdélníku se čtvercem a to buď pod sebou aneb na sobě (obr. 4.) položených a obyčejně v příp. posledním jsou odlišným zabarvením provedeny. Jindy zas kombinují se různé formy ploch, které ale obyčejně jsou výsledkem spojeného čtverce a obdélníku (obr. 5.) a i tu možno pěkných efektů docíliti.

Mimo naznačeného zde způsobu dekoračního plochami barevnými, řezanými do ploten podtiskových, užívá se však také ještě jiného způsobu k plošnému vyzdobování předmětů a to jak jsem se již částečně zmínil, pomocí kombinací linkových, tedy sázených. V případech těchto jest tvorba právě tak různá jako při plochách barevných, ale doporučuje se zvláště, aby vignety, po případě vhodný ornament s linkami kombinovány byly, neboť linky samotné jsou motivem příliš monotonním, mrtvým, Zas ale jako v případech dřívějších musí se přihlížeti k tomu, aby kombinace linková odpovídala užité ozdobě.

Jindy také kombinuje se linková sazba s plochou podtiskovou (obr. 6.), což všechno podmiňuje dobré porozumění sazeče pro dotyčnou věc a docílí se dobrých výsledků hlavně vytříbeným esthetickým vkusem, který prohlížením a studováním různých uměleckých děl nabýváme.

Příležitostí k studiím uměleckých děl poskytuje se nám, hlavně zde v Praze, kde k disposici máme umělecko-průmyslové museum i různé jiné umělecké výstavy, tolik, že snadně sledovati můžeme různé směry v umění vůbec; z nich pak pro obor svůj čerpati, není již, při dobré vůli, věcí příliš obtížnou. O Cisař.

POKRAČOVACÍ ŠKOLA UČEDNICKÁ.

Dne 26. dubna byl zakončen letošní školní rok na učednické odborné typografické škole pokračovací. Při tom bylo si stěžováno, že prospěch žáků v posledních letech stále se horší. Pokud týče se to předmětů neodborných, češtiny, němčiny atd., pomíjíme to; pro nás mají zajímavost především theoretické přednášky typografické, způsob odborné výchovy, jejž sledovati lze z poznámkových sešitů žáků, a pak výsledky této výchovy, zřejmé na uspořádané výstavce, malé sice, ale za to tím zajímavější.

Diktované poznámky obsahují zajisté důležité věci pro budoucí žákovu práci, ba některé opravdu předmět svůj vyčerpávají; nepochybuji, že učitelé snažili se svědomitě, aby žákům co nejsrozumitelněji vštípili výsledky svých zkušeností. A přec výsledky jsou slabé; žáci nesledují přednášky se zájmem, zapomínají věci, jimž se učili, a jak často se můžeme přesvědčiti, neodnáší si žák, když vstupuje ze čtvrtého ročníku do života z pokračovací školy skorem nic jiného, než diktované poznámky.

V čem leží toho příčina? Jistě i v nedbalosti žáků. Ale kořen tohoto neúspěchu je nepochybně hlouběji, leží v samotném systému vyučovacím a ve způsobu odborné výchovy.

Vždyť my, kteří navštěvovali jsme školu pokračovací v letech dřívějších, měli jsme zajisté také dost klukovské krve ve svých žilách, ale s jakou pozorností sledovali jsme na př. přednášky zemřelého Ant. Schillera, aneb jak vštípil nám pro celý život základy akcidenční sazby učitel předmět ten přednášející. Ti učitelé dovedli upoutat pozornost neklidných hochů, neboť s láskou přistoupili k svému předmětu, pronikli a oživili látku, kterou úplně ovládali a učinili ji zajímavou; suchopárné vyučování změnilo se v řadu poutavých přednášek; učitelé dovedli uchytit náš zájem a udržet jej až do konce. A tenkrát byl nám položen široký a pevný odborný podklad, na němž pracujeme dosud — i v podmínkách dobou úplně změněných.

Dnes pak zvláště je třeba, aby učitel látku plně ovládal, měl široký přehled v stálém vývoji svého oboru u nás i v cizině, aby s dobou pokračoval a nedal se jí předstihnouti. Vždyť žijeme v době velké přeměny a znovuzrození knihtisku, kráčí se přes stávající, hledají a nalézají se nové, lepší cesty. Umělecký průmysl působí svým vlivem i na úpravu tiskopisů, klade stále větší požadavky a vyžaduje obsažnějšího a širšího vzdělání; a kdo má v duši hocha vložiti k tomuto širšímu odbornému vzdělání základ, ne-li pokračovací škola?

Ve skutečnosti však? V cizině vane v knihtisku svěží vzduch obrození, sta a sta lidí přemýšlí, zkouší, hledá, knihtisk raší tam a bují novými květy — a myslíte, že i k nám doléhá alespoň ohlas těchto nových snah? Ne — na naší škole pokračovací je ticho tak idylicky klidné, okna jsou dobře uzavřena, že svěží větřík jimi nepronikne. Jak daleko jsme v tom ohledu za cizinou!

V cizině od 10 let je hnutí za obrozením knižní úpravy, vzácní umělci zvučných jmen, Beardsley, Morris, Housman a jiní zdokonalovali a zušlechťovali typografickou úpravu knihy; existuje již bohatá literatura o knižní úpravě, a v ní uloženy pokyny pro typografa velmi cenné. Ptejte se žáků, zda cos o tom vědí, hledejte jména umělců těch

v poznámkových sešitech. Nenajdete jich, žáci je neznají, natož aby znali vzorná jejich díla a jejich životní práci!

A pak: je správný nynější systém vyučovací? Každý předmět tvoří pro sebe uzavřený celek, schází zde vnitřní spojitost předmětu s předmětem, vývojová nit, vedoucí od prvního ročníku k ročníku poslednímu — tedy právě to, co charakterisuje moderní výchovu nejen na školách odborných, ale ve školství vůbec. Neboť výchova jest jen tehdy účelná, je-li souvisle postupná.

Školy pokračovací přede všemi jinými vychovávají pro život, je tedy u nich hlavní podmínkou, aby byly co nejtěsněji přimknuty k praxi. A praktický život vede hocha čtyřmi roky učebními cestou docela jinou, než dosavadní odborná školní výchova. Snad i v tom možno hledat částečnou příčinu nedostatečného zájmu se strany žáků zvláště v posledních dvou ročnících, tedy u hochů, kteří stojí skutečnému životu již nejblíže. Kdo nese na tom vinu?

Vinu lze najíti na mnohém; lze svésti ji na nepozorné žactvo, možno poukázati na těsný rámec předepsané osnovy, na nedostatek pomůcek vyučovacích. Snažme se upoutati pozornost žáků, hleďme na ně jako na dospívající hochy a ne jako na školáky. A pokud týče se ostatních dvou námitek, ptáme se: Kdo má v první řadě přičiniti se o nápravu, ne-li řiditelstvo školy a sbor učitelský? Vrchnímu inspektoru živnost. škol panu vládnímu radovi Černému nemůže zajisté upřena být pokrokovost, ale je přetížen prací, a nemůže mít podrobný přehled o potřebách jednotlivých škol. Čí povinnost je upozornit ho na vady nynějšího systému a znovu a znovu žádat modernější, volnější osnovu na místech povolaných? K čemu konečně zasedá ve správě školy i zástupce našeho gremia?

Ne, nemůže být výmluv tam, kde jedná se o věc tak eminentně nutnou, jako je zlepšení stávajících poměrů na naší škole odborné. Vždyť tím, že každého roku pečlivě čísly konstatovati se bude úpadek, nenapraví se ničeho.

Vady nynějšího systému vystupují nejzřetelněji na výstavce. Hoši kreslí několikabarevné náčrtky akcidencí, vyřezávají i do podtiskového materiálu, ale postup, vývoj, půda, z níž jedině může a musí řádná a účelná výzdoba růsti — to vše bylo pominuto. — Vystavené práce posledních ročníků činily dojem, jako by najednou chtělo být dohoněno, co v předchozích létech promeškáno: nehotové, hledající, neurčité. Ovšem je přirozeno, nemá-li žák širokého základu, na němž by samostatně hleděl vytvářeti dle nejzákladnějších pravidel věci prosté a účelné, že kreslí věci pestřejší, které však kopíruje a to po většině nešťastně.

Na jedné straně šedý, zaprášený vyučovací systém, z něhož čpí katedra a tak málo porozumění dospívajícímu životu — na druhé straně praktický život, plný ruchu, neklidu, shonu a spěchu, plný nových a nových požadavků. A to dvoje má spolu harmonovati?

Máte-li zájem o školu pokračovací a skládáte-li v ní naději na lepší vývin knihtisku v budoucnosti, tedy musí vás pobouřiti již fakt, že přes 300 čistě odborných hodin ve čtyřech ročnících je proplýtváno skorem na pouhé diktando. Uvědomte si, co za těchto 300 hodin dalo by se vykonati při moderním systému vychovávacím, přihlížejícím ke skutečné praxi a k postupnému vývoji, kdyby učitelé věnovali se tomuto kulturnímu dílu s láskou a žáci se zájmem.

Taková škola vychovala by pak schopnou generaci, jež věnovala by se se zájmem svému oboru a byla mu ku cti. A tím byl by učiněn veliký krok k našemu cíli: povznesení úrovně v úpravě našich tiskopisů a znovuzrození krásné české knihy.

Dočkáme se ji někdy? Dyrynk.

LITERATURA

Ve VOLNÝCH SMĚRECH (seš. 4.) píše F. X. Šalda v Glosách o Katalogu nakladatelství Diederichsova v Jeně a praví mimo jiné: „Nakladatelství Diederichsovo jest z těch řídkých podniků, které věnují knize péči jako výtvarnému dílu. Vypravuje knihy s vkusem a pravou uměleckou snahou . . . Kde jest jí u nás? Kde naleznete nakladatele, který by cítil a myslil jako tento Diederichs . . . A cítíte: Ano, to zde jest kupec — kupec v krásném a heroickém smyslu slova, jak rozuměl mu Ruskin nebo William Morris, když napsal toto jméno na štít svého obchodu, který se stal brzy kulturnější institucí, než v jiných zemích akademie. Ano, kupec, naši nakladatelé jsou vedle něho jen — krámkáři a hokynáři.“ Číslo to věnováno celé Munchově výstavě.

DIE K. K. HOF- UND STAATS-DRUCKEREI 1804—1904. Na oslavu stoletého trvání státní tiskárny ve Vídni. Kniha je vzorem skvostné úpravy knižní a při tom až do nejmenších podrobností působí dojmy čistě typografickými. Krásný ruční papír zvlášť pro tuto knihu vyrobený, písmo kreslené R. Larischem, K. Moser navrhl ornamentální knihovou výzdobu a v text vložené obrazy

kreslil C. O. Cseschka a částečně též i sám do dřeva ryl. Sazba upravena jest s neobyčejným vkusem a pečlivým uspořádáním až do maličkostí docílen plný čtverec stránky. Všecky zarážky i špičky jsou zataženy, sazba začíná až nahoře. Jest než málo odstavců; nejvýše dva na jedné straně, a každý začíná iniciálou. Nevyjde-li řádka plná, umístí se doprostřed a z obou stran se stejnoměrně ornamentem vyplní. Tento způsob vyplňování působí poněkud nezvykle, a právě tak nezvyklé jest zarámování textu těsně až k písmu, což působí jaksi stisněným dojmem. Cseschkovy obrazy — jichž je 21 a znázorňují jednotlivé pracovní místnosti závodu — dokazují, jak krásně a umělecky působí zobrazení strojů plochovou kresbou černou a bílou. Mimo to obsahuje kniha podobizny dosavadních ředitelů závodu a j. v., z nichž každá provedena jiným způsobem reprodukčním, což knize dodává zvláštní zajímavosti. Krásnou tuto knihu zakoupil spolek „Typografia“ pro grafické kursy.

ZEITSCHRIFT FÜR BÜCHERFREUNDE (seš. leden a únor) obsahují článek Dra E. Gigase: Benátská knihová illustrace dřevorytem před r. 1500. Článek bohatě provázený ukázkami starých dřevorytů je velice poučný tím, že spisovatel nejen chválí, ale všude vytýká i chyby ve výzdobě knih z té doby. Doporučujeme k pročtení.

RŮZNÉ

DŘEVĚNÉ PÍSMO vyrábí se z dobře vyschlého hruškového dřeva. Prkna rozřežou se na trámce dle velikosti písma, jež má se zhotovit, hoblovacím strojem upraví se na přesnou výšku písma a povrch se pemzou neb kamenem uhladí. Pak rozřeže se trámec na jednotlivé špalíky dle šířky liter a tyto upevní se do stroje, jenž pomocí pantografového zařízení soustruhuje litery dle plechové šablony rychle se otáčejícím svidříkem, konajícím až 8000 obrátek za minutu; na to projde litera rukama rytce, jenž uhladí hrany a provede případné korektury. Konečně vloží se hotové litery do oleje, aby jím nasákly a staly se trvanlivějšími. Jak viděti, upravuje se výška písmová i výška kuželky mechanicky strojem, je tedy naprosto přesná, čehož je těžko dosáhnouti v závodech, které vyrábějí dřevěné písmo pouze ručně.

TISK BARVOU KOPÍROVACÍ jest jednou z nejnepříjemnějších a nejobtížnějších prací. Jednou z hlavních příčin jest, že každá továrna vyrábí barvu kopírovací jiných vlastností, proto jest dobře pracovati stále barvou z téže továrny, kterou jsme jednou již vyzkoušeli. Barvy ty jsou dvojího druhu: buď řídké, tekuté, anebo husté jako jiné tiskací barvy. Nejlepší jest barva řídká, tiskne se s ní lehce, beze všech obtíží, dobře kryje a kopiruje se náležitě. Hustou barvu jest dobře vložiti před započetím tisku na chvíli do teplé vody a zamíchat jí; pak dává též dobré výsledky. Přidávat do kopírky glycerinu, jak mnozí tiskaři mají ve zvyku, se nedoporučuje, neboť barva tím ztrácí na své kopírovací vlastnosti. Důležito jest též, aby teplota při tisku nebyla vysoká a nemá nikdy přestoupiti 18° C, neboť jinak barva lehko na válcích zasýchá. Válce musí býti postaveny tak, aby tření jejich plochy bylo co nejmenší (jinak zvyšuje se jím teplota), a zároveň postaveny přesně na výšku písma, aby linie se nezanášely; zanesou-li se přec, tedy vymyjí se louhem a vodou, a dobře vysuší. Protože při tisku kopírkou třeba vystříhati se všeho styku barvy s mastnotou, je výhodno (zvláště v tiskárnách, kde více kopírkou se tiskne) uchovati si pro tento tisk zvláštní válce z tvrdé válcoviny a mýti je pouze vodou. Barevník i stroj musí se ovšem před tiskem pečlivě umýti louhem a vodou. Při tisku užívejme tvrdého podkladu a je vždy dobře prokládati tisky makulaturou, neboť kopírovací barva snadno se maže a přenáší.

ČASOPISECTVO není v žádné zemi na tak vysokém stupni jako v Anglii. Nyní vychází tam 2461 časopisů, z toho 233 denníků. V roce 1846 vycházelo tam pouze 551 časopisů, z nich denníků 14.

ZÁVODY V SÁZENÍ NA LINOTYPU o ceny odbývaly se předešlý měsíc v Paříži v tiskárně „La Bonne Presse“. Každý ze závodících pracoval na stroji sedm hodin i s provedením korektury a dle průměrného výsledku byl zařaděn. První cenu 2000 franků obdržel p. Hubert, vysadiv za hodinu průměrně 11.343 liter. Zajímavo jest, že ač více než polovina závodníků byly ženy, přece co do rychlosti byla žena až na místě čtvrtém, a sice sl. Berta Cane, jež sázela za hodinu průměrně 8.980 liter a obdržela čtvrtou cenu 250 franků. Nejvyšší rychlosti vůbec v konkursu tom bylo dosaženo 19letým p. Denollym, jenž vysadil v sedmé hodině 15.900 liter. — Při té příležitosti připomínáme, že v Australii dosáhl prý p. Boyl, jenž nedávno přijat byl k časopisu „West Australian“ za týdenní plat 180 fr., na linotypu za hodinu výkonu 19.000 liter.

PŘÍLOHY čísla pátého. Ukázky z prakse od kolegy Vil. Habenichta (Schmelkes v Praze), tiskl kol. Chvojka v knihtiskárně Neubertově. — Oznámení přesídleni závodu od kolegy M. Kalába z Tábora. Provedeno v knihtiskárně Vojtěcha Šafránka v Táboře. — Pozvánka a doporučenka od kol. Ant. Karajse. Tiskl kol. Ledvina v knihtiskárně Neubertově. — Doporučenka dle návrhu kol. Klimeše, tiskl kolega Želivský v knihtisk. Politiky. — Tříbarevná autotypie graf. uměl. ústavu V. Neubert. Tiskl kol. Ledvina v závodě Neubertově. — Tříbarevná autotypie jako ukázka barev fy. Berger & Wirth, továrna na barvy v Lipsku. — Jednobarevná autotypie jako ukázka barvy B III. „Cito" fy. E. T. Gleitsmann v Lipsku a Rabenšteině. Zást. B. Fr. Zrnka v Praze, Havl. nám.

NAŠE TŘÍBAREV. PŘÍLOHA, reprodukce roztomilého obrazu A. v. Ferrarise je důkazem, jak dokonale lze tříbarevnou reprodukci vystihnouti originál; lze takřka sledovati, jak je barva kladena na plátno, i charakter olejomalby úplně zachován; při tom je obrázek velice výrazný a svěží, dětská pleť zachycena se všemi měkými odstiny. Zásluhu o to má ovšem mimo dobré reprodukce i použití barev z továrny na barvy Berger & Wirth v Lipsku. Tyto barvy lze pro tříbarevný tisk opravdu jen doporučiti.

VÝSTAVA MODERNÍ KNIŽNÍ OBÁLKY otevřena v polovici května ve výstavním sále Umělecko-průmysl. musea v Praze proti Rudolfinu. Velice zajímavou a bohatou tuto výstavu doporučujeme k návštěvě všem kolegům. Přístupna je zdarma.

KURSY PRO TYPOGRAFY: Kurs skizzování pro tiskaře a sazeče, spojený s přednáškami (řídí majitel tiskárny p. C. E. Poeschel). Kreslení dle přírody a navrhování výzdoby z přírodních tvarů odvozené (řídí pan Rentsch). Večerní kurs, v němž se vyučuje: leptání a rytí do kovu, dřevorytu, řezání do podtiskových desk a jiného tiskového materiálu. — Tyto kursy uvedla

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠÉ AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠÉ TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

BEIT & Co, HAMBURK Továrna na knih- a kamenotiskařské barvy, fermeže a válcové hmoty; pobočné továrny: Stassfurt, Londýn, Milán, Brusel, Amsterodam.

Doporučuje své zvláště dobré a osvědčené: Jemné černé barvy pro knihtisk od K 2·40 do 7·— za 1 kg, pro tisk novinový a akcidenční od K —·80 do K 3·— za 1 kg., černé barvy pro kamenotisk od K 2·60 do 12·— za 1 kg., červené barvy pro knihtisk a suché od K 3·— do K 90·— za 1 kg., červené barvy pro kamenotisk a v těstu od K 3·— do K 80·— za 1 kg., geraniumlak od K 9·— do K 35·— za 1 kg., modré barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 100·— za 1 kg., ostatní barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 25·— za 1 kg.

Současně dovolujeme si upozorniti na nově zavedené barvy: Dvoutonová barva serie I. čís. 100—112 jenom pro knihtisk K 15·— za 1 kg.

Autochromové barvy a sice: Autochromová červeň à K 10·—, autochr. modrá à K 12·—, autochrom. žlutá à K 14·— za 1 kg. pro kamenotisk, autochrom. černá à K 6·— za 1 kg. pro knihtisk; k rozdělání autochrom. barev dovolujeme si nabízeti autochr. fermež à K 4·— za 1 kg.

Veškeré druhy barev má na skladě vždy čerstvé náš zástupce pro Čechy, Moravu a Slezsko

A. DIBLÍČEK & HANEK, PRAHA-II., BREDOVSKÁ ULICE Č. 5.

VEŠKERÉ ZASÝLATELE upozorňujeme, aby zásylky neřidili na poštu přihrádkovou, nýbrž přímo na administraci či redakci. Adresa administrace je: Praha-VIII., Královská tř. 364, adresa redakce: Kr. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i

úplné zařizování knihtiskáren

děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny továrni. Velice výhodné platební podmínky.

letos v život Akademie pro grafická umění za přispění a iniciativy Spolku maj. knihtiskáren v Lipsku. Šťastné Lipsko, kde majitelé knihtiskáren chápou se iniciativy v odborném školství. U nás je tomu jinak. Pořadatelstvo našich graf. kursů zažádalo k slavnému Gremiu majitelů knihtiskáren a pismolijen v Praze o částečné alespoň hrazení deficitu z letošního kursu, předseda gremia vyžádal si podrobnou bilanci, a ke konci gremialní výbor neuznal ani za nutno, aby žádosť předložil valné hromadě. Patrně považují kursy za zbytečnost či snad si mysli: Pomocnictvo přineslo již tolik hmotných obětí ve prospěch celku, nechť přinese i tuto.

DVĚ ZAJÍMAVÉ REPRODUKCE téhož obrazu, jednu provedenou litografií, druhou knihtiskem, zasílá továrna na barvy Beit & Co. v Hamburce. Ač litografie jest velmi pečlivě provedena, přec neobsahuje živosti barev a bezprostředního dojmu originálu, jako tříbarvotisk. Nemálo k tomu ovšem přispívá jakost barev továrny Beitovy, jíž zastupuje u nás firma Diblíček a Hanek.

K NAŠÍ SOUTĚŽI připomínáme, že návrhy musí býti čistě v barvách provedeny a označeny heslem nebo značkou, jíž nutno opatřiti též obálku, obsahující jméno a adresu navrhovatele.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na 1/2 roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozhrnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

[illegible] od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848

Opravdoubavé knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

[illegible]

Elektrický jednotný pohon [illegible]

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími [illegible] pro jednoduchý tisk ilustrací, pro vícko [illegible] se zvláště přesným [illegible] mechanismem [illegible] pro přesný rejstřík, vyvádění [illegible] přítisk [illegible] bez [illegible]

Jednoduché rychlolisy [illegible]

Jednoduché rychlolisy [illegible]

Akcidenční rychlolisy (cylindr [illegible]) v 5 [illegible]

Dvojité stroje s 2 [illegible]

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné [illegible] opravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balící.

Zástupce pro Čechy a Moravu

D. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborné zásobí pro knihy a kamenotiskárny

NOVINKY:

[illegible]

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze — Závod pro ústavy grafické

Sokolská třída čísla 25-II.

[illegible]

[illegible]

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

[illegible]

[illegible]

Pozitní rytinka [illegible]

[illegible]

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII. 3, Burggasse 90

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

Výhradní zastupitelství:

Firmy [illegible] & [illegible], Štutgart, továrna na obory.

„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.

„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje [illegible] a ku tisku na písmě.

„ Hugo Carmine, Lipsko, továrna na stroje [illegible]

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

[illegible]

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
ČERVEN 1905. - ČÍSLO 6.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLEVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENÍ [illegible]

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. [illegible]

[illegible]

TÝČKNÍ RYTECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSKENÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ - VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 24

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

[illegible]

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

[illegible]

Naší typografickou publikaci „Moderní akcidence“,

[illegible]

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

[illegible]

VÁCSLAV KINDL,

[illegible]

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

[illegible]

[illegible]

Barvy, [illegible]

[illegible]

Továrna na stroje a slévárna tělesa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Neruda, Hauptstrasse No. 112.

[illegible]

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

SPOLEK ‚SATYR‘ V PRAZE

20. ČERVENCE 1905

VSTUPENKA

MARIE ZACHOVÁ

MODNÍ SÍŇ PRO DÁMY

VELKÝ VÝBĚR A SKLADY DÁMSKÉHO A DĚTSKÉHO PRÁDLA. VÝBAVY PRO NEVĚSTY STÁLE NA SKLADĚ

VEŠKERÉ I NEJMENŠÍ OBJEDNÁVKY VYŘIZUJÍ SE NEJPEČLIVĚJI SKLAD LÁTEK

PŘINÁŠENÍ OBJEDNÁVEK AŽ DO DOMU ▢ LEVNÉ CENY

TYPOGRAFIA

ODBOR. LIST KNIHTISKAŘŮ V PRAZE ▢

MODERNÍ ŠPERKY HODINKY KAPESNÍ STOLNÍ STŘÍBRNÉ NÁČINÍ ▢ ŘETĚZY BRILLANTOVÉ NÁUŠNICE A PRSTENY KOSTELNÍ NÁČINÍ

TELEFON 1056

RICHARD BURIAN

KLENOTNICTVÍ

PRAHA, FERDINANDOVA TŘÍDA 2255

ZALOŽENO R. 1750

V PRAZE, *190*

ZÁBAV. KROUŽEK ▢ **OSVĚTA** ▢ NA SMÍCHOVĚ

TANEČNÍ POŘÁDEK

PRVNÍ KVĚTINÁŘSKÝ ZÁVOD

JOSEF SOUKUP

SMÍCHOV : KINSKÉHO TŘÍDA

PROVÁDÍ VEŠKERÉ MODERNÍ PRÁCE KVĚTINÁŘSKÉ ZA CENY VELMI LEVNÉ

VÁZÁNÍ VĚNCŮ

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE“. ČÍSLO 6. ROČNÍK XVI.
PROVEDENO DLE NÁVRHU MATĚJE BUREŠE.

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ. ▫ ▫ ▫ TISKL KAMIL NEUMANN

O ÚČELU A VKUSU.

Přál bych si, aby slova účel a vkus byla stále na mysli při práci našich kolegů, jak akcidenčníků, tak i sazečů dílových. Žel, nebývá jim nic tak vzdáleno jako byť jen zběžné promyšlení nebo prostudování obdržené práce, dle jehož výsledku počalo by se s náčrtkem a pak teprve s provedením v sazbě.

Prohlížíme-li práce starých knihtiskařů, divíme se, jak vše krásně a účelně bývá uspořádáno. Z úpravy takového tiskopisu zřejmě proniká jeho určení; ať již text nebo ozdoba, vše náležitě jest umístěno.

Ještě ubožeji má se to se vkusem, ač ovšem ani starší tisky v té příčině nejsou vždy dokonalými vzory. Myslím, že každý člověk již od přírody jest nadán více méně dobrým vkusem. Chtějme na příklad dítěti vnutiti ošklivou hračku; jistě ji odmítne. Právě z onoho vrozeného a dosud nezkaženého vkusu nebo spíše krasochuti. Podívejme se na některá domácí lidová umění, ku př. na našem Slovácku nebo Valašsku.

Ti venkované neznají často ani pouhého pojmu slova „vkus“, a přece jak neobyčejně pěkné a promyšlené, zkrátka vkusné (ovšem, že i svérázné) jsou jejich vyšívky nebo malby na stěnách a nábytku. Sotva bychom jejich výtvarnictví znali, kdyby moderna nechodila si k nim pro své motivy, aby zdobila jimi knihy nebo krášlila interieury. Falešným předsudkům naší esthetiky se nelíbí, jest prý to „drsná komposice“, jak jsem nejednou slyšel a žel, že milejší jsou nám cizí a naším citům tak vzdálené elementy ornamentové.

Rozhodně však vzdálen jsem nabádání k pouhému kopírování těchto ozdob, z jejichž prvků jen dokonalý kreslič dovede sestaviti nebo seskupiti přijatelný ornament pro dnešní dobu.

Pohlédněme nyní na t. zv. „vedoucí motivy“ našich časopisů; jak často bývají skorem úplně mlhavými bezmyšlenkovými nápady, které k dekoraci tiskopisu docela se nehodí.

Hlavním účelem každého tiskopisu jest: aby mohl býti čten co možná pohodlně, by takřka na první pohled, t. j. určitě vynikl celý jeho obsah; nikoliv však aby znázorňoval nějaký nejasný rebus, z něhož text teprve nutno hádati.

S plným přesvědčením komu nebo k čemu tiskopis jest určen dlužno počítati, a tím způsobem naskytnou se pracovníku rozmanité otázky, o nichž právě chci zde pojednati.

Již rozložení náležitých ploch, kde asi má býti položeno písmo nebo ornament, nechť děje se s pochopením o jejich určení. Nějaký detail dekorace svede začasté sazeče k přehmatu, aniž je si toho vědom; kombinuje dále, a nepostřehuje základní chybu. Nestará se zkrátka o účel, maje zalíbení v udaném sujetu, který však často absolutně neodpovídá účelu dotyčného tiskopisu; buď jest úplně bezvýznamný, nebo, což jest horší, ruší čitelnost.

Ve spletité a rušivé dekoraci ztrácí se text, hlavně jeho souvislost, dále unavuje se jí zrak. Tiskopis takový se obyčejně brzy odkládá jako nějaká nepříjemně působící věc. Tím stává se tiskopis neúčelným a nepohodlným.

U listového papíru ku př. zvláště musíme býti opatrni, neboť pojem slova: „čitelnost“ jest zde míněn ve dvojím směru. Předně jest zde záhlaví a pak obsah dopisu, který později bude vepsán na ponechanou plochu papíru zákazníkem nebo jeho zřízencem. Poslednější podmínka (vepsání dopisu) hlavně žádá klidně působící upravení záhlaví, i jest samozřejmo, že rušivá dekorace by napotom čtenáři dopisu způsobila nepříjemný pocit. Jak nepříležitostně působil by motiv kouřících se komínů nad silhouetou továrny, užitý co podtisk na listovém papíru pro slévárnu nebo cementárnu. Dále jakýkoliv pohybující se stroj, který snad by dobře byl užit na adresku nebo oznámení. Naproti tomu rovněž není správné, užití motivu něžného, sladkého, který docela již neznázorňuje namahavou výrobu v takové továrně nebo práci v dolu — hodí se však dobře na nějakou pozvánku nebo na taneční pořádek.

Každá vynucená snaha provésti něco absolutně originelního, třebas i bezúčelného a nevkusného, vytváří v typografii politování hodné zjevy, které třeba záhy vymýtiti. Někteří kolegové lpí houževnatě na svých názorech — býti originelním za každou cenu — třeba i na útraty dobře jinak vypraveného tiskopisu.

Ptám se, což musí míti listový papír složitou dekoraci? Zajisté nikoliv. Hoví i bez této svému poslání, hlavně správnou volbou písma — buď výraznějších typů nebo subtilních písmen — dle povahy a tendence dotyčného odboru zákazníkova. Nutná-li dekorace, pak ať nese ráz jakési intimnosti; příjemné a lahodící zabarvení nechť doplňuje celek. Pravidlo: ornament jest pouze doprovázejícím elementem písma resp. textu, bude vždy míti platnost a opodstatnění.

Užíváním tonových desek jest tvořivosti ponecháno neobyčejně volné pole, žel, že v četných případech jen k neprospěchu celé věci. Často i velmi bizarní výtvory obrazotvornosti jsou přenášeny na desky, řezány a — také tisknuty. Rostliny přímo strašidelných tvarů jsou v pravém slova smyslu „hozeny“ do textu — říká se

tomu pak „effektní vypravení“. Význam tohoto slova nemá nic společného s úpravou tiskopisu. Proč takový sazeč — když již chce užíti vlastní kresby — nestuduje dříve přírodu, v tomto případě tedy nějakou květinu. Ještě horší jest figurální symbolistika; jak dlouho se tu musí kreslíř učiti, nežli nakreslí poctivou hlavu člověka.

Zkušenější zrak odborníka na první pohled vidí ty velké chyby takové „komposice“ figurální: hlava dívky vypadá spíše jako pulec — žel, že ještě tak často jest vyřezávána a užívána v tiskopisech. Nedávno měl jsem příležitost viděti nástěnný kalendář, jehož vigneta — zvětšená kopie postavy pracující u tiskařského lisu — měla o jednu polovinu lebky větší hlavu. Sluší poznamenati o kalendariu, že bylo je třeba shledávati pracně v bohaté dekoraci; tedy: účel úplně pominut. Nikdo si totiž nekupuje nástěnný kelendář jen k vůli obrázku, nýbrž hlavně pro část kalendářní.

Nemíním tím klásti meze svérázné tvořivosti našich akcidenčníků nebo dokonce snad předpisovati určitý směr aneb měniti stávající tvary.

Zde jest široké pole pro příští grafické kursy, které za nejdůležitější předmět svého vyučování musí voliti kreslení. „Kresli tak jak vidíš“, říkávají učitelé v kreslírnách, neboť ruka jest výkonným orgánem vycvičeného oka. Zrak potom stává se velmi citlivým, postřehuje záhy nevhodně volenou dekoraci jakož i poklesky proti krasochuti a hledá opodstatnění, t. j. přemítá: proč jest volen v tom neb onom seskupení ornament, aneb proč užito toho neb onoho písma, a t. d.

Ještě na jeden chybný názor nutno poukázati a sice na spadávání výzdoby z papíru. Jest správno umístiti na papír jen tolik, kolik skutečně může pojmouti. Zvyk, rozprostříti ozdoby ještě přes okraj papíru, děkuje svému vzniku t. zv. „volnému směru“, který čerpal své základní motivy z doby slohu rokokového*) a který v tvorbě typografické posledního desítiletí tvoří výstražné memento — jak se pracovati nemá.

Směle lze říci, že tímto volným směrem byla typografie velice zdržena ve svém vývoji. Sazeč mohl užívati výzdoby jak chtěl, vignety umístiti kde chtěl, o roztroušenosti textu po celé ploše ani nemluvě. Kdo mu mohl dokázati, že jedná chybně? Řekl prostě: „Stávající směr ponechává úplnou volnost ve tvoření, které děje se dle vkusu pracovníka.“ Však v četných případech bohužel rozhodoval špatný vkus a proto vidíme z oné doby tak četně prací špatných a zabíhajících do titěrností. Jest ještě mnoho akcidenčních sazečů, kteří často uchylují se k tomuto slohu, ba jsou téměř nevyléčitelni z této, abych tak řekl, choroby. Známy jsou mně případy, kde marná byla veškerá snaha vymluviti dotyčným, aby tak nepracovali, ne snad, že by nechtěli, spíše však, že nemohli. Jich obrazotvornost nebo smysl měla jakési zalíbení v tomto „hřešení“.

Pokud tedy přetiskování papíru ornamenty a pod. se týče, nutno pohlížeti na světle ponechaný okraj papíru jako na rám obrazu (v našem případě tisknuté věci). Zajisté nikdy malíř nemaluje na, nebo přes rám, který tvoří určité ohraničení jeho obrazu. Rovněž tak má se to u tiskopisu, kde dle potřeby stává buď širší nebo užší ohraničení, povstalé bílým okrajem papíru.

Též neblahý zvyk, nejdříve kresliti dekorativní výplň a pak vtěstnati do zbylých míst text, jest velmi zakořeněn a má za následek hrubé poklesky. Slýcháme často o kombinaci na vignetu, ornament nebo na vlastní řezanou ozdobu; velice zřídka však o kombinaci na text, která jedině jest správnou vzhledem k účeli a čítelnosti dotyčného tiskopisu. Na první pohled vidíme nelogičnost takového tiskopisu, kde písmo, resp. text jest vtěstnán, podřízen, ačkoliv má býti dominujícím. Namítá se sice a nikoliv nesprávně, že ozdoba doříká, zdůrazňuje to, co text obsahuje. Ano, ale jen tam, kde jest symbolistickou. Ve velké míře jest a zůstane pro obsah textu bezvýraznou, i nutno ji co nejopatrněji užívati.

Konečně budiž poukázáno na užívání barev. Předně třeba si uvědomiti, že tiskopis není a nesmí býti stotožňován s nějakým kolorovaným obrázkem; v knihtisku vždy zůstane základním tonem barva černá, pak následují další význačné barvy. Mnohý sazeč akcidencí sveden jest již při skizování návrhů k upotřebení téměř celé stupnice barev, a tím často jinak dobrou myšlénku takřka „zabarví“. Již z praktických důvodů nutno takové „malování“ zamítnouti, vzhledem k obtížnému a nákladnému provedení tiskem.

Pokud týče se užívání barevných podtisků, působí tyto jako příjemná pozadí a tlumí případně význačně vystupující typy písmové, které by jinak působily v tiskopisu rušivě.

Rovněž budiž dbáno, aby zabarvení odpovídalo účelu tiskopisu a jeho obsahu. Na účet kamenníka hodí se ton studený, tedy barva zelená, modrá neb pod., na tiskopis pro obchod ovocem, stuhami neb pod. barvy živější, červená, oranžová atd.

Mohlo by se poukázati ještě na celou řadu jiných, na pohled nepatrných věcí, které však pro účelnost a vkusný vzhled tiskopisu jsou důležity. Ponechávám si příležitost pohovořiti o nich v některém z příštích čísel. K. Mrázek.

*) Také sloh Ludvíka XIV. V tomto slohu pracuje doposud převážná většina francouzských knihtiskařů.

TECHNICKÁ ÚPRAVA KNIHY.

S použitím vzorů „Unterrichtsbriefe für Buchdrucker", vydávaných technikem knihtiskařským v Lipsku, uspořádal a v grafickém kursu přednesl ALFONS BĚHAL.

IV.

Jen zřídka setkáváme se u nás s knihou nákladnou, tak zvanou „skvostné vydání", neboť vyžaduje tato nejen vzorné úpravy typografické, ale vyžaduje také dobrý papír, krásné elegantní typy, a mimo to, aby doprovázena byla jistým množstvím vyobrazení a ornamentální dekorace. Nelze přísně od sebe děliti knihu nákladnou od knih literatury všední, neboť nestává mezí, kde by jedna přestávala a druhá počínala.

Plocha sazby musí býti sama o sobě klidnou, tvořiti uzavřený celek. Třeba proto sázeti na třetiny a ne na půlčtverčíky, které jsou nepřiměřené k obrazu moderních písem a formát nemá býti užší 24 cicer, nikdy však pod šířku $1^1/_2$ abecedy písma základního.

Úprava v dílech nákladnějších může býti trojí: se stranou volně dekorovanou, jednoduše uzavřenou a úplně uzavřenou. Na stránce volně dekorované ponechává se mezi ornamentem, doprovázejícím text, tolik místa, aby ornament jako samostatná část se jevil, kdežto na stránce jednoduše uzavřené není více samostatnou částí a jen zarážka a východ jsou i při této úpravě zachovány. Ornament těsněji přiléhá k textu, plní více bílá místa a tvoří takto rozdíl mezi úpravou prvou a druhou. Na stránce úplně uzavřené plní text východy tak, že nikdy nesmí anebo aspoň nemá zůstati východ větší zarážky aneb vyplní se oboje vhodným ornamentem. Samo již označení této úpravy praví, že strana tvořiti má jeden celek, nerušený silou zabarvení jednotlivostí na stránce se vyskytujících a je-li iniciálka užitá tmavší obrazu písma, třeba ji tisknouti v barvě druhé. U nových odstavců užívá se často iniciálek výše dvou řádek a odpadá tím pak zarážka. Že nová část počíná iniciálou, netřeba snad ani podotýkati.

Iniciály s obrazem uzavřeným aneb i volným ornamentem ozdobené zasadí se k textu tím způsobem, aby držel obraz písmene linii s poslední krytou řádkou textu. Difference 1—2 puntíků nepadá na váhu. Iniciála musí však přesahovati text aneb aspoň býti téže výše jako hořejší část první řádky. Ze sazby na levo třeba jen tehdy iniciálu posunouti, kdyby nedostatečně kryla dané ji místo, však k vůli jednomu neb dvěma čtvrtpetitům opět ne, neboť slabší zarážka po straně lehce se přesune a tvoří jen nepříjemnosti při práci. Menší iniciály, t. zv. unciálky, jež nemají přesahovati výše dvou řádek, užívají se, jak bylo již podotknuto, na stránce úplně uzavřené k označení nových odstavců, při čemž však řádka předcházející, tedy východová, musí býti plnou. Jinak nepřisazují se tyto iniciálky k textu, nýbrž zasadí se ihned do řádky se zarážkou, držíce linii s písmem základním. Při básních užívá se iniciála týmže způsobem jak bylo uvedeno a možno ji též přisaditi k textu mimo šířku formátu, na který báseň byla sázena a sice opětně tak, aby obraz písmene držel linii. K básním užívá se po většině iniciál s volným ornamentem aneb i figurálních, což řídí se dle obsahu. Všeobecně pak řadí se řádka první těsně k iniciále, kdežto řádky následující jsou odděleny čtvrtinou neb třetinou. Je-li však iniciála předložkou, začínají všechny řádky v jedné řadě pod sebou.

Zarážka na prvé stránce knihy aneb jednotivých částí (kapitol) plněna bývá při knize nákladné ornamentem, jehož výška řídí se dle zarážky, která zvláště u těchto knih nemá přesahovati jednu třetinu strany, a také dle úpravy knihy.

Na stránce úplně uzavřené plní ozdoba záhlavní zarážku zcela, není-li na stránce zvláštního titulku. Titulky, pokud možno, vsunou se do tohoto záhlaví, aneb, není-li možno tak učiniti, jsou doplněny vhodným ornamentem na plnou šířku sazby a takto přizpůsobeny ploše sazby vůbec. Místo mezi ornamentem, tedy dekorací zarážky a písmem titulku, musí býti poněkud větší, nežli mezi textem a titulkem a řadí-li se ornament ihned k textu, rovná se mezera mezi těmito místu mezi jednotlivými řádky.

Jednoduše uzavřená úprava knihy dovoluje mezeru jedné řádky mezi ornamentem a písmem při poměrně úzkém formátě a při formátě širším dvou řádek. Při stránce pak volně dekorované rovná se mezera ta výšce ornamentu neb jakékoliv jiné užité ozdoby. Příliš úzkých dekorací zarážky nebudiž však užíváno, neboť nejeví tyto krásného souladu s plochou strany. V případě potřeby lze zarážku poněkud zvětšiti, nikdy však tak, aby sazba vzala na se tvar ztlačeného čtverce. Zároveň nesmí býti mezera mezi textem a ozdobou větší okraje papíru na téže straně, z čehož vysvítá, že u stran sázených z písma řezu tučnějšího, kde stránka bývá volena poněkud větší, musí také ornament státi blíže textu. Volnější úprava knihy nevyžaduje také ozdob záhlavních, spočívajících přísně na pravém úhlu a též titulek může vybočiti z tvaru přísné skupiny.

Na dalších stránkách neskytá jenom živé záhlaví příležitost k dekorování, nýbrž zde lze užíti ornamentu jako záhlaví, jako ozdobu dělící dvě části, aneb jako ukončení stránky. Živé záhlaví vsadí se při stranách uzavřených v ozdobu zá-

hlaví, které nemá býti vyšší dvou řádek, tedy vůbec místa určeného pro záhlaví. Nikterak však neškodí, je-li tato ozdoba vyšší. Nejsou-li podobné lišty v závodě aneb vůbec k disposici, vyplní se řádka živého záhlaví vhodným ornamentem na plnou šířku formátu. Mezeru však pod řádkou tohoto živého záhlaví vyplniti ještě řádkou ornamentů není správné a také bezúčelné, neboť živé záhlaví náleží obrazem i smyslem k textu strany a nemá býti ornamentem odděleno.

Ornament záhlaví a u nohy stránky nechť není vyšší jedné pětiny rozměru strany, tedy jejich úhrnná výška nechť nepřesahuje jednu pětinu, a bylo-li užito ornamentu jen jako záhlaví, netřeba, by jeho výška přesahovala jednu desetinu výšky strany. Mezera mezi těmito ozdobami a textem řídí se dle mezery mezi jednotlivými řádky. Větší mezery dělí ornament a text v samostatné části, kdežto při úpravě plně uzavřené má vše tvořiti jedinou plochu. Také ornament dělící jednotlivé kapitoly — přesahovati nemá též výše jedné desetiny strany — plní povstalou mezeru a může také titulek následující kapitoly v sebe uzavírati, však tím způsobem, aby ihned bylo patrno, že titulek náleží k části následující. V jiném případě musí býti titulek sázen na plnou šířku aneb ornamentem na tuto doplněn.

U stránek se zarážkou a východem jest doplněno živé záhlaví pomocí ornamentu též na plnou šířku, což lze užíti, jak bylo praveno, i při úpravě knihy úplně uzavřené, avšak mezera mezi textem a živým záhlavím jest větší, rovná se jedné řádce, a též při užití ozdoby, v níž lze řádku vsaditi, ponechává se mezera poněkud větší nežli bylo praveno při úpravě knihy úplně uzavřené. A to samé platí při ozdobě dělící kapitoly a při ornamentu neb liště na konci stránek.

Na stránce volně dekorované nemusí ozdoba dělící části textu plniti šířku formátu a netřeba též, aby měla formu obdélníku. Nazývána bývá takováto ozdoba špičkou. Jelikož přichází tímto do textu jakýsi nový tvar, vyžaduje podobná špička mnohem více světla než-li třeba při jiné úpravě knih a jest proto také lépe voliti poněkud menších ozdob za špičku, aby nepovstaly mezery příliš veliké.

Poslední východová stránka v knize úpravy úplně uzavřené musí býti kryta zcela sazbou aneb zbývající místo vyplněno ornamentem, v němž umístí se pak po př. i slovíčko „konec“ z písma přiměřeně velikého. Mezera zůstává tatáž jako při jiných ozdobách této úpravy. Na stránce jednoduše uzavřené jest mezera opětně větší, ale ozdoba nemusí více tvořiti čtverec neb obdélník, plnící úplně formát sazby.

V knize volně dekorované jest sice také nutno, aby poslední stránka, stránka to východová, byla poněkud kryta textem, však jinak jest třeba vyhledávati příležitost k dekorování, umístění vhodných ozdob. Špička, nechť již ornament neb vigneta, má vyplniti poněkud místo, toto zpříjemniti, zmenšiti. Velikost této ozdoby nelze stanoviti, neboť řídí se formátem, zabarvením a zbylým místem.

Rámec na straně sestávati může z linek dvojitých, jednoduchých, tupojemných, polotučných a jiných běžných ornamentů. Linek jednoduchých anebo jednoduchých-tučných, t. zv. „einfassek“, měl by se každý vystříhati, neboť prvé jsou jednak nepraktické a zároveň bezvýrazné pro tento úkol a druhé jsou samy o sobě již neklidny svým kontrastem čáry vlasové vedle tučné a nemohou proto ani straně poskytnouti klidného obrazu. Síla rámce řídí se dle obrazu písma a čím toto jest tučnější tím také může býti použito silnějších linek aneb ozdob a má-li býti rámec tištěn barvou lomenou, slabší nežli text, lze užiti vždy poměrně tučnějších linek neb ozdob. Při užití dvou linek jest radno skřížiti na rozích zevnější linku aneb užíti malého oblouku při lince vnitřní, aby tím přivedeno bylo poněkud více živosti do rámce. Též možno rohy různým způsobem ozdobiti. Linie baroková pro neklidnost svého obrazu a vlnitá pak pro svoji jednotvárnost nehodí se pro rámec sazby, leč jen v kombinaci, tak jako je tomu i u jiných linek okrasných. Mnoho ozdůbek na rámci stále se opakujících činí dojem jednotvárný a nesmí se proto příliš těsně k sobě řaditi.

Je-li rámec sestaven z běžných ozdob neb jiného ornamentu, třeba dbáti, aby harmonoval s obrazem písma, neboť takovýto rámec se mnohem těsněji přimyká k ploše sazby než-li linkový. Písmo tučnější připouští širší rámec než-li písmo obrazu slabšího. — Rámec nemá býti při 8° širší 9 čtvrtpetitů a při 4° dvou cicer. Širší rámec jest také těžko z materiálu typografického sestaviti a proto jen tehdy může býti rámec širší, byl-li zvlášť pro jednotlivé strany kreslen a má-li cos totožného s obsahem knihy neb strany. Plocha krytá rámcem nemá však ani v tomto případě býti větší plochy sazby.

Básně vyžadují při úpravě plně uzavřené ještě zvláštního zřetele k šířce jednotlivých řádek a z toho důvodu musí, aspoň ve většině případů, býti dekorace zvlášť kreslena teprve dle sazby.

Okraj papíru musí býti i při sazbě s rámcem vždy zachován dle pravidel. Kytka aneb jiný podobný ornament pro svou volnost kresby vyžaduje většího místa, větších mezer mezi textem a kresbou a též poněkud širších okrajů papíru. A zrovna tak jest tomu také u ozdob uzavírajících strany jen ze dvou stran: obyčejně na hoře a dole. Zvláštních pak ozdob ve stránce zarámované nelze užívati a jen na stránce první knihy

volně dekorované lze užíti ozdoby v zarážce a na straně východové špičku.

Pagina sází se nad aneb i pod rámce, nejlépe je zařaditi ji přímo do rámce, což jest možné i při rámci linkovém.

Živé záhlaví má se nalézati uvnitř rámce. Mezera však mezi rámcem a řádkou živého záhlaví musí býti skorem o polovici větší nežli mezera mezi řádkou živého záhlaví a textem. Při užití linky pod řádkou záhlaví uvnitř rámce, dělí se živé záhlaví úplně od textu, a tvoří část rámce. Tato část rámce, v němž nalézá se živé záhlaví, nemá však býti vyšší $^1/_{10}$ celé strany. Linie dělící živé záhlaví od textu má býti slabší rámce, má býti podřadnou, a u rámce širšího má takřka vyrůstati z tohoto rámce.

DOPIS, PAPÍR A PEČEŤ.

Původ a vývin.

Bylo by marno ptáti se, kdo napsal prvý dopis anebo kým v hyroglyfech, v nejstarším to Feničany vynalezeném písmě,byl namalován.

To vypátrati jest zhola nemožno.

Dějiny uvádí sice jakožto nejstarší dopis Davida k Joabovi, kterým Urias zároveň přinesl svůj rozsudek smrti, ale dle Homera, jenž psal o bozích a hrdinech už v předhistorické době, odevzdal kníže argacirský Proitos takový uriasský dopis záludně Bellerofonovi do Lycie s sebou. Jisto jest, že už znalci písma nejstarších osvícených národů spolu si dopisovali. Náleželo to skutečně k velikému umění, takový dopis rozluštiti.

Tvar dopisů, tak jako všecko lidské zařízení, doznal během časů různých změn. Byl více méně na to vázán, z jakého materiálu byl utvořen. V nejstarší historické době byla to tabulka, kteráž tehdáž sloužila ku psaní a udělána byla ze dřeva nebo kamenu a za účelem psaní byla pokryta voskem. Králové a vznešené osobnosti používali cennějších tabulek ze stříbra, zlata nebo slonoviny.

Velmi záhy použito bylo jako psacího materiálu plátna, jehož výroba nejprve v Sidoně náramně rozkvetla. Tak měly býti nejstarší paměti Říma na plátně, stará smlouva mezi městy Římem a Gabií naproti tomu na oslí kůži, kdežto na velikou nádheru zvyklí perští králové psali na drahocenných hedvábných látkách.

Staří Germáni malovali svoje runské písmo na dubových tabulkách.

Nejvhodnější ale psací materiál vyráběli si po tisíciletí staří Egypťané z křoviny Papyrusu na březích Nilu rostoucí. O jeho nezničitelnosti podávají nejlepší důkaz více jak čtyři tisíce let staré papyrusové závitky, kteréž byly v hrobě krále Osymandyasa v Thebách nalezeny; též papyrusy před více lety Angličanem Harrisem za chrámem Medinet-Abu v jeskyni nalezené a od Arabů pro britské museum zakoupené, z nichž jeden biblické zprávy o Mojžíšovi částečně potvrzuje a částečně doplňuje. I chválí si mnozí řečtí i římští spisovatelé trvanlivost a jemnost nilského papíru, jehož výrobu nám Plinius podrobně vypsal. Kromě Egypta byl tento materiál teprv známým, když město Neukratis bylo pro helenský obchod roku 671 př. Kr. cizině přístupno a cizina s tou tajuplnou zemí se seznámila.

Při tom budiž vzpomenuto, že kůra stromová a podobné rostlinné látky hrály u Japonců velkou úlohu ve výrobě papíru. Dlouho močené čerstvé ratolesti moruše papíronosné (morus papyrifera) dodávaly vlákno a odvar kořenu slezu (alcea), jakož i voda z rýže pojidlo k papírové hmotě, která se pak vlila do forem a zmáčkla.

Různost v Japonsku vyráběného papíru jest tak obsáhlá, jako v obchodu nacházející se předměty a sice: vějíře, šat loutek, výklady vnitřku beden, stříšky nástěnné, peněženky, plachty, lucerny, sáčky na tabák, krabice na zubní prášek, okrasy do vlasů dam a tisíce jiných věcí. Zcela pyšně chlubí se jistý japonský učenec ve spise jednajícím o výrobě papíru osvětou japonskou, jež z papíru vyrábí dalekohledy, deštníky,*) nepromokavý oblek,**) čáky pro vojáky a boty.

Každý Japonec má s sebou zásobu jemného nažloutlého hnědého papíru, jenž vypadá jako náš papír ze slámy, a hodí se ku psaní, balení i co kapesník. I nůž z papíru jest stálým průvodcem Japonce, vypadá jako kord našich myslivců a vždy k pochvě krátkého meče přidělán.

A mezi tím, co v jižní Východní Indii a v Siamu slouží ku psaní palmové listy a železný roubíček a mládež na březích Gangu zrovna jako otec Archimedes na tabulkách pískem posypaných píše, nabízí se v Japonsku náramně jemný bílý papír ku psaní lacino i nemajetným, aby svým synům těžké vyučování ve psaní se ulehčilo.

Veliký výběr jest v balícím papíru, od pavučinové jemnosti až k pevnému nepromokavému olejovému papíru.

Zvláštním úkazem jest, že se dají po většině japonské papíry snadněji jedním směrem nežli ji-

*) Tyto jsou nevyrovnatelným japonským lakem přetřeny a osvědčují se znamenitě i co slunečníky.

**) Už dávno v Anglii je japonský papírový oblek v modě, celý oblek stojí asi 1 korunu.

ným trhati, a tak můžeme z něho natrhati úzkých proužků a stočeny tvoří provázek, který nelze přetrhnouti. Staři Řekové, u nichž za Periklových dob stál arch papyrusu osm drachem (asi sedm korun), jakož i Římané užívali ku listovému sdělení hlavně na sebe složených tabulek dřevěných anebo ze slonoviny, na jichž voskový povlak vyškrábali svoje písemné sdělení. Podle těchto tabulek byli otroci, jichž Římané k posylkám používali, nazváni „tabellari".

Ku knihám používán byl od roku 240 př. Kr. pergamen. Na lýkovém jakémsi papíře už prý císař římský Kommodus (v druhém století po Kr.) psal, kdežto vynalezení a zlepšení bavlněného papíru (v 7. století po Kr.) Arabům máme co děkovati. Ovšem, dlouho trvalo, než dospěla výroba papíru k nynějšímu stavu.

Podobných změn jako látka, na kteréž se píše, doznalo i uzavření dopisů. Z počátku ovšem se psaní neuzavírala, zdálo se to zbytečným; avšak už dávno bylo zvykem, dopisy tak skládati, aby písmo bylo zakryto, pak se otočily tabulky buď stužkami, nebo drátem anebo kroužky.

Pravděpodobné jest, že se z počátku užívalo i prstenů, aby se tím zabránilo nahlédnouti, co se psalo. Na Kavkaze používali jakési hlíny k zalepení dopisů a listin, proto se nazývala tato pečetní hlinou. Řekové používali směsi vosku a hliny hrnčířské, nazvané maltou, k pečetění.

Náš moderni pečetní vosk (španělský vosk) vyráběli poprvé Portugalci, odtud se roku 1640 rozšířil po Francii a dále.

Ale malá část z toho ohromného obecenstva, jež při pečetění dopisu drží tyčinku pečetního vosku v rukou, ví, jakým způsobem dosáhne se látky k těmto v nejkrásnějších barvách a tvarech se skvoucím tyčinkám. Velmi malá část ví, kolik set zvířátek k tomu bylo zapotřebí, aby se jen dost malá tyčinka mohla zhotoviti. Ano, málo lidem jest známo, že základ k této výrobě dalo zvířátko — hmyz.

Základ pečetního vosku tvoří vždy laka lupínková, aspoň u lepších druhů, jež obyčejně upotřebeny jsou k pečetění dopisů. Tato laka lupínková jest rostlina, živočišný výrobek a to proto, že ji ani rostlina bez živočicha a živočich bez rostliny nemůže vyrobiti. Zvířátko, kteréž jest jedním z tvořitelů, náleží do skupiny červů a nazývá se vědecky coccus lacca (gumový lakový červec). Rostliny, na nichž se toto zvířátko usídlí, jest moučník a některé druhy fíkových stromů, hlavně stromy s pryskyřicovou a lepkavou šťávou, kteráž napíchnutím tohoto zvířátka z něho vytéká. Laka lupínková jest prvou částí pečetního vosku. Tato se vyvaří a barvy sprostí a upotřebí k výrobě pečetního vosku, lehce se zapálí a dostatečně změkčí a při tom nezčerná.

Upotřebení vosku k uzavírání dopisů značně ochablo od té doby, co se upotřebí obálek dopisních. Z počátku se jimi uspořilo času při všelikém skládání dopisů, až do středověku se dopisy pouze balily. Poznenáhlu dostaly se k nám z Anglie obálky, kteréž učinily i pečetění dopisů zbytečným, ježto byly předem nagumovány. A tak během doby zlepšil se i materiál a i pokrok v dopravě a následkem toho i obchodní potřeby, ano i rychlejší pořízení dopisů.

Všeobecně nabyla vrchu zásada zjednodušení ve všem. A této zásadě přispůsobilo se konečně i sestavení dopisů: úzkostlivost slohová, hromadění bezvýznamných titulatur, dlouhé a široké výlevy srdečné a hlavně zdlouhavé a nudné vypravování o vynacházení se — to vše náleží více méně do dřívějších dob. Ano, i naše obyčejné dopisy neposkytují pro mnohé sdělení dostatečné jednoduchosti a stručnosti. Jednoduchosti proto ne, že při volbě papíru a složení archu, upotřebení obálky, zalepení, nalepení známky atd. jest stále ještě mnoho složitosti. — A krátkost ne, protože, když se jednou napíše řádné psaní, vyžaduje toho mrav nejenom na holé sdělení se obmeziti. Rozvláčnost postihne jak odesílatele tak i příjemce. Ježto jsme se telegramem naučili psáti stručně, tedy připadlo se na zavedení dopisnic. Tyto jsou dnes nejjednodušším dopisem. Zajisté pohodlným prostředkem, zprávy, které snesou veřejnosti, krátce a rychle odesílati. A přec můžeme se ještě směle ptáti: „Jak dlouho zůstanou tím nejpohodlnějším dopisním prostředkem? Nebudou také tyto ještě snad něčím jednodušším a pohodlnějším vyměněny?"

Sebral Jan Ev. Vondruška

LITERATURA

F. X. ŠALDA: BOJE O ZÍTŘEK. První svazek sbírky „Dráhy a cíle“, vydávané nákladem „Volných Směrů.“ Kniha krásná a hluboká obsahem, umělecky výrazná a jednotná úpravou. Je málo českých knih s tak elegantní, nevtíravou a při tom přec velmi jednoduchou typografickou výzdobou. Oč krásnější jest to prostá úprava, než obvyklá „nádherná vydání“ našich nakladatelů! Jen jednoho jest třeba: písma, krásného výrazného písma, po kterém již tak dávno se u nás touží. — Zdá se, že právě jako svého času „Volné Směry“, tak i sbírka „Dráhy a cíle“ bude vzorem krásné úpravy české knihy.

F. REINDL: RAŽENÍ a výroba skládacích krabic na stroji příklopovém. Č. 3. sbírky vydávané Spolkem strojmistrů a tiskařů v Čechách. (Cena 34 h.) Knížka v nynější době, kdy ražená výzdoba tiskopisů stává se modou — téměř nutná každému tiskaři i sazeči akcidencí. Ražení, jako každá nová věc, má své obtíže; brožurka tato pomůže nám je překonati, neboť psána jest na základě praktických zkušeností. Podrobný návod doplňuje několik ukázek raženého tisku.

MONATSHEFTE FÜR GRAPH. KUNSTGEWERBE. V květnovém čísle obsažen článek „Der Schmetterlinge als Vorbild“, v němž doporučuje autor M. Rapsilber k oživení naší ornamentiky studium motýlů, v němž je nevyčerpatelný zdroj nových kombinací barev a tvarů. Uvádíme z něho: „Ovšem, nebudeme motýly otrocky napodobit, neboť typograf pracuje na jiných plochách a pro jiné účely, než příroda. Záleží toliko na tom, získati podněty k novým liniovým a barevným kombinacím a zaujmouti nové hledisko k rozdělení plochy. Nutno studovati barevnou působivost a tuto stupnici tří až pěti tonů umístiti případně na určené ploše. Zde jest příroda přímo nevyčerpatelná; při více než 22000 druzích motýlů probíhá všemi možnostmi a jest při tom vždy účelná a logická. Ovšem, nemůže se slepě kopírovati, spíše vyjmouti některé hlavní motivy a přepracovati je vkusně pro svůj účel“.

DIE REPRODUKTIONSGEWERBE IM DIENSTE DER REKLAME. Přednáška A. Schwartze. (Nákladem autora, Vídeň III/2, Parkgasse 8., cena 50 h.) Brožurka ta pojednává způsobem velmi poutavým o reklamních tiskopisech, plakátech, insertech i prospektech povšechně i se stanoviska odborníka. Každý zajisté souhlasí s pravidly, jež v ní uvedeny pro zhotovení tiskopisů, sloužících reklamě: 1. Formát budiž co nejmenší (vyjma plakáty). 2. Text co nejkratší. 3. Obsah budiž uveden nápadně a zřetelně několika slovy neb řádky. 4. Možno-li, ozdob tiskopis pěkným vyobrazením byť sebe menším, ale od dobrého kreslíře. 5. Papír, karton tisk, i barva buďtež dobré jakosti. 6. V textu pokud možno žádné superlativy a jarmareční nadsázky. 7. Náklad nebudiž příliš obmezený, má-li se docíliti vydatného výsledku. 8. Při vícebarevných pracech je dobře pracovati dle pečlivě provedeného náčrtku, aby se zamezily disharmonie barev a přetížení. 9. Menšího písma než petitu neužívejme. Prostrkávání slov se vyhněme tím, že slovo podtrhneme tučnou linií neb vysadíme ze silnějšího písma. 10. Z antikvových versálek sázejme pouze jednotlivá, ne příliš dlouhá slova. Řádky sázené z versálek jsou nečitelné.“ — Ku konci uvedeno několik ukázek správné i nesprávné úpravy insertů.

RŮZNÉ

„WORPSWEDE A VOGELER“. Jména v poslední době často užívaná, zvláště nyní, kdy vydala písmolijna Rudhardova výzdobný materiál typografický, kreslený Vogelerem. Worpswede jest vesnička ležící nedaleko Brém, v níž usadili se umělci, kteří bez ohledu na to, co jinde ve světě uměleckém se děje, žijí svůj vlastní život, spoléhajíce pouze na svoje zvláštní „já“. Známi jsou od r. 1884, kdy v mnichovském skleněném paláci se poprvé tato až dosud neznámá skupina umělců se svými pracemi objevila. R. 1884 přišel Fritz Mäckensen poprvé do Worpswede, pak vzal svého přítele Modersohna a dále Hans am Endeho s sebou. V zimě 1889 zůstali poprve ve Worpswede. Později přidružili se k nim Owerbeck a Vogeler, a blízko nich usadil se Vinnen. Skorem všichni pracují též rycí jehlou. Zvláštního významu nabývá toto zaměstnání u Owerbecka a Vogelera. Zvláště Vogeler mnoho kreslí, což vidíme v jeho knižní výzdobě. Mackensen jest malířem worpswedských sedláků, a z jeho rytin nejvýše cenní se podobizny. Modersohna nepředstihne žádný z jeho druhů v studiích olejem; Hans am Ende maluje se zálibou řady stromů, jeho rytiny představují ploché, široké krajinky. Owerbeckovými nejlepšími pracemi jsou

rytiny. Vinnen jest nejlepším koloristou. Worpswedští vydali společně dvě mapy rytin: „Vom Weyerberg“ a „Aus Worpswede“, každá o dvanácti rytinách a titulním listu, v nichž jeví se celé měkké a snivé umění Worpswedských. Vogeler sám vydal mapu s desíti rytinami pod titulem „An den Frühling“, dále mapu „Die versunkene Glocke“, dvanáct to lehce v tonu barevných reprodukcí. Nedávno pak vydala písmolijna Rudhardova v Offenbachu (jedna z písmolijen německých, jež má skutečné pochopení pro umělecké požadavky doby) bohatou serii typografických ozdob, kreslených Vogelerem. V pěkně vypraveném seznamu těchto ozdob obsažena jest bohatá sbírka jeho vignet, řadových ozdob, iniciál a jiného výzdobného materiálu. Poznáme Vogelera na první pohled. Nevzdává se svých růží, z nichž uvíjí pěkné věnečky a festónky, svých vás, architektur, krajinek, a ve všem jeví se silný náběh k empirovému slohu, jenž byl Vogelerovi tak často vytýkán. Ovšem tento sloh začíná být v Německu velmi modní, a to jistě přispěje nemálo k rozšíření Vogelerovy výzdoby. A při tom je Vogeler v těchto ozdobách tak cele svůj i „worpswedský“; doporučujeme kolegům, aby si tento seznam i práce Worpswedských v knihovně Umělecko-prům. Musea prohlédli. Kr.

NA VÝŠKU ČI NA ŠÍŘKU? Bylo dříve ustáleným zvykem, že některé tiskopisy sázely se pouze na šířku, jiné než na výšku formátu. Poznali jsme však v poslední době, že není nutno vázati se na určitou šablonu, nýbrž že můžeme svobodně volit. Snubní oznámení, promoční karty, legitimace, pozvánky sázíme tím neb oním způsobem, ač do nedávna byl pro ně pravidlem formát na šíř. Naproti tomu působilo by ještě dnes dojmem nezvyklým, kdybychom upravili na výšku diplom, visitku neb úmrtní oznámení. Celkem možno říci, že na šířku formátu pracuje se jaksi snadněji; nelze zajisté upříti, že ku př. plesovou pozvánku možno daleko lépe aranžovati a vyzdobiti na šíř, než na formát vysoký.

NA MEZINÁR. VÝSTAVĚ V MILÁNĚ 1906 bude též oddělení „Grafická umění“, rozdělené ve dvě skupiny: v první vystaveno bude vše, co až do dnešní doby bylo v oboru tom vykonáno; v druhé skupině obsažen bude veškerý materiál k tisku i k zhotovení tiskových desk jakékoliv techniky potřebný, a zároveň znázorněna bude moderní výroba v grafickém odvětví. První část bude tedy výstavou v obvyklém způsobu, druhá představovati bude velkou dílnu grafického průmyslu, v níž bude na př. před očima navštěvovatelů znázorněno zhotovení knihy, počínaje ruční sazbou i rozličnými systémy strojů sázecích, hotovením clichés pro tisk illustrací atd. až k vazbě hotového výrobku. Kr.

PŮVOD OCELOVÝCH PER. James Perry byl v prvních dvou desítiletích minulého století majitelem a řiditelem veřejné školy na blízku Londýna. Aby se zbavil trápení řezání a opravování husích brků u svých žáků, přišel na myšlénku psací pera zhotovovati z ocele; teprv po mnohých, bezúčelných pokusech podařilo se mu to tak dalece, že r. 1820 v jeho škole byla husí pera ocelovými nahražena. Perry, ač učitel, byl též zároveň důkladným obchodníkem. On pěstoval s vytrvalostí a obratností svůj vynález a dospěl konečně k výrobě proslulých per Perryových, která ještě dnes jsou známa a používána. Oznámením v novinách docílil pro svůj vynález značného rozšíření a již roku 1824 prohlásil Robert Griffin: „Tento rok psal jsem pery z ocele vyrobenými; tato pera jsou řízením Jamesa Perryho zhotovena a lze jich osm až devět neděl použíti, i když se jimi osm hodin denně píše.“ R. 1825 zaměstnával Perry v Londýně na 50 dělníků hotovením ocelových per, a přec se mu nepodařilo, aby skutečně jeho pero zevšeobecnělo. To zůstalo ostatně jinému znamenitému muži ponecháno, o němž ihned podáme zprávu. Josiah Mason, zakladatel sirotčince v Erdingtoně u Birminghamu s 250.000 lb. sterlinků, vyráběl ve svém mládí koberce v Kiddernminsteru, vzdal se ale tohoto zaměstnání a odešel do Birminghamu, kde prodával na tržišti šněrovadla, stužky, cvočky, jehly, špendlíky a pod. Jednoho dne prohlížel si ve výkladní skříni kupce pera Perryho, koupil si tři taková pera za slušnou cenu tří pencí za kus a pokusil se je padělati. Velmi brzy zhotovil pero, které bylo lehčí a lepší nežli původní. On však nechtěl svůj výrobek překupníkům prodávati, naproti tomu zaslal tři tucty svých per, která pěkně na kartě upevnil, Jamesu Perrymu do Londýna s nabídkou, že může všechno to za 15 šilinků zhotoviti. Perry byl dosti ostrovtipný, aby nahlédl, že se tu ženialní hlava jeho vynálezu zmocnila, kde se dalo ve výrobě velkých pokroků očekávati. Přijal ihned nabídku, podporoval Masona malými peněžnými obnosy a žádal jen, aby mu jediný prodej přenechal. Mason počal roku 1830 svoji plnou činnost o tomto předmětu rozvinovati, a snažil se nejprve ocel dostatečně vyválcovati, což tehdáž bylo s nemalými obtížemi spojeno; pak sestavil s jedním strojníkem přístroj, aby mohl pera pravidelně a stejnoměrně vyřezávati, což Perry dával ručně vykonávati, a tak mohl za jediný den více per dodávati nežli Perry se svými 50 dělníky za celý týden. Když Perry to spozoroval, zdálo se mu, že přišla doba, aby Masona přijal za dílovedoucího. Tento byl tím spokojen, a po smrti Perryho byla od něho nazvaná pera v Birminghamu vyráběna a prodávána. A tak se rozšířila po celém světě. Va.

PŘÍLOHY ČÍSLA 6: Dvě adresky, kreslil a do olova ryl Karel Němeček, rytec, tiskl kol. Ledvina v tiskárně Neubertově. Program, dle návrhu kol. O. Císaře tiskl kol. Želivský. Pozvánka, dle návrhu kol. J. Němečka tiskl kol. Bojanovský v „Unii". Ukázky z práce kol. M. Bureše z Dělnické knihtiskárny, tiskl kol. Neumann v tiskárně Neubertově.

RAŽENÝ MEDAILON SCHILLERŮV, jejž k číslu tomuto přikládáme, vyjmut jest z brožurky „Ražení a výroba skládacích krabic", vydané „Spolkem strojmistrů a knihtiskařů" v Čechách.

KNIHOVNA UM.-PRŮM. MUSEA otevřena jest nyní v letním období každý den mimo pondělí od 10—12 h. polední a ve středu a v sobotu od 5—8 hod. večerní.

SOUTĚŽ NA OBÁLKU. Belgický odb. časopis „Les Annales de l'Imprimerie" vypisuje mezinárodní soutěž na obálku cenníku. Soutěž rozdělena na tři oddělení: A. Provedení jednobarevného náčrtku dle předepsaného textu a z určeného materiálu ozdobného i písmového. B. Provedení sazby dle téhož textu z libovolného materiálu. C. Vytištění sazby téhož textu třemi barvami. Pro každé z prvých dvou oddělení určeno jest 12 cen od 175 do 10 franků, pro oddělení C. 10 cen od 75 do 10 franků, celkem 1500 fr. Kdo z kolegů zamýšlel by soutěže té se súčastniti, nechť vyžádá si od redaktora textové části „Typografie" k zapůjčení franc. prospekt, obsahující text obálky, formát, otisky písem i ozdob předepsaných pro oddělení A, jakož i podrobné podmínky, případně český jejich překlad. Doporučujeme kolegům, aby súčastnili se této zajímavé a bohatě dotované soutěže, jež otevřena jest do 15. října.

MEZINÁRODNÍ GRAFICKÁ VÝSTAVA v Drážďanech, jíž uspořádá saský spolek pro umění, slibuje býti všestranná a velice zajímavá. Sestavením a upravením výstavy pověřen jako před 10 roky majitel obchodu s uměleck. výrobky Emil Dichter. Z drážďan-

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠÉ AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠÉ TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

VEŠKERÉ ZASÝLATELE

upozorňujeme, aby zásylky neřídili na poštu přihrádkovou, nýbrž přímo na administraci či redakci. Adresa administrace jest: Praha-VIII., Královská třída 364, adresa redakce: Vinohrady, Nitranská ulice čís. 879.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE"

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knih- tiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ
ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN
v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i úplné zařizování knihtiskáren děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

ských umělců budou zastoupení grafickými pracemi: Knecht, Bracht, Müller, Stert, Claudius, Gussmann, Fischer, Unger, skupina „Elbier" a mnoho jiných. Mimo ně vystavovati budou umělci z Berlina, Stuttgartu, Mnichova, Výmaru atd. Dále to budou bohatě zastoupena i umění cizí. Kr.

NAŠE SOUTĚŽ na dopisní papír spolku „Typografia" ukončena 15. června. V čísle příštím uveřejněn bude její výsledek a zároveň reprodukovány budou nejlepší návrhy cenou poctěné.

KOLEGY Z KURSU grafického žádáme, aby zasílali nám své práce, příp. návrhy prací, a to především jedno- neb dvoubarevných k posouzení a případnému uveřejnění. Bylo by vůbec záhodno, aby kolegové, kteří v kursu obdrželi první základy, pracovali dále, aby naučené upotřebili k dalšímu svému vývoji. Redakce ráda přispěje v čemkoliv radou, a bude ji jen těšit, budou-li se kolegové k ní často obracet. Kdož takto přes léto sami se budou hledět vzdělávati, bude se zajisté snadněji pracovati ve příštím kursu a budou pak rychleji pokračovati.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na ½ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozhrnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Penize od pražských odběratelů „Typografie" vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík Inkaso více neobstarává.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Praha-VIII., Královská třída 364.

Písmo „Lateinisch" firmy H. Berthold v Berlině. — Tisknuto barvou firmy E. T. Gleitsmann v Drážďanech v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

[illegible] od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848

Upotřebovaný knihtiskařské rychlotisky různých [illegible] dodatečně opravené a [illegible], vždy na skladě.

[illegible]

Žlabinský jednotný pohon [illegible]

Kombinované dvojité barevnice [illegible]

Jednoduché rychlotisky [illegible]

Jednoduché rychlotisky [illegible]

Akcidenční rychlotisky [illegible]

Dvojité stroje [illegible]

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací [illegible]

Přístroje řezací, [illegible]

Měditiskařské lisy [illegible]

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

[illegible]

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

[illegible]

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Vorsätze Secession

Kontorové Secession

Kontorové Gerlitz

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. — Závod pro odlévání grafické

Sokolská třída číslo 25-II

Telefon č. [illegible]

[illegible] Písma a [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
ČERVENEC 1905. - ČÍS. 7.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLEVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ · VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

příš. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slevárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Nernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

MODERNÍ KALENDÁŘOVÉ VINĚTY

PŮVODNÍ VZORY ZÁKONEM CHRÁNĚNO

Č. 330.

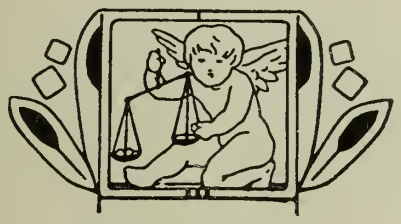

Č. 331.

Č. 332.

Č. 333.

Č. 334.

Č. 335.

Č. 336.

Č. 337.

Č. 338.

Č. 339.

Č. 340.

Č. 341.

Celá serie (12 kusů) K 24·—. Jednotlivý kus K 3·—.

SLÉVÁRNA PÍSEM

ČES. AKC. SPOLEČNOST V PRAZE

TISKEM V. NEUBERTA V PRAZE-SMÍCHOVĚ.

K ÚPRAVĚ MODERNÍ KNIHY.

Tomu, kdo dbá o úpravu knihy, jest kniha jemným nástrojem, z něhož lze všecky tóny vylouditi. Jest mu souhrnem tónů, předneseným všemi nástroji, brzy hlučícím, brzy než tiše vábícím, někdy i zmlknoucím a pak opět zaznívajícím; jest mu plnězníci komposicí.

Chtěl bych, aby pojem komposice a komponovati byl brán v nejvlastnějším, doslovném smyslu: co sestavení — a poněvadž se tak neděje bez určitého plánu, bez myšlenky, bez vládnoucího ducha a vkusu — lépe co souznění.

Arranžuji-li světnici, nechť si již ve starém slohu či v moderním, dle osobního svého vkusu či dle okamžité nálady, dle libovůle — komponuji. Čím komponuji knihu? Jaký materiál mohu při tom použiti? Z podstaty věci zajisté vyplývá, že použiji papíru a typů. Papír a typy tvoří knihu.

Nové moderní typy ještě u nás nemáme, ale knihy komponovati můžeme, jak ukáži. Obé má kráčeti souběžně podle sebe, ale pokud nemáme typy, musíme si pomoci komponováním; jako východiště znamená komposice mnoho. Jest to cesta k jednomu cíli; máme-li otevřené oči, tedy hledíme na cestu a získáme mnoho nového. Pak, když komposicí získáme zkušeností, objeví se snad přece již i nové typy, a bude možno mnohé z dosavadních požadavků škrtnouti. Ovšem některé z nich zůstanou vždy, neboť pojmenujeme-li nové typy zrnem, srdcem, tedy jest komposice krví, oživujícím duchem. Nezmizí-li však, tedy bude snad vystupovati mírněji. Avšak ne, „mírněji“ není správné slovo; doufáme s ohledem na vývoj, že nebudeme se nikdy mírniti. Neboť chceme-li nové, — především zde, kde dosud málo bylo vzděláváno — jsme stále dychtivějšími a horlivějšími; chceme vše zkoušeti, vše znáti, abychom získali zkušeností. Později, když zkusili jsme již všechny možnosti a pak také že vkus vzdělal se na požadavcích, jež tato věc vyžaduje, nebude snad nutno komposici tak silně vyznačovati. Kde dříve potřebovali jsme mnoho slov a mnoha poukazování, když jsme chtěli objasniti svůj úmysl, stačí snad jen malý pokyn; kde bylo dříve třeba mnohé uvésti v pohyb, abychom se vyjádřili, přejdeme k jednoduchosti. Jednou větou vyjádřeno: kulturní práce vymýtí přebytečné — přebytečné proto, poněvadž již ve vědomí lidí utkvělo — a objeví se sloh. Patříme-li na věc s jiného hlediska, tedy můžeme říci: jsou komposice bez nových typů, ale nemá býti nových typů bez komposice. Komposice bude vždy jen prostředek; nyní jako hlavní činitel — později skromnější, tiše působící, vedlejší věc, jež se nevtírá. Komposice jest způsob, jakým věc uchopíme; typy jsou jádrem věci.

Z papíru a typů skládá se kniha; ač zní to triviálně, přec není to tak bez významu, jak by se zdálo. Dělíme-li výzdobu knihy ve směry francouzský a anglický, z nichž prvý jest malířský a druhý spíše architektonický, tedy možno připojiti: první slouží zákonům výzdoby, druhý zákonům praxe, správněji organickému vývoji ze sebe sama. A píši dále: francouzský způsob nemá budoucnost a vede k mrtvému bodu. Musíme se neustále nutně točiti v kruhu. Jisto však jest, že zastánci tohoto směru mohou uvésti pro sebe něco, co stoupenci nového směru anglického pro svůj názor musí postrádati: historii. Popatřme na staré tisky, i tam vidíme skorem téhož ducha; výprava knih podobá se při nejmenším v základech knihám tohoto směru. Tisk střídá se s obrazem, oboustranně se doplňujíce, jedno s druhým těsně souvisíc. Když i se obraz nyní uvolnil a osamoceněji v textu stojí, v základě jest to zajisté totéž.

To však není to; my chceme více! Co dává starým tiskům jejich oprávněnost? Jejich jednotnost a souvislost s dobou. Duševní obzor byl tehdy sice úzký, ale za to všeobecnější; co věděl výrobce, věděl též malíř a rovněž i ten, kdo tisk dal zhotoviti. Všeobecné názory měly takovou platnost, že se jím každý podřídil a vždy sešel se jeden bod, v němž se všechny mysle setkaly.

Ještě větší měrou bylo tomu tak v čase, kdy užívalo se než psaní. V klášteřích panoval vzduch ještě klidnější. Kdo kreslil písmeny, nelišil se příliš od toho, jenž pořádal obrazovou výzdobu, a obraz i písmo vyrostly na témž a z téhož všeobecného ducha. Tato všeobecnost ducha mohla povstati a uvésti se v platnost pouze v lokálním a duševním ohraničení. Poněvadž obraz i písmo povstaly v tomtéž klidném prostředí, působí staré tisky tak obdivuhodně uzavřeným a jednotným dojmem.

Dnes nebude nikdo věřiti v existenci stejného, povšechně kulturního ducha. Na místo jednotnosti nastoupila rozmanitost. A tam, kde bylo docíleno jednotného dojmu, bylo to možno jen tím, že byla věrně kopírována minulost, jak vidíme to u tisků, zhotovených Williamem Morrisem. Jinak rozpadne vždy obraz a text, musí tomu tak býti, neboť písmo pozbylo všeho osobního výrazu, kdežto kresba stala se nanejvýš individuelní. Ano i když jsme se přesně řídili pravidly, odpozorovanými minulosti, musí mezi obrazem a textem zeti mezera, a to tím

hlubší, čím výraznější a originelnější umělec kreslil obrazovou výzdobu.

Papír a tisk jsou nutné součástky knihy; s těmi tedy nutno operovati. Při obou třeba míti na zřeteli dvě podmínky: při papíru volbu jeho vzhledem k jeho barvě, síle a tvaru, při tisku volbu typů a postavení, resp. uspořádání. Způsob zacházení nazval bych intuitivním, vycházejícím z přímého poznání; jako hlavní charakteristika naší doby byl poznán neklid ducha a citu, i snaží se dojíti k prostotě co jednoduchému výsledku zákona kontrastů; hledí zameziti nudnost a suchost odušev nění materiálu, energickým zdůrazněním vkusného zevnějšku, zkrátka komposicí.

V nové době dává se přednost drsnými ručním papírům nažloutlé barvy; někdy volí se též papír šedě tmavý, vždy drsného povrchu. Žlutý. šedý, bílý — to jsou snad jediné odstíny, které třeba vzíti v úvahu; jiné tóny působily by nevkusně. Nekonečně četnými cestami můžeme jíti, jedná-li se o tvar. Také zde, ač zcela nepatrně, lze pozorovati změnu vkusu. Pro lidi jemných nervů má štíhlá forma nevyslovitelný půvab, tedy ubéře se buď na šířce neb na výšce. Lze konstatovati, že jeví se snaha vybočiti z obvyklého všedního formátu.

Co týče se typů, jest nám seznam každé tiskárny ukazatelem písma pro obálku i vnitřek knihy; již dle ducha knihy hodí se ty neb ony typy lépe v celkový obraz, i má autor neb vydavatel knihy dle toho volití. Ve tvaru sazby nastala změna či spíše odchylka od starého způsobu; dává se sazbě štíhlého vzezření, sazba klade se více do vnitřního hořejšího cípu stránky a titul upravuje se v libovolnou skupinu.

Tyto nové směry razí si cestu opět nejprve v lyrice, neboť zde působí osobnost bezprostředně; ovšem jest třeba vytříbeného vkusu a chuti, vstoupiti na pole, jež leží téměř ladem. Mimo to jest zde vždy nebezpečí, že nebude nám porozuměno, i možnost, že budeme se říditi pravidly, jež později opět zavrhneme. Neboť jest zajisté málo přátel změny, to jest vývoje.

A přec musí čtenáři působiti radost, vidí-li, jak duch umělcův až do podrobností se symbolisuje. Ruka cítí příjemný dotyk se silným, drsným papírem, oko jest zaujato barvou a uspořádáním typů, obsah pak působí na ducha nebo cit. Není tato úplnost požitku samozřejmá, jedině správná? Duch autorův jeví se ve všem, a čtenář jest nezvykle a mile pohnut, když jej cítí.

Dříve, než přistoupím k příkladům, jež jsou u nás ještě velmi řídké a pak málo kdy uspokojí ve všech ohledech, chci se obírati ještě jednou otázkou, o níž se v poslední době často jedná: myslím nepotisknutou plochu. Tvoří papír samostatnou výzdobu, použijeme-li širokého prázdného okraje a jiného prázdného prostoru dle umístění stránky jako dobrého přirozeného pozadí na rozdíl od dřívějšího, spořivě vyplněného tisku? Není-li obrazové výzdoby, jest tím dána podmínka nahraditi ji něčím. Papír získá na prostoře a spíše se uplatňuje; musí se mu tedy dodati jisté osobní noty, ne snad nějakými raffinovanostmi, nýbrž prostě dokonalostí materiálu. Tím získá také snaha, aby kniha působila zvláštním svým výrazem, a zajisté na každého, u koho pojem „výzdoba“ není nezbytně spojen s kudrlinkami a pod., působí hladká plocha pečlivě vybraného papíru — jež v jemném uspořádání více nebo méně volné typy jako v bezpečném klíně nese — klidně a elegantně.

Mimo to nutno uznati, že vzhledem k modernímu obsahu, jenž mne nutně vzruší, pocit síly papíru a klidná, kolkolem volná plocha papíru poskytuje neobyčejně mile působící protiklad. Právě časopisy, sloužící snahám moderního ducha, následují tento směr, zdůrazniti výraz papíru. Příklady krásně v moderním směru vypravené knihy jsou u nás ještě velmi řídké, ač přece již ojediněle vyjde kniha, v níž patrna jest skutečná snaha po uměleckém souladu knižní výpravy.

Jmenujeme na př. nové vydání Jiráskovy „Filosofské historie“, vydané J. Ottou, kteráž kniha má, co jiné moderně vypravené postrádají: uzavřenost a jednotnost. Obálka, kreslený titul, dedikace, illustrace a výzdoba stránek přimykají se těsně k době, v níž děj knihy se odehrává, a tato jednolitost velice mile působí. Tištěna jest na drsném papíře silným písmem, a světelný výraz illustrací je velice šťastně zladěn k tomuto písmu, tak že každá stránka krásně uzavřena na papíře leží. Je to jedna z těch našich několika opravdu krásných knih.

Knížka „O Bobšovi a Růžence“, vydaná nakladatelstvím Laichterovým, podává příklad, že možno pěkně a jednotně vypraviti knihu i písmem bezvýrazným. V této knize se vzácnou pečlivostí vyvážena je síla illustrace a písma, tak že každá strana působí týmž odstíněním.

Výraznou úpravu mají verše „Křest sv. Vladimíra“, vydané „Novým kultem“. Kniha tištěna na silném žlutavém ručním papíře a illustrace její působí effekty čistě typografickými, totiž černou a světlou plochou. Ovšem výrazným kresbám neodpovídá mdlé, bezvýrazné písmo.

Verše Růž. Jesenské „Rudé západy“ jeví též snahu o moderní úpravu. Na drsném papíře tištěny silnými typy a s červenou ozdobnou linií na každé stránce. Mohlo by se jen namítnout, že pro knihu lyriky je písmo i výzdoba poněkud hrubá.

Vytříbený smysl pro úpravu i běžné knihy má u nás snad jediné nakladatelství „Knih dobrých autorů“, jehož knihy vycházejí v jednoduché,

ale velice pěkné úpravě. A při tom knihy ty jsou levnější než knihy jiné.

Měli bychom se zmíniti též o úpravě katalogů výstav Manesových, z nichž každý je samostatně promyšleným a komponovaným dílkem. Leč to jest kapitola jiná, a vrátíme se k těmto úhledným a originelním svazečkům v článku zvláštním.

Vkusnou a pro nás zajímavou jest též kniha F. X. Šaldy „Boje o zítřek". Není sice kniha ta vzorem úpravy, neboť schází jí výrazné umělecké písmo, vížící se s obsahem. Ale výzdoba, úprava sazby, papír, zabarvení, vše spojuje se k intimnímu dojmu, aniž by se jakkoli vtíralo. A že jest to kniha jednoduše komponovaná, můžeme z ní odvoditi mnoho pravidel.

Nesmí být přemaháno a rušeno to, co jmenujeme literárním působením, a co právem jest podstatou knihy. Jen jako tichý tón má býti mnohé naznačeno, tak jak si to přeje ten, jenž žije v duchu knihy. Pak vymizí křiklavé působení také již proto, že jemný vkus vše upřílišněné vymýtí a k jednoduchému se kloní.

Později snad nebude vůbec třeba symboliky aneb se ještě více zjemní; poněvadž zde vše vyplývá z požadavků a nutnosti praxe spojené se vkusem, možno mysliti na změnu v jednotlivostech, ne však na změnu a přetvoření celého principu. Ten vynoří se všude, kde budeme se vážně obírati výpravou knihy. A řekne-li někdo, že záleží pouze na obsahu a ne na zevnějšku, duch že jest hlavní věcí, tedy odvětím, že právě ten duch, jenž dosud byl zanedbáván, chce dojíti svého práva. Dílo samo v sobě jest zajisté věčné a nepotřebuje pomocné ruky; ale těm, kdož mluví o věčnosti, odpovídám, že každá silná doba kladla dříve důraz na přítomnost než na minulost a budoucnost, a že náš mladý věk nemá začíti tam, kde přestala stará kulturní perioda, nýbrž že sám si musí získati své poznatky. A náleží-li dílo věčnosti — minulosti a budoucnosti — jest za to zevnějšek koncessí přítomnosti, koncessí mému Já.

Ducha starých, jejich prosté a hluboké vnoření, toho ducha zbožňování a velikosti vezmeme s sebou na nové území. Ježto však můžeme pracovati komplikovanými technickými prostředky, a jiný čas klade jiné požadavky na působivost knihy, požadavky mnohostrannější, rozmanitější — jest nutno vyjádřiti své moderní myšlenky v tomto duchu starých, ale technikou zjemnělou, připouštějící něžnějších nuancí. A to jest kulturně historická stránka těchto snah.

Dle E. Schura napsal Dyrynk.

K OBRODĚ NAŠEHO PÍSMOLIJECTVÍ.

Nepokouším se nikterak a také není mým úmyslem psáti snad kritiku našeho písmolijectví, které dnešního dne representováno dosud jediným závodem, nýbrž mám na mysli podati krátce, co my od našeho písmolijectví žádáme a jakých nadějí do něho klademe.

Velice dobře všichni víme, že slévárny písem mají aneb mají míti hlavní vliv na úpravu knihtiskařských výrobků, kteráž řídí se nejvíce moderností jimi dodaného materiálu. Musíme přiznati, že dnešní doby knihtiskárny jsou skoro denně zaplavovány různými vzory jak písem tak ozdob moderních, někdy i dosti nepodařených, takže každou chvíli vyskytuje se v typografii nejen nový směr ale i docela nový způsob sazby. Hlavně slévárny v Německu vyvinují až horečnou činnost, a výrobky jich velice často honosí se nejen moderní kresbou, ale i svojí praktičností v upotřebení.

My však ve snaze, utvořiti původní a charakteristickou českou typografickou tvorbu nesmíme zapomenouti, že výsledku tohoto docíliti lze jen vytvořením původního českého písmolijectví. Proto hlavní snahou české slévárny musí býti: dodávati knihtiskárnám českým pomůcky českého původu, neprovanuté ještě cizím duchem.

A vzorů jistě nebude nedostatek. Když cizina zvláště v posledních letech na různých výstavách musila uznati, že naše umění dekorativní skutečně mnohdy ji předčilo, proč slévárna nemohla by použíti těchto nesčetných vzorů a ukázek, by dle nich zhotovila materiál pro knihtiskárny. Či zase to musí býti závody cizí, které dodají českým podnikům moderní naše vzory, jako se stalo s páně Koulovým „Národním ornamentem"? Nepíši to snad z nijakých národnostních pohnutek, které v takovémto případě zůstávají příliš malichernými, nýbrž vycházím z toho stanoviska, že má-li česká slévárna naditi se podpory zase českých knihtiskařů, má-li učiniti jejich povinností, aby podporovali průmysl domácí, jehož rozkvětem získávají zaměstnavatelé a mnohdy i dělníci, musí přicházeti jim vstříc výrobky, jichž tito ku své výrobě nutně potřebují. Ale nejen výrobky, jež v oběhu dávno již se nacházejí, nýbrž původními našimi vzory, jež vymykati se musí z rámce cizími závody nabízených pomůcek.

Dosud ku příkladu postrádáme původního písma chlebového. Zatím co v Německu, Anglii a Francii snaží se, by písmu dílovému dali ráz čistě umělecký a originelní, tamnějším potřebám vyhovující, spokojujeme se tím, co z těchto zemí za dlouhou dobu do Čech zavane, až dostaneme k nám napodobeniny těchto původních výrobků ne snad zlepšené, ale někdy i dosti zkomolené.

Nemáme dosud původního písma. Co v našich slévárnách dříve se zhotovovalo, bylo vše jen dle vzorů cizích. Proto snahou české slévárny musí býti, uvésti takovéto písmo na trh knihtiskařský a tím pomáhati k tomu, aby úprava české knihy byla nejen pěkná ale i původní česká, k čemuž v první řadě dopomáhá vkusné a výrazné knihové písmo. V Čechách honositi se můžeme zajisté dobrými kreslíři, i nebylo by těžko nalézti umělce, který by původní české písmo knihové dovedl navrhnouti.

Pokud se ozdob a vinět týče, učinilo naše písmolijectví přece již krok ku předu. Právě tak jako nemáme původního písma, neměli jsme do nedávna též původních českých ozdob a vinět.

Vydáním ozdob „Ideal“, kreslených kol. Novotným, jež po řádném doplnění staly se oblíbeným materiálem, který došel velikého rozšíření, učiněn první pokus emancipovat se od ciziny. Ozdoby ty, jak výše podotknuto, dočkaly se velikého rozšíření, tvary jejich však ještě v mnohém totožny jsou s různými tvary cizích výrobků, tak že o naprosté originalitě přece ještě mluviti se nemůže.

Za to skutečnou původností honositi se mohou jiné ozdoby naší písmolijny a sice ozdoby „Flora“, kreslené akad. malířem V. Preisigem. Neshledáváme se u nich s násilným vtlačováním do vynucených tvarů, jak při mnohých z přírody stylisovaných ozdobách často vidíme, nýbrž linie a záhyby lodyh, připojení květů a lístků, rozložení jich na ploše odvozeno je z přírody a proto ornament ten působí silně přírodním dojmem a můžeme říci, že jest to první a dosud jediný původní ornament český, který není zhotoven dle cizích vzorů.

Právě tak představujeme si další výrobky české slévárny. Při tom však nesmí se zapomenouti, že náležitá pečlivost, která věnuje se obrazci, musí býti věnována též praktickému zpracování celé kůželky, by ani zde nemohl být pro ášen stesk, že výrobek jest kresbou sice pěkný, ale k praktickému použiti nevhodný; stížnost ta nevztahuje se ovšem k právě vydaným ozdobám „Flora“, při jichž vydání měla správa slévárny šťastnou ruku.

A právě tak, jako jest povinností malíře, jenž typografickou ozdobu neb písmo navrhuje, aby kresba byla dokonalá, původní a vkusná — tak jest i povinností odborníka, aby svojí radou a odbornou znalostí napomáhal k praktickému a účelnému provedení, aby uvážil všecky potřeby a možné výhody k snadnému sestavení a praktickému použití ozdoby neb písma. Tato odborná rada má velikou důležitost; neboť jí dodá se krásnému výrobku skutečné ceny pro hnihtiskárny, a opomenutím jí můžeme udělati z věci vysoce umělecké materiál k použití nevhodný. A výrobek, u něhož opomenuto často nepatrné věci, má za následek zviklání důvěry v přesnost a správnost veškerého materiálu.

Této okolnosti rozumějí velice dobře cizí velké písmolijny, jež nedají na trh výrobek, který nevyhovoval by do nejmenších podrobností těmto odborným požadavkům.

Naše písmolijectví pokročilo v poslední době v tom ohledu velmi daleko a počíná již mizeti nedůvěra, s níž do nedávna české výrobky písmolijecké byly přijímány.

Co týče se vignet, byli jsme do nedávna též odkázáni na výrobky cizí, většinou německého původu. První krok k emancipování se od ciziny v tomto směru učiněn byl před několika lety, kdy pražská písmolijna vydala serii výzdobných vignet Mutichových. Byl to první pokus u nás a mimo některé nepopíratelné přednosti jevil i mnohé vady. Celkem však možno říci, že vignety Mutichovy, z nichž ovšem některé nejsou původní, došly poměrně značného rozšíření. V poslední době pak nakreslil pro českou písmolijnu soubor pěkných vignet akademický malíř V. Preissig, a nelze popříti, že mnohé z těchto vignet úplně vyhovují i svojí kresbou i praktickým upotřebením. Vydáním této výzdoby nastoupila česká písmolijna správnou cestu, a bude-li tímto směrem pokračovati, dočkáme se snad i původního českého písma dílového i nových, původních písem pro práce akcidenční. A podnikavost ta vyplatí se zajisté i pokud obchodní stránky se týče. Když v Německu tolik vzájemně si konkurujících písmolijen vydává stále nová a nová písma i ornamenty, a jistě ne bez finančního zisku, bylo by to tím možnější v Čechách, při tak výhodné poloze a za okolnosti, že je zde jediným závodem toho druhu. Ač — kdož ví — není-li právě na škodu rozvoji českého písmolijectví, že nestává zde žádného konkurečního závodu. Pak bylo by snad více podnikavosti a více snahy, přinášeti na trh věci stále nové a původní.

Má-li naše slévárna prospívat, musí ovšem její výrobky býti aspoň na tomtéž stupni dokonalosti, jako výrobky závodů německých, které svěřuji návrhy písem i výzdoby jen opravdu dobrým umělcům, nelekajíce se nijak většího nákladu s tím spojeného. Tam vědí dobře, že větší kapitál do dobré věci vložený lépe se zúročí, než malý

obnos, vložený do předmětu bez umělecké ceny. A také vidíme, jak ty z německých a francouzských písmolijen, které touto zásadou se řídí, prospívají a stále rostou.

Dnešní doba vyžaduje stále nové a nové věci, umělecké požadavky zákazníků knihtiskáren rostou, a jimi je knihtiskař nucen objednávati stále nový a dobrý materiál. Bude-li mu posloužení závodem domácím, nebude nucen objednávati tolik z ciziny, což vždy je méně výhodné, zvláště při nynějším opět zvýšeném clu.

Žádá-li se na českých typografech, aby udrželi krok s cizinou, aby z našich tiskáren vycházely moderní práce provanuté českým duchem, žádá-li se výrazná a krásná úprava české knihy, musí jim býti dáno moderní a výrazné české písmo, musí jim být dán výzdobný materiál kreslený českými umělci. A zde jest široké pole záslužné a krásné činnosti, na němž může česká písmolijna vypěstovati bohatou a vděčnou žeň, významně prospívajíc nejenom celku, ale současně i svému rozkvětu.

Josef Mrkvička.

VOLBA BAREV PŘI ÚPRAVĚ TISKOPISŮ.

Nelze zajisté popříti, že volba barev je jedním z nejdůležitějších činitelů při úpravě moderních tiskopisů. Nebylo tomu tak vždy a barva, třeba že ji jistá důležitost přisuzována byla, nebyla činitelem takovým, jako v moderní tvorbě dnešní.

Ještě před nemnoha lety, kdy počínal se tisk barevný uplatňovati, zcela jinak se pohlíželo na úkol sazeče akcidenčního při tisku, nežli se pohlíží naň dnes za poměrů od dřívějších v každém směru velice odlišných.

Od sazeče požadovala se sazba, od tiskaře pak tisk a zřídka kdy dbalo se toho, aby také volba barev ponechána byla sazeči, který dotyčnou věc vysadil a proto také nejlépe porozumění pro použití vhodných barev míti mohl. Ovšem pracovalo se zcela dle poměrů v časech těch ustálených a ty byly takové, že často ani se nepřipouštělo, aby si sazeč něco podobného dovoliti mohl a teprvé před tiskem někdy, ač zřídka, také předem určovány byly barvy autoritou, která snad měla dobrý smysl pro barvy, ale účel a efekt, kterého sazeč docíliti chtěl, obyčejně nevystihla.

Zcela jinak jest tomu dnes. Dřívější tvorba dala se přec jen, vzdor různosti, vtěsnati do jakési šablonovité formy, pro kterouž snad aspoň přibližně dala se některá pravidla zabarvení stanoviti a také neužívalo se zabarvení tak rozmanitých, jako při pracích dnešních.

Pro dnešní tvorbu není možno stanoviti pravidel nějakých, vyjma pravidel esthetiky, která by se dala stejně pro různé práce použiti, poněvadž tím by někdy naprosto porušen byl smysl i dojem, který docílen býti měl, neboť každá plocha i každý ornament, jehož se v dnešní tvorbě užívá, vyžaduje při různém použití i různého zabarvení.

Úkol sazeče akcidenčního není proto ukončen již pouhým vysazením a provedením uložené mu práce, naopak, druhá, neméně důležitá úloha nastává mu při tisku, neboť jedině on sám může míti vliv na správné provedení i volbu barev, kterými míněného efektu docíliti možno a musí míti proto též sám porozumění pro harmonii barev.

Takřka nevyhnutelně nutno jest ovšem, aby tiskař dovedl si barvu, která mu sazečem naznačena jest, řádně připraviti, a tu musíme říci, že kolegů takových není mnoho. Bývá toho příčinou nedostatečná příležitost, nepochopení a někdy i nedbalost; nabírání barvy nečistou špachtlí, nedosti čistě umytý stroj, staré válce bývají příčinou znečistění barvy. Pak ovšem nedocílí se nikdy čistota barvy požadované, neboť každá, třeba nepatrná nečistota objeví se při rozředění barvy, kteréhož způsobu dnes nejvíce se užívá.

Někdy také úplně změní barvu tonu fermež, které se ku zředění používá, a mělo by se proto pro tonové barvy užívati fermeže výhradně čisté, bílé a ne zažloutlé.

Úkolem sazeče jest také, aby správně pro různé tiskopisy barvu volil, přihlížeje hlavně k účelu, jakému sloužiti mají. Ku příkladu: pro tiskopisy reklamní možno použíti barev výraznějších, živějších, neboť jest účelem jejich náhle oko upoutati; pro pozvánky a podobné tiskopisy užíti nutno barev jemně sladěných, pro tiskopisy pak vážné mají voliti se barvy také vážného, klidného rázu, přihlíží-li se správně k účelu, pro který tiskopis dotyčný určen jest; máme-li trochu porozumění pro krásno, snadně vyhneme se chybám, které v zbarvení dosud značně se naskytují a esthetický vkus přímo urážejí.

V přírodě samé prospěšně studovati můžeme krásnou harmonii barev a kdo má příležitost navštěvovati různé malířské a pod. výstavy, může též studováním vystavených předmětů dobrého esthetického vkusu nabýti, k čemuž jest zapotřebí jen trochu dobré vůle.

V některých odborných neb uměleckých dílech uváděny jsou také prakticky zpracované stupnice barev, jak vůči sobě buď v poměru příznivém

neb odporujícím stojí a jak se navzájem doplňují, i mohou nám tyto býti dobrými měřítky, je-li naše nazírání na harmonii barev správné.

Stupnici takovou, která velice účelně podána jest v angl. časopise „Wall Paper News“, uvádím zde k účelu tomu, a doufám, že mnoho dobrého z ní bude čerpáno.

Bílá barva:

jest v odporu:	harmonuje:
s černou,	s šedou,
s hnědou,	s šedoplavou (chamois),
s modrou,	s jasnou modrou,
s purpurovou,	s růžovou,
se zelenou,	se zelenou hráškovou.

Temně zelená barva:

s plnočervenou,	s olivovou,
s purpurovou,	se žlutou citronovou,
s bílou,	s modrou,
s červenou karafiátovou,	s hnědou,
se zlatou,	s černou,
s oranžovou,	s šedou.

Jasnězelená barva:

s plnočervenou,	se žlutou,
s hnědou kaštanovou,	s oranžovou,
s purpurovou,	se žlutou citronovou,
s červenou,	s jasnou modrou,
s červenou karafiátovou,	s šedou.
s černou,	s hnědou,
s levandulovou,	s šedoplavou (chamois).

Zelené barvy kontrastují všeobecně s oněmi, které červenou barvu obsahují a harmonují vždy s těmi, které chovají v sobě žlutou neb modrou barvu.

Oranžová barva:

jest v odporu:	harmonuje:
s purpurovou,	s oranžovou,
s modrou,	s červenou,
s černou,	se světle zelenou,
s olivovou,	se světle zelenou,
se silně červenou,	s bílou,
s šedou,	s šedoplavou (chamois).

Barvě oranžové jsou v odporu všeobecně řečeno barvy modré, černé, purpurové a temné, kdežto barvy jasné s ní harmonují.

Barva citronově žlutá:

jest v odporu:	harmonuje:
s modrou,	s oranžovou,
s purpurovou,	se žlutou,
s černou,	s bílou,
s hnědou,	se zelenou,
se silně červenou,	s šedoplavou.

Hnědě červená barva:

se zelenou,	s červenou,
s černou,	se žlutou,
s olivovou,	s oranžovou.
s šedou,	s hnědou.

Olivová barva:

s oranžovou,	se zelenou,
s červenou,	s modrou,
s bílou,	s černou,
s kaštanově hnědou,	se světlehnědou.

Zlato jest v kontrastu s každou tmavou barvou, působí však bohatěji s barvou purpurovou, zelenou, černou a hnědou. Harmonuje se všemi barvami světlými, zejména velice dobře s bílou, a samozřejmo, že neharmonuje s barvami žlutými.

O. Císař.

RŮZNÉ

BARVY PRO TŘÍBAREVNÝ TISK. Jednou z nejdůležitějších úloh při provádění tříbarevného tisku jest volba barev. Nedokonalé rozřešení této otázky jest v mnohém případě příčinou úplného neúspěchu, a přikládá-li se v nynější době této okolnosti velká důležitost, děje se to z dobrých příčin. Jest zajisté v paměti, že první pokusy na poli tříbarevného tisku (i později jevila se tato chyba) selhávaly hlavně v tom, že červená barva při tisku nepříjemně vynikala a tím dodávala celému obrazu nepříjemný charakter. Tato chyba měla sice několik příčin, ale ve většině případů byla tím vinna volba nevhodné tiskací barvy. Neboť tenkrát továrnami doporučovaná normální žlutá barva nebyla žlutá, nýbrž oranžová, a poněvadž též modrá barva v tom čase nejvíce používaná nebyla čistá modř, nýbrž měla nádech do fialova, obdržel obraz ve všech barvách poněkud více červeně, než měl míti, a výsledek vypadal pak dle toho. Kdo měl příležitost obdivovati se skvostným, tříbarevným způsobem zhotoveným obrazům v chromoskopu nebo projekčním přístrojem promítnutým, bude se tázati, proč nelze též v tříbarevném tisku docíliti tak skvělých barev. Hlavní příčina jest v složení knihtiskařských barev, jiná v technice autotypie. V chromoskopu jakož i v projekčním přístroji používá se k docílení barevného obrazu skel pokrytých vhodně zbarvenou želatinou, a toto zbarvení děje se anilinovými barvami, jež vynikají skvělostí barev jako žádné jiné, a mimo to připouštějí skorem neobmezený výběr. Nejsme zde tedy ničím vázáni a lze vystihnout odstín zabarvení, jejž právě potřebujeme. Zcela jinak jest tomu u barev knihtiskových. V první řadě nutno dbáti, aby barvy byly stálé proti světlu, jinak tisk během doby vybledne a stane se bezcenným; tím jest řečeno, že k hotovení těchto barev nesmí býti použito barev anilinových, neboť tyto jsou absolutně nestálé a vlivem světla časem vyblednou. Mimo to dlužno vzíti v úvahu i jiné vlastnosti barev tiskacích, jež nevztahují se k barevnosti, nýbrž

spíše k technické schopnosti a možnosti použití jich pro knihtisk. Volba barev jest tedy již těmito podmínkami, jimž barvy knihtiskové musejí odpovídati, velmi obmezena, a teprve mezi barvami, jež jim odpovídají, může býti opět užší volba, aby se vyhledal správný odstín. Žlutá barva má býti vždy čistá, zvláště pak nesmí jeviti odstín do červena. To, co všeobecně se za žlutou barvu považuje, nehodí se k upotřebení, neboť obsahuje odstín do oranžova; dobrá žluť však má míti jedovatý, skorem zelenavý odstín. Taková žlutá barva podporuje velmi energicky docílení krásných zelených tonů, při správném smísení s červenou dává však též krásnou barvu oranžovou, důkaz to, že zelenavý odstín jest jen zdánlivý a následkem zvyku, považovati barvu oranžovou za čistou žluť. Z červených barev hodí se zvláště krapové laky pro svoji stálost proti světlu. Volme vždy odstín, jenž nejeví se fialovým — ohnivá červeň, neobsahující žádnou modř, koná nejlepší služby. Mezi jinými červenými barvami než krapovými laky nalezneme sice spíše hodící se ton, ale zřídka sestává z materiálu dosti stálého proti světlu. Při volbě barvy modré chybuje se velmi často, že používá se tak špinavé barvy, že jest spíše černá než modrá, aby se docílilo tmavých, sytých odstínů. Tento postup je zcela pochybený. Modrá barva musí sice míti jistou hloubku, při tom však má býti vysloveně čistě modrá a v slabé vrstvě spíše zelenavá než červenavá. Čistá modrá barva neutralisuje všecky červené tony daleko lépe, než špinavá modř a poskytuje při správném smísení s ostatními dvěma barvami krásnou čerň, při čemž ovšem obdržíme zcela jinou barevnou krásu v tonech zelených, čistě modrých a fialových.

Zeitschrift für Reproduktionstechnik.

PÍSMO PSACÍHO STROJE. Ze starého zvyku snaží se tiskař také při tomto písmu docíliti pokud možno ostrého tisku. Ale ač jest to při jiných tiskopisech správné, v tomto případě to správné není. Takový tisk má býti náhradou za dopis na stroji psaný; zájem zákazníkův má býti probuzen tím, že obdržel přímý dopis, jenž nebyl současně poslán někomu jinému. Proto má býti písmo tak přesné pokud možno — „jako by bylo psacím strojem zhotoveno“ — nestejné v zabarvení! nesmí sice být porušena zřetelnost, ale otlačené nebo rozmazané písmeny nejsou na závadu, pokud jsou jen rozeznatelné. Dále chybuje se často tím, že řádky vyplňují se tak plně, jako při jiné sazbě, ač přece u dopisu na psacím stroji psaném jsou jednotlivé řádky nedokončeny. Dokud mechanismus psacího stroje nepřipouští vyplňování řádek, dotud musí i sazba písmem psacího stroje sázena býti na konci jako „vykousaná“, má-li tiskopis nahražovati dopis psacím strojem psaný.

V měsíci březnu letošního roku byly námi podány k pražskému gremiu knihtiskařů a písmolijců dvě žádosti; v jedné žádali jsme o částečné krytí schodku vzniklého z pořádání prvního grafického kursu, ve druhé o subvenci na vydávání časopisu „Typografia“. Na první žádost sl. gremium dosud neodpovědělo, druhá žádost vyřízena dopisem, jejž tuto otiskujeme zároveň s odpovědí vydavatelstva:

V Praze 3. června 1905.

Slavné vydavatelstvo „Typografie“
v Praze!

Odpovídajíce na Vaši žádost za udělení subvence pro Váš list na rok 1905 sdělujeme s Vámi, že ve valné hromadě gremia dne 30. dubna t. r. při rozpočtové položce „Subvence Typografie“ tlumočena byla stížnost, že v listě Vámi vydávaném a redigovaném ve dvou číslech Vašeho listu dotknuto se bylo nešetrným způsobem cti a vážnosti rodiny člena našeho gremia, které až dosud všemožně a ochotně podporovalo odborný podnik Váš.

V průběhu debaty, v níž předloženy doklady nešetrného jednání Vašeho ve smyslu zmíněném, dospělo se však vzájemným vysvětlením řečníků k názoru, že se strany vydavatelstva i redakce nestalo se tak zúmyslně, nýbrž vinou nezjištěného a nezodpovědného zřízence, a usneseno Vám povoliti tedy i letos navrženou subvenci v sumě K 300·— na r. 1905 s tou výhradou, že k podobné nemilé aféře již více nedojde a že redakce i vydavatelstvo „Typografie“ podá gremiu zprávu o vyšetření viny a ujištění, že se o to postará, by se tak již na příště nikdy nestalo.

Povolená subvence bude Vám vyplacena, jakmile dotyčné objasnění od Vás obdržíme a jakmile finanční stav gremialní pokladny tomu dovolí.

Za gremium knihtiskařů a písmolijců v Praze:
Starosta gremia:
Zdisl. Grégr.

V Praze, dne 10. července 1905.

Slavnému
Gremiu knihtiskařů a písmolijců
v Praze!

Podepsané vydavatelstvo sděluje na dopis ze dne 3. června t. r., že zmíněná událost — která jest vydavatelstvu velice nemilá — byla vyšetřena a učiněno opatření, aby příště nemohla se opakovati.

Již v gremiální valné hromadě bylo uznáno, že nestalo se tak redakcí úmyslně, a vydavatelstvo zdvořile ale s největší rozhodností musí odmítnouti výtku nešetrného jednání vůči komukoliv. Časopis „Typografia“ sleduje jediný cíl: výchovu dobrých odborníků a povznesení úrovně českých výrobků knihtiskařských, a v této své vážné snaze nesáhne k malichernému osobnímu zlehčování, nechť si již gremium uzná či neuzná za dobré podporovati jediný odborný český list knihtiskařský.

Ke zmínce o všemožné ochotné podpoře dovolujeme si sl. gremium upozorniti, že stávající vydavatelstvo dosud nijaké podpory od gremia nedostalo, a — jak z nynějšího stavu gremialní pokladny souditi možno — v dohledné době asi nedostane.

Děkujíce zároveň za přiřknutí zmíněné subvence našemu časopisu, znamenáme

s výrazem úcty

za Vydavatelstvo časopisu „Typografia“
Karel Dyrynk. Stanislav Malý.

VÝSLEDEK SOUTĚŽE na dop. papír „Typografie“. Z 49 zaslaných prací vybrala jura sestávající z pana Stibůrka a kol. K. Krunerta, St. Malýho, K. Mrázka a Dyrynka 8 návrhů takto:

I. cena: „L'essai“, kol. O. Císař v tisk. Politiky.

II. cena: „V před“, kolega A. Karajs v tiskárně V. Neuberta.

III. cena: „Murillo 1.“, kol. V. Němeček v tisk. A. Haase.

Pochvalná uznání: „Ať zhyne vláda tmy“, kolega V. Kohl z tisk. J. Karpner; „M. M.“, kol. J. Němeček z tiskárny „Unie“; „Praha“, kol. Ant. Karajs z tisk. V. Neuberta; „X“ a „Y“, kol. O. Císař z tiskárny „Politiky“.

O návrzích ostatních podává redakce tento posudek:

A. S. Pečlivě provedený, originelní návrh, hodící se však spíše na adresku. Pro list. záhlaví neklidný. Mimo to slova „Spolek Typografia“ odtržena od sebe.

Belle vue. Příliš mdlé, květinová výzdoba zaniká. Text nevhodně umístěn.

Buď práci čest. Použiti dvou stejně vynikajících motivů, čímž zdá se záhlaví být roztrženo. Silné barvy.

Dle přírody. Květinový motiv pěkně jest stylisován. Písmo však příliš silné a nevhodné. Při současném tisku s textem by květy ještě více vynikly.

Dva kruhy. Levá strana poněkud těžká. Jinak velmi pěkně kresleno.

Graf. kurs 1905. Květy příliš silné. Při současném tisku by písmo zaniklo. Hlavni řádka roztržena.

Jára 1. Poněkud jednotvárné. „Praha-Smečky“ příliš velké

Jára 2. Jednotvárné. Opakování znaku je zbytečnost.

Jára 3. Jednoduchý ale pěkný návrh. Nevyhovuje však podmínkám, neboť není kreslen, nýbrž tisknut. Vigneta nepřiléhá k účelu.

J. B. 14. Výzdoba silná, písmo zaniká.

J. M. 1. Neexistující písmo.

J. M. 2. Totéž, mimo to ohybání linií.

J. O. S. a) Příliš neklidné; volně kreslené písmo, jež neexistuje.

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ ÚSTAV
V. NEUBERT
PRAHA-SMÍCHOV

DOPORUČUJE REPRODUKČNÍ ÚSTAVY KU ZHOTOVOVÁNÍ

KLIŠÉ AUTOTYPICKÝCH
PÉROVÝCH, V ZINKU I MĚDI

KLIŠÉ TŘÍBARVOTISKOVÝCH
KU ILLUSTROVÁNÍ CENNÍKŮ, KATALOGŮ, DĚL, SPISŮ ATD.

SVĚTLOTISKŮ
KU HOTOVENÍ POHLEDŮ, CENNÍKŮ, KALENDÁŘŮ, PLAKÁTŮ REKLAMNÍCH A JINÝCH

LITOGRAFIÍ
JAKO: PLAKÁTŮ, KALENDÁŘŮ, ETIKET, MERKANTILNÍCH TISKOPISŮ ATD.

NOVINKA: BLANKO PIVOVARSKÉ PLAKÁTY
BLANKO DIPLOMY A RŮZNÉ VÝUČNÉ LISTY
VELKÝ SKLAD NÁSTĚNNÝCH KALENDÁŘŮ

REIT & Co, HAMBURK

Továrna na knih- a kamenotiskařské barvy, fermeže a válcové hmoty; pobočné továrny: Stassfurt, Londýn, Milán, Brusel, Amsterodam.

Doporučuje své zvláště dobré a osvědčené: Jemné černé barvy pro knihtisk od K 2·40 do 7·— za 1 kg, pro tisk novinový a akcidenční od K —·80 do K 3·— za 1 kg., černé barvy pro kamenotisk od K 2·60 do 12·— za 1 kg., červené barvy pro knihtisk a suché od K 3·— do K 90·— za 1 kg., červené barvy pro kamenotisk a v těstu od K 3·— do K 80·— za 1 kg., geraniumlak od K 9·— do K 35·— za 1 kg., modré barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 100·— za 1 kg., ostatní barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 25·— za 1 kg.

Současně dovolujeme si upozorniti na nově zavedené barvy: Dvoutonová barva serie I. čís. 100—112 jenom pro knihtisk 15·— za 1 kg.

Autochromové barvy a sice: Autochromová červeň à K 10·—, autochr. modrá à K 12·—, autochrom. žlutá à K 14·— za 1 kg. pro kamenotisk, autochrom. černá à K 6·— za 1 kg. pro knihtisk; k rozdělání autochrom. barev dovolujeme si nabízeti autochr. fermež à K 4·— za 1 kg.

Veškeré druhy barev má na skladě vždy čerstvé náš zástupce pro Čechy, Moravu a Slezsko

A. DIBLÍČEK & HANEK, PRAHA-II., BREDOVSKÁ ULICE Č. 5.

ZMĚNA ADMINISTRACE

Od 15. srpna nalezá se administrace „Typografie“ v Karlíně, Vítkova ul. 261.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28 V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knih- tiskařem- odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu

Továrny na tiskařské stroje **L. KAISERA SYNŮ** ve Vídni a Mödlinku.

C. k. dvorní slévárny písem **KARLA BRENDLERA A SYNŮ** ve Vídni.

Továrny na barvy **E. T. GLEITSMANN** v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i **úplné zařizování knihtiskáren** děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

J. O. S. b) Text příliš uzavřen a odtržen od ostatní výzdoby. Celek působí roztrhaně.

Moderně. Znak jest odvrácen od textu. Jinak návrh pěkně působí jednotným motivem.

Růže 111. Návrh originelní i pěkně kreslený. Vadí však kreslené neexistující písmo. (Pokračování.)

KALENDÁŘNÍ VINĚTY, jež otiskujeme na zvláštní příloze, vydala Slévárna písem české akc. společnosti v Praze. Dekorativně a výrazně kreslené tyto výzdoby vymykají se obvyklé šablonovitosti a značí opět jeden šťastný krok ku předu ve vývoji naší jediné písmolijny.

BELGICKÁ SOUTĚŽ na obálku. Upozorňujem kolegy znovu na tuto soutěž a doporučujeme, aby se súčastnili především serie A (jednobarevný návrh.) — Dle výsledků našeho konkursu jest vidno, že této soutěže můžeme se směle súčastniti. — Podmínky ochotně sdělí redakce „Typografie“.

Listárna administrace:

Pp. majitelé knihtiskáren atd., kterým čísla zasíláme, žádáme, by neobtěžovali si **zaslati předplatné.**

Dluhující kol. sběrateiy žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na $^1/_2$ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík Inkaso více neobstarává.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlině. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

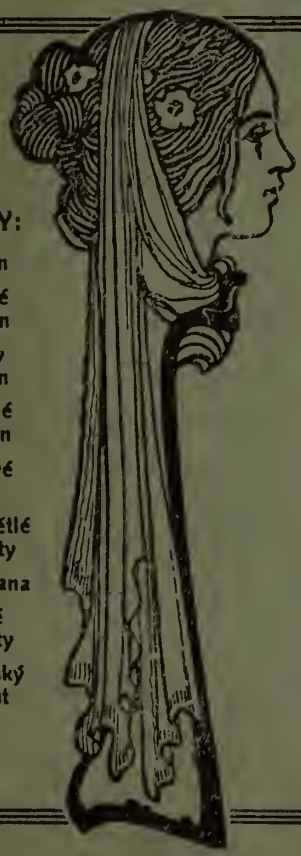

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškeru utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu lma jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i výplňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rýjecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolijna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII/3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově.

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
SRPEN 1905. - ČÍSLO 8.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLEVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ · VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany- Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slevárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

TYPOGRAFIA Č. 8
ROČNÍK XVI.

VELKÝ VÝLET

POŘÁDÁ V NEDĚLI, DNE 2. ČERVENCE 1905 DO RESTAURACE „U ČERNÉHO KONĚ" V HODKOVIČKÁCH

KLUB ‚SIR ROGGER' V PRAZE

VE PROSPĚCH „ŠKOLY KOMENSKÉHO VE VÍDNI". ☐ PROGRAM VELMI ZÁBAVNÝ ☐ VÝLETNÍ POŠTA FOTOGRAFOVÁNÍ ☐ STŘÍLENÍ DO TERČE O CENY ☐ V ZAHRADĚ MANDOLINISTÉ, V SÁLE TANEC ODJEZD O DRUHÉ HOD. ODPOL. VELKÝM PARNÍKEM DO BRANÍKA

UKÁZKY Z PRAXE
NÁVRH A SAZBA
ANTON. KARAJSE
TISKEM V. NEUBERTA, SMICHOV
TISKL E. CHVOJKA

RESTAURANT : U LIBUŠE

MENU

BOUILLON S VEJCEM
HOVĚZÍ MASO S KOPR. OMÁČKOU
BEEFSTEAK
FILET S MADEIROU
ROASTBEEF
MÍCHANÁ VEJCE SE SLEDÍ
JABLKOVÝ KOMPOT
HLÁVKOVÝ SALÁT S VEJCI
ŠUNKA
ASTRACHANSKÝ KAVIÁR
SMETANOVÝ SÝR
OMELETA SE ZAVAŘENINOU

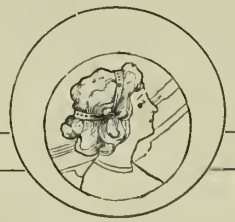

RESTAURATÉR J. ČERNOHORSKÝ

CELLULOIDOVÉ DESKY PODTISKOVÉ.

Píše VOJTĚCH HOLMAN.

Podtisková deska z celluloidu! Je vůbec ještě potřebí nějaké, když máme zinek, olovo, dřevo, Mäserovy desky, karton, linoleum?

Anebo: Proč je desk podtiskových tolik a která je účelům knihtisku nejspůsobilejší? Každá má své přednosti a své vady. Též mnozí akcidenčníci mají svůj oblíbený materiál tonový, kterému přední pozornost věnovali a seznaných výhod před jiným si váží i snaží se obmeziti vady jeho na minimum.

Však tato snaha má svá úskalí, přes něž i zručný „řezbář“ se neodvažuje; naproti tomu individuelní zručnost i s vadným materiálem docílila výsledku původní určení desky daleko předstihujících. Vizme jen Šnajdrovy, Císařovy a jiných práce konturové do desk Mäserových, jichž jemnost by i samého Mäsera překvapila. Obhajovatel olovořezu faktor Kattenbusch engažuje se opět výhradně pro tento druh ploten, podávaje taktéž ve své brožuře o tomto thematě velice pozoruhodné ukázky.

Leč hořejším seznamem daleko ještě není vyčerpán počet látek, které budou nám v budoucnosti sloužit. Neunavně vynalézavý duch lidský předkládá opět nový produkt. Zhotovil desku křídovou, z korku linoleum, přispůsobil kovy a nyní podřizuje účelům naším i hlavní součástku střelného prachu, celluloid. A sotva jsme tento zařadili mezi své pomůcky, zase již táže se nás, zda nemohli bychom k tisku upotřebit — tvarohu. Ano, jest tu dnes i látka celluloidu podobná vyrobená z tvarohu (caseinu).

Celluloidem zabývají se v posledním čase čelné odborné listy německé velice vážně a v dohledné době najde tato deska snad i u nás své stoupence.

Účelem článku tohoto není doporučovati celluloid přede všemi deskami ostatními; nemá jím býti nijak ani řezání tonových desk propagováno, ba nemají být prozatím vyvracovány ani stížnosti našich principálů, dle nichž barevné práce jsou sic hezká věc, že však nejsou zákaznictvem přiměřeně placeny. Jedno jest jisto: Podtiskové desky zde jsou a pracuje se s nimi i přes vady materiálu a stížnosti principálů, jež jen do jisté míry jsou oprávněny.

Ze zajímavé novinky stala se skoro nezbytnost, která zavedla v naše závody nebývalý ruch a způsobila v sazbě i tisku značný převrat. I v závodě, v němž dříve za pět let jednou se tiskla práce vícebarevná, jest tato dnes hostem častějším. A co více, vedle zákazníků krčících rameny nad vysokou cenou dvoubarevné adresky, jsou zde i zákazníci, kteří uvykli pracím s podtisky tak, že kladou dnes dosti velké požadavky, nelekajíce se i větších nákladů. Je jich snad málo, ale jsou zde přec.

Není pochyby, že desky tonové staly se základem nového odvětví. Porovnáme-li práce, při nichž se začalo s upotřebením desk tonových s pracemi pozdějšími a současnými, vidíme vývoj od pouhé tonem zabarvené plochy až k dekoraci originelní, účelu tiskopisu přiléhající. Květina obyčejně v desce Mäserově řezaná, uplatňuje se zde ve všech způsobech plošné ornamentace až ku volnému, více méně zdařilému napodobení dle přírody. A dnes je již nepřehledné pole, které deska tonová akcidenční výrobě otevřela a naší povinností jest starati se o její zdokonalení.

Doufejme též, že i rozhodující činitelé brzy nahlédnou prospěch svůj a že více pozornosti i obětavosti věnují snahám, jež ve svém celku jsou s to snad i název knihtiskařské umění učinit opět oprávněnějším.

Dekorace originelní je dnes již častěji žádána a neodchýlíme se snad od pravdy řekneme-li, že žádná knihtiskárna nemůže se vykázati takovou zásobou materiálu ornamentového, aby vždy a pro každou práci se z něho něco případného dalo zhotoviti. Desky tonové jsou tedy velmi vítány, a je-li práce malého nákladu aneb na papír hlazený, může zde Mäserova neb olověná deska či karton dobré služby prokazovati, jinak je však s pracemi velikého nákladu neb na drsné papíry. Ty vyžadují desek zvláštní houževnatosti. Zde může s výhodou použito býti celluloidu.

A víme, že nic nebude pro sazeče akcidenci té důležitosti, než věděti v daném případě, který materiál byl by pro přítomnou práci časově, finančně i co do schopnosti a spolehlivosti nejvýhodnější, jakož i aby dokonale znal složení i vlastnosti desky k spracování určené.

A celluloid jest látka, která nejen všecky požadavky na podtiskové desky kladené může splniti, nýbrž ona zaručuje skvělý výsledek i tehdy, kdyby požadavky tyto ještě stouply.

Jest to mezi všemi druhy desk tonových jediná látka pevná, houževnatá, kterou dají se všechny barvy na všechny papíry tisknout. Jest vedle zinku látkou nejhouževnatější a snadněji spracovatelnou nežli plotna olověná a jest jako tato po skončeném rytí ihned tisku schopna. Pravíme rytí, neboť spracování celluloidu nelze více nazvat „řezáním“. Tiskař, který s ním jednou pracoval, nemůže schopnost jeho k tisku dosti doceniti. Okrajový řez v celluloidu jest čistý jako

v zinku neb olovu, má však před olovem tu přednost, že tiskem nijak netrpí. ba i po velmi vysokých nákladech čistota okrajové linie zůstává neporušena, poněvadž s houževnatostí pojí se u celluloidu elastičnost, kterou vyjma dřevo vůbec žádný materiál dosud k tisku používaný honositi se nemůže.

Co jest vlastně celluloid? Tvrdá, elastická, skoro neroztržitelná látka, která však v tenkých deskách nůžkami dá se stříhat, což zejména při upravě formátů je důležito. Voní kamfrem, což není právě nepříjemné a dává jej snadno poznati. Povstává asi takto: Cellulosa či buničina dřevitá (látka k výrobě papíru) rozpouští se v amoniakálním roztoku měďnatém (Schweizerovo činidlo). Působením kyseliny dusičné mění se cellulosa v nitrocellulosu, která jest základem střelné bavlny a bezdýmných prachů i kollodia. Kollodium je směsice nitrovaných cellulos (střelné bavlny), které se v alkoholetheru rozpouštějí. A smíšenina kollodia s kamfrem rozpuštěná v etheru a upravená tlakem v pevnou hmotu dává celluloid.

Celluloid jest snadno zápalný; neexploduje však ani tlakem, ani nárazem, zahřátím, třením a chytne pouze od plamene. Jest to tedy látka od střelné bavlny naprosto rozdílná. Snese tlak 140—150 kilogramů na 1 čtv. metr. Povrchový lesk a hladkost jest skvělou jeho vlastností a co pro naše účely zvláště jest důležito, dá se sdrsněti za příčinou kresby a opět lehce vyhladiti k tisku.

Při 125 stupních tepla stává se celluloid plastickým, t. j. možno mu libovolnou formu vhnísti, vtisknouti. V tomto stavu, praví Dr. Fr. Böckmann, dá se použíti ku zhotovení štočků celluloidových z původních štočků a to s lepším ještě výsledkem než galvanoplastika, poněvadž odpadá zde grafitová vrstva, dělící obraz od otisku i napotom od galvanisované mědi. Cliché natře se cementem, který ztvrdnuv snadno dá se sejmouti s obrazu, aniž by otisk v něm nejmenšího poškození utrpěl. Nyní dá se stvrdlá forma cementová do lisu (hydraul.) a na ni přiloží se změklý celluloid. Po 5-6minutovém lisování vnikne celluloid do všech forem a dá po vychladnutí pevný tvrdý obraz, který dá více než 100.000 výtisků.

Podobný způsob rozmnožování štočků provádí firma J. G. Schelter & Giesecke v Lipsku, avšak s tím rozdílem, že matrici ku zhotovení štočku potřebnou zhotoví si taktéž z celluloidu. A sice vezme se teplem změklá deska celluloidu a cliché k rozmnožování určené se do ní otiskne podobně jako galvanisér do vosku činí. Na to se na vychladlou desku přiloží teplá, měkká deska a v lisu pevně zatáhne. Výsledek je tentýž jako u matrice cementové a na tento způsob zhotovený štoček s originálem mnoho si nezadá. Celluloidová matrice vydrží 6—7 dobrých otisků.

Také jeden knihtiskař v Hamburce dal si patentovati způsob zhotovování celluloidových autotypií, kterou on cellulografií pojmenovav, grafikou budoucnosti ji nazývá. Ačkoli dal si patentovat místo novinky té doby známou věc, přece nemůžeme nepřiznat, že zmínka o grafice budoucnosti mnoho pravdy v sobě skrývá.

Při zhotovování razítek dává se celluloid do horké vody (70° R) na deset minut.

Celluloid má i své vady, z nichž obtížnost jeho spracování jest jednou z nejčastěji vytýkaných. Avšak tato obtížnost jest pouze zdánlivá. Pravdou jest u všech podtiskových desk, že čím lepší a trvanlivější jsou tyto, tím nesnadněji dají se spracovati. Nástroje používané ku škrábání „mäserovek“ nelze k rytí olova upotřebiti. A zde můžeme říci: Jako každá deska tonová, vyžaduje i celluloid své zvláštní nástroje, jichž jakost (tvrdost) musí jeho tvrdosti odpovídati. Máme-li takové nástroje, je polovina obtížností zdolána a nyní jen naše vlastní obratnost reguluje výsledky rytin.

Leč má se sazeč stát ryjcem? Není pochyby, že ano. On se jím již mnohý stal, aniž by věděl jak, právě tak, jako se stal kreslířem. V zpracování Mäserových desk má již každý svou přípravnou školu, takže postup k rytí olova i celluloidu stal se mu mnohem snadnějším. A myslím, že málo kdo bude váhati pokusit se i v této desce docíliti výsledků, které jsou s to nejen sazeče samotného, ale i chefa a zákaznictvo plně uspokojiti.

Přikročíme k věci dle praxe, jíž zvykli jsme v sazárně. Máme provésti náčrtek chefem neb zákazníkem schválený. Změříme formát a ustříhneme desku, dle níž truhlář přiřízne dřevěný podklad o petit nižší, nežli výška písma v závodě. Hořejší povrch prkénka je nejlépe rašplí sdrsněti. Též deska celluloidová poškrábe se šídlem na zadní ploše. Knihař pak přilepí desku na dřevo tím způsobem, že mezi desku a dřevo vloží stejný kus kartonu, poněvadž se celluloid na papír snadněji přiklíží, než na holé dřevo. Mimo to i podklad papírový má tu výhodu, že docílíme při vybírání ploch větší hloubky, takže se štoček potom při tisku nemaže. K přilepení stačí obyčejný klih knihařský poněkud hustší, avšak přirozeně bez nerozpuštěných kousků (pucků). Jest to způsob jednoduchý a praktický, poněvadž jest bez velkých obtíží v každém závodě možný. — Ovšem byla ještě jiná lepidla na celluloid doporučována i mnohé drahé recepty vymyšleny, ať to již byly přiměsky do klihu aneb lepidla samostatná. Dobrým lepidlem celluloidu na dřevo je též 1 díl šelaku, 1 díl kamfrového lihu, 3—4 díly alkoholu 90°. I některé německé listy doporučovaly řadu jiných spůsobů, o nichž však dosud nikdo

nenapsal, jak se osvědčily. Maně vzpomínám tu slov jednoho p. přednášejícího v grafickém kursu, který líčil, kterak theoretikové dlouho namáhali se najíti prostředek k přilepení gelatiny na sklo při světlotisku. Brzy byl to bílek, zas chemický preparát — a my — doložil p. přednášející — přišli jsme v praxi na to, že stačí — pivo. A tak také má se to se všemi recepty na přilepování celluloidu, že ten nejlevnější a nejjednodušší prostředek jest vlastně tím pravým. Takto přilepenou desku uložíme v lisu, nejlépe však na večer a necháme ji v něm přes noc, aby mohla dobře zaschnouti.

Desku ráno z lisu vyňatou musíme vždy ještě dobře prohlédnouti, aby se, zvláště na rozích neodchlipovala. Opomeneme-li této opatrnosti, může se stát, že nám ji válce potom mezi tiskem strhnou, což jest jistě velice nepříjemné, zvláště byla-li rytina poněkud těžší. Též je dobře desku již tak přistřihnouti, aby okraj bylo možno nejméně 1 cicero oříznouti. Proto spozorujeme-li, že některý roh desky nepřilehá, tak že s papírem i dřevem jednu pevnou hmotu netvoří, odevzdejme desku opět knihaři, který opatrně klihem namazaný nůž v odlepené místo vřízne a znovu do lisu k zaschnutí uloží.

Teprve když deska nižádné vady k přilepení nevykazuje, můžeme přistoupiti k spracování. První věcí jest zajisté, aby celluloid stal se spůsobilým kresbě. Jak známo, je tak hladký, že tužka po něm sklouzne, aniž by zanechala zřetelné stopy. Aby povrch desky sdrsněl, polejeme tuto alkoholem 90° a nakláněním se strany na stranu snažíme se desku stejnoměrně zvlhčiti. Pak necháme desku asi 2 minuty ležet. Lih se odpaří a hladká, lesklá plocha celluloidu změnila se v matnou bělost papíru. A teď dá se na desce pohodlně kreslit, přetiskovat atd. Přetisky však musí býti zaprášeny klouzkem neb magnesiem, aby se nerozmazaly.

A teď něco o nástrojích. Čím je dřevorytci rydlo špičaté, čím je konturová jehla (lithografická) na mäserovku, tím je na celluloid rydlo duté a sice dvaatřicetinového rozpětí obloučku. Toto rydlo uchopí se držátkem v zápěstí po způsobu ryjeckém, při čemž čepel řízena jest palcem. Ono ryje do celluloidu neobyčejně šťastně a čistě a co nejhlavnějšího: čára vyrytá tímto rydlem nevykazuje v síle viditelných rozdílů, takže se nejen čáře jehlou v desce Mäserově podobá, nýbrž ji svojí čistotou okrajů ještě předčí. Avšak velice mnoho záleží na tom, abychom si toto rydlo dobře přibrousili, tak aby nikdy nezabředlo do hloubky, což by učinilo namahavějším a linií nestejnou a aby vybíraná látka ve spůsobě jemné, celistvé, husté spirálky vznášela se nad ním ve žlábku. Delším cvikem teprve dá se docíliti nejen lehkost, nýbrž i jistá obratnost.

Netřeba také hned nad prvním nezdarem zoufati. Rydlo pohybuje se pomocí svalů zápěstních celkově neznatelnou a přece dosti velikou silou bez jakéhokoliv namáhání. Ocel pracuje v jemném bezzrnném materiálu hladce, vykrajujíc lehce jemné třísky. (Dokončení příště.)

FOTOZINKOGRAFIE.

Leptání do kovu je uměním velmi starým, a nalezneme v museích zbraně i celé výzbroje již z 15. století pocházející, jež vyzdobeny jsou ornamenty, často velmi bohatými, leptanými do železa. V dobách pozdějších leptalo se i do kovů jiných, do mědi, cínu, oceli, mosazi ano i do kamene, a dochovalo se z toho časů množství zbraní, nářadí, nádobí i šperků, zdobených leptanými kresbami. Není tedy divu, že byl to syn zlatníka, Albrecht Dürer, jenž v polovici 16. stol. prvně použil toho způsobu k leptání svých rytin do železa; od té doby používali umělci často leptání při mědirytu i při ocelorytu.

Leč to bylo leptání čar do hloubky. Současně s ním vyvíjelo se však a zdokonalovalo vyleptávání vyvýšených nápisů a kreseb do kamene pro náhrobky, památníky, desky na stoly a p.; zdá se, že zkušenosti takto získané daly základ k nynější zinkografii.

První leptané desky s vyvýšenými čarami pro knihtisk zhotovil na počátku 19. století Francouz Carré v Toulu tím způsobem, že desku měděnou pokryl slabou vrstvou firnisu, na uschlou desku přenesl kresbu, světla mezi čarami vybral širokým rydlem a takto odkrytá místa leptal kyselinou. Vydal několik kněh s vyobrazeními, zhotovenými jeho methodou. Jeho následníci kreslili perem nebo štětcem přímo na čistou desku měděnou (později i zinkovou, jež snadněji dá se leptat) a kresbu kyselinou z desky vyleptali. Od roku 1867, kdy Gillot v Paříži uveřejnil svůj zdokonalený způsob leptání desk zinkových, následovalo zlepšení za zlepšením, a použitím fotografického přenášení a rozložením tonového obrazu pomocí síťky dosáhl tento reprodukční způsob takového zdokonalení, že dnes daleko předstihl soupeře svého — dřevoryt — v čistotě, v jasném a přesném podání originálu.

Zinkografii možno dnes reprodukovati obraz v jakékoliv manýře provedený, ale dle způsobu provedení řídí se i technika leptání, kteráž jest dvojí. Obrazy provedené manýrou čárkovou neb tečkovou, při níž veškeré polostíny rozloženy jsou v čárky nebo v jednotlivá zrnka, fotografují se bezprostředně na desku fotografickou a přenášejí na zinek k leptání, kdežto fotografie a obrazy, na nichž odstíny nanášeny jsou v plochách, nechť jsou to olejomalby či obrazy jinými způsoby malované, jednobarevné či vícebarevné, nutno dříve rozložiti na jednotlivé tečky k leptání způsobilé. což děje se jemně mřížkovanou síťkou.

Přejímací aparát jest celkem totožný s obyčejným fotografickým přístrojem, jen že rozměry jeho bývají větší a přístroj sám jest k vůli stabilitě masivnější.

Protože však na vyleptané desce má se obraz jeviti obráceně, třeba jej při fotografování obrátiti, což děje se skleněným hranolem (prismem), k fotografickému objektivu připevněným. Tento hranol sestává ze skleněného tělesa, jehož základnu tvoří stejnoramenný pravoúhlý trojúhelník; přepona trojúhelníku jest postříbřena, a tím působí převrácení, resp. zrcadlení fotografovaného obrazu. Při použití „prisma“ nestojí fotografický aparát proti, nýbrž vedle, v pravém úhlu k stojanu, na němž jest upevněn fotografovaný obraz. Místo tohoto hranolu užívá se též soustavy nakloněných zrcadel.

Převrácení obrazu neprovádí se však vždycky pomocí hranolu. Jsou ještě dva způsoby, z nichž jeden záleží v tom, že se skleněného negativu sejme se pokožka, na níž obraz jest zachycen, a přenese se obráceně na skleněnou desku, za kterýmž účelem sesílí se pokožka před sejmutím roztokem želatiny. Tento způsob jest však příliš pracný a neposkytuje bezpečného výsledku, pročež zřídka se ho užívá. Za to způsobu druhého užívá se s prospěchem zvláště proto, že připouští přenesení několika kreseb na jedinou desku zinkovou, a tím práci usnadní. Ovšem hodí se pouze pro kresby čárkové neb tečkové. Pevný papír pokryje se tenkou vrstvou želatiny, satinuje se, a vloží se na několik minut do roztoku chromanu, čímž stane se citlivým vůči světlu, načež se nechá ve tmě uschnout. Takto preparovaný papír vystaví se pod fotografickým negativem světlu; když se objeví na papíře světle hnědý obraz na žlutém pozadí, nanese se naň válcem slabě barvy, a pak smývá se ve vodě kouskem vaty, až barva zůstane lpěti pouze na místech světlem zasažených. Takto získaný obraz přetiskne se pak na zinek.

Pro rozložení originálu provedeného v manýře stínované v jednotlivé tečky bylo při prvních pokusech v tom směru upotřebeno jemného hedvábného gazu, vloženého při kopírování mezi skleněný negativ a kovovou desku, pokrytou citlivou vrstvou.

Nyní užívá se rastrovaných desek, jejichž mřížka ryje se diamantem přímo na bezvadnou zrcadlovou desku skleněnou pomocí stroje rastrovacího, jehož regulační šroub je s takovou mechanickou přesností proveden, že je možno táhnouti 10 až 12 čar na jeden milimetr. Ovšem, že autotypie s tak jemným rastrem lze tisknouti jen na hladký papír čistě, na papíru drsnějším tvořily by se skvrny; užívá se proto k tisku novin autotypii s mřížkou, v níž na 1 mm. jdou i jen 4 linky.

V nejnovější době zavádí se též rastr zrnitý, jevící místo mřížky nepravidelné tečky, jakož i čárkovaný a linkovaný rastr kombinovaný. Nejlepších výsledků docíleno však dosud rastrem mřížkovým.

Při fotografování vloží se rastr do aparátu před citlivou preparovanou desku fotografickou tak, aby vzdálenost mezi rastrem a deskou činila několik milimetrů. Tím způsobem získáme negativ, jehož stíny zlomeny jsou ve velice jemné křížové čáry a tečky, jež pouhým okem nejsou skorem znatelny, a přes to umožňují leptací kyselině při překopírování na kovovou desku, aby vnikla mezi ně a světlé mezery vybrala.

Postup pro fotografování pro zinkografii jest tento: Čistá skleněná deska poleje se kolodiem smíseným s roztokem jodové soli, ponoří se do roztoku dusičňanu stříbrnatého a vloží do fotografické komory, což děje se ve tmě neb při žlutém světle. Na to otevřením objektivu přenese se obraz originálu na desku, na níž není však hned patrný. Teprve ponořením do roztoku síranu železitého srazí se jemné částečky stříbra na místech světlem zasažených (světlé části předmětu), kdežto místa světlem nedotknutá (stinné partie) zůstanou světlými. Na to vymyje se deska v roztoku natronu, čímž stanou se světlá místa originálu neprůhlednými a stinná místa naopak.

Z takto získaného negativu nutno přenésti obraz na pečlivě vybroušenou desku měděnou neb zinkovou, která v každém svém bodu jeví přesně tutéž sílu. K tomu cíli vloží se negativ na preparované desce měděné neb zinkové do silného kopíravacího rámu, v němž vystaví se účinkům světla denního neb elektrického.

Všeobecně v užívání je dnes dvojí způsob preparování kovové desky.

Způsob chromo-albuminový záleží v tom, že rozředíme bílek vodou a přidáme dvojchromanu ammonatého. Tímto roztokem polijeme stejnoměrně desku, necháme ve tmě uschnout a pod negativem kopírujeme. Vrstva tato stane se na místech světlem zasažených nerozpustnou; naneseme-li pak na ni slabě barvy a ve vodě kouskem vaty omýváme, smyjou se částečky světlem nezasažené, až zůstane na desce jasný obraz. Když

deska oschla, zapráší se jemným práškovým asfaltem (nebo kalafunou), jenž se zahřátím roztaví a výsledek jest lesklý asfaltový obraz, velice stálý vůči kyselině.

Postup druhého, velmi užívaného způsobu, t. zv. „na email“ jest tento: Čistý rybí klih rozředí se ve vodě, přidá se asi $\frac{1}{3}$ bílku a asi 4 procenty dvojchromanu ammonatého učiní se citlivým vůči světlu. Tímto roztokem polije se plotna a dá se uschnout. Kopírujeme pod negativem a pak nabarvíme a smýváme opatrně jako při způsobu předcházejícím. Po oschnutí zaprášíme asfaltem neb kalafunou, a vystavíme prudkému žáru, jímž sloučenina změní se ve hmotu emailu podobnou a kyselinám velmi vzdorující. Měký zinek nesnese většího žáru, proto možno tímto krásným a bezpečným způsobem pracovati jen na mosazi, mědi anebo zinku velmi tvrdém. Jednotlivé ústavy zinkografické mají ještě své specielní způsoby kopírování, ale uvedené dva jsou nejběžnější.

Zinková neb měděná deska s takto vykopírovaným a vpáleným obrazem nalakuje se po stranách a na spodu asfaltovou barvou a vloží se do nádoby s leptací tekutinou. Desky zinkové se leptají rozředěnou kyselinou solnou, měděné neb mosazné roztokem chloridu železitého. Po prvém leptání, jež děje se tekutinou nejslabší, vyjme se deska, osuší, nanese se na ni koženým neb želatinovým válcem barva, popráší se asfaltem neb kalafunou a nad plamenem se nahřeje. Po té vloží se do leptací kyseliny o něco silnější. To opakuje se 5—8krát, což řídí se jemností autotypie, a pokaždé se leptací tekutina sesílí.

Válec, jímž při leptání se barva nanáší, má býti měký a pružný, aby tlakem barva zasáhla přes vyleptané okraje a tím zamezilo se podleptání míst vyvýšených.

Při leptání autotypii musí operatér věnovati zvláštní pozornost rozdělení světla a stínu. Během leptání musí na místa dostatečně vyleptaná, tedy nejdříve tmavá, nanésti štětcem barvu a tím je zakrýti, a tak postupně pokračuje, až deska jest dostatečně vyleptána.

Dříve, kdy hlubší místa musila se vybrati leptáním, bylo pro poslední stupeň leptání potřebí kyseliny velmi silné, což neblaze působilo na zdraví dělnictva. Nyní používá se k tomu stroje frézovacího, jímž mimo to práce velice urychlena. Vyleptaná deska přetiskne se v ručním lisu na křídový papír, rydlem se provedou případné korektury a hotové cliché montuje se na dřevěný špalík. Základní myšlénka tříbarevného tisku, t. j. tisknouti třemi základními barvami rozličné tři desky přes sebe, jest mnohem starší, než fotochemická zinkografie, neboť již v polovici 18. stol. tiskl mědirytec Blond barevné obrazy třemi deskami přes sebe a docílil tím pozoruhodných výsledků.

Ovšem dokonalé reprodukování originálu bylo umožněno teprve vynalezením fotografie a chemické autotypie.

Nynější technika tříbarevného leptu záleží v tom, že barvy originálu rozloží se pomocí barevných skel (filtrů) v barvy základní, žlutou, červenou a modrou, jež fotografickou cestou přenesou se na kovové desky. Vyleptané desky tisknou se příslušnými základními barvami přes sebe, čímž nanesou se barvy v patřičném poměru na sebe, tak že dojem barevný je týž, jako originálu.

Ku př. desku pro žlutou barvu získáme, fotografujeme-li barevný originál tím způsobem, jako pro autotypii jednobarevnou, jen že vložíme za objektiv sklo, zabarvené fialově, které propustí pouze barvu červenou a modrou, žlutou pak pohltí. Skleněný negativ jest na místech, v kterých barvy originálu obsahují barvu žlutou, průhledný v tom poměru, mnoho-li ta místa barvy žluté obsahují. A vyleptaná deska kovová přijímá barvu v témž poměru.

Při leptání této desky nutno pečlivě dle originálu zakrývati postupně místa, v nichž žluť převládá, a leptati do hloubky místa, v nichž schází.

Právě tak získáme obě ostatní desky, použijeme-li pro červenou desku za světelný filtr skla zeleného, pro desku modrou skla oranžového, čili použijeme za filtr vždy kombinovaných obou druhých barev.

Z hotových desk provede se na tiskařském lisu přetisk na křídový papír, a po případných opravách upevní se na dřevo.

Tato tříbarevná autotypie jest dnes vrcholem reprodukčního umění zinkografického a umožňuje přetisknuti a rozmnožení barevného originálu v plné jeho kráse. Dyrynk.

RAŽENÍ NA STROJI PŘÍKLOPOVÉM.

Vyňato z brožury vydané „Spolkem strojmistrů a tiskařů v Čechách", napsal F. REINDL.

Nelze popírati, že požadavky, jaké se dnes kladou na knihtiskaře, neustále stoupají a uplatňuje se proto i tu zásada, že jen silnější vítězí; čili jinými slovy: zaměstnání dochází čím dále tím více jen ten, kdo dovedl těmto stoupajícím požadavkům hověti, jim se přizpůsobiti. Tato zásada platí v knihtiskařství nejen o zaměstnaném pomocníku, ale i zaměstnavateli samém.

Obvod působnosti knihtiskaře doznal v posledních letech totiž podstatného rozšíření najmě v tom směru, že mohl se uplatniti značným úspěchem i na poli raženého tisku, až dosud téměř výlučně a ne vždy promyšleně knihařem obstarávaného. Zvláště hodí se tento k účinnému podporování akcidencí, jako jsou pozvánky, obálky, adresky a j. v., ježto je způsobilý účinnost vlastního tisku, jakož i plochy papíru co nejlépe doplniti a plasticky pozvednouti.

Dlužno zjistiti, že zavedení raženého tisku v naše knihtiskárny spadá současně v období zlepšení moderních příklopových strojů tiskacích. Vysoká a jistá tlaková síla příklopových strojů dovoluje předsevzíti s malými stroji lehčí, s většími pak těžší ražené práce, aniž by stroj, předpokládaje, že je rozumně obsloužen, vysazen byl nějakým škodám.

Samozřejmě vyžaduje tisk ražený zcela jiného způsobu pracovního nežli knihtisk. Na místě formy písmové nastupuje ražební deska, kdežto potah příklopu tvoří matrice, protějšek k desce. Matrice je důležitou součástkou celé práce ražebné, její správné a účelné zhotovení tudíž předpokladem a podmínkou k zdaru dokonalého ražení. Mnohé neostré, rozplizlé práce, za jichž nezdar méně zkušení činí zodpovědnou desku, jsou provedeny nedostatečně zhotovenou matricí. Ražené tisky, jaké v knihtiskárnách přicházejí, hotoví se dosud ponejvíce cestou studenou.

V novější době začínají však i knihtiskaři hotoviti větší ražení, při nichž deska se musí zahřáti, zvláště tehdy, jedná-li se o zpracování silného kartonu. Nad to stává se zahřívaně ražená práce ostřejší a trvanlivější.

Hotovení ražebních desk a ražení samo jsou velmi rozličné. Jsou ražební desky z celluloidu, červené litiny a oceli, kteréž ohledně matrice vyžadují ponejvíce jiný způsob práce. Jak se tyto desky a k ražení potřebné matrice hotoví, o tom bylo v odborném tisku již několikráte obšírně pojednáno. Bezvadné zhotovení mnoha moderních tiskopisů nepřipouští více upotřebení takových ražebních desk, jak si je knihtiskař obyčejně sám zhotovil, poněvadž těmito deskami docílené výsledky ražení neuspokojují. Vždy více upotřebuje se do červené litiny neb ocele rytých desk, jež jsou naprosto odporu schopny jak pro studené, tak pro teplé ražení a umožňují zcela ostrou ražbu, pročež bude užitečno obšírněji se zmíniti o ražení právě takovými deskami.

Nalepení desky nastane tím, že ve velikosti desky uřízneme kus slabé lepenky, tuto lepidlem přetřeme a na zadní stranu desky nalepíme. Na to přetřeme i druhou stranu nalepené lepenky, celek přilepíme na železnou desku, zvláště k tomu účelu se strojem dodanou, a zatížíme plotnu těžkým předmětem, až úplně přischne. Jako lepidla použijeme nejlépe rybího klihu.

Nedostaneme-li se strojem železné desky reservní, jest nejlépe objednati rytinu na výšku písma a tu uzavříti do rámu jako obyčejnou formu.

Budiž toho dbáno, aby k ražení určená forma obdržela, pokud toho poměry papíru dovolí, svoje místo co možno přesně doprostřed plochy tiskové, aby mechanismu stroje se jednostranně neupotřebovalo. Nestejným rozdělením tlaku může nastati zvláště při lehkých lisech posouvací tisk, který zprvu nepozorovatelně, při dalším tisku však stále více nalepenou matrici posouvá. Reliefy ražby pak vyhlížejí jednostranně vyražené a vyvýšeniny matrice scházejí se s hranou rytiny a prořezávají tudíž k ražení určený karton veskrz.

Prostředek tlaku desky nelze však vždycky hledati ve středu plochy, nýbrž určuje se způsobem rytiny. Ozdoby jsou mnohdy tak uzpůsobeny, že je-li plotna ražební skutečně i ve středu fundamentu uzavřena, přes to se dociluje jednostranného tisku. Takové plotny mají se tudíž tak uzavírati, aby těžké ozdoby postaveny byly více do středu, lehčí pak spíše stranou, při čemž vlastní objem plotny přirozeně nemůže přijíti přesně do středu rámce. Ohledně stejnoměrného upotřebení tlaku stroje může tudíž býti směrodatným vždy jen způsob ozdoby, a je vždy taková deska správně uzavřena, při níž prostředek případně potřebného tlaku kryje se středem fundamentu.

Je-li ražební deska tomu přiměřeně do stroje vsazena, započneme hotovením matrice. Poslednější tvoří protějšek desky a podobá se ve svém vzezření zhotovenému sádrovému odlitku ražební plotny, ukazujícímu relief v přirozených poměrech, kdežto v desce je obráceně vyrytý. Matrice musí tedy vykazovati veškeré jemnosti modelace a přesně přilehati do desky, ježto jen za tohoto předpokladu kartonový nebo papírový list, který se mezi desku s matrici zatísní, vykáže ostrý, úplně zobrazený relief. Dále musí býti matrice,

jež má vydržeti tvrdou ražbu celého nákladu, přiměřeně odporu schopna. Čím těžší tisk a větší náklad, tím větší jsou také požadavky, které se ohledně trvanlivosti matrice kladou.

Hotovení ražebních matric bývalo druhdy prací, na niž mnohý tiskař vzpomíná s hrůzou a kteráž v jeho paměti vyvolá mnohou hodinu neskonalé námahy. Lepení klihem, kleistrem a jinými lepidly, upotřebení pijavého papíru, kartonu, lepenky, plavené křídy, sádry atd. k zhotovení matrice a sušení téže vyžadovalo často mnoho hodin, ba i dní, a bylo potřebí různé zkušenosti, měl-li výsledek odpovídati vynaložené práci. Byl to zlořád, který všeobecně byl pociťován a jenž také asi byl příčinou, že knihtiskař raději přenechal ražení knihaři. Když však vynalezen prášek matriční „Viktoria“, kterýž umožňuje zhotovení ostrých, odporu schopných a upotřebitelných matric během několika málo minut, byla pojednou zmíněná obtíž překonána.

Matrici pomocí tohoto prášku zhotovíme na příklopovém stroji následovně: Nejprve nalepíme pomocí rybího klihu tvrdý karton, nejlépe ražební lepenku v síle 1—1½ mm. na příklop, zavřeme plotnu nebo prkénko ve výši písma do stroje a otočíme příklop na tisk, aby lepenka na příklopu stejnoměrně oschla. Na to nahneme formu do stroje a vyzkoušíme potřebnou sílu tlaku. Upravovatel tlaku se tak postaví, aby se stroj rukou lehce postavil k tisku, forma tedy nalepenou lepenkou byla dotčena. Při strojích, které na zahřívání zařízeny nejsou, učiníme nejlépe, když rytinu i s rámem nebo celou desku položíme na kámen, na rytinu nakapeme trochu lihu, tento zapálíme a tak rytinu si zahřejeme. Máme-li lis se zařízením topícím, můžeme plotnu přirozeně ve stroji ohřáti.

K zhotovení matrice potřebné množství prášku se nyní za pomocí lihu rozmíchá v hustou kaši á rozetře se v poměru k hloubce rytiny na tenký, tuhý papír poštovní. Na to přeneseme tuto práškovou hmotu na příklop a to tak, že poštovní papír přijde nahoru, hmota pak tedy přímo na přilepenou lepenku. Poštovní papír napojíme před tím lehce terpentýnem a položíme přes celek ještě 1—2 tenké hedvábné papíry, rovněž terpentýnem natřené. Stejnoměrně nahřátá plotna se nyní nahne do stroje, jejž pomalu rukou otočíme na tisk. Nutno bdíti nad tím, aby toto otáčení na tisk dělo se jen ponenáhle, neboť kdyby hmota přišla příliš rychle ve styk s horkou plotnou, nastalo by její odražení.

Jelikož hmota matriční je nyní mezi deskou a příklopem, nutno upotřebiti poněkud více síly, aby stroj přiveden byl přes tisk. Jakmile hmota je již v dotyku s plotnou, nesmí se stroj více zpátky otočit, nýbrž musí se přivésti postrkem až k bodu tisku, jehož jsme dosáhli, když tyče úplně vodorovně stojí. V tomto postavení ponecháme lis asi 3 minuty a přitočíme pak úplně na tisk, avšak nikoliv nazpět.

Okolo plotny vyběhší okraje, jichž, nebyly-li ještě zahřáty, možno opět upotřebiti, odřízneme, odstraníme na matrici připevněný hedvábný papír, pokud se nedá lehce sejmouti, natřeme nyní vyraženou matrici opět trochou terpentýnu a necháme lis ještě několikráte na tisk projeti, při čemž stavíme posunovače tlaku o stupeň výše, až dosáhne matrice žádané ostrosti a nedá se více vyraziti.

Mají-li desky ražební široký, přes ozdoby přečnívající okraj, je nutno okraje matrice ještě jednou řádně očistiti a přiměřeně prohloubiti. Místa, na nichž maso plotny ražební přečnívá přes vyryté ozdoby, přiléhají těsně na rovněž přečnívající okraje matrice; tím jednak ztrácí se mnoho síly tlakové, na druhé straně pak nastává ještě jedna nepřístojnost, že se totiž ostré hrany ražební plotny při ražení do kartonu k spracování určeného označují, ba někdy jej dokonce i v ražené hraně přivádějí k lomu. Aby se toto odstranilo, okrájíme ostrým nožem okraj kolem ozdob vysušené matrice, přiměřeně jej prohloubíme a na venek dáme mu se ztráceti.

Stejně jako při každé jiné tiskové práci upravíme si nyní marky nakládací a možno ražením počíti. Při postupu ražení ukáže se tu a tam potřebným ještě nepatrné sesílení tlaku, což upravovatelem tlaku snadno může nastati. Nachází-li se týž v nejvyšší své poloze již, je to znamením, že plotna z počátku byla nízko položena. Podkládáme-li za učelem sesílení tlaku do rámce zavřenou plochu ražební spodem, nutno přihlížeti, aby po každém podložení forma položena byla na kámen a uzavírky byly uvolněny, aby rámec uzavírací i ve stroji pak úplně přiléhal na fundament. Nehledíme-li k tomu, znemožňuje pak podložený karton, že dolejší hrana rámce nevnikne do ostroúhelného otvoru šikmo spadajícího kraje, rámec plotny po podložení se pak vyvýší a matrice více nepřiléhá přesně do ražební plotny.

Dodatečné podkládání kartonem se zapovídá tam, kde uzavírací rámec je nahražen plotnou vkládací a plotna ražební na této vkládací plotně byla upevněna. V tomto případu musí se již napřed pamatovati, aby celek obdržel náležitou výšku písmovou a matrice se drží tak, že při postupném ražení zůstane ještě několik stupňů sesílení tlaku k použití.

Ku zhotovení zvláště karet, výprav papírových a pod. namnoze se při jediném pracovním pochodu razí vypouklá ozdoba a kolem ní se nacházející pole zároveň tiskne barvou. Při ražbách

takových stojí tedy vypouklý relief v přírodní barvě papíru na jinak zbarveném tištěném poli, čímž dociluje se velmi pěkných účinků. Při tom je postup jednoduchý a úsporný na čase, jelikož ražení a podtisk, jež by jinak vyžadovaly dvojího nakládání, provádějí se jedním tiskem.

K současnému tisku a ražení slouží do oceli nebo zvonového kovu ryté plotny ražební, jejichž rovné plochy dle způsobu tonových ploten nanášecími válci se navaluji, a při ražení pak přenášejí na papír. K tomuto účelu postavíme si ona nášecí válce tak, aby rovné plochy ražební plotny opatřovaly barvou, avšak rytá místa, jež na tisku objeviti se mají jako nezbarvené reliefy, nedostala barvu žádnou. Při tisku pak pomocí matrice se veškeré reliefové ozdoby vypoukle vyrazí, kdežto plochami plotny nastane barevný tisk. Matrice k současnému ražení a tisku barevnému musí býti zvláště pečlivě hotoveny a každá nerovnost, jež by barevnému tisku mohla býti na úkor, musí býti zamezena. Z tohoto důvodu hodí se prášek na matrice „Viktoria“ zcela mimořádně k hotovení matric, poněvadž podává plochové poměry ražební a barvotiskové plotny v přesném modelování. Zvláště efektně působí tisk takových ploten, je-li ton proveden tiskem irisovým, dávajícím se zjeviti ploše papíru v různých barvách, od nichž se pak vlastní ražba teprve působivě odráží.

Moderním příklopovým tiskacím lisem dostalo se knihtiskaři stroje, jímž uplatniti se může při výrobě tiskopisů na polích, k jejichž ovládání bylo dříve potřebí určitého počtu speciálních strojů. Proto je přiměřeně volený příklopový tiskací lis universálním strojem, který se osvědčí pro každý závod tiskařský jako velmi užitečná pomůcka. Je však také povinností každého pomocníka knihtiskařského, který v dnešním pokroku technickém chce stejně kráčeti s sebou, aby osvojil si znalost nejen různých stále nově a nově se vyskytujících systémů strojových, ale i způsobu výroby na nich.

RŮZNÉ

NEPŘILÉHÁNÍ ORNAMENTŮ. Často se nám stává zvláště při tisku modernich ornamentů, že buď plocha některé ozdoby nevychází čistě — aneb že jednotlivé části těsně k sobě nepřiléhají, jeví se mezi nimi bílé čárky, světla. A divíme se, že vzorníky písmolijen zřídka kdy jeví tuto vadu. Plochové ornamenty vycházejí sytě, a celá sesazená výzdoba zdá se být z jednoho kusu. Písmolijny užívají však k zamezení toho jistých uměleckých způsobů, jež těžko jest prováděti v tiskárně, pracující na výdělek. Vystupují-li bílé čárky, světla, jež viditelna jsou pouze na tisku, na sazbě však nejsou naprosto patrna, jest toho vinna nestejná výška dvou souvisících ozdob, a vadu odstraníme vyrovnáním na spodku nižší ozdoby slabým papírkem. Zalepení obyčejným voskem tvoří nerovnosti, a setře se po několika tisících. Jest však prostředek, jenž jistě pomůže, nezdaří-li se sazbu vyrovnati papírkem. Jest to grafitový vosk, který užívá se v galvanoplastice. Spojení grafitu s voskem působí, že vosk přilne pevně k olovu, aniž by jakkoliv znečisťoval tisk na vyplněném místě neb kolem něho. Při větších plošných a insertních ornamentech sbrousí se nepřiléhající místa opatrně pemzou a zahladí pak šídlem. A více podobných prostředků užívá se při tisku vzorníků písmolijen. — Pak, je-li snad připravována k tisku ukázka choulostivějšího ornamentu neb jemnějšího písma, tedy před tiskem často pracuje na formě rytec třeba celý den, aby nepřiléhající čárky spojil, nerovnosti rydly odstranil atd. Tím lze lehce vysvětliti, že ukázky z písmolijen nevykazují těch chyb, jež někdy u materiálu tiskárnám dodaného se vyskytují.

POSLEDNÍ POTOMEK GUTTENBERGŮV. Z Nottenheimu (Německo) se oznamuje, že tyto dny tam zemřel baron Molsberg, poslední dokázatelný potomek s Guttenbergem spříbuzněný. Baron Molsberg byl náruživým ovocnářem.

V ČÍNĚ bylo před několika léty pouze sedm denníků. Od toho času počet jich značně vzrostl, neboť v přítomné době jest jich 157. Jak viděti, i na stát tak konservativní, jako Čína, mají vliv moderní poměry a požadavky.

SYNDIKÁT DĚLNÍKŮ ANGLICKÝCH pomýšlí na zařízení společenské knihtiskárny a vydávání dělnického denníku. Odhaduje se, že k zařízení závodu a pro začátek jest třeba sumy asi 250.000 korun. Je pozoruhodno, že v zemi, kde dělnické spolčování je snad nejstarší a nejvyspělejší, neexistuje dosud denník hájící zájmy dělnické.

Přinášíme opětně další ukázku nejnovějších původních českých vinět ze slévárny písem Česká akciová společnost v Praze, o kterých již v číslech dřívějších bylo zmíněno, a které příště přineseme užité v praxi. — Ukázky dalších nových vignet budou následovati.

PŘÍLOHY čísla 8.: Dvoustranná pozvánka dle návrhu kol. O. Císaře (Politika), tiskl V. Želivský. — Pozvání ku koncertu a obálka na cenník dle návrhu kol. Josefa Němečka. Tiskl kol. Karel Ledvina v tisk. Neubertově. — Reprodukce obrazu Fr. Dvořáka „Dáma s růží“ (majetek nakladatelství J. Otty v Praze), tištěno v tiskárně Binko a Zika v Praze. Tiskl Václav Zadák. — Pozvánka a menu (ukázky z praxe). Sazba a návrh kolegy Ant. Karajse. Tiskl kol. Emanuel Chvojka v tisk. Neubertově.

REDAKČNÍ POSUDEK návrhů zaslaných k soutěži na záhlaví dopisního papíru „Typografie“:

J. v trojúhelníku 1. Typografický znak silný. Písmo by při provedení zaniklo. Jinak vhodné použití „Silvany“.

J. v trojúhelníku. Roztrhané; vhodné snad na adresku. Pro záhlaví neklidné. Slova hlavní řádky odtržena od sebe. Výzdoba bez kontur by se ztrácela.

K organisaci. Nesoustředěné, pro dopisní papír neklidné. Řádky od sebe vzdáleny. Na 4° široké.

Louisa. Pečlivě kreslený návrh. I barvy dosti vhodně voleny. Ale výzdoba příliš vyniká a při tisku by se písmo ještě spíše ztrácelo.

L. S. 222. a) Neklidné. Zelená ozdoba proti hořejšku těžká. Barvy žlutá, zelená a tmavomodrá nejsou vhodně voleny.

L. S. 222. b) Obtížné ohybání linií a točení řádek.

Malý příspěvek ku zdravé soutěži. Barvy jsou dobře voleny ale uzavření textu a čtvercové linkování není pěkné.

Materiál z písmolijny. Text i výroba příliš rozloženy. Vigneta měla by být obrácena. Pečlivě kreslené, svižné jednotlivé detaily.

Murillo 2. Rozvržení řádek velice vhodné i barvy dobře sladěny. Ale velký květ působí rušivě.

Rhoda. Čistě propracovaný návrh. Písmo však příliš velké v poměru k výšce záhlaví a při současném tisku by květy proti textu ještě vynikly.

Saturn 1. Nápad spíše zvláštní než původní. Na 4° též příliš velké.

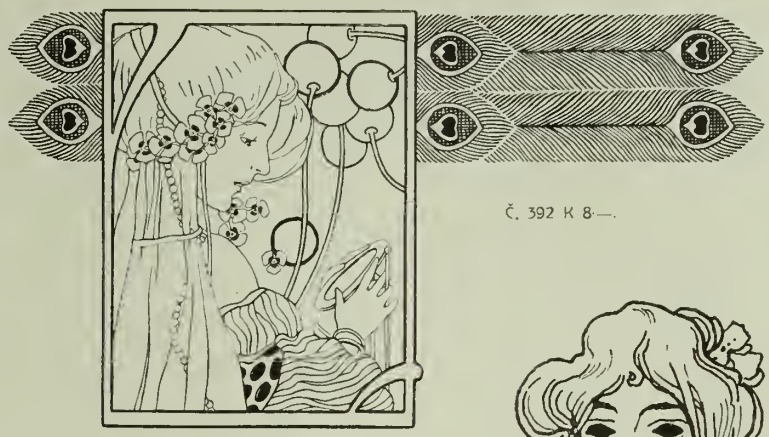

Č. 392 K 8·—.

Č. 377 K 3·—.

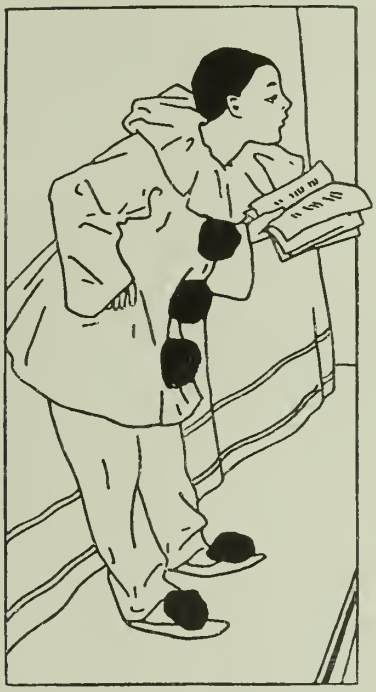

Č. 395 K 6·—. Dvoubarevná K 7·50.

NOVÉ PŮVODNÍ VINĚTY
SLÉVÁRNY PÍSEM
ČES. AKC. SPOLEČNOST
V PRAZE, SOKOLSKÁ TŘ.

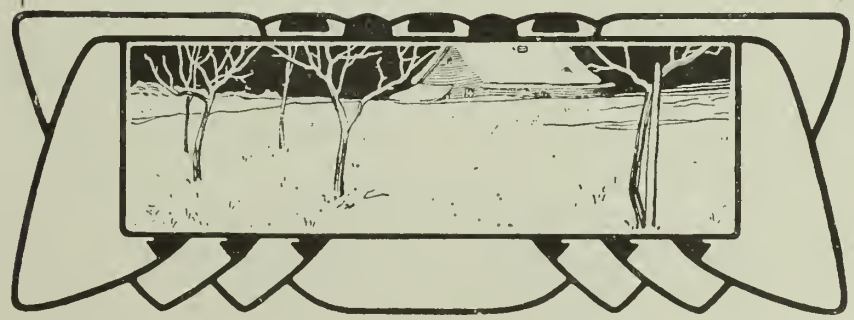

Č. 411 K 5·

PŘESÍDLENÍ ADMINISTRACE

Administrace „Typografie“ nalézá se nyní v Karlíně, Vítkova ulice číslo 261.

P. T. pp. majitelům knihtiskáren

nabízí svých služeb odborník za korektora aneb výpom. sílu toho oboru. Též na venek. Lask. nabídky pod známkou „Korektor“ přijme z ochoty adm. t. l.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28 V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu — Továrny na tiskařské stroje L. KAISERA SYNŮ ve Vídni a Mödlinku. — C. k. dvorní slévárny písem KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni. — Továrny na barvy E. T. GLEITSMANN v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i úplné zařizování knihtiskáren děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

Saturn 2. Příliš silná výzdoba, v níž mizí písmo. Na 4" velké. Jinak pěkná myšlénka.

Saturn 3. Velké a přeplněné kresbou, ač pěkné v podrobnostech.

Snadno i rychle I. a II. nevyhovuje podmínkám soutěže, neboť není kresleno, nýbrž vysazeno a otisknuto.

Štítný. Výzdoba ubíjí text. Na záhlaví jest kresba též velká a neklidná.

Trianou. Velmi pěkný návrh kresbou i volbou barev. Nevyhovuje však podmínkám soutěže, neboť navrhovatel vynechal slovo „Smečky“. (Dokončení příště.)

K BELGICKÉ SOUTĚŽI. Kolegové, kteří súčastní se této soutěže, nechť dohodnou se o zaslání s red. t. l. Návrhy pošleme současně 10. září, čímž ušetří se na poštovném.

Listárna administrace:

Pp. majitelé knihtiskáren atd., kterým čísla zasíláme, žádáme, by neobtěžovali si **zasiati předplatné.**

Dluhující kol. sběrately žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Při peněžních zásilkách používány buďtež složní listy pošt. spořitelny. Užije li se pošt. poukázky, budiž adresována na jméno administrátora J. Adámka, a ne pouze na administraci „Typografie“.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na 1/2 roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

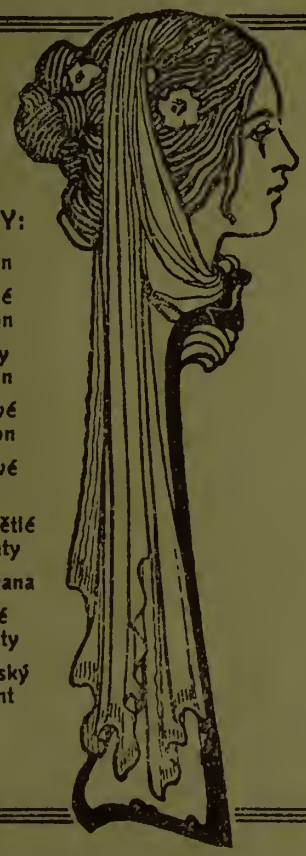

NOVINKY:

Secession
Polotučné Secession
Versálky Secession
Konturové Secession
Konturové Herold
Černé a světlé ornamenty
Serie Silvana
Knihové ornamenty
Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškerý utensilie. Barvy ilustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu ima jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i vypínkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII/3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
ZÁŘÍ 1905. - ČÍSLO 9.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLEVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ · VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK, VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“,

která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolitnu D. Stempel ve Frankfurtě
Továrnu na zařízování stereotypií Kempewerk v Norimberku
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slevárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforačky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

SLAVOMILA MIKULÁŠKOVÁ V HOSTOMICÍCH

PALACKÉHO TŘÍDA
V OKRESNÍM DOMĚ

OBCHOD STŘIŽNÍM ZBOŽÍM VE VELKÉM. SKLAD RUKODÍLNÉHO, LNĚNÉHO A BAVLNĚNÉHO ZBOŽÍ KRUŠNOHORSKÉ KRAJKY A NÁRODNÍ VYŠÍVÁNÍ

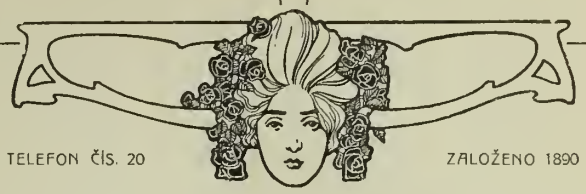

TELEFON ČÍS. 20 ZALOŽENO 1890

ÚČET C. K. POŠTOVNÍ SPOŘITELNY Č. 123.324

ANT. KOBES, PRAHA

PALACKÉHO TŘ. Č. 20

TELEFON ČÍSLO 204

DOPORUČUJE RŮZNÉ DRUHY OBRAZOVÝCH RÁMŮ, TÉŽ STOJANŮ

ANTONÍN WALDNER

MODNÍ SÍŇ PRO PÁNY A DÁMY

PRAHA-SMÍCHOV

ANGLICKÁ ÚPRAVA DAMSKÝCH ÚBORŮ. VELKÝ SKLAD VŠECH MODERNÍCH LÁTEK A STŘIHŮ

V. ŠAFRÁNEK V TÁBOŘE

KNIHTISKÁRNA
SKLAD PAPÍRU

JOS. V. BAUŠI

SEŠ. 2.

TANCE A PÍSNĚ

HUDEBNÍ NAKLADATELSTVÍ
FRANTIŠKA NEŠNĚRY
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE". ČÍSLO 9. ROČNÍK XVI.
PROVED. DLE NÁVRHU M. KALÁBA V PRAZE

TISKEM V. NEUBERTA, GRAFICKÝ UMĚLECKÝ ÚSTAV, PRAHA-SMÍCHOV. TISKL E. CHVOJKA

AKCIDENČNÍ TVORBA V CIZINĚ.

Prohlížíme-li akcidenční práce z ciziny, hlavně z posledních několika let, a pročítáme-li cizí odborné časopisy, je nám především patrno, že všude jeví se v poslední době jakýsi pohyb, snaha po něčem novém, lepším, touha uvésti do akcidenční tvorby trochu umění. Zdá se, jako by nový vzduch provanul knihtiskem ve všech zemích a všude pod jeho dotekem jeví se život: povstávají vzdělavací školy grafické, jsou pořádány výstavky akcidenčních prací, veřejné soutěže, zakládají se nové odborné listy.

V Německu jsou školy i večerní kursy typografické od delší doby, v Belgii uveden v život časopisem „Les Annales de l'Imprimerie" široce založený kurs typogr. státem podporovaný, v Holandsku odbývají se kursy tento rok péčí tamnější principality; v Italii trvají již několik let, v Paříži vydržuje školu typografickou samo město, mimo to dělnická organisace pořádá večerní kursy, v Anglii je škola při odborném časopise a rovněž tak v Americe, kde ku př. bohatý odborný list „Inl. Printer" má zvláštní kursy pro sazeče akcidenční, dílové i na strojích sázecích, jakož i kursy pro knihaře a litografy, kteréžto kursy odbývají se v dílnách, kde posluchači prakticky se cvičí.

Jak viděti, je hnutí za obrozením knihtisku rozšířeno mezi knihtiskaři snad celého světa.

Vliv těchto škol je velmi patrný. Právě v zemích, kde školy ty jsou vžity a trvají již více let, jako v Německu a v Anglii, jest knihtiskařství nejvyvinutější.

Nedá se popříti, že v Německu jest knihtisk na vysokém stupni. Ovšem jest tam též všestranně podporován jeho vývoj státem i společnostmi, které starají se o udržování škol grafických, o pořádání výstav, přednášky i praktickou výchovu knihtiskařů.

Nemálo působí též vliv německých písmolijen, z nichž některé mají opravdu vzácné umělecké pochopení pro požadavky své doby a vydáváním výrazného materiálu určují i směr výzdoby tiskopisů.

V Německu jest v novější době patrný dvojí směr v úpravě tiskopisů. Nejvíce rozšířen jest způsob výzdoby, v němž převládá prostá linie, přímka či křivka, přerušovaná jednoduchými ornamentálními tvary. Vše čtvercové, plno hran a ostrých přechodů, ornament buď silně, výrazně odstíněn anebo zase cele kreslený ze stejných bezvýraz-

Vzor 1. Německo.

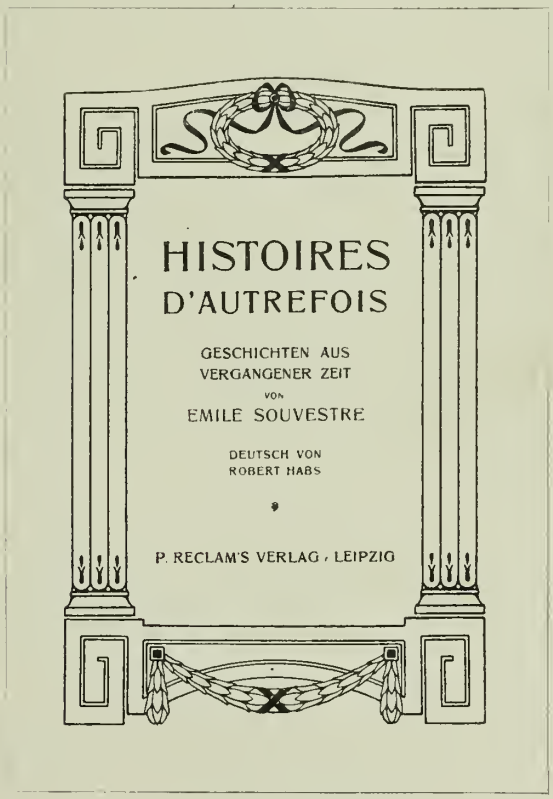

Vzor 2. Německo.

ných linií. Při tom vždy tytéž charakteristické hrany, připomínající příliš na frakturu, z které, jak se zdá, jsou vyrostlé. Jsou to především umělci Behrens (vzor 1.) a Eckman, kteří tento frakturový rys ve svých ornamentech a vignetách

Vzor 3. Holandsko.

zřetelně vyjádřili. — Výzdoba ta jest výrazně německá, hodící se především k fraktuře, a také se z ozdob těch v jiných zemích málo pracuje; tento směr nemá skorem žádného vlivu na akcidenční tvorbu jiných zemí, ač jinak právě německé písmolijny svými výrobky značně působí na úpravu tiskopisů v zemích mimoněmeckých.

Vždyť ani u nás, kteří Německu jsme nejblíže a mnoho z něho béřeme, neukázaly se práce toho směru mimo několik ojedinělých případů, které jsou čistě jen kopírováním německé předlohy.

Ostatně i v Německu tento směr počíná pozbývat půdy a nastává znovu hledání a snaha po novém, jiném způsobu výzdoby, a vlivem této snahy objevuje se druhý směr, který, jak se zdá, nabývá v Německu rozšíření; jest to vlastně krok nazpět, návrat k pozdnímu slohu empirovému (vzor 2.), či jak Němci s oblibou říkají „Biedermeierstyl“.

V novém uměleckém průmyslu Německa začíná se objevovati tento sloh, a pod vlivem té mody vydaly některé písmolijny serie ornamentu empirového, ovšem poněkud vyvinutějšího a pozměněného. Ba jedna z písmolijen dala staré dřevorytové vignety z té doby reprodukovati a uvádí je na trh.

Zdá se však, že toto hledání nové krásy ve starém slohu je pouze přechodní, a že z něho vyvine se nový způsob výzdoby, nový dekorativní směr v Německu.

V Holandsku založen nedávno časopis, a kolem něho seskupil se kruh pracovníků, který vykázati se může pěknými výsledky. Některé práce Holandské mají podobnost s našimi (vzor 3.). K výzdobě používá se často podtiskových desk i kreseb do tonů řezaných a některé práce holandské jsou velice pěkné. Ovšem často jeví se i vliv Německa a blízké Anglie, a zdá se, že Holandsko, všem okolním vlivům snadno přístupné, těžko si vypracuje svůj sloh.

V Belgii jeví se v knihtisku čilý život. Odborný časopis, vycházející čtvrtý rok, pořádá letos již třetí kurs vzdělavací. Práce tamnější jeví určitý sloh, jehož nejvýznačnější známkou jest umísťování jednotlivých ornamentových figur na kolmou

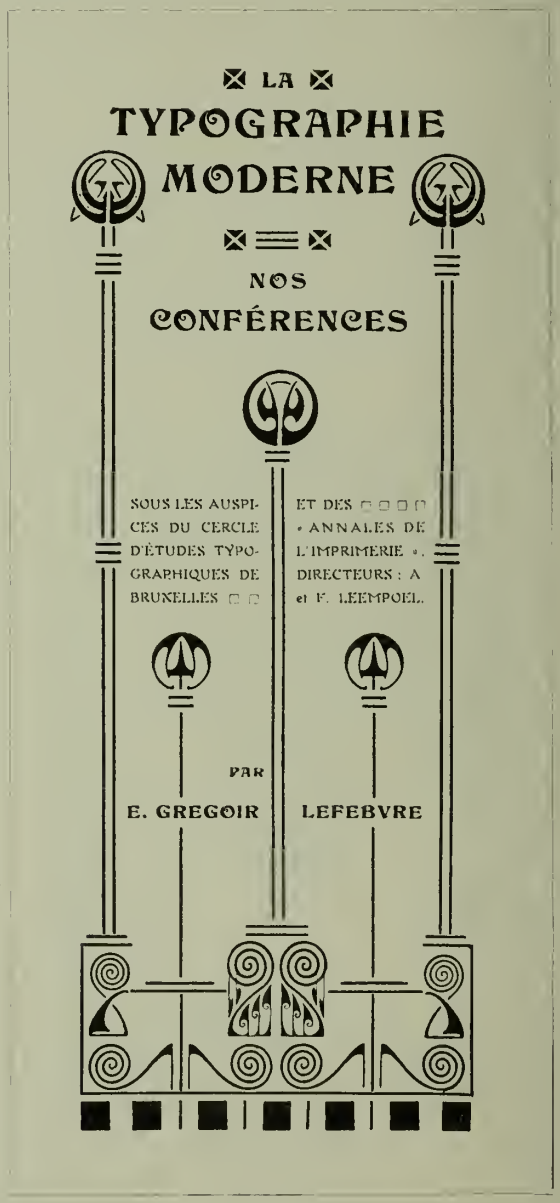

Vzor 4. Belgie.

linii jako na stonek (vzor 4.). Je zajímavo, že i ornamentů z písmolijen německých používají tímto svým způsobem. Řezání tonů jest v Belgii obvyklo jen jako pomůcka k docílení podtisko-

vých ploch. Ovšem i zde na jednotlivých pracech viděti vliv Německa.

Ve Francii, v této zemi dokonalého vkusu, vládne ještě skorem ve všech tiskárnách bývalý volný směr, který u nás dávno již jest pochován. Tam ještě stále akc. sazeč staví linie, rozstrkává řádky, točí a ohýbá, jako se to dělo u nás před šesti neb sedmi lety. Ba typografické obálky knih mají tam většinou stejnou úpravu, jako v 70. neb 80. letech minulého století. Je k neuvěření již fakt, že v celé Francii nevychází ani jediný odborný list typografický na způsob „Typografie". A také francouzské písmolijny dávají stále na trh písma u nás z oběhu již dávno vyšlá, staré tvary kursiv, čárkovaná písma „musirovaná", starožitné antikvy. Z toho materiálu ovšem je těžko něco moderního vytvořit.

A přece na odborné vzdělání věnuje se tam dosti peněz. V samotné Paříži je grafická škola městem vydržovaná, která však místo odborného zdokonalení vychovává spíše množství učedníků.

Teprve počátkem předešlého roku nastal obrat k lepšímu shodou dvou okolností: V Paříži založen byl přičiněním dělnického sdruženi typografů vzdělavací kurs pro příslušníky knihtisku.

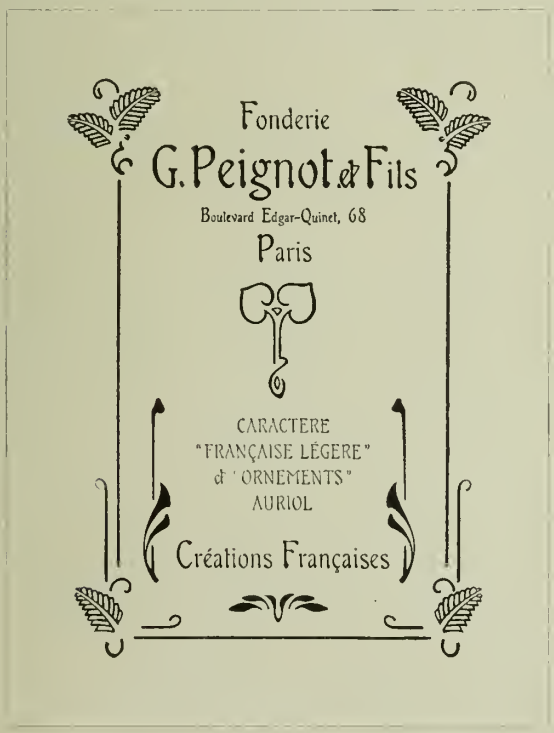

Vzor 5 Francie.

A skorem v téže době vydala přední písmolijna pařížská G. Peignot et Fils serii písem i výzdob, kreslených předními dvěma francouzskými umělci grafickými, Grassetem a Auriolem.

V tomto prvním kursu pracovalo se za vedení dobrého odborníka tímto novým materiálem, a tak vzniká nový, životnější sloh čistě francouzský,

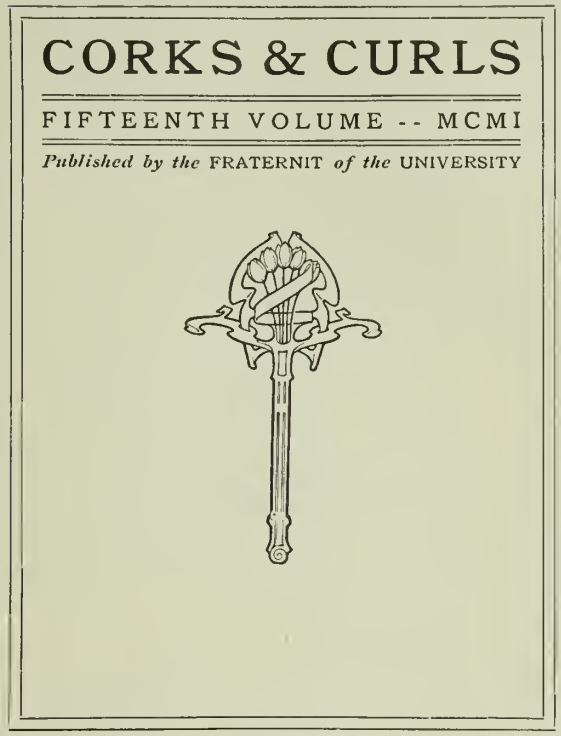

Vzor 6. Anglie.

který má před sebou široké pole. Z toho vidno, jak mnoho může učiniti jediná písmolijna, je-li vedena dobrým odborníkem, majícím cit a smysl pro umělecké potřeby doby.

Naším požadavkům se tento nový francouzský sloh tiskopisů v jednom nezamlouvá. Nelíbí se nám roztrhanost, rozčlenitost a nepřehledné uspořádání těchto tiskopisů. Ovšem francouzskému vkusu tento sloh vyhovuje, ba oni v této rozčleněnosti vidí docela jeho přednost a výraz národního charakteru. (Vzor 5.).

V Polsku počal letošním rokem vycházeti odborný časopis typografický, který jak se zdá, bude určovati směr výzdoby tiskopisů. Dle dosud vyšlých čísel zabředá však příliš do národního vzoru, což dekorativnímu umění není nikdy na prospěch.

Odlišná a velice zajímavá jest úprava tiskopisů v Anglii (vzor 6. a 7.) a v Americe (vzor 8.). V obou těchto zemích jde nová úprava tiskopisů zcela jiným směrem než v zemích ostatních. Kdežto u nás začalo se na základech zcela nových, tam vzata za základ úprava starých krásných tisků a na tom základě dle starých pravidel hledí se dosáhnouti nových efektů.

Zdobení tiskopisů pomocí podtiskových desk tam neznají, nanejvýš setkáme se s olovořezem,

provedeným typografem. Již seskupení řádek je zcela jiné než u nás. Sazeč umístí jednotlivá slova i skupiny tam, kde zdají se mu působiti nejlépe a nejvýrazněji, aniž by dbal jakýchkoliv jiných pravidel. Při pracech barevných nejraději užívá barev černé a červené, jako jich již staří

A

Torquay

Marriage

BY

G. RAYLEIGH VICARS

AND

ITH VICARS

TOWER PUBLISHING CO. LIMITED
95 MINORIES, LONDON E. 1895

Vzor 7. Anglie.

P R O G R A M

1 Invocation — Rev. Vicars Stanhope

2 Chorus of Revellers — *Gounod*
Selected Chorus

5 Salutations
Ethel Augusta Daggett

4 Soprano Solo, "A Memory" — *Parks*
Elizabeth Downs

5 Adress
Prof. Louis Bevans

6 Valedictory
Ethel Niles Quipp

7 Chorus, "Violet and the Bee" — *Caldicott*
Bellamy Club

Vzor 8. Amerika.

knihtiskaři užívali. Prostrkávání slov a řádek jde daleko přes meze, jež u nás považují se za dovolené. Rovněž se zálibou užívají jednotlivých slov neb řádek kursivových, čímž hledí tiskopis oživiti.

Sazeči v těchto zemích snaží se docíliti efektu prostředky čistě písmovými, čistě typografickými, což při prvním pohledu působí poněkud hrubým dojmem, při delším pozorování nalezneme však v těchto tiskopisech jistou krásu výrazné, jednolité působivosti, prostoty a přehlednosti.

Jak z pověděného patrno, hledí si ve všech zemích vypěstovati svůj vlastní osobitý sloh a nelze upříti, že v některých zemích se to plně podařilo. Anglické tiskopisy liší se úplně od prací německých neb francouzských, Belgie vypracuje si svůj vlastní ráz tiskopisů atd.

A u nás v Rakousku? Země, v nichž převládá německý jazyk, jsou úplně ve vleku Německa, v Uhrách dosud neprobrali se z „volného směru“, Vídeň po vyčerpání svého Wagnerovského „Baustylu“ tápe a hledá neurčitě cesty.

A máme my v Čechách svůj sloh? Na tuto otázku těžko je odpověděti nám, kteří jsme příliš v samotném středu tohoto hnutí.

Jedno však popříti nelze: Naše tiskopisy liší se nejen od prací z ostatního Rakouska, ale i od tiskopisů ciziny. Jedině snad tiskopisy holandské mají vzdálenou podobnost s našimi.

Ano, jest zde jistý náběh k slohu specielně našemu za posledních několik let, a nemalou zásluhu o tento počátek měl zajisté časopis „Typografia“. Určiti směr a dráhu tohoto slohu jest velice těžké, neboť nalézá se dosud ve vývoji. Dosavadní práce jsou méně geometricky hranaté, než práce německé, jeví více švihu než práce anglické a americké, a jsou soustředěnější, než tiskopisy nového slohu francouzského.

Na nás záleží vývoj a vyvrcholení tohoto českého osobitého slohu v úpravě tiskopisů, a na nás jest, abychom ukázali, pokud tohoto vývoje jsme schopni.

Dyrynk.

CELLULOIDOVÉ DESKY PODTISKOVÉ.

Píše VOJTĚCH HOLMAN.

(Dokončení.)

Když jsme kresbu opatřili touto konturou, nastává nám úloha, abychom v ploše, k odstraňování určené, vybrali si rýhu širší, v níž daly by se bez nebezpečí zasaditi nástroje větší a širší k vybírání větších ploch určené. Zde přichází k platnosti rydlo druhé, rovněž duté, šestnáctinového rozpjetí obloučku. Umístěno v zápěstí a ovládáno palcem, nasadí se tak, aby vždy jedna strana obloučku prořezávala prve vrytou konturu středem. Při tom jest třeba bedlivě pozorovati, zdaž jsme se někde při obrývání kontury od kresby neodchýlili, což možno tímto druhým rydlem s úspěchem opraviti. Při tom jest třeba podotknouti, že snaha naše vésti má k tomu, aby při nastalé snad nejistotě ruky dláto vybočovalo vždy ven z kontury do plochy k vybrání určené, než naopak, a proto jakmile nejsme si dosti jisti, nechme část síly při rytí působiti ve směru od kontury obráceném, kterážto úloha přidělí se dvěma prstům (ukazováčku a prostřednímu), které při rytí přímo se neúčastní. Také tento nástroj nesmí ruka zatlačovati do přílišné hloubky, nýbrž jen tak hluboko, pokud lehce, bez jakéhokoli namáhání dá se jím pohybovati ku předu.

Nyní nastává již vlastní osamocení kresby vybíráním míst hlubokých vně i uvnitř kresby. Nejpraktičtějším jest, vybéřeme-li plochy uvnitř kresby dříve, než plochy vnější, poněvadž opíráme se rukou stále o rovnou plochu až k okraji prkénka, což každý brzy pozná, poněvadž hrany vysokých míst zůstavší kresby nepříjemně ruku tlačí. Dle charakteru kresby mají se uvnitř vybírati větší či menší plochy, vždy jsou to však plochy rozmanitého, obyčejně všelijak zakřiveného, neb i jinak třeba choulostivě utvářeného tvaru a proto i zde třeba zkoušeti, který nástroj by nejlepší službu vykonal.

Rydlem číslo 2. je nám možno vybrati i plochu z šíří jednoho cicera zcela bezpečně a rychle. Větší plochy vyžadují již nástoje osminového rozpjetí (č. 3.), kterým i malé kotoučky dají se vyříznouti. Vyřezávání v kotoučcích buď celých neb částečných lze vůbec u tohoto nástroje počínaje doporučiti, poněvadž se jím dají k vybrání určené plochy v kruhu velice dobře odřezávati, aniž bychom musili se strachovati, že nám ze zamýšlené dráhy rydlo vybočí jsouc ovládáno silou ruky shora.

Rydlo číslo 4. má rozpjetí t. zv. čtvrtinové; jest to duté půlkulaté rydlo mající asi 8 čtvrtpetitů v průměru, se kterým docílíme čistých zakulacených rohů, srovnání příkře zatočených křivek a též důkladného vybrání materiálu celluloidového i papíru až na dřevo, což tímto nástrojem zvláště dobře dá se prováděti.

Dláto mírně prohnuté asi 15 čtvrtpetitů široké tvořilo by číslo páté. Tímto nařezáváme stavěním shora největší plochy se všech stran, (plochy vnější jen u kresby) a pak je prostě odtrhneme.

Dlouhé i kratší linie nebo zarovnávání desk do pravého úhlu musí se díti pomocí pravítka, k čemuž můžeme použíti kus rovného ocelového péra, které má tu výhodu, že zůstane vždy přesným pravítkem, poněvadž i nejtvrdší nástroje je nepřirývají.

Nože není zde nevyhnutelně třeba, avšak je-li na celluloid používán, má býti zhotoven z dobrého kusu ocele tvrdé a naražen v rukověť po spůsobu nožů řezbářských (Schnitzer).

Rovněž i rydla musí býti zhotovena z nejtvrdší lité oceli, neboť tato podrží dlouho ostří, což houževnatá látka celluloidová vyžaduje v míře největší. Nejlépe hodí se k tomu nástroje z ocele zvláštní tvrdosti, která již při výrobě sama se kalí na suché půdě povlovným schlazením beze všech prostředků zakalovacích neb schlazovacích i bez vody. Barva této oceli jest stejnoměrná, zlatově skvoucí, což dává ji snadno poznati.

Pokud pisatel článku soukromě vyšetřil, nevede nástroje tyto dosud žádný z pražských obchodníků železem, leč doufáme, že v době nejkratší oznámíme, kde celou kollekci těchto nástrojů bude lze obdržeti a sice takových, aby i jakostí i cenou odpovídaly přiměřeně naším poměrům.

Tím v základních rysech byl by celluloid u nás uveden. Obmezili jsme se pouze na nejnutnější v přesvědčení, že tak nejlépe věci se prospěje a pochopení se usnadní. Účelem dalších odstavců budou mnohé ještě praktické pokyny, jakož i některé zajímavosti, jež věc sama již sebou přinesla. V Německu a hlavně ve Švýcarsku nabývá celluloid stále více přízně a myslíme, že není daleko doba, kdy i u nás bude k němu pozornost snaživých kollegů obrácena, neboť deska tato bude asi nejschopnější vyhověti všem požadavkům na tonové desky kladeným.

Dříve bude však nutno, aby celluloid byl nám odbornými závody dodáván tak, jak nejlépe našim účelům vyhovuje. Celluloid dodávají mnohé firmy vedoucí obchod s tiskárenskými potřebami, avšak ne každá z nich vystihla všecky praktické stránky. Tak je známo, že celluloidová deska v tloušťce 1 cicera velmi těžce jest zpracovatelna i s nástroji svrchu popsanými a proto nemůže k rytí kreseb vůbec býti použita. Mimo to pro svůj oboustranně

hladký povrch nesnadno dá se připevnit. Vybírání ploch musí se díti tím spůsobem a těmi nástroji, kterých stereotypéři při vybírání olověných ploten používají. Jednu výhodu má, že může býti na dřevo přibita, což však ani tehdy není bez risika. Jiný druh celluloidové desky podtiskové nachází se v obchodě v síle as půl cicera. Tato deska jest již na jedné straně k snadnějšímu upevnění matována. Avšak ani tato deska není pro naše účely spůsobilou, majíc druhou stranu hladce lesklou, a snadno se s podkladu strhne. Obě tyto desky by mimo to naprosto nemohly vyhovovati vzhledem k vysoké ceně. Při spracování přichází veliké množství drahé této látky na zmar a chyby rydly spůsobené jsou zde častějšími a mimo to i většími, poněvadž desky tak silné i větší silou musí se zpracovávati.

Nejvýhodnější a jedině doporučitelnou celluloidovou deskou jest ona, kterou knihaři k vazbám na desky používají; tato deska jest celluloidový plát v síle jednoho čtvrtpetitu na jedné straně hladký a na druhé hrubou papírovou hmotou opatřený. Dá se bez námahy rydlem proříznouti a velmi lehce odstraňovati. Podlepený karton pak velice snadno dá se odřezávati až na dřevo, čímž dosáhneme pro rytinu žádoucí hloubky.

Tyto nestejné tloušťky desek byly snad asi nejhlavnější příčinou, proč rytí celluloidu již dříve a šířeji se u nás neujalo a proto myslíme, že bude v zájmu interesovaných kruhů, jestliže se dle toho zařídí, čímž mohou nejen sobě, ale i živnosti naši prospěti. Tyto vady jsou pociťovány i všude tam, kde celluloid v praxi snad nejvíce jest používán: v knihtiskárnách švýcarských, jak ze zpráv tamnějších odborných listů je zjevno. A přece jsou velice snadno odstranitelny při dobré vůli rozhodujících činitelů.

Mimo to hojně rozšířená deska Mäsrova snadno celluloid zatlačovala, jsouc vynálezcem opatřena massou na opravy, pastou na okraje atd. a to zvláště proto, poněvadž o celluloidu vždy se tvrdilo, že se v něm opravy prováděti nedají. Toto tvrzení však správným není.

Za prvé spočívá neocenitelná výhoda celluloidu oproti jiným deskám v tom, že po dokonaném rytí je ihned k tisku způsobilým, aniž by musil býti něčím natírán. Jest sám sebou tvrdým a pevným dost, aniž bychom musili jej impregnovati. Tím však není ještě řečeno, že by po skončeném rytí nemohl být učiněn — ještě tvrdším na př. za účelem ražení z desky celluloidové atd.

Za druhé polovinu chyb zaříznutím spůsobených obmezíme již tím, když celluloid nožem vůbec řezati nebudeme, neboť ten svým tvarem i spůsobem držení se na celluloid naprosto nehodí a proto též vyskočí-li ze zamýšlené dráhy spůsobí plotně škodu tím větší, čím větší síla jej vedla. Ostatně zaříznutí menší nožem spůsobené můžeme na celluloidu velmi snadno spraviti tím, že naříznutou rýhu přejdeme několikrát hladkou, zaoblenou kostkou neb střenkou nože, čímž se povrch desky opět vyhladí a jen čára ležícímu vlasu podobná dává poznati místo, kde jsme rýhu zařízli. Na tisku se rýha tato vůbec neobjeví.

Abychom se vyvarovali chybám rydlem způsobeným jest zapotřebí nejdříve, abychom se naučili stejně hluboko a čistě rydlem pracovati tak, aby nám ve vybraných rýhách mnoho hrotků nepovstalo, neboť na ně při obrývání sousedních částí rydlo spodem obyčejně narazí a snadno vyskočí poranivši při tom třeba již dobrý okraj neb přeříznuvši konturu kresby. Mimo to jest nezbytně třeba, abychom s postupem rytí stále měnili rydla dle ploch a tvarů, již k obrytí neb vybrání se naskytují a sice dle výše zmíněného popisu. Avšak když i při bedlivém šetření těchto pravidel desku poškodíme, sáhneme teprve k prostředku, kterým se deska opraví, což může se státi nejlépe po úplně skončeném rytí. Sebeřme větší i menší kousky celluloidu, jež jsme rytím odstranili neb naříznuté a s podkladu stržené větší plochy a uschovejme, neboť zvláště tyto dají se na menší formát znovu upotřebiti. To platí též o podtiscích, při nichž použito bylo celých velkých ploch, neboť do těch můžeme i pak rýti, i když vydržely náklad třebas 50.000 výtisků jako do desek právě přilepených, upravíme-li je na příslušný formát i se dřevem. (Na př.; Kdyby se tisknul podtisk pod obrázek ve formátu kvartovém a deska se k dalším nákladům již nepotřebovala, můžeme z ní nařezati několik podtisků buď na adresky neb dopisní papíry atd.).

Avšak i malé kousky nemusíme zahazovati. Uložme je ihned do nádoby s vodou a nechme je důkladně odmočiti až budou zbaveny klihu a odtržků papíru, jež se s celluloidu lehce spláchnou. Již z dřívějších odstavců jest povědomo, že nitrované cellulosy rozpouštějí se v alkoholetheru a také líh že jisté účinky jeví na celluloid. Připravíme si tedy lahvičku s alkoholetherem za několik krejcarů a dolejeme totéž množství lihem čistým 95°. Pak do láhve naházejme čisté tříštky a odřezky celluloidové. Zamíchejme důkladně uzavřenou lahví a nechme na bezpečném místě stát. Po dvou neb čtyřech dnech máme v lahvičce hladkou kašičku, jíž můžeme poškozené desky spravovati. Pomocí dřeva naneseme tuto hmotu na místo poškozené a necháme obojí rozpustidla vyprchati. Toto může se státi nejlépe večer. Ráno pak máme na oněch místech neodtržitelné přílepky, které velice se podobají ustydlým voskovým kapkám se svíčky hořící odkapaným. Je dobře nanésti kaše více, aby po stvrdnutí

tvořila vyvýšeninu. Nyní vezme se hladké rovné prkénko (třeba kousek z podkladu pod štočky) asi dvojnásobné velikosti škatulky na zápalky a na spodní stranu přiloží se jemný, skelný papír ale ještě poněkud opotřebovaný. Tento se napnutý i s prkénkem přidrží a nyní se jím snažíme nanešenou stvrdlou hmotu s ostatním povrchem srovnati, což již po několikerém točivém přetření jest hotovo.

Nyní máme na místech, kde se chyby staly, hladkou, rovnou plochu jako před rytím a můžeme nezdařený neb poškozený okraj znovu pozorně rýti a skončivše pak tuto práci, formu tiskaři odevzdati.

Uschování vytištěných štočků také nevyžaduje žádného zvláštního opatření, neboť celluloid neoxyduje jako kovy, má vůbec vlastnosti idealní trvanlivosti, které ještě jiným způsobem v živnosti naší využitkovány býti mohou. O tom však později. Desky jsou i po letech upotřebitelné a známe již příklady, že desky i po značných nákladech zůstaly úplně neporušeny.

PÍSMO STAROEGYPTSKÉ.

Dle článku „Zur altägyptischen Medizin" uveřejněného v časopise „Prager medizinische Wochenschrift" se svolením autora har. dr. FELIXE OEFELE zpracoval PIMPR BOHUMIL.

Úkolem článku tohoto jest, podati čtenářům ukázku způsobu psaní za Hippokrata, jehož stopy lze nalézti i v dnešním způsobu.

Ukázka ta může podána býti neúplná, neboť jednotlivé texty tehdejších listů jsou těžce zpracovatelny a srozumitelny, takže se o mnohých můžeme jen domnívati, že buď patří lékařství či jinému odboru. A pak jsou jednotlivé texty tak zanedbány, že jen částečně mohly býti zpracovány. Mnohé věty jsou ovšem filologicky zcela dobře složitelny, dle slov a větných složení dobře vyzkoušeny, ale ani jediné smyslu dávající slovo není v nich naznačeno.

Při tomto lexikálním zmatku jest přirozeně těžko podati věcné doklady, ale přece se pokusím tak učiniti. Vím, že se snad tu a tam dopustím chyby, což zajisté mi bude prominuto, neb nejsem filologem a ani ti nejsou bez chyby.

Především nutno poukázati na prameny staroegyptské vzdělanosti všeobecně. Erman praví, že tomu, kdo chce líčiti vzdělanost starého Egypta, stojí tři prameny k použití: 1. Památky země samé: chrámy a hroby s jich množstvím nápisů a obrazů, závitky papyrusové, jež pocházejí ze starých knihoven a archivů a ony rozličné předměty denní potřeby, jež se mrtvým přikládaly do hrobu; 2. jsou to svaté knihy židů, které při jednotlivých vypravování o Abrahamu, Josefovi a Mojžíšovi mnoho o Egyptu sdělují, a 3. zprávy řeckých cestujících.

Obraz, který památkami docílíme, musí přirozeně vykazovati mezery; ale když se sami mýlek nedopustíme a budeme se střežiti, památky jednotlivých dob bez rozdílu shromážditi, jak se často stává, docílíme takového přehledu o vývinu egyptské vzdělanosti, který se pravdě poměrně přiblíží.

Naproti tomu míní Erman, že na zprávy starého zákona nemožno nedůvěřivě pohlížeti. Zprávy o Abrahamovi, Josefovi a Mojžíšovi jsou sice pověsti, napsané v poměrně velmi pozdní době a mnohonásobně přepracované. Třeba by převládalo mínění, že spisovatel dotyčného dílu „Mojžíšových knih" znal Egypt jen dle slechu, považuje Erman líčení ono pro Egypt oné doby (8. století př. Kr.) za důležité.

Větší ještě věrohodnost zasluhují dle Ermana řecké zprávy, hlavně nejstarší ze zachovaných, Herodotovy. Co Herodot vypravuje o sluzích chrámových, kteří mu sloužili jako průvodčí, nutno dle Ermana ovšem považovati za nepravdivé a doznati tomu rázu pověsti. Avšak co sám viděl, to dobře a věrně pozoroval, přirozeně jen tak daleko, jak to cestovateli, jenž cizou zemí několik měsíců cestuje aniž by jejího jazyka byl mocen, bylo možno.

Věda, že dlouhé, suchopárné líčení historie, jež konečně s vytknutým účelem článku tohoto nemá mnoho společného, unavuje, ukončuji tuto stať a přistupuji ku vlastnímu thematu článku, a sice soustavám písma.

Prve nežli Egypťané své řeči řeckou alfabetu uzpůsobili a tím koptické písmo utvořili, měli písmo hláskové.

Starší soustavy písma jsou více méně obrazová písma dle soustavy obrazových hádanek, s dalekojdoucími ujednanými ulehčeními ku rozluštění těchto hádanek. Hláskové přeložení egyptských slov do našeho písma jest při zvláštnostech soustavy egyptského písma spojeno s velikými obtížemi. Vyhnu se tudíž přirozeně uvedení celých textů v egyptské řeči, ovšem jména vlastní, nemocí, léčiv a jiná ponechám v původním písmě. Pravopis tento, pokud ona slova v jich samohláskování v koptické neb řecké řeči jsou zachována, pochází z doby, která staré egyptské řeči nejméně dvakráte tak vzdálena jest, jako dnešní vlaština řeči z dob Césarových.

Našeho čtenáře zajisté méně zajímá, jak se ku příkladu životní vzduch (Pneuma) staroegyptsky vyslovoval, jako spíše, že byl značen nadmutou plachtou . Mnohdy by si bylo, co se zřetelnosti týče, mnohé od takového vyobrazení přáti. Tak ku příkladu se značila hromada zapáchajících věcí, především však výtrusy, značkou . Obraz ten není k rozeznání.

Uvedu nejprve řadu rozličných anatomických značek o člověku: hlava, obličej, vlasy. Zvláštní kadeření vlasů přináleží dle zobrazení v době povstání písma Egypťanům, což poukazuje na příbuzenství s národy černošskými. oko, nos, ucho. Při tom jest pro zobrazení nápadno, že jest vždy volena částka levé strany těla, protože ku tisku se volí hieroglyfy, jež musí být čteny z levé strany na pravou. V původních nápisech jsou však na mnoha místech použity hieroglyfy z pravé strany na levou čitelné a k nim kresleny obrazy zrcadlové. Jest tudíž všeobecným pravidlem, že hieroglyfa hledí čtenáři vstříc.

Nahoře uvedené oko může také ve stejné větě, ale také s jeho zrcadlovým obrazem se vyskytnouti a znamená potom levé oko, a zrcadlový obraz pravé oko, bez jakéhokoliv bližšího označení strany. To samé platí ovšem i o ostatních částech těla. Toto obrácení jeví se také při přicházeti a odcházeti. Pro nos a hlavně ucho užívalo se obzvláštního obrazu, , jenž se spíše co škeble nechá čísti. Při uchu jest obraz ten se zvláštním zalíbením užíván ku označení fysiologické činnosti ucha, totiž slyšení. Nos může také a podobně značen býti. Již toto ztěžuje značně čtení hieroglyfů, protože většina písmových obrazů může se dle času, místa, vkusu a schopnosti dotyčného kreslíře ve velkém počtu vzorů kolísati a jest tudíž velmi těžko, podstatné a bezpodstatné odchylky zde rozeznávati. Tak jest pochybno, zda obrazy zobrazení srpu aneb spodní čelisti představují. ústa, ve všeobecné potřebě však otvor. jazyk, mohl by však též označovati čípek a podobné tvary. prs, přibližuje se více tvaru prsu černošek nežli prsu indogermánskému. Rámě v různých polohách užívalo se co hláskové znaménko. paže vyjadřuje především anatomický pojem a jest jako hláskové znaménko častěji v této poloze upotřebeno. ruka, prst. dolejší část těla jest jako obraz těžko srozumitelno. Srdce značeno . Noha jakožto pojem anatomický a co značka hlásková. Pro měkké části užíváno obrazu svalového břicha se zašpičatěním ve vaz. Sandál značí chodidlo a mnohdy také patu.

Mnohdy bylo ku anatomickým obrazům částí zvířecího těla použito. Tak stály proti sobě obě lví polovičky jakožto vrchní a spodní část těla. zvířecí tuk značí vedle zvířete všeobecně kůži. Tělo kozy jest vnitřek. Také hlava krávy s průdušnicí může míti anatomický význam.

Uvedené obrazy určují většinou svým tvarem pojem, jenž vyjádřen býti měl, a slují ideogramy (pojmové obrazy).

Vedle těchto ideogramů, jež vyjádřený pojem samy jasně podávají, doznává písmo hieroglyfů řadu znamének, jež dohromady množství pojmů obsahují (determinativa). Tak vyjadřuje ozbrojené rámě všeobecně pojem jednání, a je možno dosouditi se dotyčného jednání jen z předcházejícího znaménka. Místo ideogramů může jednotlivé slovo také slabikovými značkami ku př. okem místo ir psáno býti, což všeobecného výrazu pro zhotovení léku místo dělati neb připraviti velmi často dochází. Sedadlo , jakožto značka slabiková místo as, postavena před tuto slabikovou značku vyjadřuje s mumií boha co determinativem Asir, čili jak jej řekové nazývali Osiris, onoho mocného boha, jenž na obou prvých stranách papyrusu Ebersova co ztělesnění boha slunce O často jest vzýván.

Jelikož nejstarší samohlásky egyptské řeči neznáme a v pozdější řeči se znatelné odchylky vyskytují, neodpovídá sice, když připíšeme písmu hieroglyfů také oddělené souhlásky, ku př. nohu za „n“, nejstarším časům, ale zajisté pozdějšímu vývinu. Jednotlivé značky jsou po způsobu židovských písem pojímány jako němé souhlásky s měnivou hodnotou souhláskovou. Bylo by to však to samé, jako kdybychom „a“ v anglické řeči, v němž zde „a“, zde „e“ a zde opět „o“ spočívá, za němou souhlásku pojímati chtěli.

Často se vyskytuje pro jednu a tu samou souhlásku více znamének. Také u hlásek nalezneme často dlouhou řadu hláskových znamének se stejnou zvukovou hodnotou. Na druhé straně mohou často jedním a tím samým znaménkem vyjádřeny býti rozličné hlásky, což nazýváme polyfonií. Počet používaných značek hieroglyfů jest ohromný. Berlínský seznam značek litých od professora Lepsiuse vykazuje jich 1448.

(Pokračování.)

PŘÍLOHY čísla 9. Tříbar. obálka na cenník dle návrhu kol. Ant. Karajse (Neubert), tiskl kol. Ledvina. 2-barev. obálka na knihu dle návrhu kol. Dyrynka. Tiskl Adolf Dvořák v knihtiskárně E. Leschingra. Ukázka z prací kol. Kalába v Praze, tiskl kol. Em. Chvojka (Neubert). Ukázka z praxe (program) dle návrhu kol. J. Němečka (Unie), tiskl Kar. Ledvina. Obraz. příloha, užití barvy B. V. „Cito" z tov. na barvy E. T. Gleitsmann, Drážďany (zást. B Fr. Zrnka v Praze).

REDAKČNÍ POSUDEK návrhů zaslaných k soutěži na záhlaví dopisního papíru „Typografie" (dokončení):

Trojúhelník v kruhu. Pečlivě provedený návrh, v jednotlivostech velmi pěkný. Ale výzdoba přetěžuje písmo, působí neklidně, a na místě aby zdůrazňovala text, svádí pozornost v levo ku květům.

Typo. Jeden z dobrých návrhů. Kruh kolem znaku jest však přeplněn. Barvy velmi souladné.

Vědomí je síla 1. Text i výzdoba příliš rozptýlena. Písmo nevyniká.

Vědomí je síla 2. Neklidně působící, silná výzdoba. Barvy žlutá se zelenou neharmonují.

Vědomí je síla 3. Přetížené liniemi a výzdobou.

Vytrvalostí ku předu. Neexistující písmo. Pochybeně kreslená vigneta neodpovídá účelu. Jednotlivé části rozptýlené.

Vzdělávejme se odborně. Neexistující vigneta, již nelze z typ. materiálu zhotoviti. Řádky daleko od sebe. Celek neklidný, ač jinak pečlivě kresleno.

Za motivem. Levá strana přeplněná a hrubé kresby. Barvy poněkud silné. Myšlénka jinak dobrá.

PŘÍLOHA OBRAZOVÁ k dnešnímu číslu „Typografie" tištěna jest barvou B. V. „Cito" z továrny E. T. Gleitsmann v Drážďanech, již zastupuje u nás B. Fr. Zrnka v Praze, Havlíčkovo náměstí č. 23-II. Barva tato schne skutečně na všech papírech (vyjímaje pergamyn) tak rychle, že jí provedený tisk za několik dní nelze již vymazat. Tím odstraněna vada, jež často po-

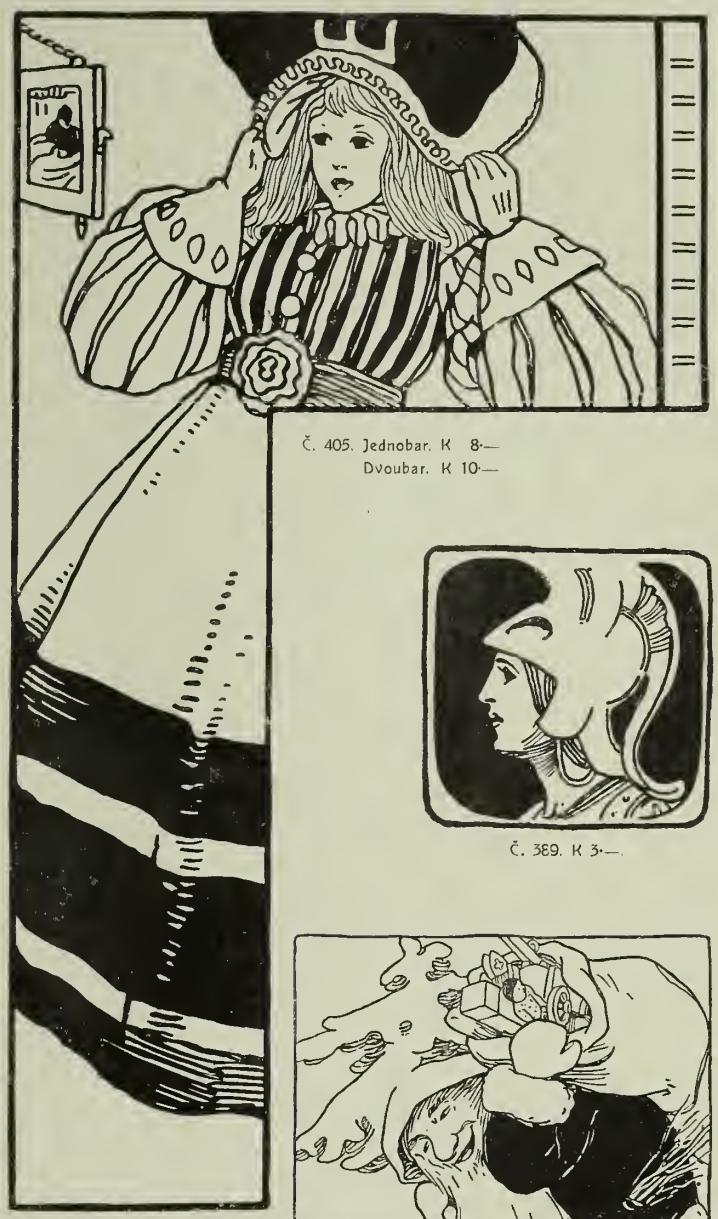

Č. 405. Jednobar. K 8·—
Dvoubar. K 10·—

Č. 389. K 3·—.

Č. 408. K 4·—. Dvoubar. K 5·50.

NOVÉ PŮVODNÍ VIGNETY
: SLÉVÁRNY PÍSEM :
ČESKÁ AKC. SPOLEČNOST
V PRAZE, SOKOLSKÁ TŘ.

PŘESÍDLENÍ ADMINISTRACE

Administrace „Typografie“ nalézá se nyní v Karlíně, Vítkova ulice číslo 261.

P. T. pp. majitelům knihtiskáren

nabízí svých služeb odborník za korektora aneb výpom. sílu toho oboru. Též na venek. Lask. nabídky pod známkou „Korektor“ přijme z ochoty adm. t. l.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ
ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN
v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i

úplné zařizování knihtiskáren

děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

citována byla zvláště při tisku illustrací na hladký papír.

DRUHÝ KURS GRAFICKÝ bude letos uspořádán počínaje prosincem v pohodlném sále, jenž zapůjčen laskavostí technologického musea obch. a živnostenské komory. Vyučováno bude ve středu, v pátek a v neděli dopoledne a na základě získaných zkušeností lonských bude mnohé změněno a zdokonaleno. V příštím čísle „Typografie“ vrátíme se k tomuto předmětu a též v časopise „Veleslavín“ promluvíme o příštím kursu delším článkem.

STŘÍBRNOU MEDAILI obdržel kol. Karel Hanzal na výstavě v Kaiserlautern (Falcko) za vystavené své práce. Jak viděti, kolegové čeští v cizině dělají vskutku čest naši akcidenční tvorbě.

Listárna administrace:

Pp. majitelé knihtiskáren atd., kterým čísla zasíláme, žádáme, by neobtěžovali si **zaslati předplatné.**

Dluhující kol. sběrately žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Upozornění. Kollegy přispivatele žádáme, by při zasílaných vzorkových pracích měli více na zřeteli praktické jich použití a vystříhali se mnohdy naprosto zbytečnému plýtvání barvami. Vzory jedno- a dvoubarevné jsou nám vítány.

Při peněžních zásilkách používány buďtež složní listy pošt. spořitelny. Užije-li se pošt. poukázky, budiž adresována na jméno administrátora J. Adámka, a ne pouze na administraci „Typografie“.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na ½ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLEVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. — Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětý. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškerý utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výroby. Válcovinu lma jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i vyplňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolijna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII/3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
ŘÍJEN 1905. - ČÍSLO 10.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řečl, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázítek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

OBCHOD VÍNEM

SPECIALITA:
STARÁ VÍNA LISANSKÁ, MALAGA, KREVNÍ VÍNA PRO DÍTKY, NEMOCNÉ A REKONVALESCENTY, VYZNAMENANÁ NA II. MEZINÁRODNÍ LÉKÁRNICKÉ VÝSTAVĚ V PRAZE 1901 DIPLOMEM A MEDAILÍ

TELEGR.: J. LEBEDA, PRAHA

JOSEF LEBEDA, PRAHA

NA PERŠTÝNĚ 10

V Praze,

ZHOTOVUJE: OBÁLKY DOPIS. PAPÍRY, ÚČTY, NAVŠTÍVENKY, KNIHY OBCHODNÍ, TISKOPISY PRO SAMOSPRÁVNÉ ÚŘADY, PLAKÁTY ATD.

POŠT. SPOŘ. Č. 131.415

LADISLAV BENEŠ

KNIHTISKÁRNA V Č. BRODĚ

TELEGRAMY: BENEŠ, ČESKÝ BROD

SPECIELNÍ KNIHTISKÁRNA PRO CUKROVARY A RAFINERIE

V Č. BRODĚ,

TYPOGRAFIA Č. 10
ROČNÍK XVI.
PROVEDENO DLE NÁVRHU F. JIRŮ

TISKEM V NEUBERTA, SMÍCHOV
TISKL E. CHVOJKA

NAŠE VYUČOVACÍ KURSY.

Když byl lonského roku zamýšlen spolkem „Typografia“ vyučovací kurs, bylo málo těch, kteří věřili v jeho zdar. Zdálo se, že u nás není připravena půda a pořadatelé musili překonati mnoho překážek a ještě více nedůvěry, než mohli říci, že odbývání kursu je zajištěno. A tu teprve počala skutečná práce přípravná, která vyžadovala mnoho času. Sestavení plánu, rozvržení vyučovacích hodin, vypracování přednášek, získání přednášejících odborníků, zajištění místnosti a všecky ostatní větší i drobné starosti spočívaly na několika jednotlivcích, i vyžadovalo to opravdové energie a lásky k věci, aby kurs uveden byl v život. A pak když kurs byl zahájen, znamenalo to čtyři měsíce ustavičné práce. Přednášky, opravy úloh, změny, často i přepracování látky; mimo to běžné schůze k vyřizování nutných záležitostí — vše to zabralo mnoho volného času.

Teprve když kurs byl zakončen a uspořádána výstavka, bylo možno ohlédnout se zpět a sebrat zkušenosti v tomto prvním roce získané.

Jaký byl výsledek tohoto prvního kursu? Pokud lze souditi — dobrý. Návštěva byla dosti četná, i vytrvalost byla nad průměr podobných kursů v cizině. Z 88 žáků zapsaných navštěvovalo školu pravidelně 46, výsledky odborných hodin byly velmi pěkné, v kreslení i překvapující. Ač naopak jevily se i mnohé vady prvního pokusu.

Především malá místnost ve škole na Karlově, vzdálená příliš od středu města, kde nachází se většina tiskáren, kam měli tedy daleko učitelé i žáci. V lavicích určených pro děti nepohodlně se kreslilo, a při umělém světle nemohlo se pracovati s barvami.

Při přednáškách o příbuzných odvětvích bylo věnováno mnoho času dějinám, čímž se stalo, že některá z nich musila být pro nedostatek času vynechána aneb probrána v krátkosti. V odborných předmětech typografických pak bylo hleděno k úplnosti theorie, nemohlo se tedy dbáti na praktické příklady tak, jak bylo by třeba, atd.

Vůbec největší chybou, která loni se jevila a vadí i letos, jest nedostatek času, v němž musí být obsažná látka probrána, má-li kurs tvořiti uzavřený celek. Proto bylo z počátku pomýšleno na to, aby letošní kurs byl pokračováním kursu lonského, neb aby byl rozdělen ve dva oddíly: začáteční a pokračovací. Ač nedá se popříti, že by rozdělení to bylo velmi výhodné pro přednášející i pro žactvo, bylo přec po zralém uvážení od toho upuštěno a ponecháno případné uskutečnění této myšlenky na rok příští, což ovšem říditi se bude dle celkového výsledku letošního kursu.

Vzdor tomu však nebude letošní kurs opakováním kursu lonského. Na základě získaných zkušeností jsou přednášky pozměněny, mnohé zkráceny, všecky obohaceny novými doplňky, vsunuty předměty nové, o nichž loni nebylo přednášeno.

V hodinách odborně typografických bude zvýšenou měrou dbáno mimo stručné avšak pokud lze úplné theorie praktického provádění, skizzování atd., což umožněno, že přesunutím získán větší počet hodin pro tyto předměty. Vyučováno bude individuelně, tak že každý jednotlivec vyučován bude na základě svých odborných schopností. Právě tak bude vyučováno i kreslení se zřetelem k pokročilosti každého žáka.

Větší péče bude letos věnována přednáškám o moderní úpravě knižní, jež v cizině má stále větší důležitost, a též u nás nabývá půdy; krásná kniha bude letos probrána jako harmonický celek počínaje písmem a konče vazbou.

Jelikož pro kurs bylo třeba především jiné, vhodnější místnosti, obrátil se Grafický klub spolku „Typografie“ k ředitelství Technologického Musea Obchodní a živnostenské komory se žádostí za laskavé propůjčení místnosti. Žádost ta byla vyřízena příznivě a propůjčen pro náš kurs vzdušný a světlý sál v Technologickém Museu, nalézajícím se ve středu města. Netřeba uváděti, jak výhodná je tato místnost; tím výhodnější, že bylo možno kreslení položiti na nedělní dopoledne, kdy při denním světle v době nepřetržitých tří hodin bude možno mnohem pohodlněji a nerušeněji pracovati. A je tím umožněna i práce barvami, jichž používání má pro akc. sazbu velkou důležitost.

Rozvržení předmětů bude následující:

Přednášky o příbuzných odvětvích s knihtiskem souvisících a přednášky povšechné odbývány budou ve středu od 7.—9. hod. večerní.

Vyučování odborně typografické, t. j. sazba děl, akcidence, dekorace plochy, ryti do podtiskového materiálu a vše, co s tím souvisí v pátek od 7.—9. hod.

Kreslení odbornému a stylisování vyučováno bude v neděli dopoledne od 9.—12. hod.

Mimo tyto dny budou v kurs zařaděny případně i svátky dopoledne a některé pondělky večer, což ovšem ještě bude oznámeno.

Kurs zahájen bude počátkem prosince a bude trvati do konce března, tedy čtyři měsíce.

Jak z uvedeného viděti, jest druhý grafický kurs pečlivě připraven a bylo svědomitě hleděno, aby kolegům, kteří snaží se doplniti své odborné vzdělání, byla k tomu poskytnuta příležitost. Doufáme, že příležitosti této použijí a vyplní přihlášky, až tyto budou rozeslány. Dytynk

POTAH NA STROJÍCH PŘÍKLOPOVÝCH.

Ježto v dnešní době dosáhly příklopové stroje té dokonalosti, že vyrovnají se svojí schopností tisku rychlolisům, ba při některých pracech je i předčí, je jistě záhodno promluviti několik slov o potahu příklopu. Dnešní dokonalé příklopové stroje vyvinuly se z malých začátků. Ještě před krátkým časem sloužily především k tisku malých prací, není tedy divu, že ještě dnes setkáváme se s tiskaři, kteří mají jakýsi předsudek proti těmto strojům.

A přece jest práce na nynějších zdokonalených příklopových strojích potěšením, ovšem známe-li všechny ty malé přednosti a způsoby, jimiž se práce na nich usnadní a zdokonalí. Neboť dnes neslouží již příklopové stroje k odbývání běžných, vedlejších prací, nýbrž zhotovují se na nich tisky sloužící knihtiskařství ku cti. Máme-li toho dosíci, je především nutno věděti, jakého potahu které práce vyžadují. Mnozí tiskaři dávají přednost tvrdému potahu, a také továrna na tyto stroje doporučuje absolutně tvrdý potah (jeden karton a dva archy psacího papíru) s odůvodněním, že jen tak dostaneme čistý a jasný otisk.

Může býti, že továrna docílí svojí methodou dobrých výsledků, neboť pro své tisky na zkoušku používá nového a dobrého materiálu písmového. Na základě toho však doporučiti tvrdý potah za pravidlo, zdá se mně býti atentátem na materiál knihtiskáren. Vždyť dle toho nebylo by možno na rychlolisu vytisknouti ukázku písma ostře a čistě, neboť potah cylindru není nikdy tak tvrdý, jak jsme popsali.

Představme si dále, že u rychlolisu je plocha, na niž působí tlak, široká asi na cicero, kdežto u stroje příklopového musí se tisknouti celá plocha najednou. Následkem toho musí být zajisté tlak příklopu na písmo neporovnatelně větší, než tlak cylindru u rychlolisu.

Je jasno, že tak veliký tlak, děje-li se na tvrdý potah, není nijak písmu k užitku. U nových strojů, které tisknou pouze několik výtisků na zkoušku z nového písma, ještě to ujde; jinak však je tomu, nalezají-li se několik let v upotřebení a mají-li následkem toho ložiska poněkud uvolněná. Zde potom písmo po tisku se zmíněným tvrdým potahem zcela jinak vypadá.

Pohleďme jen na potah a přípravu, jichž používali staří tiskaři na ručních lisech. Příklop byl napnut hedvábím nebo satinem, tympan potažen anglickou kůží nebo jemným plátnem a mimo to ještě vložka ze satinu, 5 archů papíru nebo plsti. Tato byla vkládána pouze při těžkých, dílových formách. Pak přišla ještě jedna nebo dvě přípravy mezi příklop a tympan. A vzdor tomu byl svého času proveden na ručním lisu mnohý krásný tisk.

Ale jako často v životě, tak i při ručním lisu stala se z nouze cnost, neboť kdyby byla u lisu použita tak tvrdá příprava, jak z předu podotčeno, nedokázal by se tisk, ani kdyby tři lidé za páku táhli.

Je-li tedy u nynějších příklopových strojů tento vysoký tlak převodem síly umožněn, děje se tak jen na úkor tiskové formy, neboť nikdo nebude tvrdit, že tento tlak zůstane bez škodlivého vlivu na písmo.

Sdělím krátce, jak zacházím se stroji, jež mám svěřeny. Ke dvěma příklopovým strojům č. V. mám šest pláten z hedvábného glotu, mimo to přistřihnou se i poškozená satinová plátna z rychlolisu, tak že mám neustále asi tucet pláten. Po několikerém upotřebení se vyperou a mokré pověsí k usušení; je-li příležitost, můžeme je též dát vyžehlit. Ke každé větší formě podložím čerstvé plátno, přes ně dva archy psacího papíru, které se napnou. Mimo to, ovšem pouze pro velké obrazy, jsou k použití dvě gumová plátna. Mám-li k tisku velké, plné formy, podložím dvě plátna. Je-li se obávati pohnutého tisku (šmicování), napne se ještě arch. Přílišné přípravě při podobné formě jest radno se vyhnouti, a doporučuje se — je-li možno — připraviti formu ze spodu.

Mnohý kolega potřese nad mojí radou hlavou, ale radím každému v jeho vlastním zájmu, aby učinil několik pokusů, a zajisté užasne nad výsledkem. Při tomto potahu je třeba než polovice přípravy, je-li písmo špatné, při dobrém písmě skorem žádné. Při tisku podtiskových desk je dobře míti podklad dosti měkký, možno-li, vzíti dvě plátna. Mimo to můžeme tisk postaviti v každém případě mnohem lehčeji, a tisk přec čistě vychází. K tisku obrázků použijeme plátna gumového.

Zapomeneme-li při častější změně formy postaviti tisk lehčeji a projedeme-li, nemá to jiný následek, než že napneme nový arch, kdežto při potahu tvrdém bylo by písmo ztraceno. Ale hlavní věcí jest, že jak při velkých, tak při malých nákladech se písmo znamenitě ušetří. A co týče se čistého vycházení jemných písmových tahů, tedy výsledky docílené s měkkým potahem vyrovnají se úplně tiskům na potah tvrdý, ač-li je spíše nepředčí.

„Viktoria"

PÍSMO STAROEGYPTSKÉ.

Dle článku „Zur altägyptischen Medizin" uveřejněného v časopise „Prager medizinische Wochenschrift" se svolením autora bar. dr. FELIXE OEFELE zpracoval PIMPR BOHUMIL.

(Pokračování.)

V počtu tom však nejsou všecky známé obrazy obsaženy. Čím více se do specielních písem země faraonů vniká, tím více se objevuje technických výrazů, jež často své vlastní ideogramy vyznačují. V papyrusu Ebersově přichází ku př. 86krát muž s procezovacím šátkem jakožto ideogram za cedění, jež dosud jako psací znaménko není známo.

Všechny doby a všichni pisatelé různých dílů Egypta neovládali však těmito znaménky. Jednotlivci se spokojili se zlomky. Ze života ženy buďtež následující hieroglyfy uvedeny . Pisatel papyrusu Ebersova neužívá z těchto písmové znaménko těhotné ženy, nýbrž vypisuje slovo „těhotná" hláskově. Tento případ v jedné lékařské knize dokazuje jasně, že i samotnému pisateli odborné knihy nebyla písmová znaménka výhradně tohoto odboru známa.

Když zde již mluvím o hieroglyfech papyrusu Ebersova, musím uvésti, že tento není vlastně psán hieroglyfy, nýbrž hieraticky, t. j. písmem kněží, jež jest tachygrafické zkrácení hieroglyfů. Dle toho bych měl vlastně mluviti o hieratických značkách stejných hieroglyfů papyrusu Ebersova.

Dosud uvedené obrazy byly v nejstarším písmě a na pomnících až do úplného ukončení starého zákona více méně podrobně provedeny. Tímto obrazovým písmem mohla ta nejkrásnější ozdoba býti docílena, a bylo jí též na zdích chrámů a v podobných případech v celé té nádheře barev, pokud ji Egypťané v jich pestré malbě vyjádřiti dovedli, upotřebeno.

Krokem jakési úmluvy jest již to, že v písmě vystřídal kreslíř malíře, a že od obrazů vícebarevných bylo upuštěno. Za příčinou přehlednosti textu bylo nutno barev znova upotřebiti, a sice užívali kreslíři většinou dvé barev: černou a červenou. Kdežto text v této době psán černě, bylo použito ku označení jednotlivých slov, vět a hlavně nadpisů červeného inkoustu. Tento způsob se tak vžil, že se udržel od nejstarších egyptských dob až do konce středního věku v písmě knih jižních zemí.

Nebylo však věcí každého jednotlivce kresliti přesné obrazy tisíců předmětů. I když písař ovládal toto umění, bylo přesné kreslení obrazů hieroglyfů pro vedení zápisníků a opisování rozličných knih zbytečným mrháním času. Případné zjednodušení vedlejších dílů obrazů hieroglyfů, jakož i zakulacení za příčinou příručnějšího vedení rákosového pera při kreslení písma vedlo ku běžnému písmu hieroglyfů se změnami prvého stupně. Však ani zde nebyla učiněna zastávka a nastaly změny stupně druhého. U vážných textů však a hlavně u knih náboženských používali pisatelé i za doby změny druhého stupně změn stupně prvého, a písmo to nazváno svaté neboli hieratické. Tak jako při moderním písmě ručním i tiskovém, odpovídá i u písma hieratického a hieroglyfů jedna značka druhé. Sestává tudíž písmo hieratické z hieroglyfů, za příčinou rychlejšího napsání hlavně často užívaných značek, silně změněných, psaných rákosovým perem na kůži neb papyrusu.

Ku obvyklosti písma hieratického budiž uvedeno, že se užívalo výhradně směru z prava na levo. Papyrus Ebersův, Brugschův a jiné texty musí býti jako veškeré hieratické doklady čteny z pravé strany na levou. Jedině starý veterinářský papyrus takřka s písmem hieroglyfů se čte vyjimečně ve svislých řádkách z levé strany na pravou. Dodnes se užívá psaní z pravé strany na levou ještě u písem semitských, především hebrejských a arabských.

Pakliže chceme po těchto předesláních přistoupiti ku čtení textu hieratického, jsme neustále nuceni, jednotlivé, často velmi změněné znaménko v duchu nahraditi původním obrazem hieroglyfů. Při velikém počtu hieratických textů, jež jsou zachovány a byly čteny, jest toto již dávno se stejnou jistotou možno, jako za času jich napsání. Jednotlivá znaménka písmová vykazují oproti obrazům hieroglyfů většinou nepatrných změn. V papyrusu Ebersově jsou případy, ve kterých by se vyskytovala nejistota vůči hieroglyfu, jen ojedinělé. Větší však se vyskytují obtížnosti, jak také mnozí učitelé krasopisu dosvědčují, pakli je písař tak špatným krasopiscem, jako při papyrusu Brugschově. Ale i u sebe krásnějšího krasopisu nebylo možno v rukopise při dodržení tisíců značek a za současného zjednodušování tvarů těchto dodržeti význačné rozdíly mezi jednotlivými značkami. Pakli že již jest možno písaři papyrusu Ebersova s jistotou dokázati přepsání, tím spíše můžeme my ve čtení chybiti. Přes to, že papyrus Ebersův může býti nazván mistrným dílem krasopisným, není přece v jednotlivém slově, což není ani v textu hieroglyfů znatelno, možno rozeznati co hieraticky stejnocenné s „r" a s „t".

Nahoře uvedená změna druhého stupně pozdější doby jest označována jako písmo obecné, t. j. demotické. V museu Leidenském jest jeden pa-

pyrus psaný tímto druhem písma uložen a byl Lehmansem co věrná napodobenina uveřejněn a Brugschem částečně na zkoušku přeložen.

Tato doba tří druhů písma měla mnoho podobností s dobou bezprostředně před vynalezením knihtisku. To, co dnes v nepřesné obcovací mluvě jakožto latinské písmo tiskací označujeme, vykazovaly v tehdejší době nejstarší památky písmové co kamenopis vytesaný atd. Knihtiskařství přijalo později toto písmo co písmo antikvové. K upotřebení na papíře byly značky ty dávno písmem kursivovým více méně jich počátečnímu písmenu odcizovány. Užitím rohů a háčků povstalo písmo frakturové, to jest písmo mnichů, jež však se zálibou jest chybně nazýváno písmem německým.

Písmo samé nemá na jím napsanou řeč vlivu. Ve středověku mohl býti latinský nápis v nějaké budově zcela dobře antikvovým kamenopisem zhotoven. Ve sbírce rukopisných děl nějakého učence může se vyskytnouti opis v kursivovém písmě, a letopisec nějaký jej vydá možná v písmě frakturovém, protože bylo dlouhou dobu zvykem také latinské texty psáti frakturou.

V Egyptě se vyskytuje mimo napřed uvedených tří druhů ještě čtvrtý druh písma, jenž povstal tím, že staré druhy písem, jež byly většinou písmy pojmovými, byly zaměněny řeckým písmem hláskovým a že egyptská mluva přijala během doby mnoho cizích slov řeckých, a tak se postupně docílilo toho, že egyptská řeč byla psána řeckým hláskovým písmem.

V pozdější egyptské řeči, řečí koptickou zvané, byly užívány hlásky, jako „š“, „h“ a j., jež řeckou alfabetou nemohly býti vyjádřeny. Za to byla řecké alfabetě připojena nová písmena doplňovací, jež byla většinou vyjmuta ze starších demotických písmových značek.

V přírodovědě egyptské byla jednotlivá pozorování ze všeobecného života velmi četná a bez dostatečné vnitřní oprávněnosti paměti vnucována. Přírodozpytci musely býti známy veškeré předměty jej obklopující přírody i výrobky cizích zemí. Při více podmětném pojímání přírody v době minulé byl každý předmět pozorován jen ze vztahu k člověku. Tak nebylo jednotlivých údů přírody třeba vůbec vzpomenuto, a někdy opět celé skupiny shrnuty jako jednotka.

V Egyptě měl ku př. Horus, jeden z nejvyšších bohů, za svaté zvíře krahujce. V seznamu berlínského musea nalezneme, že tam krahujec, tři sokolové poštolky, možná že jeden cestovní sokol a jeden jestřáb pod zvěrozpytnou jednotkou ptáků Horusových co mumie jsou zpracováni. Jiní draví ptáci jsou sice odlučováni, ale opět v podobném obecném způsobu. Oproti ptáku Horusovu vyskytá se sup co pták horního Egypta a matky bohů z Thebska. Mimo to se vyskytá bílý orel jakožto časté písmové znaménko místo hlásky. Kdo se tudíž chtěl učiti egyptsky psáti a čísti, musel si všechny významné známky těchto ptáků v takové míře vštípiti, že byl s to je několika čarami načrtnouti a dle těchto náčrtků je opět rozeznati. Musel nejen tyto tři dravé ptáky znáti, nýbrž musel ještě tucty jiných ptačích postav v obraze rozlišovati. (Dokončení.)

RŮZNÉ.

AMERICKÉ NOVINY liší se úpravou značně od listů evropských. Text, místo aby následoval nepřetržitě za sebou, je přerušován inserty a rozstrkán skorem po všech šestnácti stranách, z nichž se pravidelně každé číslo skládá. Všecky důležitější články začínají pod záhlavím stránky a nekončí-li sloupec dole na stránce, přeruší se článek a dokončení se přenese na některou ze stran následujících, tak že často dokončení článku ze stránky první nalézá se na straně páté nebo šesté, kde právě zbude místo. První strana mnohých žurnálů podobá se spíše plakátu než stránce novin. Ohromné litery oznamují nejdůležitější událost, a novinky z poslední hodiny zaujímají spodní cíp strany, kdež vytištěny jsou červeně. Úvodní článek, „leading“, nalezá se obyčejně na poslední straně, kdež sousedí s ním článek o modě a satirické kresby, jež v každém listě jsou obvyklé. Autotypie zdobí každou stránku a inserty zaujímají celkem asi tři čtvrtiny žurnálu, tak že čtenář má sice mnoho papíru, ale málo čtení. Číslo nedělní mívá větší objem. Na př. „New-York Herald“ mívá 96 stran! „New-York Evening Journal“ přináší v ten den mimo obvyklé číslo humoristickou přílohu s barevnými obrázky, hudební přílohu a chromotypicky provedený obraz, vše za pouhých pět centů, tedy asi za 22 haléře. Uvážíme-li, že některé žurnály mají náklad až půl milionu exemplářů, můžeme si představiti, jakého množství papíru je třeba k ukojení duševního hladu novoyorkských občanů, kteří ovšem jsou všichni horlivými čtenáři.

SLOH EMPIROVÝ. Čím jest barva malíři, dřevo tesaři, tím akcidenčnímu sazeči je materiál

písmolijnami dodaný; základní podmínkou zdárného tvoření jest býti s ním dobře obeznámen a skutečně zručnost každého na výši doby se nalézajícího sazeče je nemálo závislá na jeho znalosti všeho materiálu. Okolnost, že trh typografický v nynější době se nevyčerpává a současná záliba velmi je nestálá, nutí sazeče k stálému učení, chce-li kráčeti s duchem času. Proto účelem těchto řádků jest obrátiti pozornost k velmi oblíbenému materiálu ve slohu Biedermeierově vzhledem k jeho původu a praktickému upotřebení. K tomuto modernímu slohu dodaly materiál většinou povolané ruce i jest hoden naší pozornosti. Souhlas, s jakým se mu vyšlo vstříc, má původ svůj v odpovídajících nestrojených tvarech, kterými se písmo i ornament honosí. Z písem uvádíme kursivu krásného řezu „Trianon" z písmolijny Bauerovy ve Frankfurtě, jež podobá se typu starofrancouzskému a výtečně se uplatňuje na cirkulářích, různých rodinných oznámeních a podob.; postrádá příliš tenkých linií, což jest každému praktiku vítáno. Pokud se týče ornamentů, upozorňujeme především na krásný ornament z Rudhardovy písmolijny, jenž skytá nám hojnost jednotných knihových i akcid. ozdob, které svému tvůrci — worpswedskému Jindř. Vogelerovi — dělají jen čest. V těchto okrasách vystihl umělec zajisté správně charakteristiku doby Biedermeierovy; vodotrysky a vonné věnce, veselá pacholata v bohaté květeně svádějí mimovolně k jinému úsudku o ne vždy růžové skutečnosti života, vlastnost, která působí jakoby jen na obveselení tiskopisu stvořena byla. Vysoká jich cena umělecká zajišťuje jim též dlouhou existenci. Velmi dobré výtvary moderního ornamentu vydala též výše vzpomenutá Bauerova písmolijna ve Frankfurtě a pismolijna Vil. Gronau v Berlíně. Oboje kreslil berlínský malíř Wieynk, od něhož — soudě dle jeho dosavadních úspěchů — dekorativní umění knižní může očekávati hojného obohacení. Wieynk béře motivy své ponejvíce z architektury, jež plošně zpracuje, takže dojem kresby jeho není plastický, nýbrž čistě ornamentální. Tento ozdobný materiál má do jisté míry tvar pomníkový a hodí se proto dobře k výzdobě tiskopisů vážnějšího obsahu, aniž by se při tom vylučovalo užívání jeho k rozmanitým pracím merkantilním, nejlepší to doporučení této novinky! Mimo těchto ornamentů zasluhovaly by zmínky ještě jiné, ale zůstaneme při těchto typických příkladech. Úspěšná práce s tímto materiálem vyžaduje především studium jeho ducha, splynutí s jednotlivými figurami jeho, i je to nutno každému, kdo chce něco vskutku dobrého vytvořiti, aniž by kopíroval. Výborné předměty k studiu takovému dává nám architektura a façady staveb z doby empirové, na nichž lze zřítí dobré použití každého ornamentu, jakož i obdivovati se stejnoměrnému rozdělení prostoru. Chraňme se však přeplňování ozdobami, k čemuž svádí bohatost jednotlivých ornamentů a dbejme vždy pravidla, že ornament má písmu sloužiti jen jako okrasa, která nemá nikdy písmo zatlačovati. Při upotřebení čistě architektonických figur dbejme, pokud možno přirozeného určení jeho zachovati: každý sloup potřebuje patku, jež nemá být lehčí hlavice a vejcovec působí krásně jen jako řadový ornament, nikdy však jednotlivě. Při květinovém pletivu nesmí scházeti nikdy příbuzný volný prostor i nevtlačujme jej do linek, ale nechme volně bez stěsnání. K tisku odporučují se hlazené papíry, lehce zbarvené, jako nejlepší. Silnou barvou pomocí příslušných činitelů docílí se výborného účinku. Jemné tony nelze odporučiti a hleďme se jich dle možnosti vystříhati. Tyto nejdůležitější rady o mnohostranném materiálu empirovém snad dostačí, by poskytly jistého pravidla při upotřebení tohoto moder. ornamentu; při nejmenším přispějí ku zmírnění oněch hříchů, se kterými se při pracích z neobvyklého materiálu tak často setkáváme. Graph. Revue.

CELLULOID nabývá v grafických uměních stále většího rozšíření. Zmiňujeme se na příklad o způsobu, jímž možno celluloidu použiti jako konservujícího prostředku, rozpustíme-li průsvitný nebarvený celluloid drobně rozřezaný v octanu amylnatém. Roztoku, jenž musí býti dosti hustý, možno použiti k ochrannému nátěru rozličných předmětů. V přední řadě papíru, kartonu atd., kteréž potřeny tímto roztokem, stanou se nepromokavými a nabudou zvýšené pevnosti. Elegantní působivosti docílíme, potřeme-li jím tiskopisy barevné; zdá se pak, jakoby barva byla pod sklem. Též hodí se k impregnování kovů, skla, předmětů dřevěných atd.

ZAJÍMAVÝ POKUS provádí vydavatelstvo „Dresdner Journalu". Jeho 18 sazečů, 3 korektoři a 1 metteur navštěvují stenografický kurs na tamnějším královském stenografickém ústavě za vedení prof. Ahnerta, aby mohli při podzimním zasedání sněmovny sázeti přímo ze stenogramu sněmovní přílohu pro „Dresdner Journal" a „Leipziger Zeitung". Vyučování děje se dvakrát po dvou hodinách týdně a začalo 5. června, tak že do zahájení sněmu bude skončeno. V Německu a na pevnině vůbec je to novinka, ač při velkých dennících anglických se tento způsob osvědčil a již několik let provádí.

K OCHRANĚ PODTISKŮ z Mäsrových desk doporučuje se mimo chránidlo jejich výrobcem dodávané též potření petrolejem, pak v lihu rozpuštěným šelakem nebo též vodním sklem. Také napustíme-li rytinu firnisem a necháme zaschnout, velmi ztvrdne.

NOVOU VÁLCOVINU sestavil jistý professor v Bernu i bude vyráběna ve velkém společností v Bernu. Pokusy s touto novou válcovinou daly výtečné výsledky, ovšem pokud vyzkoušení válcoviny v tak krátké době je možno. Hmota lije se za studena, je mnohem trvanlivější než válcovina dosavadní, lze ji líti ve všech stupních tvrdosti, je velice pružná a značně levnější, při svých přednostech má však jednu vadu, nedá se totiž přelívati.

STO LET starý knihtiskař. Ve Štokholmě zemřel nedávno knihtiskař Cedergren, narozený 28. dubna 1804 ve Visby na ostrově Gottlandě. Vyučil se ve Štokholmě a roku 1825 převzal obchod svého otce ve Visby. Navrátiv se do Štokholmu, založil tam knihtiskárnu, již samostatně řídil až do roku 1903.

DOBRÁ RADA PRO ČTENÁŘE NOVIN. Každý z nás čte noviny, v každé rodině přečte se do roka spousta potištěného časopiseckého papíru a přec neumíme dosud náležitě využiti všechno to bohatství informací, které nám noviny den za dnem poskytují! Špatně vykořisťujeme tu velkou denní práci moderní žurnalistiky a tak si nahromaďujeme z odložených čísel časopisů pouhou makulaturu, na balení atd. Pravdu těchto slov pocítí člověk nejlíp, když něco naléhavě potřebuje, o čem kdysi v novinách četl. A přec, jak snadno se tu dalo zachovati, co nám noviny tehdy nabízely a denně nabízejí! Přijme tudíž asi každý čtenář novin s povděkem dobrou naši radu: Pořiďte si příruční knihu, rozdělenou na rozličné obory, vystřihněte denně z novin co Vás zajímá, co se vám zdá důležité nebo pro budoucnost potřebné, a vlepte tento výstřižek do knihy na patřičné místo. Je to denní nepatrná práce — ale co tím uspoříte zbytečného, zhusta marného pátrání v příští době a jaké třeba škodě tím ujdete! Působilo by Vám snad obtíže, kdybyste měl si knihu tu dát sám dělat, neboť by byla velice nákladná — a proto zajímati Vás bude sdělení, že nakladatelství B. Kočího v Praze právě tyto dny vydá ve sličné úpravě a levné ceně takovou knihu na výstřižky z novin. Kniha v tuhých deskách rozvržena je velice prakticky na mnoho oddílů, každý oddíl je upraven na okraji listu pro štítková hesla, jako na př.: „Nákupní prameny“, „Rady pro domácnost“, „Vyhlédnuto za dar“, Adresy odborníků atd., takže hledání je velmi rychlé a snadné. Formát knihy je pohodlný a příručný, i lze ji zařaditi do každé knihovny. Ke každému exempláři přidán je zvláštní list gumovaný s řadou tištěných štítkových hesel, které každý vlastník sbírky dle osobní potřeby si může pohodlně přilepit na prázdné okraje listů; mimo to připojen je návod, jak třeba výstřižky z novin do knihy lepiti. Novinka tato je bez odporu dobrá, praktická, takže jistě každý čtenář knihu tuto si opatří. Cena její je stanovena na K 3·—, kdo však „Sbírku výstřižků“ objedná a hotově zaplatí ještě před vyjitím, tedy před 15. zářím, obdrží ji za pouhé K 2·—, poštou K 2·30 hal. Objednávky přijímá každý knihkupec, nebo nakladatelství B. Kočího v Praze.

POKRAČOVACÍ ŠKOLA UČEDNICKÁ.

S tímto nadpisem byl v květnovém čísle Typografie vytištěn článek z péra pana Dyrynka, v němž se činí odborným učitelům typografické školy některé výtky. Odpovídám naň teprve nyní, poněvadž s nastavším školním rokem je zájem o školu aspoň poněkud probuzen a tudíž článek i tato odpověď dojdou spíše povšimnutí.

Předpokládám, že kritické úvahy p. Dyrynkovy vyšly z poctivé snahy pokrokové; některá místa jsou až ideálně nadsazena. Nemohu tedy jinak, než prohlásiti, že článek je sboru učitelskému typografické školy jen vítán. Byť i všecky vývody p. Dyrynka nebyly zcela správné, je třeba jim přiznati zásluhu, že zvýší zájem o školu, jehož se často a marně dovoláváme.

Učitelstvu školy typogr. bylo by jen vítáno, kdyby o škole vedena byla diskusse stálá, ovšem věcná, nestranná a ne osobní. Podškrtávám: nestranná, protože v nynějších neklidných poměrech mezi zaměstnavateli a pomocnictvem snadno by se mohlo státi, že by ze zájmu o potřeby školy se překročilo na zájmy jednoho nebo druhého z hořejších činitelů. A pak, kromě příčin ležících v nedostatečném zákonodárství živnostenském vůbec jsou ostatní příčiny nynějších nedostatků typografické školy venkoncem vinou samých příslušníků stavu. Kdyby tedy bylo třeba jedněm nebo druhým činit výtky, musily by býti tyto výtky brány věcně, bez reagence osobností, jakož i ovšem všecky výtky, jež oprávněně by se týkaly vyučování, rovněž tak by byly od učitelů přijímány.

Konkretně představuji si věc tak, že by svolána byla konference ze zástupců zaměstnavatelů, dělnictva a členů sboru učitelského, na které by se všecky otázky školské důkladně probraly.

Kdyby pan Dyrynk na př. byl členem této konference, slevil by mnoho ze svých ideálů. Učitelé vědí velmi dobře, co by mělo býti — a je toho ještě mnoho kromě toho, čeho si pan Dyrynk přeje — ale za nynějších poměrů není to dosažitelno.

Odpovídám tuto na jednotlivé poznámky p. Dyrynka po pořádku.

P. D. praví, že při zakončení školního roku bylo si stěžováno, že prospěch žáků v posledních letech stále se horší. To je omyl. Zhoršil se jen v posledním roce, v předcházejících pěti letech stále se lepšil. (Viz školní zprávy z r. 1900—1904). Uvedl jsem příčiny zhoršení; byly náhodné a pomíjející. Nad to horší výsledky byly v chování a předmětech neodborných, v odborných byly průměrem rovny výsledkům dřívějších let. Není možno

říci, jak p. D. tvrdí, že žáci nesledují přednášek se zájmem a že si žák neodnáší do života ze školy skorem nic jiného než diktované poznámky. Taková generalisace křivdila by škole velice. Možno to říci, jako na každé škole, jen o některých žácích. Vyjímaje loňský neúrodný školní rok, odcházívali ze IV. ročníku žáci, kteří budou zajisté stavu typografickému k ozdobě, tak zejména v r. 1903—4. Pan D. může být přesvědčen, že i nyní poslouchá většina žáků přednášky s pozorností.

Že nebožtík pan Schiller a dřívější učitel sazby akcidenční s láskou přistupovali ke svému předmětu, je nepochybno. Ale zdůrazňovat to tendenčně, bylo by křivdit nynějším učitelům odborných předmětů, neboť oni zajisté také jim vyučují s láskou a umějí taktéž „uchytit zájem žáků a udržet jej až do konce."

Oprávněnost dalších výtek, že se zanedbávají pokrokové směry v úpravě tiskopisů, nejsem kompetentním posuzovati, ale tolik si dovoluji připomenouti, že běží v první řadě učitelům o to, aby seznámili žáky se všemi odvětvími práce typografické. Jeví se u některých učňů pro jednostrannost práce v rozličných tiskárnách úžasná neznalost v některých odborech a musí se jim prý vštěpovati nejprimitivnější zaklady rozličných disciplin a praktických nauk.

Takovým žákům byly by aesthetické výklady o moderní knižní úpravě nesrozumitelné. Ve vyšších ročnících, kde jsou žáci vybranější a pro porozumění připravenější, se jistě konají. Na podrobné studium modernich směrů škola nestačí ani časem, ani materiálem žákovským Učitelovým úkolem může být jen, aby žáky na ně upozornil, vzbudil chuť k sebevzdělávání a k zdokonalování a snaživějším ukázal prameny a cesty k němu.

Těžko pochopit, co si představuje pan D. vnitřní spojitostí předmětů, „vývojovou nití, vedoucí od prvního ročníku k poslednímu". Jak je možno, aby předměty odborné postrádaly vnitřní spojitosti, když projednávají jednu a touž látku: tiskárenskou praxi se stanoviska theoretického?

Bylo by ovšem velmi žádoucno, aby se škola pokračovací co nejtěsněji přimkla k praxi, ale k tomu by bylo potřebí vzorné tiskárničky, kde by se všecky výklady prakticky demonstrovaly.

Osnovami, bohudík, učitelé ruce vázány nemají. Snad to slyšel pan D. o školách obecných nebo měšťanských, ale i tam stesky nebývají oprávněny.

Tak zpátečnických inspektorů, kteří by lpěli na liteře osnovy a nedali pokrokovému učiteli volnosti dle potřeby od ní se odchýliti, je již málo. Výmluvy na osnovy bývají ponejvíce od učitelů líných.

Pan D. může být ujištěn, že se na žáky hledí skutečně jako na dospívající jinochy a popřává se jim všemožné svobody, pokud jí nezneužívají.

Co praví pan D. o kreslení, je asi nejvíce oprávněno. Kreslení odborné je předmětem vyučovacím teprve po 3 léta a nevyvinulo dosud žádoucně svojí methody, ani si ještě nemohlo určitě vyjasniti dosažitelné cíle. Je skutečně hledající. Ale učitel toho předmětu je až obětavě snaživý, hledá samostatné cesty a nechce uváznouti jen v reprodukcích a napodobováni vzorů cizích, nýbrž, jak jsem vypozoroval, snaží se vytvořiti vlastní rázovitou produkci na základě prvků národních a probudit aspoň u nejnadanějších žáků smysl k samostatnému tvoření.

Kdybych měl pitvati větu: „— — postup, vývoj, půda — — — to vše bylo pominuto", vypadlo by to špatně.

Pan D. by neměl psáti stati jako tato: „Na jedné straně šedý, zaprášený vyučovací systém, z něhož čpí katedra a tak málo porozumění dospívajícímu životu — na druhé straně praktický život, plný ruchu, neklidu, shonu a spěchu, plný nových a nových požadavků. A to dvoje má spolu harmonovati?" Co je to? Paušální, neurčité obviňování v obrazném a frásovitém slohu. Nic z toho, co tu je výtkou, nemohl by pan D. dokázati.

Pan D. dobře postřehl, že se proplýtvá mnoho času diktováním. Pravda, je při tom jistá ztráta času, ale ne tří set hodin, jak se domnívá. Každá partie učebná se totiž nejprve vyloží, pak zopakuje, načež teprve tresť její si žáci zapisují do sešitů dle diktátu. Výklad a opakování vyžadují průměrem dvou třetin, zapisování třetiny učebné hodiny. Proč si žáci musí zapsati, co se probralo, je na bíledni. Ale i ten diktát je opětně opakováním a není bez užitku. Nelze ovšem upřít, že by učebnice konala nejlepší služby a byla trvaleji cennou než zápisky. Ze sazby akcidenční jest již k tisku připravena a bude snad tímto školním rokem vydána.

Tím jsem vyčerpal všecky výtky páně D. Přes to, že jsem na uhájení pravdy musil některé z nich uvésti na pravou míru, přiznávám objektivnost kritiky a nikterak ji nepodceňuji. Co v ní bylo nesprávné, vyplynulo z neznalosti poměrů a nedostatku příležitosti seznámiti se podrobně se školskou praxí.

Vděčně kvituji panu D. zájem o školu se žádostí, aby dále sledoval její činnost a aby ze své zkušenosti přispíval radami, které budou vděčně přijímány. Snad jeho příklad povzbudí jiné, že si budou školy bedlivěji všímati a přispějí k jejímu zdokonalení.

Josef Čuba.

* * *

Předcházející článek poslal mně učitel na učednické škole pokračovací p Čuba prostřednictvím kol. Krunerta k otištění. Ač nevěřím, že by polemika takto vedená škole prospěla, uveřejňuji ji loyalně; nechci-li však ponechati v platnosti její vývody, jsem donucen připojiti svoji odpověď, vzdor tomu, že sloupce „Typografie" jsou drahým místem pro podobné spory, jež na konec vyzní vždy osobně.

Lituji, že na článek můj neodpověděl některý z učitelů předmětů odborných, jichž především se týkal; pak snad byl by přec nějaký užitek. Vždyť v článku tom hned z počátku píši, že pomíjím předměty ostatní a píši jen o vyučování odborném. Mohu sice míti svůj názor o vyučování němčiny, češtiny atd., ale tolik mu nerozumím, abych o něm psal; a kdo píše o předmětu, jemuž nerozumí, škodí mu spíše a předem věc svou prohrává, jak ukáži na tomto případě, kde učitel češtiny troufale obhajuje předměty čistě odborné.

Pan učitel zastřeně vytýká, že článek vznikl z důvodů osobních. Ano, bylo v tom dost osobních motivů. Vyložím to obšírněji, aby bylo zřejmě patrno, proč článek byl napsán. Když loňského roku byl založen spolkem „Typografia" grafický kurs vyučovací, byl zamýšlen jako pokračovací: mělo být navázáno na vyučování na pokračovací škole učednické, jíž většina posluchačů prošla, i předpokládalo se, že přinesou si základní vědomosti, na nichž bude možno dále stavěti. Na tomto předpokladě byl sestaven plán vyučovací a zpracována látka přednášek. Ale hned v prvních hodinách poznali vyučující kolegové, že vědomosti přinesené z učednické školy jsou příliš kusé, úryvkovité, a že bude nutno začíti ze základů. Následkem toho nebylo pak možno probrati veškerou látku, jež byla připravena, nehledě ani k tomu, co nové práce změna ta vyžadovala. Je nesporno, že grafický kurs bude volnější a bude moci podrobněji zpracovati mnohem více látky, nebude-li zdržován přítěží základních vědomostí, jež nyní zabéřou skorem čtvrtinu našich přesně vyměřených hodin; tím pak bude ulehčeno i nám, pořadatelům kursu a přednášejícím. Proto psal jsem svůj článek a do té míry jest osobním. A že je v něm mnoho pravdy,

toho důkazem jest, že žádný z odborných učitelů, kteří jedině v této věci jsou kompetentní, nepokusil se mé výtky vyvrátit.

Grafickým kursem tedy byl obrácen zájem můj k pokračovací škole učednické, i snažil jsem se blíže seznámiti s nynějšími poměry, se způsobem vyučování atd. Pan Čuba na několika místech se dotýká, že jsem špatně o poměrech na této škole zpraven. Mohu ho přesvědčiti spoustou podrobností, že moje informace mluví velice přesně a zřetelně, a nevěřil jsem, o čem jsem se dříve nepřesvědčil. Právě tak nekladu velkou váhu na ujišťování pana Čuby, že žáci sledují přednášky se zájmem a pozorností. Kdyby žáci jevili zájem, jistě by jim větší část předneseného utkvělo v paměti; zatím mohl by se pan učitel přesvědčiti, jako denně se přesvědčujeme my, že nynější škola učednická dává žákovi do života pramálo mimo diktované poznámky. Uznávám rád cenu poznámek; ale především je zde živé slovo, jímž učitel musí působit. Mnohé a mnohé věci, které hoch má napsány v sešitě, zapomíná hned, jak je napsal, a proto vzdor ujištění pana Čuby soudím, že zájmu a pozornosti je pramálo.

Píše-li, že na jiných školách děje se právě tak, tu promine, že taková výmluva je v ústech pokrokového člověka při nejmenším — podivná.

A projevuje jenom neznalost poměrů, obává-li se tak příliš „neklidných poměrů mezi zaměstnavateli a dělnictvem“, a rozděluje-li pečlivě zájem o školu v zájmy principálské a v zájmy dělnické. Na tomto poli jsou snahy naše skorem tytéž, totiž výchova dobrých odborníků a je zbytečno vyvolávati strašidla, která nejsou.

Pan učitel opětně láme kopí za jiné, tvrdí-li že všichni nynější učitelé odborných předmětů umějí taktéž „zachytit zájem žáků a udržet jej až do konce.“ Nechť zeptá se jen těchto pánů, budou mu o tom „zájmu“ vyprávět; mimo to zase nejlepší zkušební kámen: praxe, dává za pravdu mně. Vždyť hoši z vyšších ročníků mnohdy nevědí sobě rady s nejprostší věcí.

Na učebnici akcidenční sazby jsem velmi zvědav. A zajímalo by mně vědět, je-li sestavena širším kruhem odborníků, jako děje se jinde. Neboť že učebnice předmětu, jakým je akc. sazba nemůže být napsána jednotlivcem, má-li vyhovět, v tom mně dá za pravdu každý odborník, jenž sleduje vývoj akc. sazby v poslední době. Ostatně vrátím se k tomu, až kniha vyjde.

Ano, je nutno, aby učitel žáky „upozornil na moderní směry, vzbudil chuť k sebevzdělání a k zdokonalování a ukázal cesty k němu.“ Ale to právě se neděje, jako ve vyšších ročnících nekonají se „aesthetické výklady o moderní úpravě knižní“, ač to pan učitel s takovou určitostí jistí. Pan Čuba ve své polemice vůbec mnoho jistí, ale nedokazuje, mnoho popírá, ale nevyvrací. Nechtěl-li či nemohl-li nic jiného, proč neužil raději pohodlnější formy úřední opravy: „. . neni pravda, že . . . ale je pravda, že . . .“ Výsledek byl by stejný a pan učitel mohl uspořiti psaní sobě i mně. Proč nepodívá se dříve do poznámkových sešitů, proč nezeptá se pánů, kteří předmět ten měli by přednášet? Když já — jemuž vytýká neinformovanost — vím o těchto nedostatcích, tím spíše mohl by to vědět pan Čuba, jemuž stačilo zeptati se v nejbližším okolí, a přesvědčiti se za ty čtyry měsíce, než napsal svoji odpověď.

Je jistě nesporno, že jedině ta odborná školní výchova je správná a účelná, kde z prvotních základních poznatků vyvíjejí a přiřaďují se poznatky další, a kde připíná se školní theorie k praxi. Nemyslím tím na nějakou praxi v „tiskárničce“ ve škole, ale na skutečnou hochovu praxi v tiskárně. Do prvého ročníku přijdou hoši z rozličných tiskáren; některý z nich je přidělen k akcidencím, jiný k sazbě děl, třetí třeba k insertům. Měla by tedy v prvém ročníku býti vysvětlena základní pravidla všech těchto způsobů sazby a v dalších ročnících doplňovány postupně a ve vzájemné souvislosti vědomosti žákovy souběžně s vědomostmi praktickými, jichž žák v tiskárně získává; nyní na př. slyší žák o úpravě knihy (čili „sazbě děl“) v ročníku druhém, v dalších letech pak předmět ten úplně schází, ač v pozdějších letech spíše je žák v tiskárně připuštěn k samostatné práci, než v roce prvním. A tak je to i s předměty jinými. Vysvětlil jsem tuto část podrobněji, neboť pan učitel „těžko chápe“, co si představuji „vnitřní spojitostí předmětů, vývojovou nití, vedoucí od prvního ročníku k poslednímu.“ Abych však vysvětloval, že předměty mohou projednávati tutéž látku a přec postrádat vnitřní souvislosti (systému), snad není třeba; nechť si jen pan učitel tu větu promyslí a jistě to pochopí.

Nemají-li učitelé odborných předmětů vázány ruce osnovou, jsou tím spíše spoluvinni na nynějším stavu pokračovací školy. Domnívá-li se však pan Čuba, že slyšel jsem cosi o školách obecných, odkazuji ho znovu, aby zeptal se svých kolegů, neboť právě z jejich kruhu slyšel jsem stesk na úzký rámec osnovy.

Divím se, že mohl větu: „na hochy hledí se jako na dospívající jinochy a popřává se jim všemožné svobody“ napsati pan Čuba, týž pan Čuba, jehož zacházení s hochy má v pražských tiskárnách svoji pověst. Či domnívá se, že žádný neví, jak silné výrazy má ve svém pedagogickém slovníku? Mohl bych mu posloužit výběrem z nich aneb charakteristickými obrázky, jak hledí na „dospívající jinochy“. Co musí si o p. učiteli pomyslit hoši, kteří navštěvovali jeho hodiny, čtou-li tuto jeho větu? Pan Čuba je stoupencem kaprálské zásady, že ve škole musí panovat bázni, trestem. A přec jeho předmět nevykazuje zvláštního prospěchu. A mohu jmenovati jiného pana učitele, jenž používá methody opačné, mírnější, a jeho předmět nejen že vykazuje prospěch. ale žáci rádi na něho vzpomínají, i když školu již nenavštěvují. Která z obou method je správnější?

Pokud týče se kreslení, jsem přesvědčen, že žádný učitel kreslení nedokáže více, než učitel nynější, dokud nebude počet hodin rozmnožen, a dokud nebude mu vyučováno i v ročnících nižších — tedy dokud nebude zajištěn „postup, vývoj, půda“ (nad kterýmiž slovy pan učitel v nepochopení povážlivě vrtí hlavou).

Za dobře míněnou radu, co měl, či neměl bych psáti, panu Čubovi děkuji. Promine však, že i dále budu psáti o naší pokračovací škole učednické, co uznám za prospěšné vývoji knihtisku u nás; a troufám si tvrditi, že já u kasy znám lépe potřeby svého odboru a nedostatky našeho odborného školství. než je zná pan učitel Čuba mezi školními lavicemi.

Na výtky, jež mne osobně se týkají, nebudu odpovídat; co týče se ostatního, psal jsem přímo a otevřeně, i doufám, že pan Čuba porozumí. Neboť nemám rád ten tanec mezi vejci, jejž provádí, když z předu hladí, vzadu škrabe, když píše „předpokládám, že kritika je nestranná“, a mezi řádky zřetelně dává znáti, že chtěl by napsat opak.

Snesu kritiku svého názoru, a rád přiznám svůj omyl. Mýlil jsem se na př., když jsem psal, že prospěch se v posledních letech horší; zhoršil se jen v posledním roce. Kdo sledoval mé vývody, přesvědčil se, že jedinou tuto moji výtku podařilo se vyvrátiti, i musí bezděky přijíti k závěru: Buď pan učitel Čuba o těchto vadách pokračovací školy nevěděl, a pak je neomluvitelno, že pustil se do polemiky, aniž by se o správnosti výtek přesvědčil; aneb o nich věděl, a pak je těžko nalézti jméno proto, že tak troufale obhajuje věc, jež hájiti se nedá.

Dyrynk.

PŘÍLOHY čísla 10. Dvě záhlaví listovních papírů dle návrhu kol. Fr. Jírů (Unie), tiskl kol. Chvojka. Pozvánka a doporučenka dle návrhu kol. Rud. Kováře (Neubert), tiskl kol. Ledvina. Pozvánka dle návrhu Josefa Němečka (Unie), tisknuto v Unii. Program koncertu dle návrhu kol. Al. Štorka (knihtiskárna J. Schreibra v Kolíně), tisknuto v Unii. Přední strana jídelního lístku dle návrhu V. Vávry (Mercy), tiskl. kol. Ledvina.

KNIHOVNU UMĚL.-PRŮMYSLOVĚHO MUSEA navštívilo roku 1904 čtenářů 10.226. Z těchto bylo 384 typografů. V počtu návštěvníků dle povolání jsme až na místě desátém. Ovšem lze pozorovat v posledních třech měsících, říjnu, listopadu a prosinci vliv lonského kursu.

VÝSTAVA nových uměl.-průmyslových prací v Čechách provedených uspořádána bude v prosinci v Uměl. Průmysl. Museu v Praze.

NA PRŮMYSLOVÝCH VÝSTAVÁCH ve Štýru a Riedu, jež těšily se tento rok značné návštěvě, obdržela továrna na stroje a slévárna J. Anger a synové ve Vídni-Hernalsu první ceny a nejen že prodala všecky vystavené stroje, nýbrž vyřídila i četné objednávky další.

SCHRIFTEN-ATLAS. Zajímavé dílo vychází nákladem Julia Hoffmanna ve Stuttgartě. Jsou to abecedy písem rozličných druhů, kreslených umělci všech národností. V sešitě prvém na příklad jsou písma z Německa, Francie, Anglie a z Rakouska, pak abeceda initial, monogramy, kreslená písma titulová atd. Nedá se popříti, že moderní umění má velký vliv na kresbu písem a uspořádání jeho, a tento vliv lze v tomto díle pěkně studovat. Pro nás má toto dílo tím větší zajímavost, že budou zde otištěna písma z písmolijen celého světa, můžeme tedy lehko srovnávati a učiti se. Tisk a úprava jest velmi pečlivá. Vychází v sešitech velkého folia po 1 marce.

OPĚT NOVÝ SÁZECÍ STROJ. Ovšem že opět epochální, úžasné výkonnosti. Jest to sázecí a rozmítací

NOVÉ PŮVODNÍ VINĚTY
SLÉVÁRNY PÍSEM
ČES. AKC. SPOLEČNOST
PRAHA, SOKOLSKÁ TŘ.

Č. 413. K 6·—

Č. 406. K 4·—. Dvoubar. K 5·50.

Č. 402. K 4·—.

PŘESÍDLENÍ ADMINISTRACE

Administrace „Typografie“ nalézá se nyní v Karlíně, Vítkova ulice číslo 261.

P. T. pp. majitelům knihtiskáren

nabízí svých služeb odborník za korektora aneb výpom. sílu toho oboru. Též na venek. Lask. nabídky pod známkou „Korektor“ přijme z ochoty adm. t. l.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu
Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ ve Vídni a Mödlinku.
C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.
Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i úplné zařizování knihtiskáren děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

stroj „Rapid“ jakéhosi pana Steiferta ve Frankfurtě n. M. Z prospektu, jejž dotyčný pán rozesílá, vyjímáme: „Není žádných výparů z olova, jako u strojů s matricemi, žádných tím odůvodněných(!) ohromných platů, nýbrž používá se obyčejných typů, ale s pěti neb šestinásobnou rychlostí, a síce veškerých písem. Též děvčata (jež nesúčastní se stávek) sázejí nejméně 8000 liter za hodinu . . . „Rapid“ stojí jen M. 2800·— a uspoří na mzdě každého roku asi 4900 M. . .“ Nu, tento sázecí stroj vytlačí jistě všechny ostatní — až zde jen bude! Gr. R.

Listárna administrace:

Pp. majitelé knihtiskáren atd., kterým čísla zasíláme, žádáme, by neobtěžovali si **zaslati předplatné.**

Dluhujici kol. sběratelé žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Upozornění. Kollegy přispívatele žádáme, by při zasílaných vzorkových pracích měli více na zřeteli praktické jich použití a vystříhali se mnohdy naprosto zbytečnému plýtvání barvami. Vzory jedno- a dvoubarevné jsou nám vítány.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·80, na ½ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Při peněžních zásilkách používány buďtež složní listy pošt. spořitelny. Užije-li se pošt. poukázky, budiž adresována na jméno administrátora J. Adámka, a ne pouze na administraci „Typografie“.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

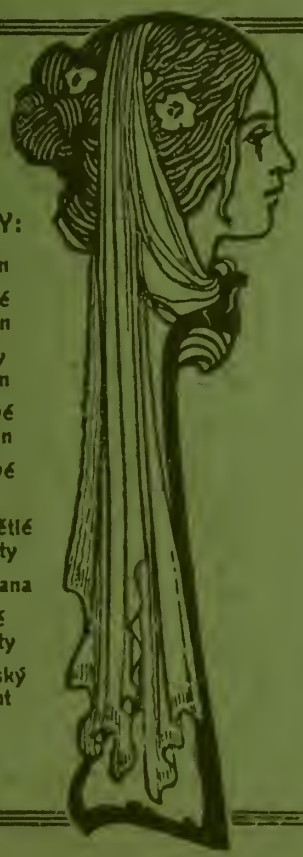

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

NOVINKY:

Secession
Polotučné Secession
Versálky Secession
Konturové Secession
Konturové Herold
Černé a světlé ornamenty
Serie Silvana
Knihové ornamenty
Francouzský ornament

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvana. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškeru utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu lima jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i výplňkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádosti zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII/3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice 1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
LISTOPAD 1905. - Č. 11.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizuji se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba lodek, sázitek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v připadném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na přiklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. ▫ Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. ▫ Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

I. VĚNEČEK

SPOLKU „SATYR“
NA HRADČANECH

15. LEDNA 1906
V 8 HOD. VEČER
V MÍSTNOSTECH
NÁRODN. DOMU

VSTUPNÉ PÁN 1 KOR.
V PŘEDPRODEJI 80 H

PRVNÍ VĚNEČEK AKADEMIKŮ
SMÍCHOVSKÝCH V KLAMOVCE

DÁMSKÁ VSTUPENKA

VSTUPNÉ 2 K

26. LISTOPADU 1905
O 7 HODINĚ VEČER

TANEČNÍ
POŘÁDEK

SPOLEK
ZORA
V PRAZE

DNE 13. LEDNA 1906
DVORANA U HELMŮ

TANEČNÍ
POŘÁDEK

1. LEDNA 1906
V 8 H. VEČER.

ŘEMESLNICKO-
ŽIVNOSTENSKÁ
BESEDA V KRČI

SPOLEK „JARO“

POŘAD
TANCŮ

LEDEN 1906
ŽOFÍN. SÁLY

POŘAD
TANCŮ

26. LEDEN
1906
V 8 HODIN

SOKOL
„TYRŠ“

V MÍSTN.
SOKOLNY

„TYPOGRAFIA“ ČÍS. 11. ROČNÍK XVI. PROVEDENO DLE NÁVRHU M. KALÁBA. TISKL E. CHVOJKA V TISKÁRNĚ V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ. VINĚTA Z ČESKÉ SLÉV. PÍSEM AKC. SPOL. V PRAZE

PÍSMO KNIHOVÉ, JEHO VÝVIN A UPOTŘEBENÍ.

Píše KAREL HANZAL.

Často slyšíme a čteme v prospektech různých písmolijen slovo „umělecké písmo“. Mnohý knihtiskař je jat skutečnou hrůzou před podobným okřídleným slovem, neboť každý písmový hieroglyf lijáren je dáván do oběhu s velkým křikem a v čele reklamních doprovodů jest opět slovo „umělecké písmo“, mající vábit ku koupi. Nechci říci, že by vše pod tímto titulem vydávané bylo špatným, ale není vše také dobrým a z celé té spousty „uměleckých písem“ vybéřeme jen velmi málo druhů, které, přísně vzato, mají nésti všechny vlastnosti, jež v dobrém písmu hledáme.

Chci výhradně zabývati se písmem knihovým a jako nejbližší otázka musí nám býti vedoucím: „Co rozumíme pod slovem umělecké písmo knihové a jaké požadavky na toto klademe?“

Kardinálním požadavkem písma jest jasnost a výraznost jednotlivých liter — správný poměr jednotlivých liter a tím čitelnost. Kresba písma musí býti jednoduchá, linie svižná, ale ne rušivá. Skupiny liter musí býti jasně oddělovány, oko nesmí postřehovati jednotlivých liter — jak tomu je u písem školních — nýbrž celá slova musí najednou býti znatelna, což docíleno pečlivým vyrovnáním jednotlivých liter, t. zv. světlostí. Tím, že čteme celá slova, oko se neunavuje a klidná, ale estetická linie písma jeví se při jednotlivých řádkách jako ornament. Strana dobrým písmem sázená, musí působiti na naše oko tím samým obrazem jako mosaika. Vidíme určité plošky, části ornamentálné — slova — jednotlivě oddělená, celkově však spojená — stránku. Zrak nesmí býti čtením unavován a písmo, třeba jevilo odchylky od užívaných forem písmových, musí působiti klidně a tu i odpůrce novinek přednosti jeho vystihne. Libovolně kroucená nebo lomená linie není známkou umělecké formy, nýbrž volná, samovolně se pohybující a řekli bychom plynoucí linie, jevící se nám jako vzájemně se vižící forma a činící na nás dojem nezbytné nutnosti — což musí býti známkou každého díla, kterému má býti zajištěna jistá umělecká hodnota a zároveň trvalost.

Poněvadž není možno vytvořiti písmo skutečně nové, lišící se podstatně od běžných typů, nýbrž musíme naše typy zvláště korigovati studiem typů starších, které však během věků zvýšenými — přemrštěnými požadavky bohatých v 18. a 19. stol. se zvrhnuly na všemožné krouceniny, je nutno vzíti útočiště k dějinám a poohlédnouti se k vývinu písma vůbec, abychom snadněji chápali emancipační snahy navrhovatelů moderních písem a uvědomili sobě jejich heslo: upraviti starší typy dle požadavků doby a povznésti zároveň knihu na dílo umělecké.

Stručně uvedu různé druhy písmové, abych přešel pak k typům dnes užívaným a k jejich užití jako písma knihového.

K historii vývinu písma nutno uvésti:

Písmo je viditelná značka, kterou celé slovo neb jen jeho část je zobrazena a tím tedy vyjádřen určitý předmět, úkon nebo trvání.

Každé přirozeně povstalé písmo je písmem obrazovým. Počátek vývinu nelze stanoviti, možno však směle říci, že písmo je tak staré, jako lidstvo samo.

Staré písmo obrazové je rozhodně srozumitelnější než písmové značky — tedy abeceda — poněvadž skutečně zobrazuje myšlený pojem a my, třeba bychom řeč neznali, tušíme, ba chápeme značku, vlastní tedy zobrazení pojmu. Spoustou značek stává se však těžkým k pamatování, mimo to není schopno lehce vyjadřovati pojmy nové. Rozeznáváme 5 hlavních různých skupin písmových:

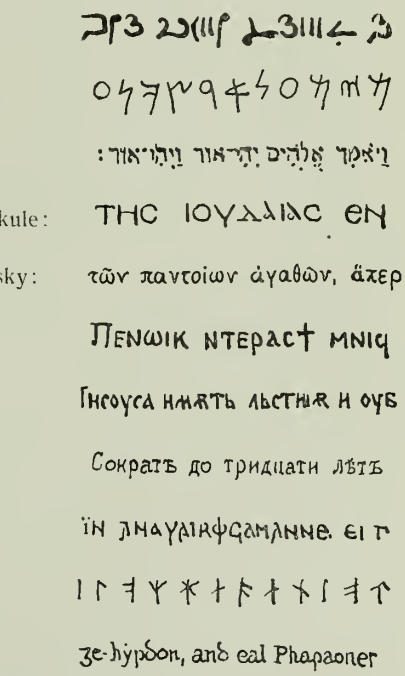

1. Hieroglify Egypťanů.
2. Klínové písmo Asyrů.
3. Písmo čínské (japonské) a tomuto podobné.
4. Obrazové písmo jihoamerické.
5. Středoamerické hieroglyfy (Maya a písmo Mexikánů).

Ze všech těchto druhů písem obrazových se jediné písmo epyptské vyvinulo na samostatné písmo vlastní, tedy abecedu — vlastní to písmové značky. Egypťané však abecedu neznali, nýbrž obchodní Féničané upravili egyptské značky na 22 různé písmeny a tím sestavili skutečnou abecedu, t. j. konsonance a polosamohlásky, které byly ve slova sestavovány od pravé strany k levé. Pohyblivostí Féničanů byly abecední značky rozšířeny na okolní semitské národy (Aramaerové, Syrové, Himjaritové, národy kmenů Ethiopských, Arabové). Araby bylo přenešeno písmo na Peršany a Turky a ostatní mohamedánské národy Orientu. Odlišné je písmo indické v Tibetu a v Zadní Indii.

byli to hlavně Cyril a Methoděj, kteří přeložili bibli a upravili pro nářečí slovanské písmo řecké a tím stali se zakladateli vlastního písma slovanského zvaného kyrilika, které se silně přibližuje řeckým majuskulím.

Nynější písmo ruské, srbské a bulharské zachovalo původní ještě typy staroslovanské. Glagolica je oproti tomu stilisování řeckých minusek.

Ve střední Evropě používáno dále písma italského s příbuznými typy dorsko-chaldejskými. Italské písmo rozdělujeme na dvě skupiny a sice abecedu Etrusků, Umberů a Oskerů a skupinu Latiniků a Falisků. Z doby císařství římského sluší uvésti i runy (značky) severogermanských kmenů a národů skandinavských. — V 6. století

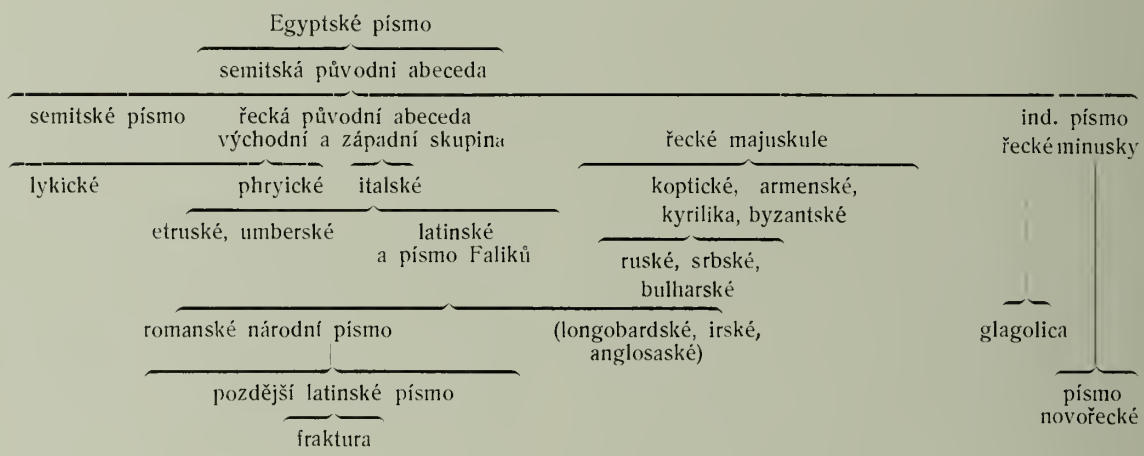

Písmo řecké je pokračováním vývinu písma semitského. Značky semitské mají velkou podobnost s písmem starořeckým. Řekové přijmuli 22tičlenou abecedu Féničanů a doplnili ji na 26 značek, kterýmžto doplňkem snažili se svou výslovnost přizpůsobiti značkám Féničanů. Roku 403 před Kristem po dobytí Makedonie Archontatem rozšířilo se řecké písmo po celé říši a staré pravidlo učitelů řeckých psáti z pravé strany k levé změněno v nynější. Z národů řeckých vynikli nejvíce Helenové a stali se pak vlastními učitely všech národů. Později přenešeno Řeky písmo do Italie, kdež se samostatně vyvinovalo na písmo latinské, základní to typy naší antikvy.

Ve 4. století po Kr. upravil Ulfilas typy řecké pro kmeny germanské, přizpůsobiv je opětně výslovnosti kmenů německých a tím povstalo písmo gotické. V této době vyvinovalo se na západě písmo koptické a arménské z řeckých majuskulí (velkých začátečních písmen).

V 9. a 10. stol. řeckými misionáři bylo rozšiřováno křesťanství mezi národy slovanskými a

užíváno v Italii ku běžné potřebě písma ležatého (kursivy) a Řekové znali i písmo zkrácené, zvané Tachygrafie, naproti tom Římané tak zv. Tironské noty (podobné naší stenografii). Písmo kursivové upadalo v užívání a podléhalo různým změnám. Z pozdějších kmenů upravili sobě písmo Longo-

Písmo Gutenbergovo

bardové, Gotové, Irové, Anglosasové. V 10. stol., co u Slovanů se vyvinovala kyrilika, změnily se v západní i východní říši prvotní značky a ku psaní knih používáno písem silně ozdobených, nejvíce minusek. Ozdoby stávaly se hlavní součástkou psaných knih a stejně vyvinul se sloh byzantský s celou dobou smutného úpadku.

Karel Veliký učinil v Německu tomuto luštění psaných knih konec tím, že založil školu ve-

denou Alkuinem k vychovávání dobrých písařů. Z následující doby pochází tak zv. písmo mnišské, které sloužilo Gutenbergovi za vzor pro jeho lité typy.

Též Schöfferovy typy frakturové mají svůj původ v písmu mnišském a dlouhou dobu udržely se skoro v celé Evropě. Později Italie, Francie, Anglie a jiní národové vrátili se ku starým formám římským a užívají typů antikvových, vlastně latinských, Německo a Nizozemí podržely frakturu až do dnešní doby a používají starých, ozdobami přeplněných typů forem gotických. V poslední době vyskytují se však vážné hlasy v Německu, volající po typech antikvových, proti kterýmžto stojí skostnatělí hajitelé staré slávy německé s těžce čitelnou frakturou.

Knihtiskař dnešní doby, ač již pracuje s hotovým materiálem písmovým, přece má, vlastně musí znáti i uměleckou hodnotu toho kterého druhu písma a to již z toho ohledu, aby pochopil a dovedl řádně písma užiti. Studováním a kreslením písma dovede sladiti v ladný celek poměry linky a plochy.

Základním obrazem pro normální typy písmové zůstane čtyřúhelník s ohledem na šířky ostatních liter. Na př. zevní hranice versálky H je opsána čtyřúhelníkem a vlastní typ tvoří dvě tučné základní linie spojené s vlasovou; u minusky n vyskytuje se týž poměr a toto má obyčejně šířku půlčtverčíku. Písmeny, u kterých dvě základní linie jsou vyjádřeny, jsou C, F, L, P, E, T, B, D, G, H, K, N, O, R, V, Z; jsou ovšem v určitém poměru šířky. Typy s jednou základní linií jsou I, J. Poměr různých šířek stanoví se u normálních typů, t. j. takových, které užívají se jako písmo knihové, puntíkem. Puntík je šířka $^1/_8$petitu. U většiny písmolijen pracuje se dle následující tabulky:

2 puntíky	2½ puntíku	3 puntíky	4 puntíky	4½ puntíku	5 puntíků	6 puntíků	6½ puntíku	7½ puntíku	9 puntíků
. ,	i l	f j	c e	a	b d	A B	w D	m	W
	; :	t	r s	o	g h	C F	& E	M	
	! -		z ?	J	k n	L P	G H		
			I		p q	S T	K N		
					u v	V Z	O Q		
					x y		R U		
							X Y		

Je ovšem samozřejmo, že při sazbě versálek různé nehezké mezery nutno vyrovnati a jasným je pravidlo, že dvě paralelně souběžné základní linie je nutno odděliti (N L), naproti tomu linie sbíhající nebo rozbíhající LA, TL, LT, TA, nesnesou žádné mezery, spíše více těsnosti. Některé písmolijny hledí odpomoci těmto nepěkným mezerám buďto ligaturou neb podřezávanými literami (u písma „Romany“ V, T, A, ligatury LA, LT, ST, LI atd.), které ovšem nejsou vždy praktické.

Ve starých tiscích doby Gutenbergovy a v psaných knihách hleděno k tomu, aby zmíněné zá-

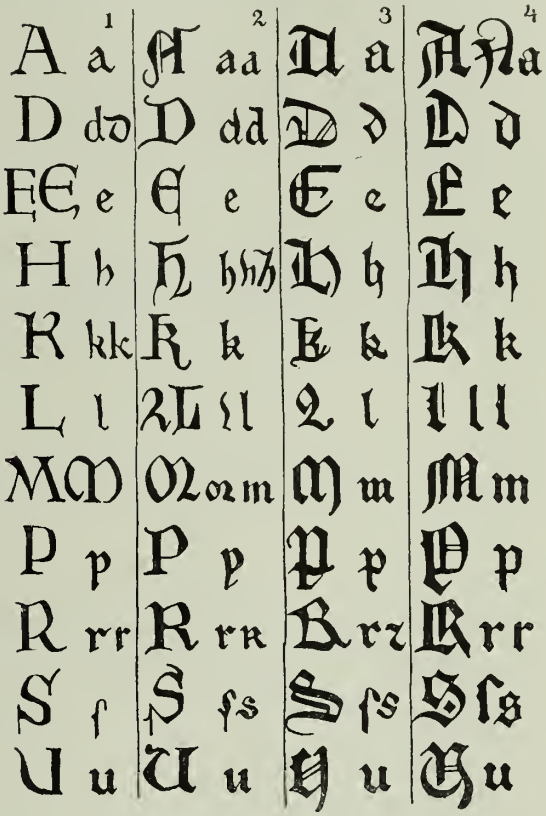

Přeměny písmen

kladní linie byly pokud možno nejvíce vyznačeny a byly též přísně dodržovány. Zvláště štíhlé typy gotické činí na nás dojem naprosté srovnalosti. Také minusky c, c, r, které mají na spodní části své kresby mezery, byly mistrně upraveny, což podmíněno hlavně tím, že bylo hleděno písmo psané co nejvěrněji napodobiti. Sazeč doby Gutenbergovy pracoval za poměrů docela jiných, s ohledem na techniku sazby. Dnes leje se pro frakturu 27 typů minusek, mimo to asi 10—15 ligatur, tedy asi 40 typů celkem, kdežto v 36tiřádkové bibli Gutenbergově nalézáme 140 typů a v 42tiřádkové bibli 240 typů, které pro sazbu minusek byly nutné. Tato obsáhlost byla podmíněna tím, že byly užívány typy počáteční, středové a koncové a to jen s ohledem na vyplnění nepěkných mezer, povstalých různou kresbou rozličných liter. — Poměr nových typů naši doby, a to jak antikvy, tak i fraktury je podmíněn

šířkou litery s ohledem na světlost. Světlostí rozumíme plochu mezi oběma základními liniemi. Poměr světlosti k základním tučným liniím jest v zlatém seku (3 : 5) anebo okrouhle 3 : 6. Tyto typy s dostatečně světlým pozadím jsou nejlépe čitelny. Jsou též typy, u kterých světlost je větší a tyto označuje knihtiskař slovem široké slabé. U tučných písem nemá býti světlost přílišná, tím stává se písmo jaksi rozmazaným. S ohledem na světlost je lépe, když litery r, c, k, v, x, y, též s, z jsou opatřeny potřebným postranním masem. Písma se širokými nožkami jako egyptienky, italienky, jakož i písma tučná mají obyčejně širší okraje a písmo možno označiti jako čitelné. Poměr je jako 9 : 11, to znamená vlastní obraz písma 9 a šířka typu 11. U antikvových typů je poměr obrazu písma k poměru světlosti poněkud větší, a versálky jeví se tedy více vázané a uzavřené. Kreslířsky činí tato jistá stěsnanost dobrý dojem, ale čitelnosti poněkud vadí.

Poměr základních linií k vlasovým musí působiti ladně. Souladně působí tehdy, je-li poměr vlasovky ku stínové přímce 3 : 8 (okrouhle 1 : 3). Tento poměr je zachován u tučných písem, je-li však poměr překročen, stane se písmo těžce čitelným, poněvadž vlasové přímky nepřicházejí k platnosti.

U úzkých typů je poměr 3 : 5 (okrouhle 1 : 2). U písem egyptských a kamených jsou stínové neboli základní linie jen o málo silnější vlasových; ale tyto činí přece dobrý dojem. Písma, u kterých je tento poměr obrácen jako u italských, jsou časová a nemají valné umělecké ceny.

Velikost písma knihového je určována jejich skutečným obrazem a dělí se na základní neboli střední obraz (a, c, e, i, m, n, o, r, s, u, v, w, x, z), na základní obraz a obraz nad středem (b, d, h, k, l, t a versálky) a na základní obraz a obraz pod středem (g, p, q, y, j). U fraktury vyplňují některé typy celou kuželku (f, b, f, 3).

Poměr obrazu základního neboli středového ku nad- a podstředovému je v poměru 3 : 5. Tedy střed 3, nad a pod 1. Obraz podstředový je vždycky o něco kratší nadstředového jako 11 : 9. Stává též mnoho druhů písem dekorativních, u kterých základní obraz je větší nežli třetina; totéž platí u písem titulkových. U antikvy rozeznáváme dva hlavní typy: francouzský a anglický.

Pod názvem francouzská antikva rozumíme typ, jehož obraz nad středem je značně větší, naproti tomu anglická antikva má obraz poněkud nižší, je však v celkovém obrazu širší. V Anglii a v Americe jsou velmi oblíbené typy, u kterýchžto základní obraz tvoří třetinu kuželky, ale obraz nad středem je větší než skutečný obraz středový.

Čitelností písma rozumíme rozvrhnutí obrazu středového a obrazu pod- a nad středem. U moderních písem, jako: Eckman, Behrens, Makart, Grasset, je obraz střední značně větší — v poměru 3 : 5 až 1 : 2. To zn. obraz středový 3—5, nad středem 1—2. Dobré písmo knihové má se vázati s kursivou a s písmem polotučným a hlavně z tohoto ohledu zavádí písmolijny tak zvanou jednotnou písmovou linii. Pod názvem normální linie rozuměna jednotná přímka základní písmové linie a s ohledem na tuto jsou lita písma vyznačující tak, že vlastní silnější obraz je zvětšen nad linii základní. U písem typů frakturových slouží za základní linii konečné zašpičatělé body. U každého písma je nutno rozeznávati určité charakteristické linie. U antikvy je to linie přímá a obloukovitá, u fraktury přímá lomená a vykrojená a tyto charakteristické geometrické elementy musí se u ostatních typů opakovati a jednou volené linie základní a vlasové musí býti s důsledností užívány.

Pravidlo pro knihovou kursivu je asi třetina sklonu, v poměru 1 : 3, kterýžto poměr je více méně různými písmolijnami měněn. První typy kursivové vyskytly se r. 1501 v Benátkách v tiskárně Aldusa Manutia.

Písmo kamenné všeobecně „grotesk“ zvané je oblíbeno pro jeho klidný a čitelný obraz, a může býti nazváno písmem nejstarším, poněvadž obraz písma odpovídá obrazu písma do kamene tesaného nebo do dřeva řezaného, je nutno však říci, že vůbec skutečně nejstarší typus písma je vlastně

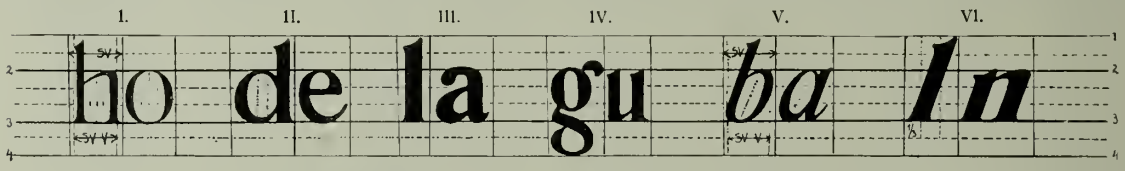

Poměr základní stínové linie ku vlasovým s ohledem na vnitřní světlost:

Užší Romana I. 1 : 4 světlost velká, písmo působí slabě
Romana II. 1 : 3 světlost přiměřená, písmo působí čitelněji
1/2tuč. Rom. III. 3 : 5 světlost správná, písmo působí výrazně a čitelně
1/2tuč. užší R. IV. 3 : 4 světlost správná, písmo působí výrazně a čitelně
Rom. kursiva V. 1 : 3 světlost připadná, písmo svou slabší linií působí klidně
1/2tuč. kurs. R. VI. 1 : 4 světlost velká při tučných liniích, písmo působí tedy neklidně

1—2. obraz nad středem. 2—3. obraz středový, 3—4. obraz pod středem
Poměr obrazu středového k nad- a podstředovému 2 : 3
3 normální linie písmové
1—4 linie kuželky

antika užívaná Římany, jsouc tesána do kamene, a skutečně také nejstarší typ písma tisknutého je písmo gotické, odpovídající technice písma psaného.

Písmo gotické, prvotní to typy tiskové, prodělalo mnoho změn a nynější fraktura děkuje svému smutnému zevnějšku době počátku asi z 19. stol. Často užívané písmo „švabach“ je značně širší a pro nás Čechy čitelnější. Nám zůstane antikva a příbuzné typy vedoucími a proto věnujeme této zvláštní zřetel. Prvně užito antikvy roku 1468 v Augsburku tiskařem Günterem Zeinerem. Základní estetické vlastnosti antikvy jsou: 1. Naprosto pravidelné rozdělení ploch písmových. 2. Rovná a oblouková linie. 3. Vodorovná nožka, která činí antikvu klidnou. Souměrné rozdělení ploch podporuje i dělící přímka jednotlivých liter, na př. e nebo a, v optickém středu umístěná. U medievalu je přímka dělicí poněkud výše. Přímky kruhové jsou jednoduché a sesilování těchže je stejnoměrně rozděleno. U medievalu je kružnice volnější a sesílení je znatelnější v ohybech. Z uměleckého stanoviska je vlastně medieval působivější a proto větší typy působí jako volný ornament, kdežto antikva svou klidnou kresbou působí střízlivě. U medievalu jsou spojovací linky v obraze základní části šikmé (n, h, d, r), kdežto u antikvy klidně obloukovité. Tyto šikmé linie v hořejší části základního obrazu nejsou však silně vyjádřeny a proto i medieval působí jako písmo stojící na nožce.

U moderních písem je však poměr jiný. U písma Eckman i Behrens tím, že hořejší linie obrazu základního je vodorovnou a nožka vyznačena jen nepoměrně, přeneseno těžiště typu do hořejší části a kresba činí dojem na ramenou vlastně visící a ne na nožce stojící. Tato forma přibližuje se volnému ornamentu nejvíce a proto i stránka podobným písmem sázená činí na nás dojem mosaiky a to hlavně užší kresbou liter a značně zmírněnou světlostí. Čteme tedy celá slova najednou a oko není unavováno obrazem jednotlivých liter. (Dokončení.)

KRÁSNÁ ÚPRAVA KNIŽNÍ V NĚMECKU.

PETER JENSEN.

Umění, knihu co celek krásně vytvořiti, nestálo nikdy výše než za doby vynalezení knihtisku v Německu. Co Gutenberg a soudruzi, navázavše na bezpečnou tradici gotických rukopisů vyřezali, ulili, vysadili a vytiskli, to nepředčil žádný jich napodobitel ani v síle ani v harmonii. Druhého nejvyššího bodu dosáhlo německé umění knižní za doby časné renesance, když mistři Dürer, Holbein a Cranach vyzkoušeli dřevoryt na německé půdě vyrostlý a upotřebili jej malebně k obrázkům a výzdobě knižní. Jich příklad působil až do doby, kdy válka třicetiletá i tento nadějný květ skosila. V knihách z osmnáctého století němečtí mědirytci a tiskaři zřídka dostihli své francouzské vzory, avšak z těch oživených druhů písem frakturových a z těch střízlivých ozdůbek hovoří k nám ještě zdravá řemeslná tradice staré doby. Epocha její dosahuje stáří lidského věku a sahá daleko ještě do století devatenáctého.

V devatenáctém století bylo umění knižní v Německu zatlačeno na nové cesty. Illustrace, výprava a tisk knihy musily se podříditi historickým směrům slohovým, které hbitým střídáním určovaly vkus v architektuře a ve všech dekorativních uměních. Tyto proudy zrcadlí se v německém knihtisku ještě podnes. To platí především o dílech německých romantiků, kteří ve svých knihách obrazových snesli celý poklad fantasie.

Vedle svých gotických rámců postavili též pevný středověký typ lišící se prospěšně od vyhublé fraktury. Oni neillustrovali malířsky, nýbrž kreslířsky, ať již sami v mědi ryli a leptali, na kámen kreslili, či dřevorytem linie své rozmnožovali. Rethel, Schnorr von Karolsfeld, Führich a jiní oživovali dřevorytem i díla obrazová. Nové cesty ukázal Adolf Menzel, který již jako mladý litograf knižní výzdobě sloužil a později své genialní illustrace k dějepisu a dílům Bedřicha Velikého opatřil zvláštní malebnou a slohovou kresbou, na základě kteréž vytvořila se moderní škola dřevorytecká. Knihtiskařství i písmolijectví oněch dob místo uměleckého obohacení tonulo spíše ve zmatku následkem několikerých technických novot (mosazné linky, zjemnění typů atd.).

V letech šedesátých zatlačen byl středověký vkus novou renesanci. Založením německé říše prorazila vítězně její odnož: staroněmecké umění. Umělecko průmyslový rozmach oněch let přinesl knižní úpravě a tisku ovoce dodnes trvající.

Písmolijny chopily se starších forem německého písma, zejména silnějšího, malebného švabachu. Umělci vyškolivši se studiem starých mistrů, Rudolf Seitz, Otto Hupp, Petr Hohn, E. Doepler d. J. a jiní, dali ulité i kreslené výzdobě knižní nový útvar. V Mnichově, Mohuči, Lipsku, Berlíně a jiných městech byl tento staroněmecký

způsob tiskaři děl i akcidencí do té míry vytvořen, že do dnes ještě žije. Shledáváme se s těmito zdravými zásadami a živou působivostí tohoto renesančního slohu v rozmanitých vydáních klasiků i novějších básníků. Vedle toho udržel se pro kostelní a liturgické práce přísnější způsob gotický.

Na tomto rozmachu bralo svůj podíl i knihařství. Staré vzory vybízely k jednotlivým pracem zlaceným a mosaice kůže. Poněvadž počet zámožných milovníků kněh zůstal slabým, nemohli se četní ti řemeslníci cvičiti ani tak na deskách knihových jako na četných darech příležitostných, adresách atd. Též i nakladatelé stále víc a více dodávali na trh knihy v umělecky ozdobených, plátěných a polokožených deskách; vzory napodobily v čistém lisování motivy starého ručního pozlacovačství a bývaly často načrtnuty obratnou rukou. Mimo živnost knihtiskařskou dobylo si umění kožeřezu, které v letech sedmdesátých v Německu k novému životu vzkříšeno, nové, široké a plodné pole.

Vedle staroněmeckého tiskového vkusu pečovalo se touto dobou též o porozumění pro typy latinkové. Nejprve přestala se písma německá míchat beze smyslu s latinkovými. Bylo si připomenuto, že již starý mistr německé jazykovědy Jakub Grimm o latinku se zasazoval. Od té doby vzrůstá používání latinky nejprve k dílům vědeckým, později i v životě obchodním. Umělci i písmolijny přijali opět římské formy, o kterých již Albrecht Dürer přemýšlel; tvrdé tvary moderní antikvy nahraženy měkčími, úměrnějšími formami medievalu a renesance.

Tyto rozličné směry knihtiskové našly v mocně rostoucím nakladatelstvu široké pole a shodly se s pokroky rozmanitých illustračních technik. Malebný dřevoryt laděn byl rukama dobrých umělců a čilých ústavů stále do jemnějších tonů. Vedeni uchopily se zde illustrované časopisy v Lipsku, Stuttgartě, Mnichově a j., obzvláště při rozmnožování maleb, tušových kreseb zručných illustratorů.

Zvláště v Berlíně našel barevný dřevoryt svého uplatnění. K obtížným uměleckým úlohám hledí se dřevoryt pracně uhájiti proti levnějším fotomechanickým spůsobům, které pro všechny jednodušší práce došly největšího rozšíření. Lept čárový, autotypie pomocí rastru, lepty zrnové v zinku i v mědi provádí se s rostoucí dokonalostí. V posledních letech cílí tato práce výhradně k leptům a vícebarevnému tisku ze štočků, zvláště k tisku tříbarevnému.

Dříve ještě než vysoké lepty, utěšeně rozvinul se v Německu světlotisk. Jím byly zejména předlohy architektur a uměleckého průmyslu rozšiřovány; též bylo ho šťastně použito k rozmnožování obrazů barevných nejen starších, nýbrž i novějších mistrů. Skvělých výsledků docílil polomechanický měditisk či heliogravura. Použita k zobrazení starých rytin, stala se tato vzácná technika příčinou, jíž umožněny byly reprodukce velkolepých publikací, děl galeriových atd. Nakladatelstva použila heliogravury ke svým dílům nádherným. Vedle těchto mechanických spůsobů, které vzdor fotografickému základu vyžadují přece stálého dohledu umělců, nejen že uhájila se ruční práce litografů úplně, nýbrž ona se i rychle rozšiřovala. Po kolik desítiletí byla německá chromolitografie v nakladatelství známa svou pedantní věrností při dílech vědeckých a uměleckých vyobrazení. Svou zručnost ve snímkách maleb a akvarelů si udržela. Jména světového dobyla si výroba merkantilního tisku pestrého při různých zakázkách menšího rozruchu. Při těchto rozhoduje obyčejně vkus objednatele, vzdor tomu vzmahá se umělecké porozumění u dělníka vůčihledě. Nejnověji používá i kamenotisk vhodných fotografických pomůcek.

Všecky tyto způsoby, na nichž dnes ještě dále horečně se pracuje, dodávají německému nakladatelství posledních desítiletí pestrobarevného vzezření. Všecka odvětví knihkupeckého obchodu využitkovala přednosti illustračních spůsobů. Vědecká literatura všech oborů byla věrnými zobrazeními příkladového materiálu z přírody, techniky, historie, umění nezměrně obohacena, a to nejen v knihách, nýbrž i v časopisech a slovnících. Literární nakladatelstvo smělo si vytknouti umělecké cíle při vydávání illustrovaných vydání německých i cizích klassiků a novějších básníků, od malého k největšímu formátu; k tomu nádherná díla historická, o zemích a národech, o umění a přírodě. Zvláště dětskému světu přišel barvotisk velice vhod. Oblíbení illustrátoři (A. von Werner, W. Friedrich, P. Thuman a jiní) ovládali manýru kreseb i tonů. Slohu kresebného pevně drželi se genialní karikaturisté (Vilém Busch, Ad. Oberländer).

Písmolijci i tiskaři mezi tím své techniky a okruh forem rozmanitě obohatili. Od roku 1880 přijali barok a rokoko a dovedli se též obratně přispůsobiti volnému směru ciziny se všemi jeho komplikovanými požadavky. Virtuosita slavila triumfy. Nejmladší směr německého průmyslu knižního vyšel z bodu této virtuositě protivného. Souvisí těsně s novým hnutím v uměleckém průmyslu a snaží se jako toto rafinované techniky umělecky prohloubiti a přílišnost ozdob omeziti. Právě jako umělecký průmysl tak i průmysl knižní uveden byl na nové cesty jednotlivými muži, převážně umělci. Dnes závodí s umělci řemeslníci, tiskaři i nakladatelé.

Těžko tuto mladou práci přehlédnouti. Nejsou ještě školy a skupiny, nýbrž jen osoby. Také různá

města nemohla dosud vyvinouti zvláštní své spůsoby; umělci táhnou sem i tam, a je to náhoda, kde umělecky cítící nakladatel neb tiskař se najde. Malíři mladí vyškolili se nejvíce v Mnichově; Lipsko a Berlín jsou nejpřednější místa nakladatelů a tiskařů; umělecké skupiny žijí v Karlsruhe, Darmstadtě a na jiných místech.

Na tomto novém životě má grafické umění obrazové, kniha i knihtiskařské umění stejný podíl.

Nejdříve silní umělci počali rozličné spůsoby grafického umění samostatně provozovati, a tím povyšovali je nad řemeslnost, jíž dosud propadávaly. Originální lept pozvedl již před 25 lety Max Klinger k vysokému umění. Dekorativní dřevoryt dle japonského spůsobu provozovalo nejprve několik Hamburčanů, povzbuzeni jsouce bohatými sbírkami japonskými rodného svého města: Otto Eckmann, Petr Behrens a jiní. Nákladnými barevnými dřevoryty napodobil Albert Krüger více maleb starých mistrů. Pozoruhodná jest i práce na poli originální litografie za poslední desítiletí. Svérázní mistři kreslili své fantasie a pozorování přímo na kámen jako Otto Greiner v šlépějích Klingrových. Jiní zůstali především malíři, ale tvoří též listy pro mapy sběratelů anebo vděkuplné, dekorativně působivé, ponejvíce barevné výzdoby stěn. Skupina takových umělců vydržuje si jakožto svazek svou vlastní dílnu, aby ani technicky nezávisela. Poučné pole pokusné dal svým časem plakát. Nejnověji zhotovily nejlepší německé síly řadu nástěnných obrazů pro školu a dům, jakých snad žádný jiný národ nemá.

Příklad umělců působil příznivě i na širší výrobu průmyslovou; továrny hledají stále lepších předloh širších kreseb a čistších barev; což patrno jest až do těch oblíbených pohlednic.

Čilé dekorativní tahy, všem oněm originálním pracem vlastní, udržují se i tam, kde umělci zasahují ve výzdobu knih. Oni využitkovali i technik mechanické reprodukce k širokému a silnému účinku. Jakožto výběžky plakátů jsou zvláště obálky knih, titule not, první strany časopisů v několika málo barvách ozdobovány částečně těmitéž silami. Časopisy, které od roku 1895 v tomto směru dráhy prolamovaly, jsou „Pan“ v Berlíně a „Jugend“ v Mnichově. Také listy humoristické získaly novým spůsobem tisku a daly vznik některým silám prvního řádu (Ed. Thöny a j.). Ti jsou dnes nejlepšími německými illustrátory.

Ve vlastní knize naproti tomu obmezují se všichni lepší umělci, netlačí se do předu illustracemi, nýbrž snaží se text výzdobně doprovázeti. Dekorativní účinek, jednota písma a obrazu především. Kdo má co říci, může i v těchto mezích býti svérázným, silným a národním. To zračí se na bohatém a hlubokém umění Josefa Sattlera. Jeho „Nibelungen“ nemají sobě rovných v knižním umění všech dob.

Též pro knihu působí v Německu talenty nejrůznějšího založení a tendence; gotik jakým je Melchior Sechter, milovník německého lidového a selského slohu E. R. Weiss, něžný fantasta jako H. Vogeler, vděkuplný ornamentik jako J. V. Cissarz, napjatý rythmik jako Peter Behrens, jakož i mnozí jiní jiného ještě způsobu. Že od sebe se liší, jest známkou síly mladé německé knižní umělecké družiny. Vedle toho nechybí statečných žáků a hbitých napodobitelů.

Co tyto umělce zaměstnává, jsou převážnou většinou díla básnická žijících i starých básníků, též knihy příležitostné k slavnostem; dle příkladu mocné Brahmsovy Fantasie Maxe Klingra vydána též i mnohá díla hudební s výzdobou knihovou. To nejlepší stalo se na podnět několika málo nakladatelů, vynikajících milovníků umění. A tištěno je to ponejvíce v těchže, taktéž nemnohých knihtiskárnách. Avšak i v jednodušších pracích lze pozorovati asi od 5 let pozoruhodné zlepšení vkusu. Plánovitá činnost spolku pro průmysl knižní v Lipsku povzbuzovala široké vrstvy odborné a vedla je. Mimo několika staroznámých oficin postavili se v čelo pokroku také mladší tiskaři a mladá skupina umělců. Nauky starých mistrů tiskařského umění byly na dnešní úlohy použity s porozuměním a srdečností. Přihlíží se opět k silnému barevnému účinku celkovému, k opatrně použité plochové výzdobě a jednotě mezi písmem a ozdobou.

Tato vážná práce tiskařů podporována jest co nejlépe písmolijnami. Od let nevyšlo v Německu tolik svérázných nových písem jako v roce 1900, v roce to jubilea Gutenbergova. Jevila se snaha, utvářiti obvyklá písma latinková a německá plněji, silněji, ostřeji a překonati onen suchý, mechanický, strojový ráz písem 19. století.

Němci jsou jediným velkým národem západní Evropy, který pěstuje své vlastní písmo. Široké vrstvy zastávají se latinky. Avšak přátelé umění nejen z vlasteneckých ale i uměleckých důvodů nepřejí si vzdáti se předností písma dosud v Německu obvyklého k vůli jeho nedostatkům. Jím i fraktura zdá se být umělecky svérázná.

Proto snaží se dosud užívané druhy písem, frakturu a švabach oživiti a prohloubiti, a sahají i po jednodušších gotických a pologotických formách doby Gutenbergovy. Prvním větším tiskovým dílem tohoto spůsobu jest katalog německé říše pro výstavu v Paříži roku 1900, který tiskla říšská knihtiskárna typami, jež kreslil Georg Schiller. Též písma, této nejtěžší úlohy dekorativního umění, ujali se opět praví umělci ve spolku s pokrokumilovnými písmolijnami, totiž Otto Hupp, Peter Behrens, Hans König; Otto Eckmann, bohu-

žel záhy zemřelý, vytvořil pěkné písmo ozdobné, plné plochového účinku.

Německé knihařství nemá bohužel pro nákladné práce jednotlivé dosti zakázek. Jen zvolna rozšiřuje se malý kruh přátel kněh. Naproti tomu čilé velkoknihárny snaží se dostáti nárokům nového umění. Vzdávají se křiklavých efektů, kterých svým pestrobarevným tiskem i přebohatým pozlacováním docilovaly a přivádějí k platnosti pečlivě barvené, pravé látky s úměrnou výzdobou. Tu i tam vstoupili i vůdčí umělci do jejich služeb.

Ještě rok 1904 nachází německé knižní umění, jakož i čilý umělecký průmysl ve snaživé práci. Co 19. století na technických hodnotách vytvořilo, snaží se teď umělecky zužitkovati. S této práce budeme pak jen tehdy, když budeme ji považovati za boj. Avšak bude to boj, který povede k vítězství.

Přeložil V. Holman.

PÍSMO STAROEGYPTSKÉ.

Dle článku „Zur altägyptischen Medizin" uveřejněného v časopise „Prager medizinische Wochenschrift" se svolením autora bar. dr. FELIXE OEFELE zpracoval PIMPR BOHUMIL.

(Dokončení.)

Jakožto začátečník ve čtení hieroglyfů nemohl jsem před několika lety rozeznati ocas ptáků vrabce a vlašťovky a následkem toho jsem překlad onoho místa papyrusu Ebersova celý spletl. Ptáky jiných tvarů, jež se jako písmová znaménka v papyrusu Ebersově vyskytují, uvádím zde jako ukázky: . Tyto obrazy ptačích tvarů, jež mohou býti ještě značně rozmnoženy, předpokládají velkého tvaroslovného pozorování. Ala také více životozpytné obrazy nalezly upotřebení, husí hnízdo, house, starý pták, jenž syče brání svá mláďata. pták v zajetí, pták třepetající křídly, pták v letu, jsou doklady láskyplného pozorování života ptáků i se strany učence a písaře staré země faraonů. Přirozeně se dělo toto pozorování přírodního života jen z praktických příčin a vrchole ptakozpytectví docíleno zajisté pečenou husou.

Čtyrnožci došli, jak přirozeno, ještě většího upotřebení než ptáci. Hovězí dobytek jest v tomto písmě zastoupen býkem, kravou a teletem. Z ostatních ssavců uvádím: .

Ze Egypťanovi bylo známo i přetvořování v říši zvířat, vysvítá z častého používání larvy zvířat druhu žáby jakožto pečetního znaménka, k čemuž se řadí co ojedinělé písmové znaménko vyvinutý tvar těchto. Po těchto obojživelnících uvádím ještě ještěrku, krokodyla a želvu. I různé druhy ryb byly jako ostře se lišící psací znaménka upotřeben a raci od nich rozlišováni. Hmyz zastupovali .

Rostlinářství za to podalo opět bohaté naleziště pro obrazové písmo. A toto nás nechává nahlédnouti do rostlinoznalství starých Egypťanů. Stromy , jež mají větve , byly spojeným znaménkem jako stromy na dříví psány; tyto dodávaly dříví a kůru, jež opět větví a nožem co loupací plodiny, co vonné plodiny však značeny byly. Tato značka však také zahrnovala v sobě libovonné pryskyřice, jež jako všechny zrnité a prašné výrobky byly značeny zrny , kdežto tekuté hrnéčkem psány. Jiné druhy rostlin byly hlavně jako květiny pro Egypťana významné, naproti kterým se objevuje květina jako samostatný květ. Vedle květin se nacházejí obiliny , rostliny cibulovité , úponkovité a za příčinou jejich tvarové důležitosti nezařaděné rostliny, jako vodňanky, cyperská tráva , květ papyrusový , rákos datlovník . Kulaté plody byly všechny, ať čerstvé neb suché spojeny v označení . Další písmová znaménka jsou list a trn . Mimo to může k rostlinářství býti započítána zahrada .

Velkého významu pro povstání písma jest tak zvané písmo klínové, jež užíváno bylo při nápisech, jichž úplný přehled bez obtížných dokladů textových není možným a následkem toho od něho upouštím.

PŘÍLOHY čísla 11. Pozvánka a taneční pořádky dle návrhu kol. M. Kalába (Hlas Národa), tiskl Eman. Chvojka (Neubert). Obálka kol. Ant. Karajse (Neubert), tiskl K. Ledvina. Pozvánka V. Kohla (Karpner), tiskl K. Ledvina. Dvě pozvánky Rud. Kováře (Neubert), tiskl K. Ledvina. Reklamní leták Josefa Němečka, tisknuto v „Unii".

V BELGICKÉ SOUTĚŽI byly vyznamenány práce Čechů: Kolegů Otokara Císaře, Karla Dyrynka a St. Musila. K této soutěži, jejíž ceny obnášely úhrnem 1625 franků, bylo zasláno 413 prací. A sice: z Německa 138 prací, z Belgie 140, z Francie 79, z Anglie 13, ze Švýcar 18, z Holandska 13, z Italie 2, z Rakouska 10. V sekci A soutěžilo 313 konkurentů, v sekci B 71, v sekci C 29. První ceny obdrželi: A: Lemesle Fr. z Belgie; B: Alley W.-Fh. z Anglie; C: Schuster Jos. z Lipska. V sekci A uděleno bylo 20 cen a 19 čestných uznání. Z Čechů obdržel 9. cenu (15 franků) kol. Dyrynk a kol. O. Císař čestné uznání. V sekci B uděleno 12 cen a 15 čestných uznání. V sekci C 10 cen; v této sekci obdržel 9. cenu (10 franků) kolega St. Musil. Zúčastnili jsme se z Čech této soutěže 8 pracemi a získali jsme dvě ceny a jedno čestné uznání, což při tak četném obeslání konkursu (413 prací) jest výsledek jistě čestný.

STROJ K ČIŠTĚNÍ MATRIC Linotypu vynalezl sazeč A. Quehl v Eisenachu. Strojek upevní se na Linotyp po odstranění držadla na rukopis. Čištění matric děje se automatickou cestou pomocí točících se kartáčů, jež stále navlhčovány jsou benzinem. Strojek lze lehko rozložiti i složiti a zaručuje důkladné vyčištění, aniž by se poškodil obraz písmeny.

Učitel na pokrač. škole učednické p. Čuba odpověděl mně v 30. čísle „Typograf. listů" způsobem tak nízkým, že nemohu na jeho odpověď reagovati, nechci-li sestoupiti na tutéž úroveň. Odpoví-li mně znovu tonem

II. GRAFICKÝ KURS

zahájen bude na počátku prosince 1905 a potrvá čtyři měsíce (prosinec, leden, únor, březen) a byla k němu laskavostí Technologického musea Obchodní a živnostenské komory v Praze získána světlá a pohodlná místnost ve středu města. Rozvržen bude následovně: Přednášky o příbuzných odvětvích s knihtiskem souvisících a přednášky povšechné odbývány budou ve středu od 7—9 hod. večer. Vyučování odborné typografické v pátek od 7—9 hod. večer. Kreslení odbornému a stylisování vyučováno bude v neděli dopoledne od 9.—12. hod. polední. Mimo tyto dny budou v kurs zařaděny i čtyři pondělky večer. Předměty odborné obstarají členové Grafického odboru, pro předměty povšechné získáni jsou zkušeni odborníci; kreslení vyučovati bude opět p. Vojtěch Preissig. Zápisné ke všem předmětům platí členové „Typografie" 5 K, nečlenové 8 K a nutno je složiti při zahájení kursu. Ostatní oznámí se při zahájení.

„TYPOGRAFIE" V PRAZE

PŘESÍDLENÍ ADMINISTRACE

Administrace „Typografie“ nalézá se nyní v Karlíně, Vítkova ulice číslo 261.

P. T. pp. majitelům knihtiskáren

nabízí svých služeb odborník za korektora aneb výpom. sílu toho oboru. Též na venek. Lask. nabídky pod známkou „Korektor“ přijme z ochoty adm. t. l.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28 V PALÁCI BANKY „SLAVIE“

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knihtiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu

Továrny na tiskařské stroje

L. KAISERA SYNŮ ve Vídni a Mödlinku.

C. k. dvorní slévárny písem

KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni.

Továrny na barvy

E. T. GLEITSMANN v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i

úplné zařizování knihtiskáren

děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

u slušných lidí obvyklým a bez nadávek, dokážu vše, co napsal jsem v 10. sešitě „Typografie“, ač naše veřejnost učiní si již ze způsobu polemiky mé a p. Čubovy jistě úsudek, na čí straně je pravda. Čtenáře „Typografie“, kteří zajímají se o naše odborné školství, odkazuji na řadu článků, jež o pokračovacích školách učednických i pomocnických u nás a v cizině uveřejním v příštím ročníku „Typografie“.

KAREL DYRYNK.

LISTÁRNA.

Kol. A. J. G. Staf „O razení“ nemohl jsem dosud uveřejniti; učiním tak v čísle příštím.

Pp. majitelé knihtiskáren atd., kterým čísla zasíláme, žádáme, by neobtěžovali si **zaslati předplatné.**

Dluhující kol. sběratelé žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Upozornění. Kollegy přispívatele žádáme, by při zasílaných vzorkových pracích měli více na zřeteli praktické jich použití a vystříhali se mnohdy naprosto zbytečnému plýtvání barvami. Vzory jedno- a dvoubarevné jsou nám vítány.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie“ vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík inkaso více neobstarává.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·— na ½ roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Při peněžních zásilkách používány buďtež složní listy pošt. spořitelny. Užije-li se pošt. poukázky, budiž adresována na jméno administrátora J. Adámka, a ne pouze na administraci „Typografie“.

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch“ firmy H. Berthold v Berlině. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování korektur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

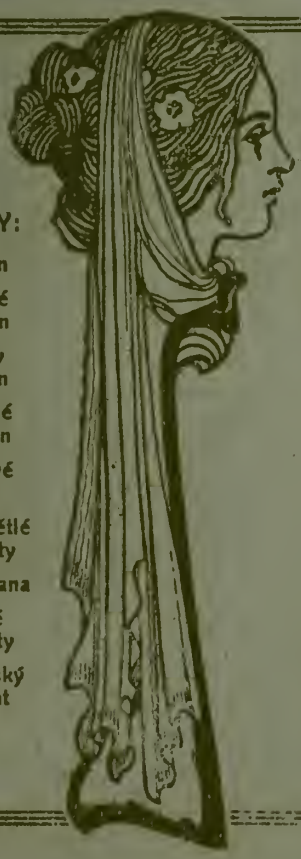

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškeré utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výrobu. Válcovinu lima jakosti atd.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, titulková a akcidenční jakož i vypínkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů: Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII/3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

TYPOGRAFIA

ODBORNÝ • LIST • KNIHTISKAŘŮ

VYDÁVÁ SPOLEK
„TYPOGRAFIA", PRAHA

ROČNÍK XVI.
PROSINEC 1905. - Č. 12.

VYCHÁZÍ MĚSÍČNĚ S PŘÍLOHAMI.
UKÁZKY GRAFICKÝCH UMĚNÍ.

CÍS. KRÁL. DVORNÍ SLÉVÁRNA PÍSEM

ZALOŽENO ROKU 1846

DVORNÍ RYJECKÝ ÚSTAV, TOVÁRNA NA MOSAZNÉ LINKY, GALVANOPLASTIKA A STEREOTYPIE

KAREL BRENDLER A SYNOVÉ • VÍDEŇ

VI. MILLERGASSE 23.

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ, INICIÁLEK VINĚT.

Největší sklad písem chlebových a titulových pro všecky řeči, dále pak výplňků, prokladů, čtverců a štegů ve všech rozměrech.

CELÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JEST VŽDY NA SKLADĚ.

Veškeré zakázky vyřizují se vždy ihned a při nejnižších cenách. Výroba loděk, sázitek atd. nejlepší jakosti za ceny velmi levné.

Naši typografickou publikaci „Moderní akcidence“, která vychází každé tři měsíce a v níž přinášíme vždy novinky našeho domu v případném upotřebení, na přání ochotně zasíláme.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLAD PRO PRAHU:

B. FR. ZRNKA

HAVLÍČKOVO NÁM. 23 N.

První odborný závod v Praze, řízený a vedený knihtiskařem-odborníkem.

FILIÁLKA

GUTENBERGOVA DOMU BRATŘÍ GEELOVÉ

již řídí

VÁCSLAV KINDL,

přís. znalec c. k. obchod. soudu, knihtiskař-odborník

v Praze, Václavské náměstí č. 43 n.

(vedle „Šenfloků“)

nabízí se ku spolehlivému zařizování knihtiskáren, kamenotiskáren a knihařství, jakož i ku dodávání veškerých potřeb pro grafické živnosti.

Barvy, utensilie, pomocné stroje atd. na skladě.

Zastupuje:

Mergenthalerovy sázecí stroje „Linotype“.
Továrnu na rychlolisy i rotačky „Frankenthal“.
Továrnu na příklop. stroje „Victoria“ Rockstroh & Schneider Nachf., Drážďany-Heidenau.
Továrnu na tyglovky „Liberty Machine Works“.
Továrnu na barvy „Ch. Lorilleux & Cie“ v Paříži.
Písmolijnu D. Stempel ve Frankfurtě.
Továrnu na zařizování stereotypií Kempewerk v Norimberku.
Kozlova patentní sazečská prkna.

Továrna na stroje a slévárna železa

Josef Anger a Synové

Vídeň, Hernals, Hauptstrasse No. 112.

Stroje pro knih- a kamenotiskárny, knihárny a výrobce kartonáží atd. Tyglovky, řezačky, nůžky na řezání lepenky, lisy zlatící i balící. Perforirky.

Rychlolisy pro knihtisk a litografii.

das Ziel zu erreichen sey, noch war mir die höhere Weihe der Kunst das verschleierte Bild von Sais. Ich glaubte das Heil zu finden, wenn ich in der kaiserlichen Galerie zu kopieren begänne". Er kopierte nun fünf Jahre lang in der Wiener und Dresdener Galerie, kopierte Italiener und Niederländer und lernte im Dienste der alten Meister, was er auf keiner Akademie der Welt damals hätte lernen können. Er wurde, wie er sich es selbst eingestand, „ein ziemlich gewandter Techniker". Zu dieser Folge von unschätzbarem Wert trat eine zweite hinzu, die für seine ganze Entwicklung entscheidend wurde. Auf seinen Kopien hatte er die landschaftlichen Hintergründe von einem Landschaftsmaler ausführen lassen, weil er selbst „dieses Fach nicht auf akademischem Wege studiert hatte". Da aber die Hintergründe weder mit den Figuren noch überhaupt mit dem Geiste des Originals zusammenstimmten, entschloss sich Waldmüller diese Hintergründe selbst zu malen, vorerst aber Studien nach der Natur zu machen. „Jetzt war der Moment erschienen", erzählt er, „in welchem der erste Strahl jenes Lichtes vor mir aufdämmerte, in dessen Glanz ich — leider erst so spät — die Wahrheit erkennen lernen sollte. — Naturstudien! Ein Begriff, welcher mir bis dahin völlig fremd geblieben war". Ein Zufall gab den letzten Anstoss. Der Hauptmann von Stierle-Holzmeister gab ein Porträt seiner Mutter in Auftrag. „Aber — so sprach er — malen Sie mir sie genau, so wie sie ist". Und das Experiment glückte. „Jetzt war auch mit einemmale die Binde von meinem Auge gefallen. Der einzig rechte Weg, der ewige unerschöpfliche Born aller Kunst: ANSCHAUUNG, AUFFASSUNG und VERSTÄNDNIS der NATUR hatte sich mir aufgetan . . ." Der Jubelausbruch Waldmüllers ist nur der Stimmung der ersten Realisten des Quattrocento, des Uccello, Castagno, Domenico Veneziano vergleichbar, als sich die mittelalterlichen Himmel geschlossen hatten, das trunkene Auge die blühende Schönheit der Welt entdeckte und die Hand lenksam wurde, sie nachbildend festzuhalten. Diese naturalistische Erkenntnis, viele Jahre vor Courbet, wies Waldmüller den Weg durch alle Manier und Unnatur der Gegenwart, durch die Richtungen und Schlagworte der Zukunft. Eine doppelte Aufgabe hatte er fortan zu lösen: „Die eine war, Neues zu erlernen, die andere, Erlerntes zu vergessen". Klar sah er dieses Ziel, als er 1830 zum Akademieprofessor ernannt wurde. Und als müsste er das neue, schwer errungene Kunstbekenntnis alsogleich auf die Probe stellen, unternahm er

Ke článku: Písmo knihové, jeho vývin a upotřebení.
Úprava tiskopisů z vídeňské školy Helo Mosera.

INSERTY.

Teprve v poslední době možno sledovati pozvolna nápadnou změnu insertů v periodických časopisech. Inserát doposud obyčejně jako popelka v koutě stával, čekaje, až na něj dojde řada, a přece insertům vzhledem k jejich účelu měla by se věnovati pokud možná stejná píle a péče jako jiným tiskopisům. Není však tomu ještě tak, a zřídka jen vídáme inserty pěkné a účelně uspořádané a upravené.

Nemalou zásluhu zde mají umělci, kteří začali pracovati na poli grafickém a tím přivodili změny ve zvycích oznamovacích a upozorňovacích. Ale ne vždycky byly tyto inserty od umělců dobře pojaty a nakresleny, neboť jen ten grafický kreslíř, který dovedl se zahloubati do smyslu té neb oné reklamy a studovati sazebni techniku a vše pak přizpůsobiti stávajícímu vkusu, mohl nebo může dojiti zdárného výsledku.

Jest však velký rozdíl v tom, sázeti z běžného materiálu (v četných případech již velmi nevhodného) a nakresliti něco dle svého vkusu a dovednosti a dáti tuto kresbu zinkografovi k vyleptání.

Abstrahujme vše to a vmysleme se do podstaty a účinku insertu, který má míti vlastnosti, jež by náležitě vyhověly jeho účelu. Zde právě sazeči mnoho chybují.

Obyčejně slýcháme, že jest málo místa k disposici na lepší vypravení insertu, ale právě to jest důležito, aby i na malé ploše insert působil co nejnápadněji. Proč? Jest známo, že ceny za jednotlivé řádky takových insertů, umístěných v denních listech, jsou velmi vysoké a tu jest ovšem přirozeno, že inserent chce co možná nejlevněji, totiž na prostoře co nejmenší dosici náležitě vydatné reklamy. Proto jest přáním každého inserenta, aby insert jeho čtenářům co nejvíce byl nápadným.

Samo se rozumí, že vzhledem k malé prostoře, nelze tu užiti nápadně ozdobných rámečků a jiných elementů ornamentových, nýbrž že třeba platného výsledku dosáhnouti pouhou vhodnou úpravou řádků. Sazeč, který dovede rozčleniti textové řádky malého insertu, není uveden pak do rozpaků při sazbě insertu většího.

Do jisté miry jest správným názor mnoha odborníků, že inserent neplatí za obrubu neb ornamentální náplň, nýbrž za řádky písmové a tudíž v případech takových, kde běží o využití místa používáme ornamentu úzkého, nejlépe linií.

Uváží-li se, že velká většina rukopisů jest psána kuse a sazeči ponecháno za povinnost, aby sám si rozdělil text v řádky hlavní a podřadné, tu zajisté nejlépe přidržeti se starých sice a známých, avšak velmi dobrých pomůcek, totiž otázek: co? kdo? a kde? a v takovém pořadu sázeti. Někdy nelze však užíti této pomůcky, poněvadž se text nese jinou tendencí oznamovací; na př. kde důraz spočívá na ceně, tu nastupuje „za kolik?“ jako první otázka, nebo kde těžiště textu leží v tom, něco někomu prodati, tedy otázka „komu?“ atd.

Nyní, když odpověděli jsme si na tyto otázky a zběžnou skizou naznačili si uspořádání řádku

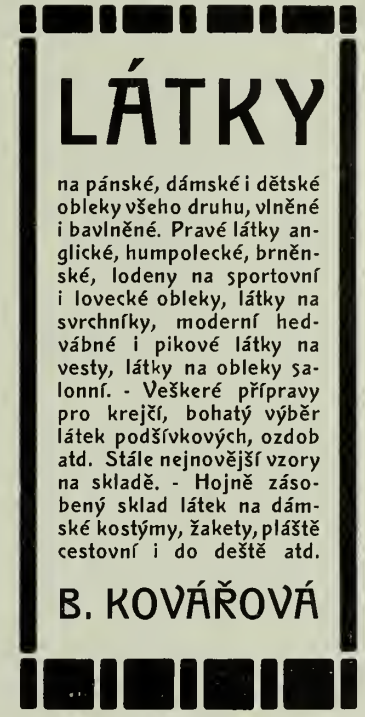

na hlavní a podřadné a zbývá-li místo, též přiměřenou ozdobu, můžeme přikročiti k sázení. Tu však opět naskytá se otázka, jakého písma užíti k tomu či onomu insertu.

Na inserát rázu obchodního nutno se přidržeti v nejčetnějších případech markantních typů písmových, ale i zde jsou jisté rozdíly. Jinak budeme si počínati na př. při obchodě masem, jinak při obchodě třeba fotografickými aparáty. K prvnějšímu nelze s prospěchem užiti nějakého písma „secesního“, uměleckého grotesku a pod., účel zde žádá typů hrubších, obyčejnějších, kdežto v případě druhém je tomu naopak. Továrna nebo slévárna železných výrobků, vyžaduje opět silněji působící písmo i eventuelně ornament než na př. obchod zbožím galanterním.

Uspořádání insertu k nějaké slavnosti bude se zajisté případně různiti od úmrtního oznámení, a otevření výstavy obrazů od oznámení dražby koní a pod. — Insert oznamující slavnost snese dobře, pokud místo stačí, nějakou vignetu nebo písmo ozdobného karakteru, při úmrtním oznámení žádá se klidný, vážný dojem; proto na př.

písma ležatá naprosto se tu nehodí a užíváme nejraději písem antiquových karakterů. Insert ohlašující výstavu obrazů, skulptur a p. žádá si plné pochopení se stránky uměleckého nazírání dotyčného sazeče; tu nejlépe voliti písma renesanční.

Pokud zarámování a užití ozdob se týče, platí zde tatáž pravidla. Nelze ku př. upotřebiti v insertu pro továrnu uzenářských výrobků ornamentu renesančního; v insertu doporučujícím mléko a p. elementy ornamentu gotického; v insertu uhelných dolů nebo kamenných lomů rovněž nelze upotřebiti okras jemných, liniových, které však jsou v oznámkách pro závod zlatnický, hodinářský a pod. na místě.

Bohužel, že často sám objednatel načrtne si úpravu svého insertu, třeba že jest jeho uspořádání sebe více v rozporu s účelem i vkusem. Kombinace různě sestavených linií, které rámcovitě svírají a zatlačují text, naprosto neorganické motivy těchto tučných čar vzbudí jen odpor u čtenáře. Jak směšný jest ku př. insert doporučující výrobky obuvnické, kde liniový motiv paprskovitě se rozkládá kolem velkého kruhu, v němž umístěna jest — bota, nehledě ani k tomu, jak těžko jsou čitelny řádky textové uprostřed paprskovitých linií.

Tedy vždy a všude třeba pilně hleděti na vlastní účel insertu a dle toho vybírati písmo, ozdoby a vůbec celé uspořádání. Důležito jest povždy využíti co možno veškerého místa a upotřebiti ho ke zdůraznění a rychlému pochopení celého obsahu dotyčného insertu, tak aby čtenář, který obyčejně nevěnuje mnoho času čtení insertů, takřka na první pohled zvěděl, co žádá, doporučuje nebo nač upozorňuje takový inserát.

Skupinováním řádek docílíme mnoho a tak obdržíme v méně významných, textově uzavřených skupinách písmových mocnějšího dojmu upozorňovacího než rozdělíme-li insert v řádky různé délky a výšky; tyto jsou někdy přímo na závadu takovému insertu a škoda místa, které se tím zbytečně promarní.

Sazeč obyčejně se řídí dle rukopisu, kde podškrtáváním slov neb celých vět žádá inserent o zdůraznění pomocí buď tučnějšího nebo většího písma.

Někdo ovšem nad takovým rukopisem insertu neví si sazeč hned rady, neboť inserent podškrtne všecko a vše chce míti nápadně vyznačeno. Jestliže sazeč jeho přání vyhoví a vysadí celý insert nápadně — tedy dle běžného pojmu: tučně — jest pak ovšem pochybno, zdali insert skutečně svému poslání náležitě vyhoví. Neboť představme si, že na stránce, kam insert byl zařaděn (zalomen), nalézá se více takových insertů „mastných". Ty všecky chtějí co nejvíce vyniknouti. Jest to pak možno? Zajisté nikoliv.

Stává se, že přelamovač hledí vhodným umísťováním takových insertů uplatniti jejich nápadnost,

ale jest to velice zřídka, ježto nezbývá na to kdy. A tak vídáme na takové straně, že jeden insert chce na úkor druhého vyniknouti, ale nemůže.

Zde by již konečně měla nastati změna a nemělo by se vše sázeti tučně. Již z esthetického stanoviska nepůsobí pro čtenáře příjemně, vidí-li takovou tučně vysázenou, možno říci vlastně „za-

mazanou" stranu insertní, kde jeden insert požírá v pravém slova smyslu druhý, ale rozhodně žádný neslouží dostatečně svému účelu, totiž: způsobem třeba nápadným, přece však vkusným upozorniti čtenáře, který hledaje v takové denní literatuře zábavu a osvěžení, o inserty obyčejně nemnoho dbá. Pročež jest zajisté vhodno, nejen nápadnou nýbrž i vkusnou úpravou insertů pozornost jeho vzbuditi a upoutati. Pak zajisté by čtenář rád prohlédl také část insertní, kdyby se podávala tak, jak jsem výše naznačil, to jest úhledněji a uhlazeněji než jak je v obyčeji dnes, kdy taková strana začasté bývá hotovým chaosem nevkusu a bombastu.

Ještě na jeden způsob zarámování lze poukázati a sice t. zv. stínové rámce (Schattenränder). Technika knihtiskařská vyhýbá se vyvýšeným (plastickým) tvarům, všade snaží se působiti plochou a jen v nejnutnějších případech užívá perspektivy; z té příčiny bylo by správno nesázeti rámce stínové, které takřka vylézají z textu ven a působí tím jaksi nepříjemný pocit pro zrak čtenářův.

Konečně třeba ještě zmíniti se o liniích rozdělovacích (příčných i kolmých) při lámání. Působí velice nepěkně, když insert, který jest zarámován, dostává ještě po stranách rozdělovací linie, které jsou při takových insertech po většině docela zbytečné, ba jednotlivým insertům vykázaného místa spíše ubírají. Pročež jest lépe linií těchto v takových případech nedávati a tak nechati působiti pouze onen světlý pruh papíru, který povstane mezi jednotlivými inserty zarámovanými.

Karel Mrázek.

PÍSMO KNIHOVÉ, JEHO VÝVIN A UPOTŘEBENÍ.

Píše KAREL HANZAL.

(Dokončení.)

Eckmann dal svému písmu jistou okrouhlost, přizpůsobiv toto silně formám antikvy. Mírně prohnuté linie jeví se jako nutné, plynoucí ze sebe se vyvinující formy, přece však neopomenul dáti liniím výraz fraktury, a to švabachové, kreslené však štětcem. Prof. Eckmanem kreslené písmo je prvním písmem knihovým, o kterém možno říci, „je umělecké", ale čitelné.

Prof. P. Behrens šel dále a vzorem pro jeho písmo byly mu linie písma mnišského a technika klášterních písařů. Vlasové a základní linie neliší se nápadně svou šířkou a jsou přesně studovány dle pohybů brkových per, kterých bylo tehdy ku psaní používáno Je tedy původní forma písem gotických zde jasně vyslovena a proto je úplně správné užívání písma k uzavřeným a těsně orámovaným stránkám. I kresba jeho vignet a ornamentů knihových má ráz pevně kreslené linie silným pérem a pravidlo: „Na plochu papíru, jako přirozenou plochu vůbec, je nutno užíti dekorace opětně plochové", je jasně vyjádřeno.

Zkoumáme-li dále kresbu, hlavně větších písem, pozorujeme, že mají ráz moderní architektoniky. Jednotlivé linie jsou na sebe stavěny v poměru ku své tíži, což znatelno nejvíce při versálkách, kterých je možno užíti i k sazbě versálkové (výhradně však jen jednotlivých slov a velkými typy). Velká reklama činěná písmu Behrensovu, v které nadšeně mluveno o nové epoše knihové, v Německu je vlastně nepochopením autora písma, který výslovně v později vydaném vysvětlení velkou váhu klade na to, že písmo jim navrhnuté je přizpůsobením psaného písma mnišského nové době.

Písmo „Makart", vydané písmolijnou Poppelbaum ve Vídni, má silnou příbuznost s písmem Behrensovým, ale není s takovou důsledností propracováno jako ono. Některé litery vybočují ze svého původního pohybu čtvercového a kloní se opětně k liniím kruhovým, čímž je písmu dán silně ráz antikvy. — Ovšem že existuje ještě mnoho písem s více nebo méně vysloveným charakterem typů „švabachu", midolinky, nebo gotického písma, ale není možno všechny zde uvádět. — Nám ovšem zůstanou vždy typy antikvové anebo aspoň takové u kterých je charakteristický rys antikvy jasně vyjádřen, základními pro naše knihy a to proto, poněvadž jsou více vžity. Každý pokus, užívati písmo typů gotických nebo snad švabachových jeví se nám cizím a řekli bychom, skutečným anachronismem. Každý puntík a každá čárka užívaných písmen je jasně vetknuta v náš mozek a proto každá odchylka působí dojmem nezvyklým a mimovolně cítíme, že nevidíme to, co je nám denním. Nechci tím snad říci, že musíme vždy užívati typů výhradně antikvových, ale varovati jest před tím, bráti knihám vlastní jich ráz, to jest jejich českost.

Pro české typy lije se 38 liter, tolikéž i versálek (Q a X nepočítaje).

Z prvních dob uvolnění od povšechně užívané t. zv. školní antikvy a medievalu, uvádím „Romanu" jako nejpřípadnější písmo knihové. Jasný a klidný obraz dává knize ráz promyšlenosti a přehlednosti. Linie vlasové nejsou přílišně slabé, přicházejí k platnosti a vážou se liniemi základními (stínovými), což u školní antikvy a medie-

valu není a zvláště je-li písmo otlačeno, tu linie vlasové jsou často poškozeny a linie stínové nehezky vystupují.

Pozorujeme-li „Romanu“ blížeji, neujde nám silná příbuznost s písmem římským (u versálek) a písmo nabývá na své ceně, jest-li tisknuto i na papíře hrubším. Svou ušlechtilou kresbou je pro školní knihy daleko způsobilejší než antikva.

Později vyskytnuvší se „latinka“ nevystihuje dalece „Romany“, tuto vlastně napodobuje a jeví se, jsouc tisknuta na hladkém papíru, jako šedá plocha.

Jedním z velice dobrých a čitelných písem je Poppelbaumovo písmo „Ver Sacrum“ širokého řezu, forem polotučného medievalu a egyptienky.

I zde jeví se jistá nedůslednost na př. r a jeho hořejší část, je kresbou příbližné písmu gotickému, též litery a, u, e, x, nesou stopy písma gotického a techniky písem psaných pérem brkovým, naproti tomu l, b, k, p, n, m, i, s hořejším zakulacením opětně vrací se ku písmu antikvovému a jeví se nám jako z jiného řezu — ryba.

GEGRÜNDET. SIE SOLL UNS AUF HEIMISCHEM BODEN, MITTEN IM FROHEN LÄRM DES HANDWERKS EINEN RUHEPUNKT SCHAFFEN U. DEM WILLKOMMEN SEIN, DER SICH ZU RUSKIN UND MORRIS BE KENNT. WIR APPELLIEREN AN ALLE, DENEN EINE KULTUR IN DIE SEM SINNE WERTVOLL ERSCHEINT UND HOFFEN, DASS AUCH UN VERMEIDLICHE FEHLER UNSERE FREUNDE NICHT BEIRREN WER DEN, UNSRE ABSICHTEN ZU FÖR DERN. ■ WIR WOLLEN EINEN IN NIGEN KONTAKT ZWISCHEN PU BLIKUM, ENTWERFER U. HAND WERKER HERSTELLEN U. GUTES EINFACHES HAUSGERÄT SCHAF FEN. WIR GEHEN VOM ZWECK AUS, DIE GEBRAUCHSFÄHIGKEIT IST UNS ERSTE BEDINGUNG, UN SERE STÄRKE SOLL IN GUTEN VERHÄLTNISSEN UND IN GUTER MATERIALBEHANDLUNG BESTE HEN. WO ES ANGEHT, WERDEN WIR ZU SCHMÜCKEN SUCHEN, DOCH OHNE ZWANG UND NICHT UM JEDEN PREIS. WIR BENÜTZEN VIEL HALBEDELSTEINE, BESON DERS BEI UNSREM GESCHMEIDE; SIE ERSETZEN UNS DURCH IHRE

Úprava tiskopisů z vídeňské školy Helo Mosera.

Poměr jednotlivých typů působí přece nedosti vyrovnaně a světlost je trochu značná, ale tisknuto na silnějším, hrubším papíře, svému účelu úplně vyhovuje. Je hlavně používáno ve Vídni a přimyká se úplně k novým směrům na poli typografickém propagovaným, hlavně Helo Moserem, professorem na vídeňské uměl. průmyslové škole. Nám bude se jeviti nanejvýše rušivě působící obruba (kroužky), těsně při písmu, ale ještě rušivější je užívání výhradně versálek ku sazbě knih. Čteme-li stránku sázenou versálkami „Ver Sacrum“, bolí nás oči. Jednotlivé litery mihají se před zrakem a musíme záhy od čtení ustati. Nelze ovšem popříti, že stránka působí celkově souladně a celistvě, že zbarvení je kontrastnější, ale co to platno, když naše ústrojí zrakové nesnese podobných ploch a na tyto ani nenavykne.

Daleko umělecky cennější je písmo „Grasset“ z hamburkské písmolijny Genzsch a Heyse. Je svižnější a světlost lépe upravena. Třeba by jednotlivé typy byly kresleny na pohled odlišně, nepůsobí na stránce cize, nýbrž úplně se s ostatními vážou. Větší těsnost aneb menší světlost by písmu jenom prospěla. Versálky však nesou ráz úplné dokonalosti, i rušivé mezery mezi FER, AS, NTE nejsou nápadny. — Písmo „Grasset“ je doplněno kursivou „Grasset“, avšak s méně šťastnými versálkami. U obou druhů pozapomenuto opětně na poměr obrazu nad středem ku středovému a tím povstávají ony světlé trhliny mezi jednotlivými řádkami. Ani při písmech antikvových není možným uvádět pravou spoustu novinek vydávaných takřka každodenně a uvedl jsem jenom nejpozoruhodnější a nejvhodnější, ale nutno zmíniti se o písmolijně české akciové společnosti v Praze (Grégr) a touto vydaných písmech knihových poslední doby. „Pražský medieval“ je dobře rozvrhnut, ale neliší se valně od podobných písem firem cizích, a daleko cennějším je písmo „Postila“, na způsob polotučného medievalu rytá. Je dobře čitelná a zvláště na polohrubých, nažloutlých papírech, sytou, černou barvou tisknutá, přichází k náležité platnosti, ale i zde by estetická cena

písma byla zvýšena menším obrazem nad středem a menšími nožkami písma, kterými je těžiště přenášeno na část spodní, tak jak tomu je u školní antikvy. Písmo úzké, starogotické a široké starogotické je písmem více titulkovým než knihovým.

Končím tuto stať o písmu a snažil jsem se, pokud možno, vtěsnati obsáhlý material do úzkého rámce, jaký lze věnovati v odborném měsíčníku, chtěje výhradně ukázat postup vývinu písma a tím vyvrátiti tvrzení o vynalezení „nového uměleckého písma“, jakož i varovati užívati písmo t. zv. „secesní“ ku sazbě knih i titulků v knihách. Avšak musíme vždy a všude míti na zřeteli účelnost — a účelem knihy je nejen poučovati, baviti, ale též neunavovati a což hlavně, má býti i zrcadlem doby, ve kterém se vkus o pokročilost musí jasně odrážeti. Mimo to nesmí být potisknuta stránka papiru pro náš zrak, nýbrž musíme upraviti stránky tak, aby při dostatečném okraji plochy písmové jevilo se písmo jako velký jasný ornament, což měli by sobě zvláště naši páni nakladatelé vepsati ve svůj štít. Musíme pohlížeti na knihu jako na umělecké dílo mozku a ruky a proto my jako odborníci nesmíme svou pozornost výhradně věnovati tvorbě akcidenční, nýbrž i knihám, poněvadž tyto jsou ustavičným prostředníkem mezi autorem a obecenstvem; jsou vlastně dokumentem inteligence přítomnosti a lidstvo pak navykne sobě s větší úctou pohlížeti k tisknutému slovu, je-li toto i s náležitým pochopením v důstojném rouše podáváno.

(Uvedené míry puntíkové v předešlé stati jsou průměrné písmu „petit“, což si laskavě čtenář v textu račiž doplniti.)

K historické části článku užito: Beugsch: „Über Bildung und Entwickelung der Schrift“ a „Alphabete des gesammten Erokreises. (Wien 1876, k. k. Hof- und Staats-Druckerei.)

TYPOGRAFICKÉ SKIZZOVÁNÍ.

Úkolem článku tohoto jest, podati kolegům správné voditko při zhotovování náčrtů různých prací akcidenčních, bez něhož dnes není možno, jak se zajisté každý kolega akcidenčník sám přesvědčil, s dobrým výsledkem pracovati.

Náčrtek má v první řadě ukázati sazeči, jak asi celá práce po provedení vypadati bude, i jak barvy, které případně užity budou, spolu a zároveň s celkem harmonují, a může se tedy při zhotovování návrhu různých nesprávností uvarovati, které by po vysazení někdy dosti nepříjemné byly, v druhé řadě práce dle náčrtu mnohem rychleji jde ku předu, nežli kdyby měla teprvé na loďce býti kombinována.

Že jest ještě dnes mezi námi dosti kolegů, kteří o skizzování velmi malé ponětí mají, přesvědčil nás loňský grafický kurs, v němž bylo dosti kolegů, kteří opravdu nevěděli, jak si při zhotovování skizzy mají počínati.

Za dřívějších dob, kdy písmolijnami dodáván byl knihtiskárnám materiál, který tak velice od dnešního lišil se svým upotřebením, bylo dělání náčrtů věcí skorem neznámou a jen tu a tam byl některý kolega, který ku práci náčrtku užíval, a bylo to také dosti vysvětlitelno; vždyť různé ty obruby akantové, meandrové, stužkové, architektonické a jiné, nemohly se skorem jinak použíti než jak písmolijnami dodané předlohy ukazovaly. Sazeč proto při několikerém upotřebení věděl již z paměti, jak a kam který kousek dotyčného ornamentu upotřebiti má, neboť byly to po většině v ornamentech těch kousky, které výlučně v obrubě nahoře, jiné dole, některé zas jen uprostřed umístiti se mohly a linky, jimiž obyčejně ornament ještě byl obrouben, také měly již svůj určitý způsob užívání, bylo tedy hledání různých vzorů skorem nemožno.

Až teprvé v letech novějších objevivší se ornament volného směru anglického přivedl úplný převrat v dosavadním způsobu sázení a můžeme říci, byl i jakýmsi přechodem mezi dobou šablonovitého pracování dle předloh písmolijnami dodaných a dobou novou, kdy sazeč jest přímo nucen dle svých schopností z dodaného materiálu pracovati, tak aby práce slohu ornamentu i vkusu požadovanému vyhovovala.

Není však již vše odbyto, dovede-li sazeč správně a slohově s ornamentem neb ozdobou pracovati. Hlavní podmínkou, která ale po většině od kolegů pomíjena bývá, jest při skizzování vystihnouti dobře a účelně umístění textu a správné rozvržení řádek co do velikosti. Použitý ornament má vždy býti jen ozdobou dotyčného tiskopisu, pro který jej upotřebiti chceme, a nesmí proto zatlačovati toto do pozadí, jinými slovy nesmí ornament text činiti nečitelným. Musí také dbáno býti toho, aby ornament neb ozdoba, které užiti chceme, odpovídala smyslu tiskopisu samého, ku př. nemá tedy pro reklamní tiskopis užito býti jemných ozdob, které by správně na jiný jemnější tiskopis užity býti měly a právě zas naopak, pro práce jemné nemá užíváno býti ozdob a obrub křiklavých, tučných; to samé platí také o písmu.

Nežli se skizzováním započneme, musíme předem zajistiti sobě, že hlavní řádky z patřičného stupně písma dobře se dají umístiti i že ostatní

text nebude k vůli ozdobám zbytečně stěsnán aneb nečitelným činěn.

Vždycky dbejme toho, aby celá práce naše byla slohová, a užijeme-li ornamentů neb ozdob moderních, i písma moderního řezu upotřebiti musíme.

Také formát tiskopisu musí účelu práce odpovídati a ozdoby užité mají také formátu sazby odpovídati.

Máme-li vše správně rozvrženo, můžeme přikročiti ku skizzování vlastnímu a to, buď že si všechny potřebné ozdoby a písma na patřičná místa zběžně nakreslíme aneb, což jest daleko rychlejší, otiskujeme, po případě vystříhané otisky ornamentů a řádek na příslušná místa přilepujeme, je-li pak třeba, tužkou linkami doplníme.

Není to sice zdánlivě nic těžkého, podobný správný náčrt sazby sobě zhotoviti, ale jest zapotřebí k tomu přec jen dostatečného cviku a hlavně esthetického vkusu, má-li návrh všem podmínkám vyhovovati.

Dnes, kdy písmolijny zaplavují nás téměř různými ornamenty, nutno jest s velkou pozorností voliti způsob užití, jaký sloh dotyčného ornamentu vyžaduje, a nemá se proto také užívati do jedné práce kousků z různých ornamentů, nejsou-li tyto spolu hodně příbuzny.

Mnohý materiál ozdobný vyžaduje hlavně také hojného kombinování s vhodnými linkami, má-li správně a vkusně tiskopis jím zdobený vypadati a dlužno v případě tomto velmi pozorně si počínati, abychom mnoho nevhodných figur z dotyčného ornamentu spolu nespojili, aby tak dojem nepěkného přeplnění nenastal.

Užije-li se mimo ornamentu i vignet, musí býti i tady dbáno toho, aby ornament i písmo byly s vignetou slohové, neboť jen tak docílíme správného a klidného vzhledu tiskopisu, jak toho vyžadují pravidla esthetiky.

Při návrzích barevných, v nichž buď jednotlivé řádky, ornament neb plochy různě zbarveny jsou, musí se dbáti toho, aby v případě, že hlavní řádka jinou, pestrou barvou tištěna býti má, tato zabarvením svým nepozbyla hlavního výrazu, totiž, aby se uprostřed ostatního textu neztrácela; je-li pak ornament barevný, musí tento souladně splývati s textem a nesmí také zřetelnost textu porušovati.

Ploch barevných užívá se obyčejně tonových a tu jest již samozřejmo, že musí právě tak jako v dříve uvedených případech celek jen pěkně dekorovati a nikoliv rušiti.

Moderní ornament dnešní, který připouští tak rozmanité upotřebení, podmiňuje také a to v plné míře užití vhodných, moderních písem a tomu odpovídajícího řádkování a proto nebude také na škodu zmíniti se o způsobu řádkování, jak užíváno býti má, neboť i zde často dopouští se sazeč chyby, že nesprávně způsoby řádkování spolu míchá a tím nepěkného vzhledu tiskopisu dociluje.

Nejobyčejnější, starý již, však do dnes užívaný způsob třiřádkování užívá se u prací, kde není možno dobrého obrazu pomocí moderního plochového řádkování docíliti a jeho hlavním příznakem jsou nestejně široké řádky, z kterých jest jedna nejdelší, druhá kratší a třetí nejkratší. Tyto řádky různě dle svých šířek aranžované, sestavují se, ku př. u titulu, obyčejně v obrazec, jenž tvarem svým připomíná kalich a v tom sestavení také nejlépe pravidlům vkusu odpovídají.

Druhý způsob, dnes hojně užívaný, jest způsob řádkování plochového, kde z řádek hledí se docíliti plochy, které buď obdélník, neb čtverec tvoří, a doporučuje se hlavně při užití moderního materiálu. Při tomto způsobu jest velice závažno, aby skupiny řádkové, právě jako u dříve zmíněného způsobu třiřádkování, správně od sebe rozděleny byly, aby dohromady ladný celek tvořily. Obrazec pak, dle kterého bývají umístěny, může býti různý, dle potřeby a účelu, buď uprostřed neb na straně a to nahoře neb dole, hlavní řádka pak často bývá nejširší a v zlatém seku umístěna.

V Anglii, Americe a Německu s oblibou staví se řádky také v obrazec trojúhelníku, čímž napodobuje se způsob za dávných let užívaný a i tím způsobem, odpovídá-li i písmo účelu tomu, dociluje se pěkných efektů. Způsob ten však dosud u nás velice slabě se ujmul.

Mimo tyto způsoby užíval se dříve také při t. zv. volném směru, v němž ornament čím více rozházeně užit byl, tím většího efektu od něho se očekávalo, řádkování beze všech pravidel seskupování a jistě by se dnes již stěží kdo našel, komu by se způsob ten ještě zamlouval.

Při návrzích, kde sazeč sám ozdoby po příp. i písmo si kreslí, musí přihlížeti, aby ozdobami těmi opravdu dobře a vhodně tiskopis, na kterém pracuje, dekoroval, a jest nutno v případě tomto pilně sledovati moderní směry v kreslířství a pro nás nejdůležitější stilisaci dle přírody.

Otakar Císař.

DRUHÝ GRAFICKÝ KURS ZAHÁJEN byl dne 6. prosince za přítomnosti 70 žáků kursu. Kurs zahájil kol. Dyrynk, zmíniv se o původci kursů kol. St. Malém, načež promluvil kol. K. Krunert o naléhavé potřebě dalšího odborného vzdělání, zvláště v nynější době. Ke konci své obsažné řeči přál kursu všeho zdaru a slíbil jménem ústřední organisace „Typogr. Besedy“ všestrannou jeho podporu. Na to pozdravil zahájení kursu p. inž. R. Urban v zastoupení Technologického Musea Obch. a živnost. komory pražské, jehož laskavostí byla získána potřebná místnost. Za grafický klub a za sbor vyučujících promluvil kol. Císař, vylíčiv zběžně počátky grafických kursů a naznačiv cíle, které jimi jsou sledovány. Zahájení byli přítomni mimo kolegy v kursu přednášející kolegové Krunert a Baloun, p. F. Huňáček, p. Fr. Kellner, p. V. Klement, p. V. Preissig, p. faktor Strnad a p. inž. R. Urban.

ROZSAH ČESKÉHO REVUÁLNÍHO TISKU znemožňuje dnes myšlenkový přehled, takže český intelligent, hlavně stojící stranou duševních středisk, nemůže sledovati celý tok idejí svého národa: mnohé potřebné, ano i nutné poznatky pro jeho denní zaměstnání neb duševní život mu v záplavě revuálního tisku uniknou. Z toho důvodu odhodlal se pan Karel Pelant vydávati Revui revuí, aby v ní soustředil, třeba zkondensovaně, přehled myšlenkového světa českého, pokud se jeví v revuích. Zároveň Revue revuí slibuje, že později přikročí k excerptům z cizích revuí, čímž by se zajisté čtrnáctidenník stal hledanějším. Doporučujeme ji vřele kolegům, snažícím se o povšechné vzdělání, zvláště kolegům na venkově, neboť předplacením této „Revue revuí“ získají stálý přehled všech důležitých událostí, aniž musili by věnovati mnoho času a předpláceti mnoho časopisů.

JAK NEJLÉPE ROZLOŽÍME SI BARVY PŘI VÍCEBAREVNÝCH PRACÍCH DO MÄSEROVÝCH PLOTEN? — Některý kolega počíná si při tom tak, že pomocí kopírovacího papíru modrého neb černého překresluje dotyčný obrazec, který vyrýti má na plotnu, což činí s každou jednotlivou barvou zvláště. Není-li zapotřebí přesného přiléhání barev k sobě neb na sebe, postačí primitivní způsob tento, jinak jest ale, musí-li přesně barva barvu krýti. Tu není možno přesně způsobem zmíněným dotyčnou kresbu rozložiti, poněvadž papír často různě se hodí a i tužka někdy chybně jest vedena, čehož následek pak jest „nepasování“. Chceme-li tohoto zla se vystříhati, musíme bez ohledu k různým barvám kresbu celou na plotnu přenésti, což se nejlépe státi může pomocí olejovaného, slabého papíru, na který kresbu měkou tužkou překreslíme, přilepíme pak obráceně na plotnu, načež kostkou po druhé straně kresby přejíždíme. Tím obdržíme přesný, ovšem že negativní otisk dotyčné práce, kterou pak rydlem špičatým (jehlou) konturově provedeme. Po vyrytí natře se vše Mäsrovou ochrannou hmotou v horké vodě řádně rozehřatou a po úplném oschnutí téže můžeme přistoupiti k vlastní práci, totiž k rozložení forem dle barev. Za tím účelem učiníme si buď na ručním lisu nebo ve stroji příklopovém několik otisků na průsvitný papír, a otisků těch užijeme — dokud ještě neoschly — známým způsobem, totiž opět obráceným připevněním na desku a tlakem ve stroji; tím obdržíme negativní otisky pro všecky ostatní barvy a můžeme být jisti, že pracujeme-li přesně rydlem, budou i formy v tisku přesně se krýti. Po přenesení otisků na desky poprášíme je mastkem, abychom zamezili rozmazání přenesené kresby. První desky, jíž užili jsme jako základní pro zhotovení přesných otisků, upotřebíme pro některou z obsažených barev, neboť vzdor tomu, že jest preparována, možno jí ještě velmi dobře zpracovati. Tímtéž způsobem si počínáme, pracujeme-li do celluloidu, ba při něm jest tento způsob obzvláště vhodný, neboť jest známo, že kresba ať tužkou či modrým kopírovacím papírem na celluloid provedena velice snadno se rozmaže a tím často chyby při řezání se stanou. Chceme-li některou práci ku příkladu do olověné plotny provésti, musíme zas jinak sobě pomoci, abychom kresbu na hladký kov ten dobře přenésti mohli. Na hladké kovy, jak kolegové, kteří do nich pracovali, zajisté ze zkušenosti dobře vědí, velice nesnadno jest kresbu přenášeti, neboť kopie tužkou ani kopie pomocí kopírovacího modrého papíru učiněná, není dostatečně znatelna. Tu pomůžeme sobě tak, že dotyčnou plotnu kovovou nahřejeme a hladkou stranu, na kterou kresbu přenésti chceme, lehounce vrstvou vosku stejnoměrně natřeme. Když pak plotna vychladla, můžeme zcela obyčejným způsobem, totiž kostkou, přenésti tužkou kreslenou práci, aniž se musíme obávati, že se nám mezi prací snad smaže neb rozmaže. Na linoleum, pokud není již z továrny k znatelnému přijímání kresby přizpůsobeno, přenášíme kresbu tím způsobem, že plochu přetřeme slabě směsí plavené křídy a klihu neb arab. gumy, čímž dostaneme pěkně bílou plochu, na které pak kreslená, neb pomocí kopírovacího modrého papíru učiněná kresba velmi dobře znatelna jest. Má ovšem mnohý kolega také jiné, ze své vlastní zkušenosti vyplývající způsoby, jak s kte-

rou plotnou zacházeti, ale v mé praxi přišel jsem k přesvědčení, že způsoby zde uvedené nejlépe a v každém ohledu vyhovují. C–ř.

TISK IRISOVÝ. Technika tisku doznala v poslední době značného rozvoje a to především na poli barevného knihtisku. Práce tiskaře stala se tím značně složitější, neboť často musí napraviti výstižnou přípravou a přiměřeným nanesením barvy, co bylo při zhotovení desky pokaženo. Popíšu několika slovy způsob, jehož se užívá již dávno při tisku akcidencí, avšak v tisku vyobrazení bývá dosud zanedbáno. Je to tak zv. tisk irisový, jehož vhodným použitím můžeme dodati autotypii nebo dřevorytu pěkného barevného vzezření. Jak známo, je při irisovém tisku v barevníku umístěno několik barev vedle sebe, rozdělených slabými olověnými špaliky, jimiž zamezí se spojení a splynutí barev. Barvy splývají duhově až při přenesení na válce a tiskovou formu. Podtiskne-li se tedy autotypie nebo dřevoryt vhodně zpracovanou podtiskovou deskou a barvou správně rozvrženou, docílíme tím efektního dojmu. Této hladké desce můžeme dodati ještě větší působivosti, vybéřeme-li na příslušných místech světlá místa, ku příkladu v oblacích, na oděvu atd. Obraz přeneseme na desku tím způsobem, že na autotypii nebo dřevoryt naneseme silnou barvu a otiskneme na hladký papír, s něhož přetiskneme pak v ručním lisu nebo hlazením kostkou na podtiskovou desku, v níž pak příslušná místa vybéřeme. Necheceme-li tímto vybráním světel desku zkaziti, dosáhneme podobného výsledku, vyřežeme-li tato světlá místa obrazu na potahu cylindrovém nebo na přípravě; tento způsob se ovšem nehodí pro každé vyobrazení. Barvy musí být voleny živější nebo něžnější dle odstínění obrazu a rozděleny vhodně na celou plochu. Na obraz krajiny oživený osobami, vložíme pod partie oblohy bledě modrou, až po obličeje osob barvu šedou; kde obě barvy splývají, docílíme dobře oblaka, kdežto spodní šedý ton přispívá velmi k změkčení zabarvení obličejů osob. Tisk obou barev děje se najednou a dojem je vždycky výrazný. — Dobrých výsledků lze docíliti irisovým tiskem i v akcidencích. Tiskneme-li ku př. přes desku tisknutou irisem krycí barvou jinou, právě tak velkou desku, v níž vybrána jest kresba (květina, rámec, ozdoba a pod.), přijdou tím irisové barvy k plné platnosti. Tento první tisk tiskněme barvou lazurovou, kdežto k druhému tisku použije se dobré barvy illustrační nebo laku tmavohnědého. — Takto lze irisový tisk rozličným způsobem použiti, i zaslouží jistě pozornosti tiskaře, neboť nejen že poskytne mu příležitost, aby osvědčil svůj smysl pro barvy, nýbrž uspoří se jím i více tisků.

RAŽENÝ TISK dle německého vzoru na stroji příklopovém. Znám více druhů raženého tisku, avšak každý tiskař si při tom počíná rozličným způsobem. Dle německého způsobu připravujeme matrici takto: skalní třídu rozdrtíme na jemný prášek, do ní pak dáme přibližné množství ne příliš hustého klihu a mícháme toto těsto tak dlouho, aby nabylo té hustoty, jakou mívá hustá barva. Na tygl přilepí se dva archy kožené lepenky horkým klihem, na což pak dáme takový tlak, aby forma se značně lepenky dotýkala, zkrátka, aby obrysy formy na lepence byly vynikající a necháme teď stroj několikráte projeti. Teď když máme těsto již připravené, rozděláme toto na týgl asi ve výšce petitu, na těsto toto dáme pak nejlépe k tomu se hodící pelur. papír, kterýž na hořejší straně navlhčíme silně terpentinem, na tento dáme pak druhý a konečně třetí. Každý nový arch tohoto papíru musíme silně na hořejší straně terpentinem navlhčiti. Tím samým tlakem projedeme jednou skrz. Z okrajů pak přebytečné těsto vytryskne. To třeba hned odstraniti; jestli však těsto nevytrysklo skrz papíry, nechá se stroj projíždět tak dlouho, až se matrice hodně zostří, však mezi projížděním nutno stále matrici vlhčiti terpentinem. Když matrice jest již značně tvrdá, tu přebývající části ořízneme a necháme matrici zase zostřiti, načež můžeme přidati tlaku. Teď již musí být matrice značně tvrdá. Vezmeme arch tuhého kreslicího papíru a zkusíme jednou obtáhnout; ražení však není jasné; jest tedy třeba udělati několik výřezků, a sice hluboké části vystříhneme 3—4krát z tuhého kreslicího papíru a partie méně hluboké dvakrát a mělké části jednou. Výřezky tyto namažeme slabě klihem a přiložíme přesně na matrice; výřezky tyto musí se nalepiti, když matrice již jest docela tvrdá. Když jsme s tím hotovi, dáme přes celou formu zase arch řečeného kreslicího papíru, a udělá se náložka. Tato příprava ovšem vyžaduje více času, a proto připravování takové nejlépe dělati jest na večer, jelikož přes noc matrice důkladně ztvrdne. A. J. Gross

---

Při zakončení šestnáctého ročníku „Typografie“ považuje redakce za milou povinnost poděkovati všem přispivatelům, kteří jak příspěvky literárními tak přílohami podporovali ji tento první rok v její snaze za povznesením úrovně knihtisku v Čechách. Jest to především jejich zásluhou, podařilo-li se „Typografii“ učiniti za tímto cílem krok ku předu, a redakce doufá, že příštím rokem počet jich se ještě rozmnoží.

NEKUPUJTE ŽÁDNÝ STROJ, ANIŽ BY JSTE PŘEDEM NAVŠTÍVILI VELKOU VÝSTAVU NEJNOVĚJŠÍCH STROJŮ VELKOZÁVODU R. SMÍCHOVSKÝ, PRAHA 447 A 448.

PŘÍLOHY čísla 12. Půlroční kalendarium dle návrhu kol. O. Císaře, tiskl V. Želivský (Politika). Ukázky z praxe kol. J. Habenichta, tiskl kol. V. Želivský (Politika). Obálka cenníku dle návrhu kol. Mrkvičky, tiskl V. Štětka (Grégr a syn). Prospekt odborného závodu fy. R. Smíchovský v Praze.

ČIŠTĚNÍ TISKOPISŮ A MĚDIRYTIN. List upevníme na prkno, omyjeme týž čistou vodou, která na 1 litru obsahuje asi 40 gr. uhličitého čpavku. Omytí musí se státi jemným štětcem. Potom papír vodou spláchneme a počínáme si týmže způsobem na spodní straně papíru, jakmile uschne. Na to namočí se papír vodou, která čistým vinným octem se okysličí, omyje se opětně vodou, do které přidá se trochu vápna chlorového. Konečně opět spláchne se vodou a usuší se na vzduchu při slunečním světle. Tím stane se arch úplně bílým, aniž by tisk utrpěl.

Knihař.

V ANGLII bylo v tomto roce expedováno poštou neméně než 734 milionů pohledových lístků. Jak viděti, je pohlednice stále ještě při plném životě a má svůj velký význam v grafickém průmyslu.

ANGLICKÉ LISTY V PAŘÍŽI. „Daily Mail“, anglický časopis, tiskne se od několika měsíců také v Paříži. Rovněž americký ‚New-York Herald‘ vychází již několik let zároveň v Americe i ve Francii. Časopisy ty, dostávajíce každodenně telegrafické zprávy od svých mateřských redakcí v Anglii či v Americe, mají mnoho odběratelů hlavně v Trouville, kde každoročně obývá mnoho Angličanů a Američanů. Americký list, aby byl v Trouville dříve než list angl., expeduje každodenně své exempláře z Paříže automobilem, tak že dospějí do Trouvillu o 4. h. ranní, kdežto anglický přijde až o 6. hodině.

GRAFICKÝ KURS

zahájen byl na počátku prosince 1905 a potrvá čtyři měsíce (prosinec, leden, únor, březen). Rozvržen jest následovně: Přednášky o příbuzných odvětvích s knihtiskem souvisících a přednášky povšechné odbývány jsou ve středu od 7—9 hodin večer. Vyučování odborné typografické v pátek od 7—9 hodin večer. Kreslení odbornému a stylisování vyučuje se v neděli dopoledne od 9.—12. hodiny polední. — Mimo tyto dny jsou v kurs tento zařaděny i čtyři pondělky večer. Předměty odborné obstarají členové Grafického odboru, pro předměty povšechné získáni jsou zkušení odborníci; kreslení vyučuje opět p. Vojtěch Preissig. — Zápisné ke všem předmětům platí členové „Typografie“ 5 K, nečl. 8 K.

„TYPOGRAFIA“ V PRAZE

BEIT & Co, HAMBURK

Továrna na knih- a kamenotiskařské barvy, fermeže a válcové hmoty; pobočné továrny: Stassfurt, Londýn, Milán, Brusel, Amsterodam.

Doporučuje své zvláště dobré a osvědčené: Jemné černé barvy pro knihtisk od K 2·40 do 7·— za 1 kg, pro tisk novinový a akcidenční od K —·80 do K 3·— za 1 kg., černé barvy pro kamenotisk od K 2·60 do 12·— za 1 kg., červené barvy pro knihtisk a suché od K 3·— do K 90·— za 1 kg., červené barvy pro kamenotisk a v těstu od K 3·— do K 80·— za 1 kg, geraniumlak od K 9·— do K 35·— za 1 kg., modré barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 100·— za 1 kg., ostatní barvy pro knih- a kamenotisk od K 4·— do K 5·— za 1 kg.

Současně dovolujeme si upozorniti na nově zavedené barvy: Dvoutonová barva serie I. čís. 100—112 jenom pro knihtisk K 15·— za 1 kg

Autochromové barvy a sice: Autochromová červeň à K 10·—, autochr. modrá à K 12·—, autochrom. žlutá à K 14·— za 1 kg. pro kamenotisk, autochrom. černá à K 6·— za 1 kg. pro knihtisk; k rozdělání autochrom. barev dovolujeme si nabízeti autochr. fermež à K 4·— za 1 kg.

Veškeré druhy barev má na skladě vždy čerstvé náš zástupce pro Čechy, Moravu a Slezsko

FRIEDR. KESSLER, VÍDEŇ VI., HIRSCHENG. I.

Český typografický almanach na r. 1906

vydán bude v posledním týdnu prosincovém. Obsahem tohoto ročníku jsou články odborně významné, jako: Korektor. — Podstata strojů sázecích. Zachytače a kalouny při strojích. — Latinka či fraktura. — Spojitost písem v tvorbě akcidenční. — Praktické pokyny pro objednávání písma. — Základní ustanovení nového cenníku. — Adresář organisací typografických a seznam knihtisk. z Čech, Moravy a Slezska.

Almanach vydán je ve prospěch fondu pro ochranu cenníku

!

ODBORNÝ ZÁVOD PRO KNIHTISKÁRNY, KAMENOTISKÁRNY A KNIHAŘSTVÍ

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁM. ČÍS. 28
V PALÁCI BANKY „SLAVIE"

Odborný závod můj je v Praze prvním, který byl zařízen a jest veden knih- tiskařem-odborníkem.

Zastupitelství a sklad pro Čechy a Moravu

Továrny na tiskařské stroje
L. KAISERA SYNŮ
ve Vídni a Mödlinku

C. k. dvorní slévárny písem
KARLA BRENDLERA A SYNŮ ve Vídni

Továrny na barvy
E. T. GLEITSMANN
v Drážďanech a Rabensteině.

Sklad veškerých potřeb a pomocných strojů pro knih- a kamenotiskárny a knihařství. Sklad veškerých barev pro knih- a kamenotisk, fermeže a válcoviny. Sklad veškerého materiálu systému francouzsk. a haasovského.

Vyřizování veškerých zakázek, jakož i

úplné zařizování knihtiskáren

děje se na základě vlastní dlouholeté odborné znalosti a působnosti co nejsprávněji. Ceny tovární. Velice výhodné platební podmínky.

PRO BOMBAY (v Indii) obdržel jeden z rakouských knihtiskařů zakázku na 30 mil. tramwayových lístků. Dříve tiskly se v Londýně.

V TEHERANU (v Persii) byla před pěti léty jediná malá tiskárna velice primitivní, jež pouze živořila. Od té doby založeny tam postupně tři tiskárny moderně zařízené a všechny dobře prosperují, zaměstnávajíce úhrnem přes 80 typografů. Jsou to tiskárna belgická, tiskárna Pharova a šachova knihtiskárna.

Dluhující kol. sběratelé žádáme o vyrovnání účtů, an jinak zasílání listu zastavíme. Při nynějším nákladu na list nelze dlouho čekati.

Upozornění. Kollegy přispivatele žádáme, by při zasílaných vzorkových pracích měli více na zřeteli praktické jich použití a vystříhali se mnohdy naprosto zbytečnému plýtvání barvami. Vzory jedno- a dvoubarevné jsou nám vítány.

Peníze od pražských odběratelů „Typografie" vybírá při každém odvodu v Besedě administrátor kol. Adámek. Týž vyřizuje i případné reklamace. Kolegové nechť zařídí se dle toho nebo vyžádají si u téhož složní listy poštovní spořitelny. Kol. Jiřík Inkaso více neobstarává.

Předplatné na list náš obnáší na rok K 4·— na 1/2 roku K 2·40. — Jednotlivá čísla po 40 hal., pro učně po 30 hal. — Kol. sběratelům sdělujeme, že není nám naprosto možno při nynější výpravě listu hraditi jim pošt. a jiné výlohy s kolportáží listu spojené. Nechť kolegové rozvrhnou příp. výdaje na odběratele. Pokud si již někteří odečtli tato vydání z účtu, prosíme, by je k příští zásilce peněz připočetli.

Při peněžních zásilkách používány buďtež složní listy pošt. spořitelny. Užije-li se pošt. poukázky, budiž adresována na jméno administrátora J. Adámka, a ne pouze na administraci „Typografie".

Zodpovědný redaktor K. Dyrynk, Král. Vinohrady, Nitranská ulice číslo 879 staré, nové číslo 22. — Redaktor části techn. J. Němeček, Smíchov, Divišova ulice čís. 393. — Administrátor Jan Adámek, Karlín, Vítkova ulice číslo 261.

Písmo „Lateinisch" firmy H. Berthold v Berlíně. — Tisknuto v graf. uměl. ústavě V. Neuberta na Smíchově.

L. KAISERA SYNOVÉ MÖDLINK U VÍDNĚ

staví od založení továrny jako specialitu

STROJE KNIHTISKAŘSKÉ

Založeno r. 1848.

Opotřebované knihtiskařské rychlolisy různých soustav, důkladně opravené a rekonstruované, vždy na skladě.

Nejnovější specialita

Elektrický jednotný pohon s přímým zavěšením elektromotoru.

Kombinované dvojité barevnice se 4 nanášecími válci pro jemný tisk ilustrační, pravítko barevnice se zvláště přesným regulováním, zlepšený mechanismus punkturový pro přesný rejstřík, vyvádění archů při tisku tabel bez šňůrek atd.

Jednoduché rychlolisy soust. kolejové v 10 formátech.

Jednoduché rychlolisy soustavy kruhové v 9 formátech.

Akcidenční rychlolisy (cylindr. šlapací) v 5 formátech.

Dvojité stroje s 2 tiskacími cylindry.

Stroje dvoubarevné.

Ruční lisy.

Automatické přístroje nakládací pro černý i pestrý tisk, pro jednoho neb dva nakladače.

Přístroje řezací, pevné a pro měnitelné formáty upravitelné.

Měditiskařské lisy pro tisk cenných papírů.

Přístroje k obtahování koroktur.

Lisy balicí.

Zástupce pro Čechy a Moravu:

B. FR. ZRNKA V PRAZE-II., HAVLÍČKOVO NÁM. Č. 23,

odborný závod pro knih- a kamenotiskárny.

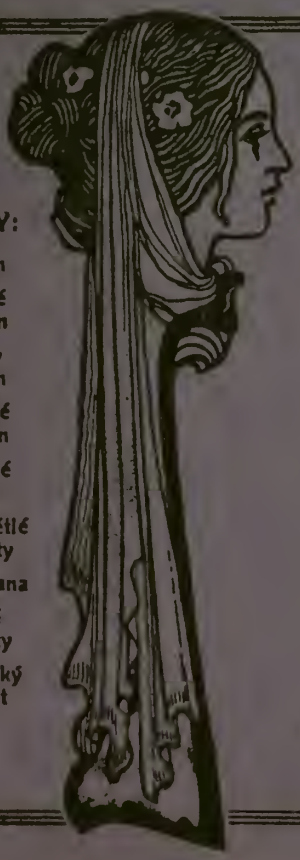

NOVINKY:

Secession

Polotučné Secession

Versálky Secession

Konturové Secession

Konturové Herold

Černé a světlé ornamenty

Serie Silvana

Knihové ornamenty

Francouzský ornament

TOVÁRNA MOSAZNÝCH LINEK A SLÉVÁRNA PÍSEM AKC. SPOL.

H. BERTHOLD

BERLÍN SW.

Bohatý sklad moderních písem dílových i ozdobných s potřebnými akcenty pro všechna nářečí. Velký výběr mosazných linek jednoduchých i ozdobných vzorků.

ÚPLNÉ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN

nejvhodnějším způsobem sestavené možno každé doby dodati.

Přesná práce. Nejlepší materiál. Vzorky a rozpočty k službám.

Slévárna písem

Česká akc. společnost v Praze. Závod pro ústavy grafické.

Sokolská třída číslo 25-II.

Telefon č. 3233.

Dodává: Písma a ozdoby všech druhů. Mosazné linky. Původní vinětu. Galvána. Stroje a přístroje knihtiskařské, litografické a knihařské. Dřevěné nářadí. Veškeré utensilie. Barvy illustrační, černé i pestré jen nejdokonalejší výroby. Válcovinu lma jakosti ald.

Úplné zařizování knihtiskáren za nejvýhodnějších podmínek.

Rychlé dodání. Rozpočty zdarma a franko.

Pro naše výrobky slévárenské používáme jen nejlepšího, chem. zkoušeného kovu. Písma chlebová, illustrovaná a akcidenční jakož i vypínkový materiál obou systémů máme vždy ve velkém množství na skladě.

Vlastní rytecká a mechan. dílna.

Adresa telegramů Akciová písmolitna, Praha. Účet poštovní spořitelny číslo 830.745.

Odb. publikace na žádost zdarma a franko.

Nejstarší a nejdokonalejší firma v Rakousko-Uhersku pro kompletní zařízení knih- a kamenotiskáren

Hugo Carmine

VÍDEŇ VII 3, Burggasse 90.

Továrna na stroje, přístroje a potřeby pro obory grafické.

FILIÁLKY:

Praha
Dittrichova ulice
1968

BUDAPEŠŤ
Király utcza 26

Výhradní zastupitelství:

Firmy Kast & Ehinger, Štuttgart, továrna na barvy.
„ Koenig & Bauer, Würzburg, továrna na stroje.
„ Hugo Koch, Lipsko, továrna na stroje litografické, světlotiskové a ku tisku na plech.
„ August Fomm, Lipsko, továrna na stroje knihařské.

Tisknuto v grafickém uměleckém ústavě V. Neuberta na Smíchově

Jídelní list
velkorestaurace
u Choděry
v Praze

Ferdinandova třída, číslo 26 n.

Svatební a příležitostné hostiny se aranžují se zvláštní pečlivostí

ZLATÁ MEDAILE UMĚL.-PRŮM. VÝSTAVY V PRAZE — BRONZOVÁ MEDAILE SVĚTOVÉ VÝSTAVY V PAŘÍŽI

ADRESA PRO TELEGRAMY: VLK PRAHA

ČÍSLO TELEFONU 1929

KAREL VLK

UMĚLECKÉ ŘEZBÁŘSTVÍ

DÍLNY JILSKÁ UL. — PRAHA — VCHOD HUSOVA TŘ.

ÚČET POŠT. SPOŘITELNY ČÍS. 126.830

POŠTA PŘIHRÁDK. Č. 275

ZALOŽENO 1862. — ZALOŽENO 1862.

V Praze, dne

HOTEL „ČERNÝ KŮŇ"

V PRAZE

MENU

KRÁLOVSKÁ POLÉVKA

MOŘSKÝ JAZYK

JEHNĚČÍ HŘBET SE ZELENÝM HRÁŠKEM

BAŽANT PEČENÝ

OVOCE

JELENÍ PUDDING DLE RUSKÉHO VZORU

MOCCA

1. ÚNORA R. 1905

PŘI HUDBĚ KAPELY PANA H. ZÁPALA

VÝBAVY PRO NEVĚSTY STÁLE NA SKLADĚ VE VŠECH CENÁCH

VELKÝ VÝBĚR A SKLAD DAMSKÉHO A PÁNSKÉHO PRÁDLA

JULA KOVÁŘOVA

SMÍCHOV, ZBRASLAVSKÁ TŘÍDA Č. 779

PŘIJÍMÁ TÉŽ ŠITÍ DAMSKÝCH ŠATŮ

PŘÍSEŽNÝ ZNALEC C. K. OKRESNÍHO SOUDU V PRAZE

GENERÁLNÍ ZÁSTUPCE:

KAREL TOMÁŠ LEDVINA

PRAHA-I., OVOCNÁ ULICE 8.

ÚŘEDNÍ HODINY: OD 8—12 DOP., OD 2—5 ODPOL.

PHÖNIX

SPOLEČNOST PRO POJIŠŤOVÁNÍ PROTI KRUPOBITÍ A ŠKODÁM Z OHNĚ

„Typografia". Čís. 1. Ročník XVI.
Tisknuto u V. Neuberta, Smichov.

Sázeno dle návrhů Otakara Cisaře.
Tiskl Karel Ledvina.

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE". ROČNÍK XVI. Č. I.
NAVRHL K. HANZAL. TISKL K. LEDVINA.

REPRODUKCE GRAFICKÉHO UMĚLECKÉHO
ÚSTAVU V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ.

NEJSRDEČNĚJŠÍ
BLAHOPŘÁNÍ
K NOVÉMU ROKU

1905

PRVNÍ JIHOČESKÁ TOVÁRNA
PRO STAVBU VŠECH MLÝNŮ

SLÉVÁRNA ŽELEZA
ZVLÁŠTNÍ ODDĚLENÍ
PRO MLECÍ STROJE
VLASTNÍ SOUSTAVY
VÁLCOVNY MĚDI

HUGO ŠKRLANDT

SPOLEČNÍCI: JOSEF FOUSEK, EM. JOS. KUBRICHT, BOH. ŘEZNÍČEK

ČESKÉ BUDĚJOVICE

»TYPOGRAFIE« ROČ XVI. ČÍS. 1.
NÁVRH JOS. NĚMEČKA
TISKL V. BOJANOVSKY
KNIHTISKÁRNA »UNIE« V PRAZE

PLES

NA OSLAVU 25 LETÉ
PODPŮRNÉ ČINNOSTI

SPOLKU
STAVBYVEDOUCÍCH A STAVITELŮ
V KRAL. ČESKÉM

25. ÚNORA 1905
V 8 HODIN VEČER

HOTEL »CENTRAL«

Navrhl a provedl Otokar Císař. Tiskl Václav Želivský

ELITNÍ VÍNEK

BESEDY
»STANKOVSKÝ«
V PRAZE

28. LEDNA 1905
V 8 HODIN

HUDBA KAPELY P. PEHELA.

ČLENSKÝ LÍSTEK 2 K, REKL.
DAMSKÁ 1 K. - NEČLEN 5 K.

VE DVORANĚ
»U BÍLÉ LABUTĚ«

Tiskem »POLITIKY« v Praze.

ZÁKONEM CHRÁNĚNO

FLORA

PŮVODNÍ MATRICE

ŘADA A.

Jednobarevné:
Velké min. ca 4·50 kg à K 12·—.
Malé min. ca 3·— kg à K 12·—.

Dvoubarevné:
Velké min. ca 7·80 kg à K 12·—.
Malé min. ca 5·50 kg à K 12·—.

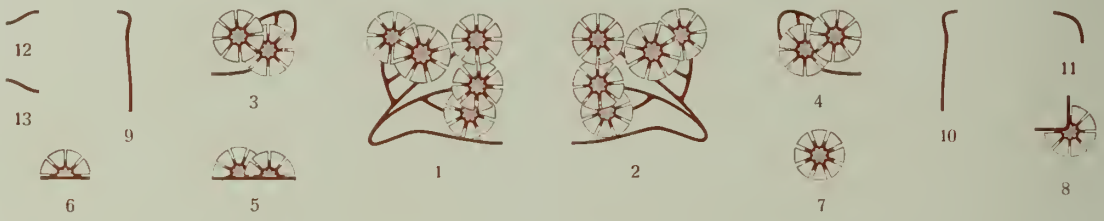

ŘADA B.

Jednobarevné:
Velké min. ca 7·— kg à K 12·—
Malé min. ca 5·50 kg à K 12·—.

Dvoubarevné:
Velké min. ca 11·50 kg à K 12·—.
Malé min. ca 9·— kg à K 12·—.

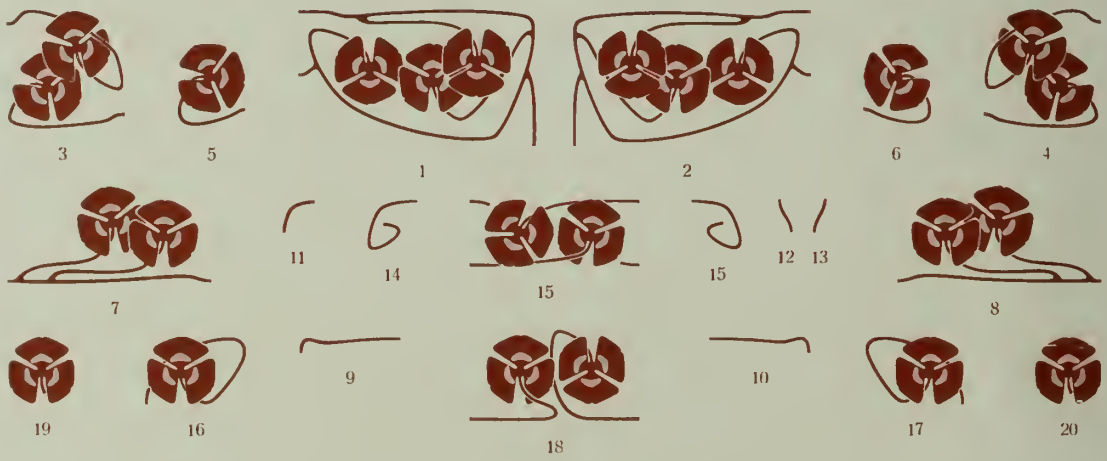

K malému min. dodáváme půl kg. přísl. mosaz. linek za K 7·—, k velkému min. tři čtvrtě kg za K 10·50.

SLÉVÁRNA PÍSEM · ČESKÁ AKC. SPOLEČNOST V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA

FERD. ŠREKRA

V KRALOVICÍCH.

Nový tento co nejmoderněji zařízený závod doporučuje se ku rychlému, správnému a levnému provedení veškerých knihtiskařských prací. Každé i sebe menší zakázce věnuje se náležitá péče. Jako zvláštnosť zhotovuje knihy v umělecké úpravě, v bezvadném slohovém provedení, dále tiskopisy pro sl. spolky a korporace, obce a úřady samosprávné, záložny, velkostatky, banky atd.

Rozpočty na požádání zdarma.

SLÉVÁRNA PÍSEM

ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČN. V PRAZE.

ODBORNÝ ZÁVOD PRO ÚSTAVY GRAFICKÉ.

SOKOLSKÁ TŘ. Č. 25.

JULIE HOLÝCH · ADOLF PŘIBÍK

SNOUBENCI.

FLORA

ODBORNÝ SPOLEK ZAHRADNÍKŮ, PĚSTITELŮ KVĚTIN A ZELENINY PRO KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ V PRAZE

POŘÁDÁ VE DNY SVATOJANSKÉ POD PROTEKTORÁTEM SLOV. P. DR. VLADIMÍRA SRBA, PRIMÁTORA MĚST PRAŽSKÝCH, NA OSLAVU TŘICÁTÉHO VÝROČÍ TRVÁNÍ SPOLKU, V PRŮMYSLOVÉM PALÁCI NA VÝSTAVIŠTI V OBOŘE

ZAHRADNICKOU VÝSTAVKU

VÝSTAVKA TATO PŘÍSTUPNA BUDE PO TŘI DNY OD DEVITI HOD. RÁNO DO SEDMI VEČ. VSTUPNÉ JEDNA KOR.

NA VÝSTAVIŠTI VŽDY ODPOLEDNE KONCERTUJE KOLÍNSKÁ HUDBA OSOBNÍM ŘÍZENÍM KMOCHOVÝM

KAŽDÝ DEN O OSMÉ HODINĚ VEČER SLAVNOSTNÍ OSVĚTLENÍ VÝSTAVIŠTĚ A PRŮMYSL. PALÁCE

TISKEM Dr. ED. GRÉGRA A SYNA V PRAZE.

NÁVRH A SAZBA JOS. MRKVIČKY.
TISKL VÁCLAV ŠTĚTKA.

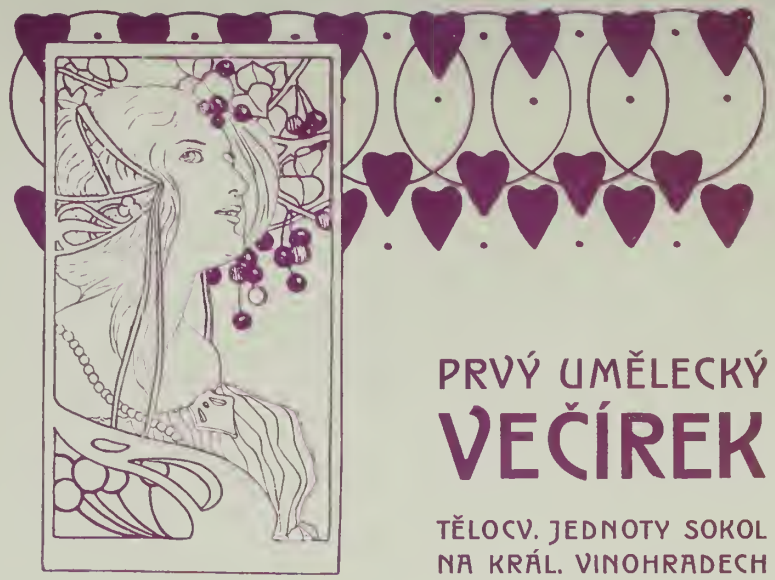

PRVÝ UMĚLECKÝ

VEČÍREK

TĚLOCV. JEDNOTY SOKOL
NA KRÁL. VINOHRADECH

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ

ÚČINKUJE SALONNÍ KAPELA P. PEHELA SE SPOLUPŮSOB. ČLENŮ ORKESTRU NÁRODN. DIVADLA

V NEDĚLI, 20. ÚNORA 1905
VE DVORANÁCH NÁR. DOMU
O OSMÉ HODINĚ VEČERNÍ

PROGRAMOVÁ ČÍSLA UVOLILI SE PŘEDNÉSTI SE VZÁCNOU OCHOTOU A OBĚTAVOSTÍ: PP. J. ŠVÁB A WANDERER, SAL. KOMIKOVÉ, SL. JARM. SKŘIVÁNKOVÁ, OPERNÍ PĚVKYNĚ, PP. RUDOLF KOVÁŘ, JOS. SLAVÍK, M. KOS, TENORISTÉ

VÝSTAVA

UMĚLECKÝCH DĚL
V RUDOLFINU : 1905

SOUBOR DĚL MISTRŮ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH, JAKOŽ I MISTRŮ NĚMECKÝCH, FRANCOUZSKÝCH A HOLANDSKÝCH: MUCHY, ÚPRKY, JENEWEINA, HOLÁRKA, MANESA, ALEŠE, MUTTICHA, VOGLERA, VAN DYCKA, DUFRENEA, DE ROSEA, BEAUCLAIRA, VAN REEDA A J. V.

PLES

ABSOLVENTŮ KRÁL. ČESK. ZEM. ÚSTAVU POMOLOGICKÉHO V TROJI ▫ VE STŘEDU DNE 22. ÚNORA 1905 VE DVORANÁCH NÁROD. DOMU NA KRÁL. VINOHRADECH ZAČÁTEK PŘESNĚ O 8. HODINĚ VEČERNÍ VSTUPNÉ 10 KORUN ▫ ÚBOR PLESOVÝ JEN PRO ZVANÉ A JIMI UVEDENÉ HOSTY

TANEČNÍ POŘÁDEK

SPOLKU LESNÍKŮ

1905

POLONESA

POLKA MAZURKA

ČTVERYLKA

POLKA

FRANC. VALČÍK

SKOTSKÁ

POLKA VOLENKA

VALČÍK

STRAŠÁK

FRANC. POLKA

BESEDA

SOUSEDSKÁ

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE“. ČÍSLO 2. ROČNÍK XVI.
SAZBA A NÁVRH ANT. KARAJSE. KNIHTISKARNA
V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ. TISKL K. LEDVINA.

ČÍS. 2.

CENNÍK SEMEN A KVĚTIN

VLASTNÍHO PĚSTĚNÍ I OD FIREM SPECIELNÍ DRUHY PĚSTUJÍCÍCH.

ZVLÁŠTNÍ, CO NEJLÉPE ZAŘÍZENÉ ODDĚLENÍ :::: PRO PĚSTOVÁNÍ SPEC. DRUHŮ OKRAS. KVĚTIN.

OBJEDNÁVKY VYŘIZUJÍ SE CO NEJRYCHLEJI.

MNOHO VYZNAMENÁNÍ :: ZE VŠECH DOSUD :: OBESLANÝCH VYSTAV.

H. BROŽÍK

OBCHODNÍ ZAHRADNICTVÍ

V ČES. BUDĚJOVICÍCH

ZALOŽENO ROKU 1865.
ČÍSLO TELEFONU 1257.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ.

Příloha TYPOGRAFIE seš. 3., roč. XVI.

Z prací žáků grafického kursu TYPOGRAFIE — 1904—5.
Tiskem POLITIKY v Praze.

PRVNÍ ČESKÁ SPOLEČNOST
PRO PRŮMYSL ČALOUNICKÝ
V PRAZE

VZORY TAPET

ODDÍL II.

Příloha TYPOGRAFIE seš. 3., roč. XVI.

Z prací žáků grafického kursu TYPOGRAFIE — 1904–5.
Tiskem POLITIKY v Praze.

Z PRACÍ ŽÁKŮ GRAFICKÉHO KURSU TYPOGRAFIE 1904-5

POŘAD VEČÍRKU

DRAM. ODBORU SOKOLA V BŘEVNOVĚ
18. BŘEZNA 1905 ▫ U ZELENÉ BRÁNY

TANEČNÍ POŘÁDEK

Polonésa
Valčík
Kvapík
Skotská
Polka
Beseda

OD PŮLNOCI ▫▫▫▫▫▫

Valčík
Polka
Kvapík
Skotská
Volenka
Sousedská

POŘAD HUDEBNÍ:

1. Smetana: Ouvertura z op. „Libuše"
2. Offenbach: „Hoffmannovy povídky"
3. Hendl: „Veselé kousky", výňatky z opery.
4. Kovařovic: Arie z opery „Psohlavci"
5. Smetana: Arie z opery „Prodaná nevěsta"
6. Fous: Výňatky z operet „Dumky" a „Láska"
7. Kučera: Arie z operetek „Kázání" a „Divoch"
8. Dvořák: „Směs z národn. písní"
9. Přednes na dva lesní rohy.

MENU

BOUILLON
HOVĚZÍ MASO OBLOŽ.
TELECÍ KÝTA
ŘÍZKY PO VÍDEŇSKU
KROCAN
SKOPOVÁ KÝTA
RACI
HUSA SE ZELÍM
RYBY
HOLUB NA PAPRICE
NÁKYP

TYPOGRAFIA Č. 3. ▫ ROČNIK XVI ▫ TISKEM V NEUBERTA, SMÍCHOV

Z PRACÍ ŽÁKŮ GRAFICKÉHO KURSU TYPOGRAFIE 1904-5

ČÍS. ÚČTU POŠT. SPOŘIT. 201,233
TELEFON 333, MEZIMĚST. SPOJENÍ

ŽELEZÁŘSKÁ SPOLEČNOST

UNION V PRAZE

ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OBMEZENÝM

ZVLÁŠTNÍ ODDĚL. PRO STAVBU ŽELEZNIČN. VAGONŮ A TENDRŮ SLÉVÁRNA KOVŮ : VLAST. HUTĚ A OCELÁRNA : VÁLCOVNY MĚDI

V PRAZE,

TELEFON 183. MEZIMĚSTSKÉ SPOJENÍ
ČÍS. ÚČTU POŠT. SPOŘITELNY 385.011

ŽELEZÁŘSKÁ SPOLEČNOST

UNION
V PRAZE

ZVLÁŠTNÍ ODDĚLENÍ PRO STAVBU ŽELEZNIČNÍCH VAGONŮ A TENDRŮ SLÉVÁRNA KOVŮ — VLASTNÍ HUTĚ A OCELÁRNA — VÁLCOVNY MĚDI

ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČENÍM OBMEZENÝM

TYPOGRAFIA Č. 3
ROČNÍK XVI
TISKEM V NEU
BERTA SMICHOV

Z PRACÍ ŽÁKŮ GRAFICKÉHO KURSU TYPOGRAFIE 1904-5

UMĚLECKÝ VÁLCOVÝ MLÝN
FRANTIŠEK KVĚCH
V TÁBOŘE

ÚČET POŠT. SPOŘ. Č. 232.359
TELEFON 23, MEZIM. SPOJENÍ
TELEGRAMY: KVĚCH, TÁBOR

V Táboře, 190

STŘÍBRNÁ MEDAILLE NA ZEMSKÉ JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ V PRAZE R. 1891 ČESTNÝ DIPLOM NA HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVĚ V TÁBOŘE 1903. BRONZOVÁ MEDAILLE NA HOSPODÁŘ. VÝSTAVĚ V LOUNECH 1900, ČESTNÉ UZNÁNÍ NA VÝSTAVĚ V LITOMĚŘICÍCH 1902 STŘÍBRNÁ MEDAILLE NA VÝSTAVĚ V HOŘICÍCH 1903, ČESTNÉ UZNÁNÍ NA HOSPOD. VÝSTAVĚ V SLANÉM 1900

UMĚLECKÝ VÁLCOVÝ MLÝN

VÁCLAV KVĚCH V TÁBOŘE

ÚČET POŠT. SPOŘ. Č. 223.412

ADRESA PRO TELEGRAMY: KVĚCH, TÁBOR

STŘÍBRNÁ MEDAILLE NA ZEM. JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ V PRAZE 1891 ČESTNÝ DIPLOM NA KRAJSKÉ VYSTAVĚ V PLZNI 1904 ▫ BRONZOVÁ MEDAILLE NA VÝSTAVĚ V LITOMĚŘICÍCH 1902 ▫ ČESTNY DIPLOM NA HOSPOD. VÝSTAVĚ V TÁBOŘE 1903 ▫ STŘÍBRNÁ MEDAILLE NA HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVĚ V HOŘE KUTNÉ 1900 ▫ ČESTNÝ DIPLOM NA VÝSTAVĚ V TEPLICÍCH 1900, LIBERCI 1899 A V SLANÉM 1902

V Táboře,

TYPOGRAFIA Č. 3. ▫ ROČNÍK XVI. ▫ TISKEM V NEUBERTA, SMÍCHOV

B. FR. ZRNKA

V PRAZE, HAVLÍČKOVO NÁMĚSTÍ 23

SKVOSTNÉ NOVINKY MODERNÍCH PÍSEM, INITIÁLEK, RŮZNÝCH ORNAMENTŮ A VIGNET. NEJVĚTŠÍ SKLAD VÝPLŇKŮ

CELÁ ZAŘÍZENÍ KNIHTISKÁREN NA NORMÁLNÍ SYSTÉM JSOU STÁLE NA SKLADĚ. : ZAKÁZKY VYŘIZUJÍ SE VŽDY IHNED

GENERÁLNÍ ZÁSTUPCE CÍS. KRÁL. DVORNÍ PÍSMOLIJNY K. BRENDLERA SYNŮ VE VÍDNI, MILLERGASSE

ZÁSTĚRKOVÝ VĚNEČEK

SPOLEČNOSTI ≡STŘEDÁCI≡
NA PĚKNÉ VYHLÍDCE VE STŘEŠOVICÍCH

V NEDĚLI, DNE 19. ÚNORA 1905 : ZAČÁTEK VE 4 HODINY ODPOLEDNE : VE PROSPĚCH DOBROČINNÉHO ÚČELE : VSTUPNÉ PÁN S DÁMOU 1 K, DRUHÁ DÁMA 20 HAL., RODINA 1 K 60 HAL.

Z PRACÍ ŽÁKŮ GRAFICKÉHO KURSU „TYPOGRAFIE“ 1904—5

PŘÍLOHA TYPOGRAFIE ČÍS. 3. · ROČNÍK XVI

TISKEM GRAF. ÚMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ

PŘÍLOHA TYPOGRAFIE
ČÍSLO 4., ROČNÍK XVI.

= NÁVRH V. NINDLA
VYTISKL V. KOMÁREK

= KNIHTISKÁRNA =
E. BEAUFORTA v PRAZE

OBCHODNÍ A PRŮMYSLOVÝ ADRESÁŘ

VYDÁN PÉČÍ REDAKCE
ČESKÉHO LLOYDU

ČECH
MORAVY
A SLEZSKA

Česká kronika, psána povolaným pérem českého dějepisce prof. Jos. Laciny (Kolda Malínský), vypisuje dle pramenů nejvěrohodnějších děje národa našeho od dávnověkosti Bojů a Markomanů až do osudného roku 1848. Objemné dílo to vyplňuje více než 5000 stránek ozdobených 600 dějepisnými obrazy a 3 mapami. Celé dílo vyjde ve 150 seš. o 32, 36 až 40 stranách. Jednotlivé sešity po 24 hal.

ČESKÁ KRONIKA

Kronika rozdělena jest ve tři díly, jež vázány jsou v 8 svazcích. Cena celého díla brož. K 36—. váz. K 49—. — I. díl *Starověk* rozdělen jest ve dvě části, vázán tedy ve 2 svazcích. Brož. stojí K 6·24, váz. K 9·40. — II. díl *Středověk*, rozdělen jest ve 3 části (r. 1306—1419. r. 1419 až 1437, r. 1437—1526) a vázán ve třech svazcích. — III. díl *Novověk* rozdělen jest ve tři části. (r. 1526—1618, 1618—1648, 1648—1848) a vázán jest ve třech svazcích. Brož K 13·80, váz. 18·72

ČISTÝ VÝNOS VE PROSPĚCH VYSTAVĚNÍ VLASTNÍHO TĚLOCVIČNÝ DOMU

AKADEMIE

DRAM. ODBORU DRUŽSTVA PRO VYSTAVĚNÍ TĚLOCVIČNY SOKOLU NA KR. VYŠEHRADĚ

9. ÚNORA 1905
U PĚTI KRÁLŮ
O 8. HOD. VEČ.

PROGRAM:

P. T. OBECENSTVO SLUŠNĚ SE ŽÁDÁ, BY PO ČAS PROGRAMU KOUŘENÍ LASKAVĚ SE ZDRŽELO

PIANO ZAPŮJČIL OCHOTNĚ P. K. LEDVINA NA SMÍCHOVĚ

1. Proslov, přednese p. O. Stivín
2. Schubert: „U moře", přednese sl. Emma Stivínova
3. Čajkovský: „Zapěj mi matko", přednese sl. H. Vaněčkova
4. Paganini: „Mojžíš", přednese p. M. Urbánek
5. Pierre: „Serenáda" pro housle s průvodem klavíru, přednese p. Jaromír Kovář
6. Smetana: Arie z „Prodané nevěsty", přednese p. J. Kos
7. Kovařovič: Arie z „Psohlavců", přednese p. Fr. Hendl
8. Novotný: „Bechyňské písně", přednese sl. Tylda Šeflova
9. Solový výstup, předn. p. Nový

VSTUPENKA PRO OSOBU 1 K
PRO RODINU 3 K

PRAŽSKÝ „LUMÍR"

POŘÁDÁ

AKADEMII

V SOBOTU 5. KVĚTNA 1905
V SÁLE „U BÍLÉ LABUTĚ"

ZAČÁTEK PŘESNĚ V 8 HOD.

POŘAD:

1. Slavnostní ouvertura z opery „Libuše", přednese hud. odbor „Lumíra".
2. „Pochod Táborů", sbor, přednesou členové „Lumíra".
3. Aríe Jeníka a Mařenky z „Prodané nevěsty", duetto, přednesou sl. Emma Stivínova a p. Brinke.
4. Směs z opery „V studni", přednese hud. odbor „Lumíra".
5. Solový výstup, přednese p. K. Ledvina.
6. „Česká píseň", smíšený sbor, předn. členové „Lumíra".
7. „Cikánské melodie", solo pro housle, přednese p. Fr. Hendl.
8. „Utonulá", sbor, předn. čl. „Lumíra".

HUDEBNÍ PROGRAM OBSTARAJÍ ČLENOVÉ HUD. ODBORU

ZDVOŘILE SE ŽÁDÁ, ABY PŘI PROGRAMU SE NEKOUŘILO

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE", ROČNÍK XVI. ČÍS. 4
PROVEDENO DLE NÁVRHU OTOKARA CISAŘE
TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ. TISKL KAREL LEDVINA

DLE NÁVRHU VILÉMA HABENICHTA
VYTISKNUL VOJTĚCH BOJANOVSKÝ
V KNIHTISKÁRNĚ »UNIE« V PRAZE

NA VŠECH DOSUD OBESLANÝCH VÝSTAVÁCH
NEJVYŠŠÍ VYZNAMENÁNÍ

ČESKOMORAVSKÁ AKCIOVÁ STROJÍRNA VE VYSOČANECH

SKLADY V PRAZE-II., 4869

: MOSTÁRNA :

ZAŘIZOVÁNÍ RAFFINERIÍ,
PIVOVARŮ A LIHOVARŮ
CHLADIČE A PŘÍSTROJE
▫ PRO VÝROBU LEDU ▫

SPECIELNÍ ODDĚLENÍ
K STAVBĚ LOKOMOTIV
VAGONŮ A TENDRŮ

HUTĚ A VÁLCOVNY MĚDI
VÝROBA PARNÍCH KOTLŮ
▫ VLASTNÍCH SOUSTAV ▫

: OCELÁRNA :

V PRAZE, dne 190

NAKLADATELSTVÍ
▫ KNIHKUPECTVÍ ▫

POBOČNÝ ZÁVOD VE VÍDNI I.
GLUCKGASSE 3, NEDALEKO
CIS. HROBKY »U KAPUCÍNŮ«

STÁLÁ VÝSTAVA OBRAZŮ A
UMĚLECKÝCH DĚL V PRAZE,
KARLOVO NÁMĚSTÍ ČÍSLO 36

J. OTTO
V PRAZE
KARLOVO NÁMĚSTÍ Č. 34

PŘÍLOHA »TYPOGRAFIE« ČÍS. 4. ROČ. XVI
DLE NÁVRHU JOSEFA NĚMEČKA
TISKNUL VOJTĚCH BOJANOVSKÝ
KNIHTISKÁRNA Č. G. A. S. »UNIE« V PRAZE

GRAFICKÝ UMĚLECKÝ ÚSTAV V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ

TŘÍBARVOTISK ▢ ZINKOGRAFIE
SVĚTLOTISK ▢ FOTOLITOGRAFIE

LITOGRAFIE ▢ ▢ KAMENOTISK
KNIHTISK ▢ NAKLADATELSTVÍ

OPRÁVNĚNÝ ZÁSTUPCE
KAREL PAMPEL

VÝSTAVA

PRACÍ ŽÁKŮ MALÍŘSKÉ ŠKOLY PP.
UČITELŮ J. HAMPEYSE A J. PIŠTĚKA

KTEROUŽ POŘÁDAJÍ S LASKAVÝM SVOLENÍM ŘEDITELSTVÍ PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY POKRAČOVACÍ NA SMÍCHOVĚ VÝSTAVA OTEVŘENA BUDE V NEDĚLI 30. DUBNA 1905 O 9. HOD. DOPOL. V BUDOVĚ CHLAPECKÉ ŠKOLY VE VLTAVSKÉ ULICI DO 5 HOD. ODPOL., K ČEMUŽ SE UCTIVÉ POZVÁNÍ ČINÍ

„TYPOGRAFIA" ČÍSLO 5. ROČNÍK XVI. NAVRHL A DO MASROVÝCH PLOTEN VYŘEZAL ANT. KARAJS

TISKEM GRAFICKÉHO UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA V PRAZE-SMÍCHOVĚ. ▫ ▫ TISKL KAREL LEDVINA

REPRODUKCE A TISK GRAFICKÉHO UMĚLECKÉHO
ÚSTAVU V. NEUBERTA NA SMÍCHOVĚ
TISKL KAREL LEDVINA.

J. KARAS v PRAZE

OBCHOD VÍNEM VE VELKÉM
NA PERŠTÝNĚ ČÍS. 286-II.

PRAVÁ PŘÍRODNÍ VÍNA

VINNÉ SKLEPY: KR. VINOHRADY, SMETANKA & FILIALKY: ŽIŽKOV, OREBITSKA UL., SMÍCHOV, KINSKÉHO TŘÍDA □

ZARUČENE JAKOSTI, BÍLA I ČERVENA, STOLNÍ A TABULOVA, JAKO: SHERRY, TOKAJSKÉ, MĚLNICKÉ, BORDEAUXSKÉ, RÝNSKÉ A JINÁ ZA CENY NEJLEVNĚJŠÍ.

Příloha TYPOGRAFIE čís. 5., roč. XVI.

Navrhl a do Mäserových ploten řezal K. B. Klimeš.
Vytiskl V. Želivský.

Tiskem POLITIKY v Praze

E. T. GLEITSMANN ▫ TOVÁRNA BAREV ▫ DRÁŽĎANY
VÍDEŇ ▫ BUDAPEŠŤ ▫ TURIN ▫ TRELLEBORG

B III. „CITO“ schne skutečně tak rychle na všech papírech (vyjma pergameny), že jí zhotovený tisk již po několika dnech nedá se více smazati. — Tím jest také odstraněna největší, všemi odborníky uznávaná obtíž, jmenovitě při uměleckém tisku.

B III. „CITO“ jest nedostižitelna svou vydatností, hloubkou a leskem.

B III. „CITO“ neobsahuje sikativu, neschne proto na válcích, ano udržuje je, takže umožňuje neustálý a nerušený tisk.

B III. „CITO“ hodí se stejně znamenitě pro autotypie, illustrační a akcidenční tisk.

Cena za 1 kg. K 5·—.

ZASTUPITELSTVÍ A SKLADY U FIRMY: B. FR. ZRNKA, PRAHA-II. HAVLÍČKOVO NÁMĚSTÍ ČÍSLO 23.

ZÁVOD PRO PRŮMYSL TISKAŘSKÝ A PAPÍRNICKÝ

VOJTĚCH ŠAFRÁNEK

TÁBOR ▲ ▲ OD 1. KVĚTNA 1905 PALACKÉHO TŘÍDA PROTI NOVÉ REÁLCE :: :: ::

DOPISNÍ PAPÍRY, SMĚNKY, OBÁLKY MEMORANDA, DOPORUČENKY, NAVŠTÍVENKY, ÚČTY POZVÁNKY, ILLUSTRACE, DIPLOMY SNOUBENKY, PLAKÁTY, JÍDELNÍ LÍSTKY, ÚMRTNÍ A DĚKOVACÍ LÍSTKY ÚŘEDNÍ A SPOLKOVÉ TISKOPISY

KASETY S PAPÍREM DOPISNÍM, ALBA NA FOTOGRAFIE I DOPISNICE, OBCHODNÍ KNIHY, DOPISNICE :: PRODEJ KANCELÁŘSKÝCH A ŠKOLNÍCH POTŘEB VE VELKÉM I V MALÉM :: ZBOŽÍ PAPÍRNICKÉ V HOJNÉM VÝBĚRU :: :: ::
PAGINÝRKY
PEČETÍTKA
RAZÍTKA, NÁLEPKY

REDAKCE ČASOPISU
≡ KODYM ≡
LISTU VĚNOVANÉHO KU PODPOROVÁNÍ A POVZNESENÍ HOSPODÁŘSKÝCH A KULTURNÍCH SNAH NA:: :: ŠEHO LIDU :: ::

V květnu 1905.

P.T.

Kladu sobě za čest Vašemu Blahorodí oznámiti, že ode dne 1. května 1905 nalézá se můj, hojné přízni se těšící a novodobým požadavkům úplně vyhovující

závod pro průmysl tiskařský a papírnický
v Palackého třídě ≡ proti nové reálce ≡

v nově upravených místnostech a bude mi potěšením, ráčíte-li v případu potřeby Vaší zakázkou mne poctíti.

Závod jest opatřen co nejlépe technickými pomůckami nejnovějších soustav, velkým výběrem vkusných písem i ozdob a doporučuji jej ku dodání veškerých prací tiskových v čase nejkratším a v cenách nejlevnějších.

Používaje této příležitosti, dovoluji si současně vysloviti uctivé díky za dosavadní přízeň mi věnovanou a prosím, abyste přijal laskavě ujištění, že bude mou horlivou snahou zachovati si Vaší vzácnou důvěru v míře neztenčené tak jako dosud i na dále.

V dokonalé úctě

V. ŠAFRÁNEK.

PŘÍLOHA »TYPOGRAFIE« ROČ. XVI. Č. 5.
:: NAVRHL A PROVEDL METHOD KALÁB ::
V KNIHTISKÁRNĚ V. ŠAFRÁNKA V TÁBOŘE

A. K. FERRARIS, DOMÁCÍ TYRAN.

VYZNAMENANÍ NA
VŠECH OBESLA
NÝCH VÝSTAVÁCH

ZINKOGRAFIE
TŘÍBARVOTISK
SVĚTLOTISK

KNIHTISKÁRNA
LITOGRAFIE
NAKLADATELSTVÍ

V. NEUBERT

GRAFICKÝ
UMĚLECKÝ
ÚSTAV

PRAHA-SMÍCHOV

I. STRANA

UMĚL.-PRŮMYSL. ZÁVOD
WOLF & ŠTĚTKA
PRAHA

III. STRANA

DEKORATIVNÍ, UMĚLECKÉ LEPTÁNÍ SKLA

VAŠE BLAHORODÍ!

Račtež laskavě vzíti na vědomí, že v nejbližších dnech zástupce náš, pan

ROBERT PERNER

ct. firmu Vaši dovolí si navštíviti, a prosíme, byste jemu zakázky pro nás uschované odevzdati sobě neobtěžoval. Upozorňujeme Vas na specialitu naseho závodu leptání do barevných skel.

WOLF & ŠTĚTKA

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE" ČÍSLO 6. ROČNÍK XVI
DLE NÁVRHŮ KARLA A JOSEFA NĚMEČKA

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE SMÍCHOVĚ ▫ TISKL KAREL LEDVINA

VELKÝ VÝLET

S PROHLÍDKOU HRADU

USPOŘÁDÁ ZA PĚKNÉHO POČASÍ
V NEDĚLI DNE 15. SRPNA 1905

KLUB NOVINÁŘSKÝCH
SAZEČŮ PRAŽSKÝCH

:: DO BUDŇAN A NA ::

KARLŮV TÝN

Odjezd z Prahy (nádraží cís. Františko Josefo) v 6 hodin 30 minut ráno. V 9 hodin posnídávka v restauraci p. Frant. Fišero. O 10. hodině prohlídka hradu s výkladem a přednáškou. Přesně o 12. hod. pol. společný oběd při koncertu hudby p. Schwarze (couvert 2 kor.). Odpoledne velká zahradní zábava s vybraným programem, při níž účinkovati bude pěvecký odbor „Typografie" a oblíbení komikové z řad kolegiálních. Večer ohňostroj a lampionový průvod na náměstí Budňany-Karlův Týn, odkud o 10. hodin odjezd do Prahy.

TYPOGRAFIA č. 6 r. XVI.
Dle návrhu Josefa Němečka
Vytiskl Vojtěch Bojanovský
v závodech „Unie" v Praze

I. TRŽNICE NÁBYTKU

Telefon 2432.

P. T. Stálým rozšiřováním továrních místností svých, abych požadavkům doby i přáním všech pánů zákazníků plně dostáti mohl, nucen jsem své prodejní a výstavní místnosti, které dosud v mé továrně na nábytek se nacházely, zrušiti a odhodlal jsem se pro svoji »I. tržnici nábytku« zaříditi nové moderní místnosti výstavni i prodejní

V PRAZE, NA RIEGROVU NÁBŘEŽÍ Č. POP. 1988-II.

kdež počínaje dnem 1. července 1905 všemožně o pohodlí a pečlivou obsluhu P. T. pánů zákazníků postaráno bude a prosim, by přízeň, která závodu mému dosud věnována byla i na dále mě zachována zůstala a v naději té znamenám

v dokonalé úctě

FR. KOMOROUS V PRAZE

RIEGROVO NÁBŘEŽÍ 1988-II.

Továrni místnosti nacházeji se v Praze, roh Klimentské ul. a Eliščiny tř.

VELKÝ VÝBĚR NÁBYTKU

ze dřeva ohýbaného, pro letni restaurace a zahradni místnosti

Cenníky a rozpočty na požádání ::: zdarma a franko. :::

Navrhl a provedl Otokar Cisař.
Tiskl V. Želivský v knihtiskárně »Politiky« v Praze.

PŘÍLOHA »TYPOGRAFIE« Č. 6., ROČNÍK XVI.

Raženo na stroji »Viktoria« z továrny Rockstroh & Schneider nást. v Drážďanech

Ražení provedl: K. Ferdinand Reindl v knihtiskárně Binko a Zika v Praze.

KAST & EHINGER, STUTTGART.

BARVY: ČERNÁ ILLUSTRAČNÍ B O. ATLASOVÁ MODRÁ M 5446

JENERÁLNÍ ZÁSTUPCE PRO RAKOUSKO-UHERSKO:

PRAHA HUGO CARMINE BUDAPEŠŤ

VÍDEŇ

Z KONKURSU NA ZAHLAVÍ DOPISNÍHO PAPÍRU = SPOLKU „TYPOGRAFIA“, PRAHA

II. CENA

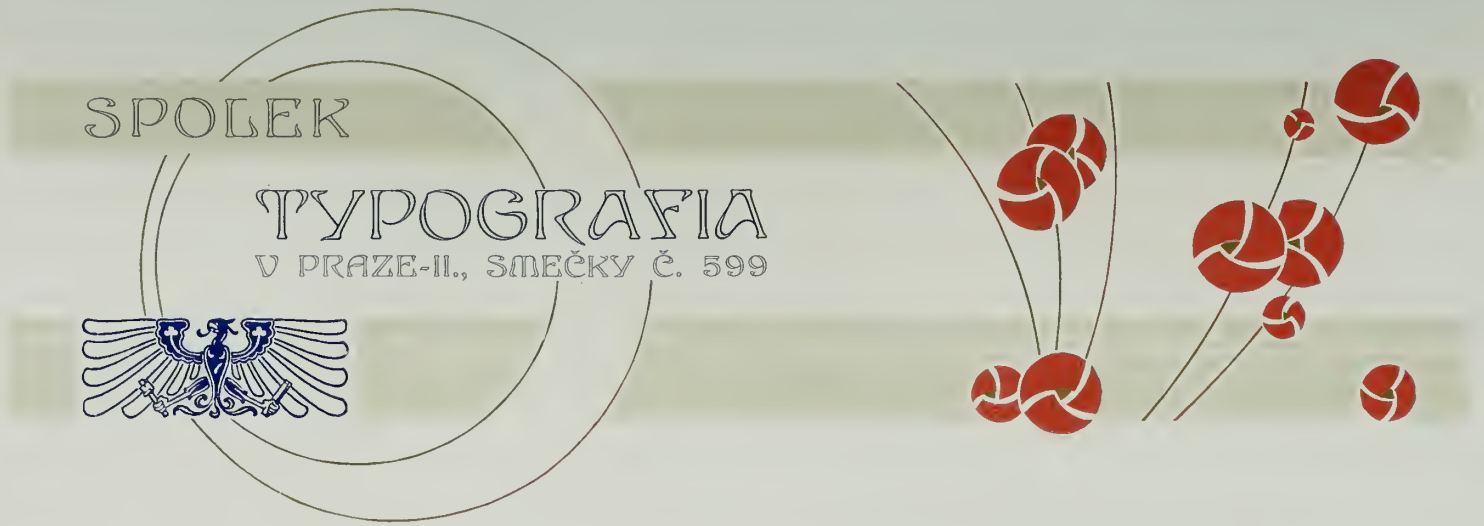

V PRAZE, dne 190

NÁVRH ANT. KARAJSE (TISK. NEUBERT)
HESLO: „PRAHA“

III. CENA

NÁVRH V. NĚMEČKA (TISK. HAASE)
HESLO: „MURILLO 1.“

TYPOGRAFIA Č. 7 ≡ ROČNÍK XVI. ≡ TISKEM V. NEUBERTA, SMÍCHOV TISKL K. LEDVINA

Z KONKURSU NA ZAHLAVÍ DOPISNÍHO PAPÍRU — SPOLKU »TYPOGRAFIA«, PRAHA

POCHVALNÁ ☐ UZNÁNÍ ☐

NÁVRH OTOKARA CÍSAŘE (POLITIKA)
HESLO: »Y«

NÁVRH JOSEFA NĚMEČKA (UNIE)
HESLO: »M M«

TYPOGRAFIA Č. 7
= ROČNÍK XVI. =
VYTISKLA »UNIE«
= V PRAZE =

Z KONKURSU NA ZAHLAVÍ DOPISNÍHO PAPÍRU SPOLKU »TYPOGRAFIA«, PRAHA

PRVNÍ CENA
Heslo: »L'essai«
Navrhl
OTOKAR CÍSAŘ
(Politika)

POCHVALNÉ UZNANÍ
Heslo: »X«
Navrhl
OTOKAR CÍSAŘ
(Politika)

TYPOGRAFIA Č. 7.
ROČNÍK XVI.
TISKEM »POLITIKY«
V PRAZE

Z KONKURSU NA ZÁHLAVÍ DOPISNÍHO PAPIRU = SPOLKU „TYPOGRAFIA", PRAHA

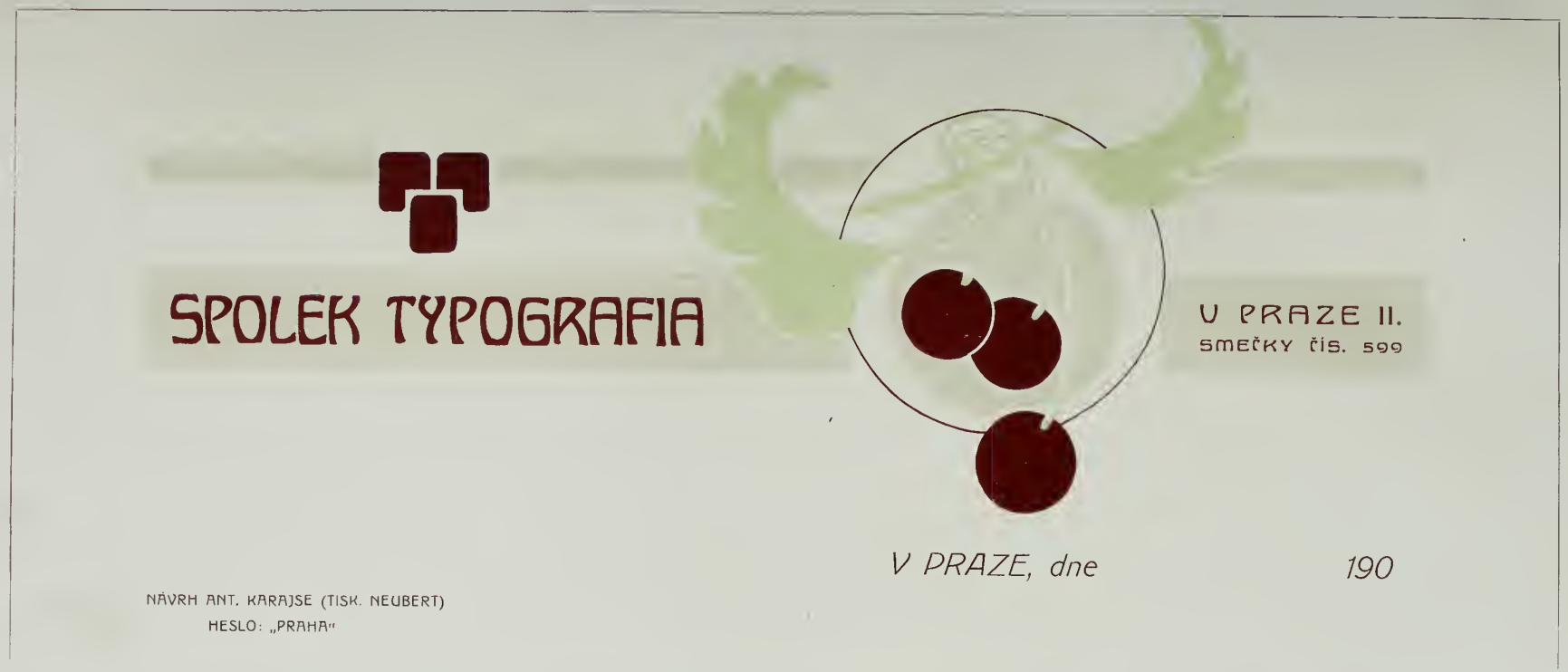

NÁVRH ANT. KARAJSE (TISK. NEUBERT)
HESLO: „PRAHA"

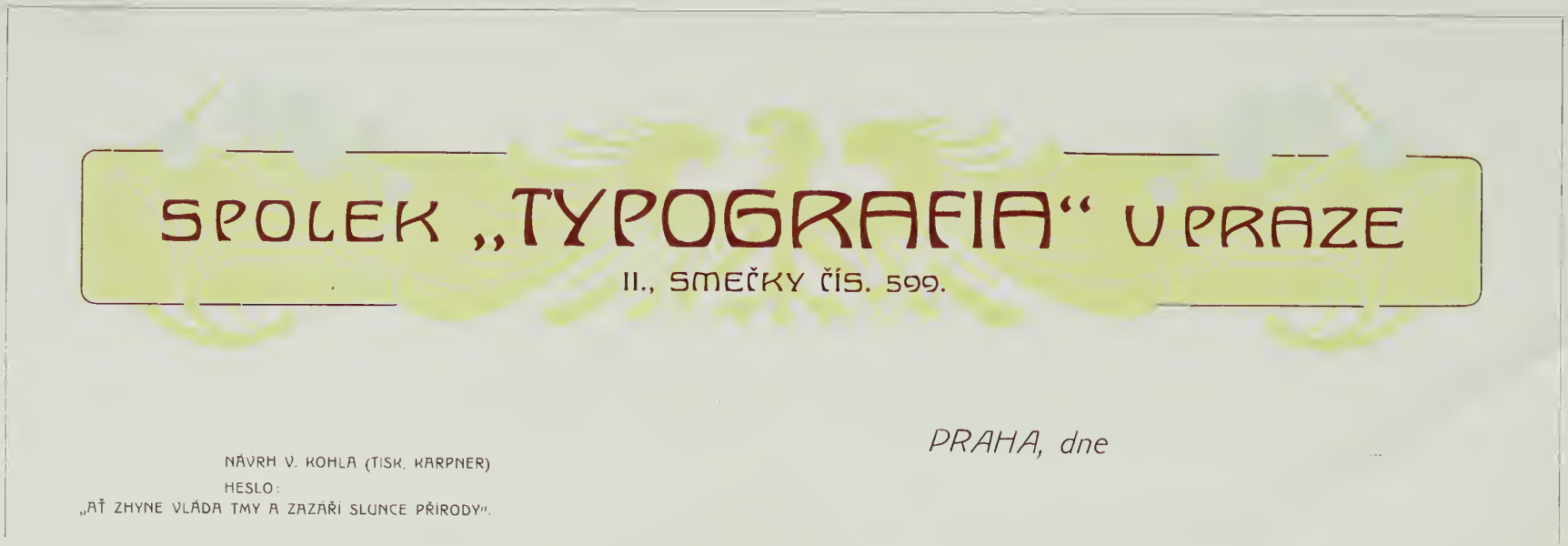

NÁVRH V. KOHLA (TISK. KARPNER)
HESLO:
„AŤ ZHYNE VLÁDA TMY A ZAZÁŘÍ SLUNCE PŘÍRODY".

TYPOGRAFIA Č. 7
ROČNÍK XVI.
TISKEM V. NEUBERTA, SMÍCHOV
TISKL K. LEDVINA

NÁVRHY POCTĚNÉ POCHVALNÝM UZNÁNÍM

ZALOŽENO V ROCE 1874.

ILLUSTROVANÝ CENNÍK

JEMNÝCH OBRAZŮ UMĚLECKÝCH
ZARÁMOVANÝCH OBRAZŮ A RÁMŮ

ENGEL & ČERNOCH

TOVÁRNÍ SKLADY OBRAZŮ

VELKOOBCHOD
PAPÍREM A ŠKOLSKÝMI POTŘEBAMI

V PRAZE NÁROŽÍ HUSOVY TŘÍDY A JALOVCOVY ULICE ▫ BUDOVA O. O. DOMINIKÁNŮ

NEJVĚTŠÍ SKLAD OBRAZŮ V ČECHÁCH

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE" ČÍSLO 8. ROČNÍK XVI.
PROVEDENO DLE NÁVRHU JOSEFA NĚMEČKA
TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ ▫ TISKL KAREL LEDVINA

DLE PÉČE, VĚNOVANÉ KVĚTINÁM, POSUZOVATI LZE INTELLIGENCI NÁRODA :::

KONCERT

ÚSTŘEDNÍHO OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU V POTŠTÝNĚ

KONÁ SE NA KVĚTNOU NEDĚLI, DNE 16. DUBNA 1905 O OSMÉ HOD. VEČERNÍ

V SÁLE SV.-JANSKÉHO DVORA

VSTUPNÉ ZA OSOBU: PŘEDNÍ STOLY 1 KORUNU, PROSTŘEDNÍ STOLY 60 HAL., ZADNÍ STOLY 30 HAL. PODROBNÉ PROGRAMY OBDRŽÍ SE U POKLADNY ŽÁDÁ SE ZDVOŘILE, ABY PŘI PROGRAMU SE NEKOUŘILO

LASKAVĚ SPOLUÚČINKUJÍ: MÍSTNÍ OCHOTNICKÝ ORCHESTR A PĚVECKÝ DÁMSKÝ SBOR. ZPĚVY DOPROVÁZEJÍ PP. JUDR. HORLIVÝ A DARVINI

PŘILOHA „TYPOGRAFIE“ ČÍSLO 8. ROČNÍK XVI.
PROVEDENO DLE NÁVRHU JOSEFA NĚMEČKA

TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ ▫ TISKL KAREL LEDVINA

PŘILOHA TYPOGRAFIE Č. 8 ROČNÍK XVI
TIŠTĚNO DVOJTONOVOU HNĚDOU BARVOU
FIRMY KAST & EHINGER VE ŠTUTTGARTĚ
ZÁST. PRO ČECHY H. CARMINE V PRAZE

REPRODUKCE DLE OBRAZU FR. DVOŘÁKA
MAJETEK NAKLADATELSTVÍ J. OTTY V PRAZE
VYTISKNUTO V KNIHTISKÁRNĚ BINKO A ZIKA
V PRAZE △ △ △ TISKNUL VÁCLAV ZADÁK

Příloha »TYPOGRAFIE«
Sešit 8. Ročník XVI

Práce — posvátný to zákon přírody,
pýcha toho, kdo věnčí jí života běh —
pro dobro jež lidstvu přehojně skytá,
těší se úctě vždy národů všech.

Padesát roků — kdo v šiku již těch,
co v práci zří cestu svou jedinou k cíli,
ten postavil nejlepší pomník si sám
z kvádrů své pilnosti, nadšení, síly.

1855—1905

IV

JUBILEUM
50LETÉ PRÁCE

SAZEČE

JANA NETALA

OSLAVÍ

20. SRPNA 1905
V 10 HOD. DOPOL.

TYPOGR. BESEDA
ÚSTŘ. SPOLEK KNIHTISKAŘŮ
: A PISMOLIJCŮ V ČECHACH :
SPOLEČNĚ
S PERSONÁLEM
KNIHTISKÁRNY
:: POLITIKY ::

SÁL TYPOGR. BESEDY

I.

Tiskem »POLITIKY«
:: v Praze ::

Navrhl a provedl
.: Otokar Císař
Tiskl V. Želivsky

OBÁLKA KNIHY.

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE", XVI. č. 9.
NAVRHNUL A DO CELLULOIDU VYRYL K. DYRYNK. TISKNUL ADOLF DVOŘÁK V TISKÁRNĚ E. LESCHINGRA V PRAZE.

CENNÍK TOVÁRNY NA KERAMICKÉ ZBOŽÍ V. KLAUSE V PRAZE

ZALOŽENO 1850

VÝROBKY KAMENINOVÉ MOSAIKOVÉ A HLINĚNÉ

E. T. GLEITSMANN TOVÁRNA BAREV DRÁŽĎANY

VÍDEŇ ○ BUDAPEŠŤ ○ TURIN ○ TRELLEBORG

ILLUSTRAČNÍ BARVA B V. „CITO"

B V. „CITO" **schne skutečně tak rychle na všech papírech** (vyjma pergameny), že je zhotovený tisk již po několika dnech **nedá se více smazati.** Tím jest také odstraněna největší, všemi odborníky uznávaná obtíž, jmenovitě při uměleckém tisku.

B V. „CITO" **jest nedostižitelna svou vydatností, hloubkou a leskem.**

B V. „CITO" neobsahuje **sikativu, neschne proto na válcích,** ano udržuje je takže umožňuje **neustálý a nerušený tisk.**

B V. „CITO" hodí se stejně znamenitě pro **autotypie, illustrační a akcidenční tisk.**

Cena za 1 kg **K 3·50**

Zastupitelství a sklady u firmy: **B. FR. ZRNKA, PRAHA-II.,** Havlíčkovo náměstí číslo 23.

TYPOGRAFIA č. 10 r. XVI.
Dle návrhu Josefa Němečka
Vytiskla „UNIE“ v Praze

VE DVORANĚ SOKOLOVNY

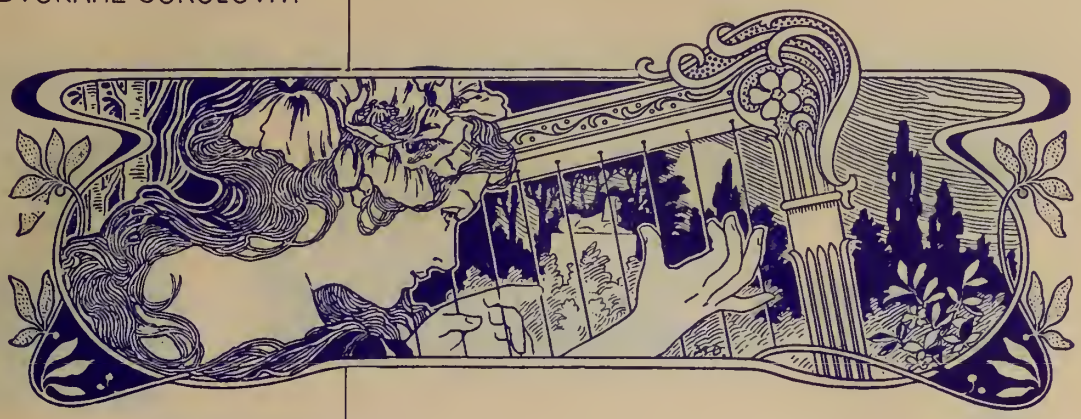

NEDĚLE 14. PROSINCE 1905

ZAČÁTEK O OSMÉ HODINĚ VEČER

„OBČANSKÁ BESEDA" V KOLÍNĚ

I. KONCERT

EMILA POLMANA

MISTRA HOUSLÍ A PROFESSORA NA ČESKÉ AKADEMII HUDBY V PRAZE

NA KLAVÍR LASKAVĚ DOPROVÁZÍ
P. JOSEF WINTER, ŘEDITEL KŮRU

VSTUPNÉ: LOŽE 6 K, KŘESLO 2 K, I. MÍSTO 1 K 60 h, II. MÍSTO 1 K 20 h, III. MÍSTO 1 K, K STÁNÍ 60 h, STUDENTSKÝ LÍSTEK 40 h.

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK U PANÍ MARIE KAŠKOVÉ A U PANA RUDOLFA ŽIVNÉHO

ČISTÝ VÝNOS VE PROSPĚCH CHUDÉ ŠKOLNÍ MLÁDEŽE. — ŽÁDÁ SE ZDVOŘILE, BY CT. OBECENSTVO ZAUJALO V ČAS SVÁ MÍSTA, NEBOŤ SE PŘI POŘADU VCHODY UZAVROU

VEŠKERÉ DOTAZY ZODPOVÍ
PAN **FRANTIŠEK WINTER**

POŘAD:

KONCERT D-MOL	BRUCH
UKOLÉBAVKA	NEŠVERA
CIKÁNSKÝ TANEC ČÍSLO II.	NASHES
FANTASIE NA G STRUNĚ	MOJŽÍŠ
ANDANTE Z KONCERTU E-MOL	BERLIOTZ
FANTASIE MIGNON	SARASATTE
REJ SKŘÍTKŮ	BAZINI
FANTASIE NA NÁRODNÍ PÍSNĚ	ŠEVČÍK

PŘÍLOHA »TYPOGRAFIE« Č. 10. ROČNÍK XVI.
DLE NÁVRHU KOL. AL. ŠTORKA Z KOLÍNA

JÍDELNÍ LIST

PLZEŇSKÉ VELKORESTAURACE

U ZLATÉHO KOLA

PRAHA, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ

PŘÍLEŽITOSTNÉ HOSTINY DLE OBJEDNÁVEK
UZAVŘENÉ MÍSTNOSTI PRO P. T. SPOLEČNOSTI

TELEFON 2383

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE". ČÍSLO 10. ROČNÍK XVI.
PROVEDENO DLE NÁVRHU V. VÁVRY V PRAZE

TISKEM V. NEUBERTA, GRAFICKÝ UMĚLECKÝ ÚSTAV, PRAHA-SMÍCHOV. TISKL K. LEDVINA

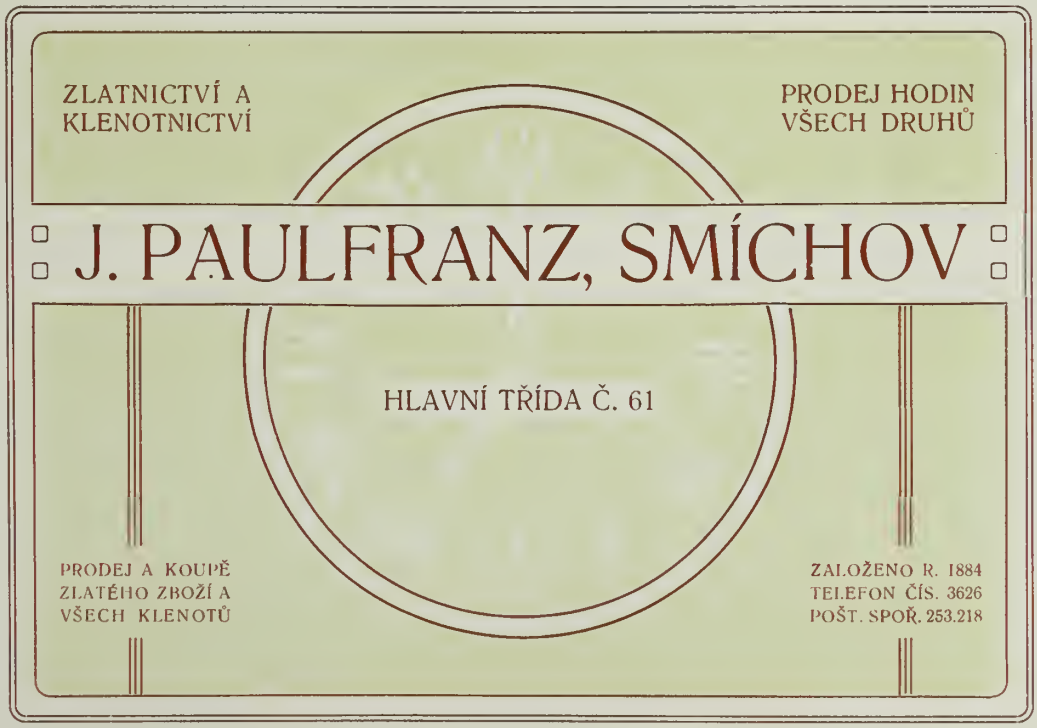

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE"
ČÍSLO 10. ▫ ROČNÍK XVI.
NAVRHNUL A PROVEDL
RUD. KOVÁŘ (NEUBERT)
TISKL KAREL LEDVINA
V KNIHT. V. NEUBERTA

VÁNOČNÍ DARY

: PRO PÁNY :

Školní oblečky . . .	od K	3·60
Obleky pro chlapce .	„ „	6·—
Svrchníky pro chlapce	„ „	6·—
Obleky pro pány . .	„ „	11·—
Zimní kalhoty . . .	„ „	3·—
Svrchníky pro pány .	„ „	12 —
Zimníky pro pány . .	„ „	11·—
Kožichy pro město .	„ „	45·—
Kožichy hospodářské	„ „	14·—
Kožichy cestovní . .	„ „	38.—
Nánožníky	„ „	10·—
Peleriny pro pány .	„ „	7·50
Haveloky pro pány .	„ „	7·50
Župany pro pány . .	„ „	6·30
Klobouky a čepice .	„ „	3·—
Košile pro pány . .	„ „	1·90
Košile turistické . .	„ „	1·10
Kapesníky pro pány	„ „	3·—

: PRO DÁMY :

Damské kostýmy . .	od K	15·80
Damské žakety . . .	„ „	9·80
Damské límce	„ „	16·—
Damské bluzy	„ „	1·—
Damské sukně	„ „	6·—
Dívčí šatečky	„ „	6·40
Dívčí školní šatečky .	„ „	7·60
Dívčí pláštíčky	„ „	7·—
Dívčí zástěrky	„ „	1·30
Ručníky pro dámy	„ „	4·—
Kuchyňské ručníky .	„ „	3·—
Damaškové ručníky .	„ „	4·—
Hukové ručníky . . .	„ „	6·—
Kávové ubrusy	„ „	4·—
Utěrky na nádobí . .	„ „	7·—
Prachovky flanelové .	„ „	1·80
Kávové soupravy . .	„ „	10·60
Jídelní soupravy . .	„ „	14·80

VÁNOCE 1905

OBSLUHA !UZORNÁ!

NEJLEPŠÍ !JAKOST!

J. NOVÁK V PRAZE

„Typografia" čís. 11. r. XVI.
Návrh i sazba J. Němečka.
Vytisknuto v „Unii" v Praze

CENNÍK NÁDOBÍ KAMENINOVÉHO A PORCULÁNOVÉHO

SPECIALITA ZÁVODU:

KUCHYŇSKÉ POLICE, UMÝVACÍ NÁČINÍ, ZDRAVOTNÍ OHNIVZDORNÉ NÁDOBÍ KU VAŘENÍ V HOJNÉM VÝBĚRU

LISTOPAD : 1905

T. TRINKS

PRAHA-SKOŘEPKA

ZASTUPITELSTVÍ, SKLAD TOVÁREN
ESTERWERDA-KLÁŠTEREC

ZÁSTUPCE FIREM: TOVÁRNA NA KAMENINU V ELSTERWERDU, TOVÁRNA PORCULÁNOVÝCH VÝROBKŮ VENIER & SPOL. V KLÁŠTERCI, PAVEL MÜLLER, TOVÁRNA NA PORCULÁN V SELBU, BAVORY

PŘÍLOHA „TYPOGRAFIE" ČÍSLO 11 ROČNÍK XIII
SAZBA A NÁVRH (Z PRAXE) ANT. KARAJSE
TISKEM GRAF. UMĚL. ÚSTAVU V. NEUBERTA
V PRAZE-SMÍCHOVĚ a TISKL KAREL LEDVINA

TELEFON 1350.

ZALOŽENO 1870.

CENNÍK

FIRMY

KAREL RUBEŠ

PRAHA · KARLÍN

CENY VYROZUMÍVAJÍ SE ZA HOTOVÉ BEZE SRÁŽKY. LHŮTA TŘI MĚSÍCE JINAK 5 PROC. ÚROK.

OBAL ÚČTUJEME V CENĚ VÝROBNÍ A JEN NEPORUŠENÝ PŘIJÍMÁME ZPĚT V TÉŽE CENĚ.

ADRESA PRO TELEGRAMY:
K. RUBEŠ, KARLÍN.

ÚČET POŠTOVNÍ SPOŘIT. 783.375.
ŽIROVÝ ÚČET U ČESKÉ BANKY.

SPLATNO A ŽALOV. V KARLÍNĚ.

Tiskem »POLITIKY« v Praze.

Navrhl a provedl Otokar Císař.
Tiskl V. Želivský.

»TYPOGRAFIA« čís. 12., roč. XVI.

NÁVRH A SAZBA
JOS. MRKVIČKY.

TISKL VÁCLAV ŠTĚTKA
U DR. GRÉGRA A SYNA.

PŮVODNÍ PŘEISIGOVY OZDOBY „FLORA“ Z ČESKÉ AKC. PÍSMOLITNY V PRAZE.

POLITIKA

ZÁVOD TISKAŘSKÝ
A VYDAVATELSKÝ
V PRAZE

1906

LEDEN			ÚNOR			BŘEZEN			DUBEN			KVĚTEN			ČERVEN		
1	P	**Nový rok**	1	Č	Ignác	1	Č	Albína b.	1	N	Hugona	1	Ú	Fil. a Jak.	1	P	Fortunata
2	Ú	Makaria	2	P	**Očist. P. M.**	2	P	Trn. k. P.	2	P	Frant. P.	2	S	Zikmunda	2	S	Erazima
3	S	Jenovefy	3	S	Blažeje	3	S	Kunhuty	3	Ú	Marie eg.	3	Č	Nal. sv. kř.	3	N	**Hod B. sv.**
4	Č	Tita bisk.	4	N	Ondřeje	4	N	Př. sv. Václ.	4	S	Isidora b.	4	P	Gotharda	4	P	**Pond. sv.**
5	P	Telesfora	5	P	Agathy	5	P	Kazimíra	5	Č	Vincence	5	S	Pia V. p.	5	Ú	Bonifáce
6	S	**Sv. 3 králů**	6	Ú	Doroty	6	Ú	Bedřicha	6	P	7bol. P. M.	6	N	Jana Dam.	6	S	Norberta
7	N	Luciana	7	S	Romualda	7	S	Tomáše A.	7	S	Heřmana J.	7	P	Stanislava	7	Č	Roberta op.
8	P	Erharda	8	Č	Jana z M.	8	Č	Jana Bož.	8	N	**Květ. ned.**	8	Ú	Zj. sv. M.	8	P	Medarda
9	Ú	Basiliše	9	P	Apoleny	9	P	Kopi a hřeb. P.	9	P	Marie Kl.	9	S	Řehoře N.	9	S	Prim. a F.
10	S	Agatona	10	S	Školastiky	10	S	40 mučen.	10	Ú	Mechtildy	10	Č	Antonína	10	N	**Nejsv. Troj.**
11	Č	Hygina	11	N	Zj. P. M. L.	11	N	Konst. kr.	11	S	Lva I. p.	11	P	Kateřiny s.	11	P	Barnabáše
12	P	Proba	12	P	Tita b.	12	P	Řehoře I.	12	Č	Zel. čtvrtek	12	S	Pankráce	12	Ú	Jana sv. F.
13	S	Leoncia	13	Ú	Modlit. P.	13	Ú	Eufrasie	13	P	Velký pátek	13	N	Anathasia	13	S	Anton. P.
14	N	**Jm. Ježíš**	14	S	Valentina	14	S	Matildy	14	S	Bílá sobota	14	P	Moniky vd.	14	Č	**Bož. Těla**
15	P	Pavla p.	15	Č	Rajm. Pen.	15	Č	Longina	15	N	**Hod B. v.**	15	Ú	P. M. d. r.	15	P	Víta m.
16	Ú	Marcela	16	P	Cyrilla	16	P	Roucha P.	16	P	**Pond. vel.**	16	S	**Jana Nep.**	16	S	Benona b.
17	S	Anton. p.	17	S	Flaviana	17	S	Patrika	17	Ú	Petra K.	17	Č	Paschala	17	N	Adolfa b.
18	Č	Petra s. v Ř.	18	N	Simeona	18	N	Jana Sark.	18	S	Vernera	18	P	Venance	18	P	Marka
19	P	Kanuta	19	P	Konráda	19	P	Josefa p.	19	Č	Krescence	19	S	Petra Cel.	19	Ú	Gerv. a Prot.
20	S	Fab. a Šeb.	20	Ú	Pam. u. P.	20	Ú	Cyr. Jer.	20	P	Marcel. b.	20	N	Bernardina	20	S	Silveria p.
21	N	Svaté rodiny	21	S	Eleonory	21	S	Benedikta	21	S	Anselma b.	21	P	Ubalda	21	Č	Aloisa z G.
22	P	Vincence	22	Č	Petra stol.	22	Č	Kateřiny šv.	22	N	Kaj. a Sot.	22	Ú	Julie	22	P	Nejsv. s. P.
23	Ú	Zasn. P. Mar.	23	P	Petra D.	23	P	Pěti r. P.	23	P	Vojt. b.	23	S	Desideria	23	S	Edeltrudy
24	S	Timotea	24	S	Matěje ap.	24	S	Gabriela	24	Ú	Jiřího m.	24	Č	**Nanvst. P.**	24	N	Jana Křt.
25	Č	Pavla obr.	25	N	Valburgy	25	N	**Zv. P. M.**	25	S	Marka ev.	25	P	Řehoře p.	25	P	Ivana p.
26	P	Polykarpa	26	P	Markéty	26	P	Haštala	26	Č	Kleta a Marc	26	S	Filipa Neri	26	Ú	Jana a Pavla
27	S	Jana Zlat.	27	Ú	Leandra	27	Ú	Jana D.	27	P	Fidela S.	27	N	Jana I.	27	S	Ladislava
28	N	Karla Vel.	28	S	Popelec	28	S	Jana Kap.	28	S	Pavla od kř.	28	P	Viléma	28	Č	Lva II. p.
29	P	Frant. Sal.				29	Č	Eustasa	29	N	Petra Ver.	29	Ú	Maxima	29	P	**Petr. a P.**
30	Ú	Martiny p.				30	P	Nejdr. krve P.	30	P	Peregrina	30	S	Ferdinanda	30	S	Pavla pam.
31	S	Petra Nol.				31	S	Kvidona				31	Č	Anděly			

»TYPOGRAFIA« čís. 12., roč. XVI

Navrhl a provedl Otokar Císař.
Tiskl V. Želivský.

Tiskem »POLITIKY« v Praze.

:: SPECIÁLNÍ OBCHOD ::
RŮZNÝMI TISKOPISY
A OBCHODN. KNIHAMI
RŮZNÉ KANCELÁŘ. POTŘEBY.

THEODOR LESK

: V PRAZE I. :

(ROH DLOUHÉ TŘ.) STAROMĚSTSKÉ NÁM. 929.

Účet poštov. spořitelny č. 71.886.

V PRAZE, dne..... 190

POŠT. SPOŘ. Č. 12219.

ARTHUR FREUND

V PRAZE, DLOUHÁ TŘÍDA Č. 611 »U TŘÍ PER«

TELEFON ČÍS. 2683.

□ SKLAD VŠEHO DRUHU □
NÁBYTKU A DEKORACÍ
□ VLASTNÍ VÝROBY. □

□ STÁLÝ VÝVOZ □
SOUPRAV NÁBYTKOVÝCH
□ ZALOŽENO ROKU 1884. □

V PRAZE, dne ..... 190.....

ANT. POLÁK V PRAZE 1438-II.

SPECIELNÍ VÝROBA
PŘESNÝCH VAH PRO
CHEMICKÉ, LÉKÁR-
NICKÉ, TECHNICKÉ
A VĚDECKÉ ÚČELY.

VÁHY PRO OBCHOD
:: A PRŮMYSL ::

SPRÁVKY A PŘEDĚ-
LÁVKY SE PŘIJÍMAJÍ.

BEDŘICH HOMOLA

UMĚLÉ KNIHAŘSTVÍ
A ÚSTAV ČÁRKOVACÍ
V PRAZE, JEČNÁ UL.

»TYPOGRAFIA« čís. 12., roč. XVI.
Návrh V. Habenichta. Tiskl V. Želivský v knihtiskárně »Politiky« v Praze.

A 28 Fac

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 107848373